

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน
Development of Natural Landscapes Systems through Holistic
Knowledge Management with Communities

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่
ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก
The Natural Landscape Development through The Knowledge
Management Process with The Community at
Thung Salaeng Luang area, Phitsanulok Province

โดย

ณัฏยาณี บุญทองคำ

พระสันต์ทัศน์ คมกัปปญโญ (สินสมบัติ)

กษิตีร์ ชื่นวิทยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766037

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน
Development of Natural Landscapes Systems through Holistic
Knowledge Management with Communities

โดย

ณัฏยาณี บุญทองคำ

พระสันต์ทัศน์ คมภิธรปณฺโญ (สินสมบัติ)

กษิตีศรี ชื่นวิทยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766037

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research Sub-Project 2

Development of Natural Landscapes Systems through Holistic
Knowledge Management with Communities

BY

Nattayanee Boontongkham
Phra Santas Kampeelapunyo (Sinsombut)
Kasidit Chueinwittaya
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Buddhachinaraj Buddhist College
B.E.2566

Research Project Funded
By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800766037

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน
ผู้วิจัย:	ณัฏยาณี บุญทองคำ พระสันต์ทัศน์ คมภีรปญโญ (สินสมบัติ) และ กษิติศร์ ชื่นวิทยา
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๖
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาระดับศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน ๒) เพื่อศึกษาความต้องการ และความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน และ ๓) เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายเชิงพื้นที่ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ พระสงฆ์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปรางจำนวน ๓๐ ท่าน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๐ ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า

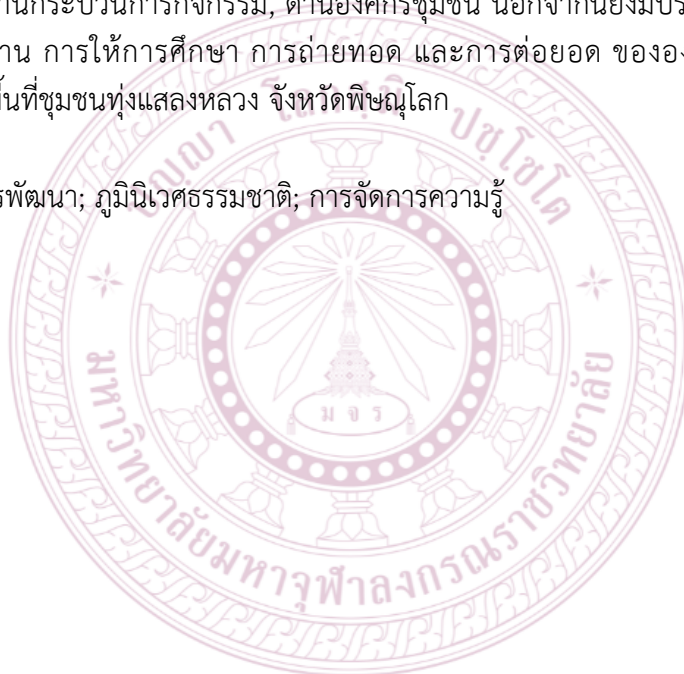
๑. ระดับศักยภาพในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน พบว่า จะต้องเร่งเสริมสร้างศักยภาพให้สามารถรองรับต่อการจัดการความรู้แบบองค์รวม และการท่องเที่ยวที่มีความเปลี่ยนแปลงไปในบริบทด้านต่างๆ ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ชุมชน และปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มี ๔ ด้าน คือ ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการอนุรักษ์ และด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว และชุมชนที่มีศักยภาพสามารถเป็นชุมชนต้นแบบ ในการศึกษาเพื่อจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง ที่มีสภาพทั่วไปด้าน เนื่องจากพบการจัดการที่ทำให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติของชุมชนที่ปรากฏผลชัดเจน นอกจากนี้ชุมชนนาบยังมีความต้องการในการออกแบบ การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เป็นองค์กร เครือข่าย สถานที่

๒. ความต้องการและความพร้อมในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน พบว่า การสื่อสารข้อมูลให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมาก เพื่อสร้างความรับรู้ ข้อมูลเบื้องต้นให้แก่นักท่องเที่ยว ในขณะที่การเก็บข้อมูลองค์

ความรู้ โดยทำการสืบค้นอย่างเป็นระบบ และทำการจัดเก็บเพื่อสามารถนำมาประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวตลอดถึงผู้สนใจได้ ก็เป็นสิ่งที่ควรจะต้องเกิดขึ้น เมื่อมีการค้นหา สืบค้น ดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการประชาสัมพันธ์ชุมชนแล้ว ก็ควรที่จะทำป้ายบอกแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านมุง มีการติดป้าย QR code เพื่อสะดวกแก่การแสกน สืบค้น และศึกษาข้อมูลของชุมชน สำหรับนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปจากภายนอก

๓. การพัฒนารูปแบบเครือข่ายเชิงพื้นที่ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน พบว่า องค์ความรู้ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ได้เป็น ๔ มิติ คือ มิติภูมินิเวศธรรมชาติ, มิติด้านสิ่งแวดล้อม, มิติด้านการอนุรักษ์, และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว และสามารถจำแนกสภาพทั่วไปด้าน การจัดการ องค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ทั้งในประเด็นการประกอบอาชีพ ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ได้เป็น ๔ มิติ คือ ด้านพื้นที่, ด้านการจัดการ, ด้านกระบวนการกิจกรรม, ด้านองค์กรชุมชน นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่พิจารณาในด้านสภาพทั่วไปด้าน การให้การศึกษา การถ่ายทอด และการต่อยอด ขององค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

คำสำคัญ: การพัฒนา; ภูมินิเวศธรรมชาติ; การจัดการความรู้

Research Title: Development of Natural Landscapes Systems through Holistic Knowledge Management with Communities

Researchers: Nattayanee Boontongkham, Phra Santas Kampeelapunyo (Sinsombut) and Kasidit Chueinwittaya

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhachinaraj Buddhist College

Fiscal Year: 2021/2565

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) To study the potential level in developing the natural landscape system through holistic knowledge management with the community. 2) To study the needs and readiness for developing the natural landscape system through holistic knowledge management with the community and 3) To develop a spatial network model. Developing natural ecosystems through holistic knowledge management with communities. It is mixed methods research (Mixed Methods Research). Together with qualitative research. That uses document analysis techniques. Participatory observation semi-structured in-depth interview technique. Key Informants which represents the community. Government agencies, monks and 30 people. Involved with tourist attractions in Noen Maprang District. And focus group discussion with 10 people involved.

The results that

1. Potential level for developing natural landscape ecosystems through holistic knowledge management with communities. Found that. Must accelerate capacity building to be able to support holistic knowledge management. And tourism that has changed in various contexts. To be able to respond to the needs of tourists, community and new problems that arise. It has important elements for managing natural ecological knowledge. In the Thung Salaeng Luang community area Phitsanulok Province. There are 4 sides: Natural landscape, Environmental, Conservation and tourism promotion. And communities that have the potential to become model communities. In studying to manage knowledge of natural landscapes. Tourism promotion get the most and complete in every dimension. It is Ban Mung Subdistrict. Noen Maprang District. Because management was found to make people in the community see the importance of knowledge of the community's natural landscape, which had clear results. In addition, the Namung

community also has a desire for design. Management of learning resources available in the community. whether it is an organization, a network, a place.

2 . Need and readiness to develop natural landscape systems through holistic knowledge management with communities. Found that: Communicating information to tourists. It is very important and necessary. To create awareness Basic information for tourists. While collecting knowledge information by doing a systematic search. And store it so that it can be publicized to tourists throughout . To those who are interested It's what should happen. When searching, searching, and collecting information for community public relations. It is also wise to make a sign indicating the learning resources in the Ban Mung community. A QR code is labeled. For convenience in scanning and searchin. And study community information for tourists and the general public from outside.

3. Development of spatial network models. Developing natural ecosystems through holistic knowledge management with communities. Found that: Knowledge of natural landscape systems. Can be divided into 4 dimensions: Dimension of natural landscape, environmental dimensions, conservation dimension, and dimensions of tourism promotion and can classify general conditions. Knowledge management regarding natural landscapes. Both in occupational issues. That is consistent with nature conservation in 4 dimensions: area, management, in terms of activity processes, community organization. There are also issues to consider in terms of general conditions, education broadcast and extension of knowledge about natural landscapes. In the Thung Salaeng Luang community area Phitsanulok Province

Keywords: Development, Natural landscape and Knowledge management

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับร่างสมบูรณ์เรื่อง การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน “Development of Natural Landscapes Systems through Holistic Knowledge Management with Communities” นี้ สำเร็จเสร็จสิ้นได้ด้วยความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่ายดังนี้

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ให้ออกาสแก่ผู้วิจัยจากวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชได้ทำวิจัยศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและเป็นผลงานทางวิชาการ

ขอขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณอาจารย์ พระสุธีรัตนบัณฑิต รองศาสตราจารย์ ดร. พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และบุคลากรทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีเมตตาตรวจงานวิจัยคอยเสนอแนะแก้ไขเพื่อให้งานออกมาสมบูรณ์ที่สุด ตลอดถึงอำนวยความสะดวกทุกอย่างแก่คณะผู้วิจัย

ขอพระคุณคณะกรรมการผู้ตรวจงานวิจัยทุกท่านที่เมตตาเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยให้แก่คณะผู้วิจัย ซึ่งจะทำให้ผลงานออกมาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และได้นำมาปรับปรุงแก้ไข

ส่วนดีที่เกิดจากงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขอถวายบูชาพระรัตนตรัย คุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ มารดาบิดา และผู้มีพระคุณทุกท่าน ตลอดถึงทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

ณัฏยาณี บุญทองคำ และคณะ
๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ซ
สารบัญแผนภาพ.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๔
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์การวิจัย.....	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา.....	๙
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย.....	๑๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	๑๙
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับกฎนิเวศ.....	๓๕
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	๓๗
๒.๖ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	๔๐
๒.๗ แนวคิดการจัดการความรู้.....	๔๑
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๔
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย.....	๕๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๕๕
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๕๗
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย.....	๕๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๖๔
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๖๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๖๗
๔.๑ ระดับศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วย การจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก.....	๖๘
๔.๒ ความต้องการ และความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	๑๑๕
๔.๓ แนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้ แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก.....	๑๕๖
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๑๗๘
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๑๘๒
๕.๑ สรุปผลการศึกษา.....	๑๘๔
๕.๒ อภิปรายผลการศึกษา.....	๑๙๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๙๙
บรรณานุกรม.....	๒๐๑
ภาคผนวก.....	๒๐๖
ผนวก ก หนังสือแนะนำ.....	๒๐๗
ผนวก ข แบบสัมภาษณ์.....	๒๑๒
ผนวก ค ภาพประกอบ.....	๒๒๘
ผนวก ง รายชื่อผู้ให้ข้อมูล.....	๒๓๓
ผนวก จ ประวัติผู้วิจัย.....	๒๓๗

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑ แสดงตารางสรุป การกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง จำแนกตามประเภทของป่านุรักษ์ของทางราชการ.....	๗๒
๔.๒ แสดงข้อมูลสรุป จำนวนสภาพทั่วไปด้าน ประเภทองค์ความรู้ มิติภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก.....	๘๒
๔.๓ แสดงข้อมูลสรุป จำนวนสภาพทั่วไปด้าน ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก.....	๘๗
๔.๔ แสดงข้อมูลสรุป สภาพทั่วไปด้าน ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก.....	๙๒
๔.๕ แสดงข้อมูลสรุป สภาพทั่วไปด้าน ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก.....	๙๘
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมิโนเวศน์ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวม.....	๑๐๖
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความต้องการ ในการพัฒนาระบบภูมิโนเวศน์ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ.....	๑๑๗
๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความต้องการ ในการพัฒนาระบบภูมิโนเวศน์ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านสิ่งแวดล้อม.....	๑๑๙
๔.๙ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความต้องการ ในการพัฒนาระบบภูมิโนเวศน์ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการอนุรักษ์.....	๑๒๑
๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมิโนเวศน์ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	๑๒๒
๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความพร้อม ในการพัฒนาระบบภูมิโนเวศน์ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวม.....	๑๒๕
๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความพร้อม ในการพัฒนาระบบภูมิโนเวศน์ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ.....	๑๒๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่

หน้า

๔.๒๒ สรุปแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan)... ๑๗๕

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๗
๒.๑ แสดงแผนภูมิแสดงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	๒๖
๒.๒ แสดงแผนภูมิแสดงแนวคิดการจัดการบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	๓๔
๒.๓ ขั้นตอนการจัดการความรู้.....	๔๓
๔.๑ แผนที่แสดงเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง.....	๗๑
๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๑๗๘

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๔.๑ ตัวอย่างการจัดการความรู้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวของคนในชุมชนวังนกแอ่น.....	๗๔
๔.๒ ตัวอย่างการจัดการความรู้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวของคนในชุมชนบ้านมุง.....	๗๘
๔.๓ ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้องค์ความรู้ด้านหัตถกรรมอย่างไม่เป็นทางการ ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย.....	๗๙
๔.๔ ตัวอย่างองค์ความรู้จุดพักขยะในชุมชน มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งไพร.....	๘๓
๔.๕ ตัวอย่างองค์ความรู้จากแอปพลิเคชันสำรวจการถือครองที่ดิน ตามมาตรา ๖๔ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง.....	๘๙
๔.๖ ตัวอย่างป้ายนำทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวและป้ายของเอกชน ในตำบลวังนกแอ่น และตำบลชมพู.....	๙๓
๔.๗ ศูนย์ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวของบ้านรักไทย และป้ายในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้เชิงเกษตร ในตำบลชมพู.....	๙๔
๔.๘ คณะผู้วิจัย ลงพื้นที่สำรวจองค์ความรู้ที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นแบบตามผลการวิจัย ณ วัดบ้านมุง.....	๑๗๒
๔.๙ คณะผู้วิจัย ลงพื้นที่ติดต่อกลุ่มเป้าหมายในชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมือ ในการเตรียมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ณ โรงเรียนวัดบ้านมุง.....	๑๗๓
๔.๑๐ คณะผู้วิจัย ลงพื้นที่ติดต่อกลุ่มเป้าหมายในชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมือ ในการเตรียมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๒ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก.....	๑๗๓
๔.๑๑ ป้ายแสดงแผนที่ท่องเที่ยว วัดบ้านมุง.....	๑๗๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ร่ำรวยด้วยประเพณีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติมาช้านาน องค์การภาครัฐมีแนวทางในหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโดยได้ยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโต จากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม โดยกำหนดเป้าหมายทั้งในด้านรายได้ ความเป็นธรรมการลดความเหลื่อมล้ำที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

ในด้านการส่งเสริมศักยภาพเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในระดับฐานรากนั้น ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ได้กำหนดกรอบด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้เกิดความยั่งยืนประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้นรวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนมีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการเพื่อตอบสนองต่อโจทย์การพัฒนารองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ^๑ ในส่วนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในช่วงที่ผ่านมามีการ ดำเนินการร่วมกันจากหลากหลายหน่วยงานเพื่ออำนวยความสะดวก สร้างความเชื่อมโยง และกระจาย การท่องเที่ยวออกสู่เมืองรองมากขึ้น^๒ โดยปฏิเสธไม่ได้ว่า การท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองรองส่วนใหญ่กระจายไปตามพื้นที่ที่มีที่ตั้งของทรัพยากรธรรมชาติอันหลากหลายและงดงาม ในรูปแบบวนอุทยาน หรืออุทยานแห่งชาติ เพื่อตอบสนองกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยว โดยมีชุมชนโดยรอบแหล่งท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจบนความหลากหลาย ที่อยู่ภายใต้บริบท และข้อจำกัดทางกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติและที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ในประเทศไทย ได้มีแนวความคิดในการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งนี้เนื่องจากอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ผลที่ตามมาคือการหักล้างพงเปลี่ยนสภาพป่าเป็นไร่นา ประกอบกับความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยี มีการใช้อาวุธที่ทันสมัยล่าสัตว์อย่างล้างผลาญ ทำให้สัตว์ป่าลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว สัตว์ป่าบางชนิดสูญพันธุ์ไปเลยก็มี จนในที่สุดรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะด้านป่าไม้และสัตว์ป่า จึงดำริให้มีการจัดตั้งสวนรุกขชาติ วนอุทยาน และอุทยานแห่งชาติ การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ

^๑ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน, สำนักนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔), กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ม.ป.ป. (อึดสำเนา).

^๒ การท่องเที่ยว แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ <http://nsr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/๒๐๒๑/๐๑/๐๖_NS_๐๕.pdf> พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ให้เป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วนและสามารถเอื้อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศ ในการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด อันจะเกิดประโยชน์กับประเทศ และประชาคมโลกด้วยในเวลาเดียวกัน

โดยปัจจุบัน อุทยานแห่งชาติได้อยู่ภายใต้แผนการพัฒนา ตามแนวคิดประเทศไทย ๔.๐ ตามแนวคิดปฏิรูปประเทศไทยไปสู่ความมั่งคั่ง มั่นคงและยั่งยืน เพื่อให้หลุดพ้นจากกับดักอุทยานแห่งชาติที่ไม่ทันสมัย ต้องมีการลงทุนการวิจัยและ พัฒนาตัวเองมากขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการศึกษาของเจ้าหน้าที่ สร้างการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ในอุทยานแห่งชาติ เพื่อตอบสนองโครงสร้างเศรษฐกิจของชาติให้อุทยานแห่งชาติไทยสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อเพิ่มโอกาสแก่ประชาชนให้ได้รับความสุข และความเพลิดเพลิน กับทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ ภายใต้การดูแลของอุทยานแห่งชาติ และเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ ที่ต้องทำงานร่วมกับพันธมิตรในแหล่งชุมชน เพื่อเข้าถึงเยาวชนและผู้ที่มีโอกาสเพื่อจะเติมเต็มให้กับชีวิตของเขาเหล่านั้น ขณะเดียวกันก็สามารถจะปกป้องรักษาทรัพยากรอย่างเต็มกำลัง เพื่อคนในรุ่นต่อไป

ปัจจุบันประเทศไทยมีอุทยานแห่งชาติ ๑๓๑ แห่งตามที่มีราชกิจจานุเบกษาแล้ว และพื้นที่เตรียมการอีก ๒๓ แห่ง รวม ๑๕๔ แห่ง ซึ่งจังหวัดพิษณุโลกนั้นอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่อำเภอวังทอง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอหล่มสัก อำเภอเมือง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ มีสภาพธรรมชาติ ทิวทัศน์ และเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่สวยงามหลายแหล่ง วิ่งจากบริบททางประวัติศาสตร์ในยุคร่วมสมัย พื้นที่ดังกล่าวได้ผ่านเหตุการณ์การปราบปรามคอมมิวนิสต์ และการอพยพโยกย้าย และก่อตั้งชุมชนโดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เพื่อแก้ปัญหาในมิติการเมืองในอดีต ซึ่งชุมชนโดยรอบยังคงสืบต่อมาจนปัจจุบัน ในพื้นที่หลายจังหวัดโดยรอบ และเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกันพัฒนาอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงในมิติชุมชนมาโดยตลอด

จากผลการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยคณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช พบว่า ชุมชนบางส่วนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ในจังหวัดพิษณุโลก ได้ผ่านเหตุการณ์วิกฤตการระบาดของไวรัสโคโรนา-19 พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๓ ที่เกิดการระบาดทั่วโลกที่กำลังดำเนินไปของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 (COVID-19; โควิด-19) โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ อันนำมาสู่การประกาศงดรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ และจำกัดการเดินทางท่องเที่ยวของผู้คนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเป็นเวลาหลายเดือน ในกลางปี พ.ศ. ๒๕๖๓^๓ เพื่อสนองต่อการป้องกันการดำเนินของโรคดังกล่าวอุทยานแห่งชาติหลายแห่งต้องปิดการให้บริการ ทำให้ชุมชนโดยรอบได้รับผลกระทบจากการส่งเสริมเศรษฐกิจจากภาคบริการ

^๓ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ท้องถิ่นอกราชอาณาจักรที่เป็นเขตติดโรคติดต่ออันตราย กรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ หรือโรคโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)) (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2563. (๒๕๖๓, ๕ มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๗ ตอนพิเศษ ๕๒ ง. หน้า ๑๓.

และเผชิญกับปัญหารายได้ลดน้อยลง^๔ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิม ไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ภายใต้วิกฤตที่มีการจำกัดการเคลื่อนย้ายของผู้คน ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวในปี พ.ศ. ๒๕๖๕ พบว่าชุมชนโดยรอบอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ได้ปรับตัว และมิตินในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชน โดยใช้แนวคิดการจัดการความรู้หลายรูปแบบ ทำให้ไม่ได้รับผลกระทบมากนักจากสถานการณ์ดังกล่าว จึงถือได้ว่าการจัดการความรู้ในวิถีชุมชนชนบทเป็นส่วนหนึ่งที่โอษฐ์รากฐานของการดำเนินไปของเศรษฐกิจในฐานะรากภายใต้วิกฤต^๕ และทำให้พบว่าจุดแข็งของชุมชนเนินมะปราง ในรูปแบบเครือข่ายชุมชนโดยรอบอุทยานแห่งชาติ สามารถปรับตัวเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดทั้งของบุคคลชุมชนและสังคม แสดงได้ประจักษ์ชัดว่าภายใต้วิกฤตทั้งทางเศรษฐกิจหรือสาธารณสุข ความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงและอยู่รอดของชุมชนไทย แนวคิดในการปรับตัวของชุมชนนั้น ยิ่งสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในมิติบริบทของชุมชน เพื่อรับมือกับสถานการณ์ได้อย่างน่าสนใจ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการนำกระบวนการมีส่วนร่วมในรูปแบบการสร้างเครือข่าย มาศึกษาเพื่อร่วมกันพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในรูปแบบการจัดการมรดกธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่โดยรอบทุ่งแสลงหลวง เพื่อเป็นการค้นหารูปแบบที่เหมาะสม ระดมความคิด และพิจารณาองค์ความรู้สู่การจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการขยายเครือข่าย ที่สามารถส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหา เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการ เพื่อให้สามารถบริหารการจัดการความรู้ให้เกิดคุณค่าในระดับชุมชน รวมทั้งแหล่งธรรมชาติอื่นๆ และวัฒนธรรม ที่สัมพันธ์กับแหล่งธรณีวิทยา และมีการบริหารจัดการแบบองค์รวมทั้งในด้านการอนุรักษ์ การศึกษา และการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจากล่างสู่บน เพื่อส่งเสริมสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่จำเป็นต้องได้รับการปกป้องและพร้อมที่จะฟื้นฟูต้อนรับนักท่องเที่ยว ภายหลังจากวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙; โควิด-๑๙) เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่มรดกทางธรรมชาติและประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

^๔ The World Bank, Impact of COVID-19 on Thailand's households – Insights from a rapid phone survey. Retrived October 15, 2022, from <https://blogs.worldbank.org/Eastasiapacific/impact-covid-19-thailands-households-insights-rapid-phone-survey>

^๕ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, สช. ย้ำ ‘พลังชุมชน’ คือปราการด่านหน้าเอาชนะโควิด 19. สืบค้น 15 ตุลาคม 2565, จาก<https://www.nationalhealth.or.th/en/node/1371>

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการ ความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความต้องการ และความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายเชิงพื้นที่ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการ จัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ ระดับศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบ องค์รวมร่วมกับชุมชน เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ความต้องการ และความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการ จัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ การพัฒนารูปแบบเครือข่ายเชิงพื้นที่ ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการ ความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) เทคนิคการ สัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เทคนิคกระบวนการ เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Technical) เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ในการ พัฒนาต้นแบบเครือข่ายระบบการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นหลัก และสนับสนุนด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) โดย วิเคราะห์และจัดลำดับความต้องการ โดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย เบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ สมมติฐานด้วยค่าที (t-test) และค่าเอฟ (f-test) โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Anova) เพื่อยืนยันให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ที่มีความน่าเชื่อถือและใช้ได้จริงในทาง ปฏิบัติ

๑.๔.๒ ขอบเขตพื้นที่ พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษา เรื่อง “การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน” ดังนี้

๑.๔.๒.๑ พื้นที่เพื่อศึกษา การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการ ความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน ในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย

- ๑) ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
- ๒) ตำบลวังนกนงอำเภอ อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
- ๓) ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

๔) ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

๕) ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๖) ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๔.๒.๒ พื้นที่เพื่อพัฒนา ต้นแบบเครือข่าย การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน ประกอบด้วย

๑) ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ถ้าพระโทรงาม)

๑.๔.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ทั้งในเชิงพื้นที่ และเอกสาร ดังนั้น จึงกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ที่รับผิดชอบ หรือมีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ และมีกระบวนการในลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยว ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑.๔.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และแบบประเมิน ระดับศักยภาพ และความต้องการ (Needs assessment) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงตามความสำคัญของการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น

๑) ภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมินิเวศฯ ในชุมชน จำนวน ๕ กลุ่ม รวม ๑๐ คน

๒) ตัวแทนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ฯ จำนวน ๕ กลุ่ม จาก ๗ ตำบล ได้แก่ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และผู้นำวิสาหกิจชุมชน รวม ๑๑ คน

๓) หน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่ฯ จำนวน ๑๐ หน่วยงาน รวม ๑๐ คน

๑.๔.๓.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ต้นแบบ รวมจำนวน ๑๐ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา การดำเนินการวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายระบบการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ใช้ระยะเวลา ๑ ปี ในกรอบปีงบประมาณ ๒๕๖๖ (โดยเริ่มตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๕- ๓๐ กันยายน ๒๕๖๖)

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการจัดตั้งเครือข่าย และแนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ของเครือข่ายต้นแบบ ในพื้นที่ต้นแบบ จากผลการวิจัยในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ร่วมกับชุมชน

ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ หมายถึง สภาพระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ทั้งที่เป็นดิน แหล่งน้ำ อากาศ พืชพรรณ สิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งเป็นภูมินิเวศสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง องค์ความรู้ของชุมชนที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบชุมชน ทั้งที่มองเห็นหรือมองไม่เห็น มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเป็นวงจรที่เกี่ยวเนื่องกันทั้งระบบ ที่ผลจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งได้

ด้านการอนุรักษ์ หมายถึง องค์ความรู้ของชุมชนในการรู้จักระวัง รักษา ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุมชน อย่างรู้คุณค่า คำนึง โดยเน้นประโยชน์สูงสุด โดยไม่สูญเสีย หรือสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติให้น้อยที่สุด

ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง องค์ความรู้ของชุมชน ในการส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว เพื่อรองรับกิจกรรมท่องเที่ยว ที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบแก่สิ่งแวดล้อมด้านภูมิโนเวศและธรรมชาติในพื้นที่

การจัดการ หมายถึง การจัดการความรู้ ที่ชุมชนมีอยู่เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งการจัดการความรู้จะร่วมกันระหว่างคนในและคนนอกชุมชน ที่จะต้องร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ในงานวิจัยนี้หมายถึง การจัดการความรู้ใน ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน

ความรู้แบบองค์รวม หมายถึง ความรู้ที่เป็นองค์รวม เกี่ยวกับตัวบุคคล ที่มีความรู้สถานที่ ที่ได้รับการจัดการ เพื่อสามารถส่งต่อ ถ่ายทอด ให้แก่กลุ่มชนนั้นๆ และเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาต่อยอดสำหรับผู้สนใจ ทั้งนักท่องเที่ยว วิชาการ ในงานวิจัยนี้หมายถึงความรู้ มิติด้านภูมิโนเวศน์ ธรรมชาติ มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านการอนุรักษ์ และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

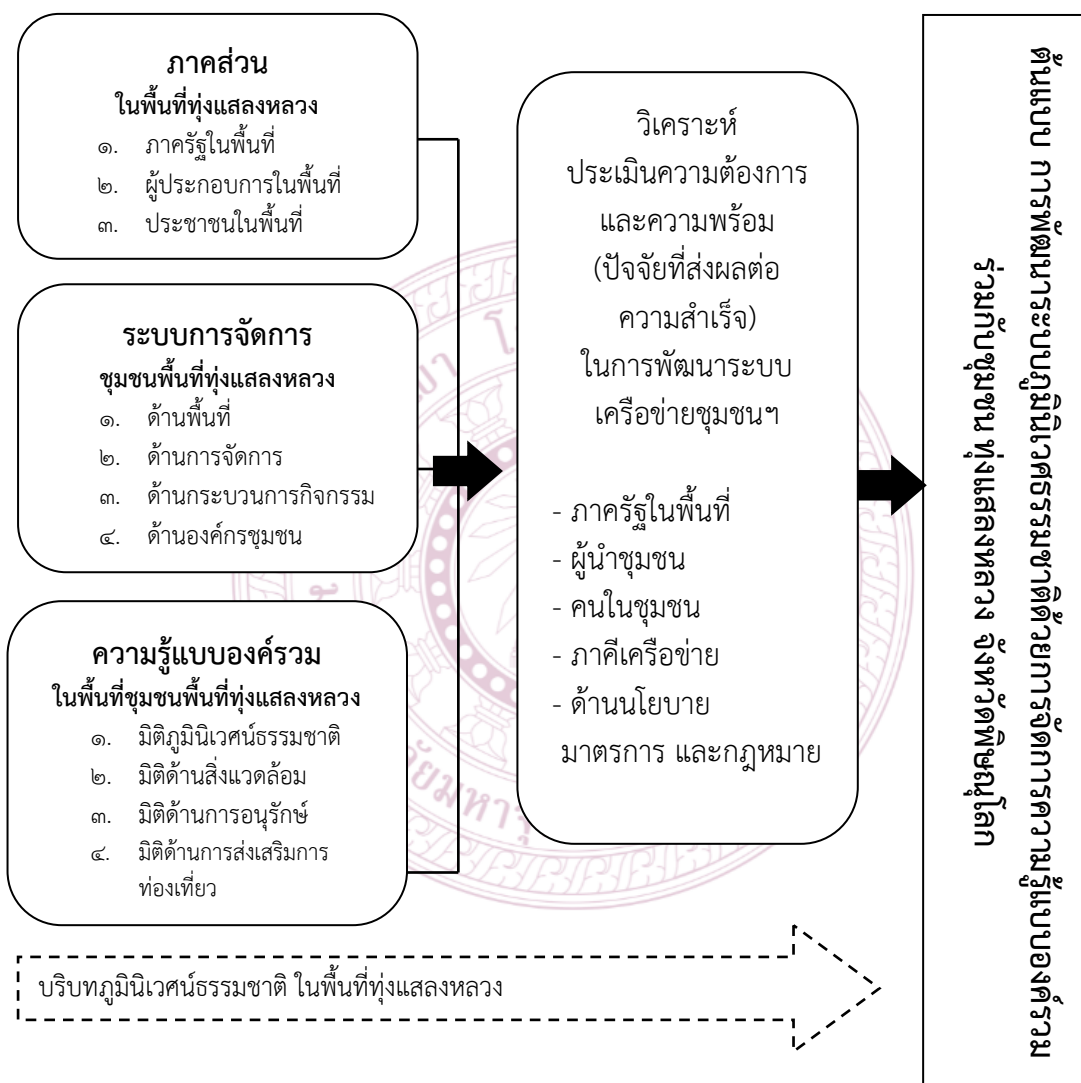
ระบบเครือข่ายชุมชน หมายถึง รูปแบบการรวมตัวและจัดการอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ของกลุ่มคนในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่เข้ามาร่วมมือกันทำงาน โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการความรู้ภูมิโนเวศน์ในพื้นที่ชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ในลักษณะเครือข่าย โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

ชุมชนทุ่งแสลงหลวง หมายถึง ชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงด้านตะวันตก ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้รับอนุญาตหรือไม่ได้รับอนุญาตให้อาศัยโดยถูกต้องตามกฎหมาย ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และโดยรอบ ได้แก่ ชุมชนในตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง, ตำบลห้วยเขยี้ และตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย รวมถึง ตำบลชมพู และตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม กับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ทั้งในมิติ กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ การอนุรักษ์ และการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ทุ่งแสลงหลวง หมายถึง พื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ตามพื้นที่ตามที่มีราชกิจจานุเบกษา มีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่อำเภอวังทอง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอหล่มสัก อำเภอเมือง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ มีสภาพธรรมชาติ ทิวทัศน์ และเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่สวยงามหลายแหล่ง

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ได้มีการวิเคราะห์ ระดับศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน

๑.๗.๒ ได้มีการวิเคราะห์ ความต้องการ และความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน

๑.๗.๓ ชุมชนเกิดแนวคิดสร้างสรรค์ ในการพัฒนา ระบบภูมิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน

๑.๗.๔ ได้มีการสังเคราะห์เพื่อให้เกิด ต้นแบบเครือข่าย การพัฒนาระบบภูมิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยศึกษาเอกสารตำราแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลกตามขอบเขตเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิเวศ
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- ๒.๖ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน
- ๒.๗ แนวคิดการจัดการความรู้
- ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา โดยเริ่มจากการพัฒนาที่มนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ และวิวัฒนาการมาเป็นการพัฒนาที่มนุษย์พยายามเอาชนะธรรมชาติ จากนั้นจึงเป็นการพัฒนาที่มนุษย์เอาชนะธรรมชาติได้ และนำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น (Better change) ช่วยเพิ่มอัตราเร่งในการทำกิจกรรมหรือการผลิตให้รวดเร็วขึ้น (Better speed) และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น (Better life) กว่าเดิมทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการพัฒนา

การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี การกระทำที่เป็นเหตุให้บางสิ่งบางอย่างเจริญเติบโตขึ้น หรือขยายออกเพื่อให้ดีขึ้นกว่าที่มีอยู่เดิม และการพัฒนานั้นอาจจะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม หรือมนุษย์ก็ได้^๑

สมิตร สุวรรณ ให้ความหมายว่า การพัฒนา (Development) คือ การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น^๒

สนธยา พลศรี กล่าวว่า การพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่งและหลายสาขาวิชาทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการแต่ลักษณะที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๘.

^๒ สมิตร สุวรรณ, รัฐกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๒๐.

๑. เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เช่น ด้านสุขภาพปริมาณและสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น หรือให้มีความเหมาะสมอันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้นหรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ

๒. มีลักษณะเป็นกระบวนการคือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนและอย่างต่อเนื่องกันโดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับไม่สามารถข้ามขั้นตอนหนึ่งได้

๓. มีลักษณะเป็นพลวัตคือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้าๆ ปริมาณมากหรือน้อยก็ได้

๔. เป็นแผนและโครงการ คือเกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลง ใด ด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้นไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า

๕. เป็นวิธีการการพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจการพัฒนาชุมชนต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

๖. เป็นปฏิบัติการ คือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็นเพียงแนวคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

๗. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการและคิดค้นวิธีการพัฒนาตนเองและสิ่งต่างๆ ได้การเปลี่ยนแปลงใดก็ตามถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้ว จะไม่ใช่การพัฒนาแม้ว่าจะมีลักษณะอื่นๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

๘. ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุขเพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

๙. มีกฎเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือ สามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการพัฒนาหรือไม่ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธีเช่นเปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพสามารถเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการพัฒนาจึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ^๓

Constantino, Renato ให้ความหมายว่า การพัฒนา (Development) คือขบวนการที่ต่อเนื่อง ซึ่งแสดงความสามารถของมนุษย์ในการควบคุมการดำรงชีพของเขาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ให้ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเขาได้รวบรวมแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาว่าต้องมุ่งเน้นไปยัง

^๓ สนธยา พลศรี, กระบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๕-๖.

๑. ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในอนาคต

๒. ความสามารถของตัวบุคคลในการช่วยเหลือตนเอง

๓. ความสามารถในการควบคุมตัวเอง^๔

Misra R.P. and Jonjo, M. ให้ความหมาย การพัฒนาว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มนุษย์ต้องการทำให้ดีขึ้นตามความคิดของตน กระบวนการนั้นจะไม่ใช่สภาวะการณ์ใดสภาวะการณ์หนึ่งกระบวนการจะอ้างอิงถึงค่านิยมต่างๆ เป็นพื้นฐาน และค่านิยมต่างๆ นั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา^๕

Roger Everette M. and BurdgeRabel J ให้ความหมาย การพัฒนา คือ รูปแบบหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งแนวการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้จะช่วยปรับปรุงโครงสร้างองค์กรทางสังคมดีขึ้น^๖

Freire ให้ความหมายว่า การพัฒนา เป็นการมีเป้าหมายที่ถูกต้อง ซึ่งมีความสำคัญมาก และเป็นสิ่งจำเป็นจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นหนทางเพิ่มขึ้นที่มีค่า^๗

สรุปได้ว่า การพัฒนา เป็นการเจริญขึ้นของระดับองค์กรทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการทำลายรูปแบบของโครงสร้างทางสังคมแบบเก่า และการเปลี่ยนแปลงจะเริ่มจากการจัดระบบในส่วนบนขององค์การแล้วแผ่ขยายซึ่ลงสู่ส่วนล่าง และดำเนินเรื่อยไปจนครอบคลุมองค์การอย่างกลมกลืน

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

แนวคิดและกระบวนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนา (New Development Paradigm) กระบวนทัศน์ (Paradigm) หมายถึง “ทฤษฎีพื้นฐานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง อันกำหนดแบบแผนการคิดและการปฏิบัติในประชาคมหนึ่งๆ เมื่อใดทฤษฎีพื้นฐานดังกล่าวเปลี่ยนแปลงจะทำให้แบบแผนการคิดและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย (Paradigm shift)” เรื่องราวเกี่ยวกับการพัฒนาและความหมายของการพัฒนา มีการเปลี่ยนแปลงของกระบวนทัศน์ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งและเกิดวิาทะในการช่วงชิงอำนาจในการนิยามความหมายมาตั้งแต่การเริ่มก่อกำเนิดของทฤษฎีแรกแห่งการพัฒนา (The First Theory of Development) ในสมัยของประธานาธิบดี Harry Trueman ของจักรวรรดินิยมอเมริกาภายหลังจากการยุติลงของสงครามโลกครั้งที่สอง ตามมาด้วยการต่อสู้ระหว่างสองลัทธิคือ เสรีนิยมและสังคมนิยม รวมทั้งนโยบายสี่เป้าหมาย (Point Four Programmed) เพื่อถ่วงดุลอำนาจ ช่วงชิงและครอบงำประเทศอ่อนแอให้เป็นฐานกำลังในการต่อสู้กับปฏิปักษ์สงครามระหว่างลัทธิได้ดำเนินติดต่อกันมาจนกระทั่งเกิดการล่ม

^๔ Constantino, Renato, *The Challenge of the Churches*, (Paper presented during the First Gregorio Aplipay Lecture on Nationalism, Manila, Philippines, May 18, 1984), p. 112.

^๕ Misra, R.P. and Jonjo, M. (ed.), *The Changing Perspective of Development Problems In Misra*, (Hong Kong: Maruzen Investment Hong Kong), 1981), p. 111.

^๖ Roger, Everette M. and BurdgeRabel J, *Social Change In Rural Societies*, (New Jersey: Prentice – Hall, 1972), p. 23.

^๗ Freire, P., *Education : The Practice of Freedom*, (London: Writers and Readers Publishing Cooperative, 1972), p. 110.

สลายของลัทธิสังคมนิยมโซเวียต รวมทั้งการเปลี่ยนท่าทีแนวทาง และนโยบายทางการเมืองของพันธมิตรหลายๆ ประเทศ การล่มสลายของลัทธิเศรษฐกิจการเมืองของประเทศที่เป็นปฏิปักษ์ทำให้เกิดการแพร่กระจายและขยายตัวของแนวคิดเศรษฐกิจกระแสหลัก (Main Stream Economy) ประเทศบริเวณและกึ่งบริวารซึ่งเปรียบเสมือนประเทศอาณานิคมยุคใหม่ (New Colony) ของจักรวรรดินิยมอเมริกา ได้นำเอาแนวคิดแบบเศรษฐกิจกระแสหลัก รวมทั้งแนวคิดแบบ ปฏิฐานนิยมไปกำหนดแนวทางในการพัฒนาประเทศจนประจักษ์ต่อมาว่า แนวคิดดังกล่าวหาได้สอดคล้องกับวัฒนธรรม รวมทั้งวิถีการดำรงชีวิต (Mode of Living) ของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมของตนแม้แต่น้อย โดยแนวคิดดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคลอย่างไร้ขอบเขต รวมทั้งเป็นสาเหตุให้เกิดการทำลายล้างระบบนิเวศ ระบบศีลธรรม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่มียั้งคิด จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ใหม่ รวมทั้งการก่อกำเนิดของกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาขึ้น

ซัยรต์น เจริญสินโอฬาร กล่าวว่า การพัฒนาเป็นวาทกรรมอย่างหนึ่ง (a discourse) ซึ่งได้รับความสนใจจากนักวิชาการอย่างกว้างขวาง โดยมีการศึกษา วิจัย วิเคราะห์ และวิพากษ์วิจารณ์ในหลาย ขณะเดียวกันการพัฒนาเป็นกระบวนการ (process) ที่ได้รับ การตีค่าในระดับสูงส่งผลให้สิ่งที่ตรงกันข้ามกับกระบวนการ การนี้ไม่ได้รับการตีค่ากลายเป็น “ความด้อยพัฒนา” สิ่งที่ตรงกันข้ามกับแนวคิด “การพัฒนา” ที่อาจมีคุณค่าสูงยิ่งยากที่จะประเมินคุณค่า หลายอย่าง เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น แต่เพราะการพัฒนาเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับค่านิยมสมัยใหม่ สิ่งที่ตรงกันข้ามกับความสมัยใหม่จึงได้รับการประเมินค่าในระดับต่ำหรืออาจจะไม่มีค่าควรแก่การศึกษาและใช้ประโยชน์เลยก็ได้ ซึ่งการพัฒนาไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม มีแนวคิดที่สำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. การพัฒนาเป็นกระบวนการ (Process) การพัฒนาเป็นกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ ปัญหา และความต้องการของมนุษย์ รวมทั้งศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหา และความต้องการของมนุษย์ทุกด้านอย่างเป็นบูรณาการและอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศชาติในที่สุด

๒. การพัฒนาเป็นวิธีการ (Method) การพัฒนาประกอบด้วยวิธีการในการจัดการระบบ ทรัพยากรต่างๆ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการ เพื่อให้การพัฒนามีความต่อเนื่องวิธีการพัฒนานี้รวมเอาการสร้างองค์การพัฒนา และเสริมสร้างทักษะและความรู้ของประชาชนในสังคมโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละท้องถิ่น

๓. การพัฒนาคือการเคลื่อนไหว (Movement) การพัฒนามีลักษณะเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง อยู่กับที่การพัฒนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการระดมความร่วมมือทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการระดมความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลด้อยโอกาสในการแสดงความคิดเห็น สะท้อนปัญหาความต้องการรวมตัวและตระหนักถึงปัญหาความต้องการพื้นฐานร่วมกัน รวมทั้งร่วมกันคิดและแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านั้น ขณะเดียวกันการพัฒนามีความจำเป็นที่จะให้กลุ่มบุคคลภายใต้โครงการพัฒนาต่างๆ เข้าใจบริบททางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของตน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน กลุ่มบุคคลจะต้องมีการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงความคิดเห็นและทัศนคติไปในทางก้าวหน้าและสร้างสรรค์และพัฒนาทักษะความรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาด้วย

๔. การพัฒนาคือการจัดทำโครงการหรือโปรแกรม (Project or Program) โครงการหรือโปรแกรม เป็นการปฏิบัติกรอย่างหนึ่งของการพัฒนาสังคมโครงการพัฒนาต่างๆ ทำให้วัตถุประสงค์ของการพัฒนาเป็นจริงได้ โครงการพัฒนาที่ได้รับผลสำเร็จจะต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา ประกอบด้วย บุคคลทุกระดับชั้น นับตั้งแต่กลุ่มผู้นำ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านต่างๆ จนถึงกลุ่มรักษาความสะอาดและรักษาความสงบเรียบร้อยในองค์กร

๕. การพัฒนาคือโอกาส (Opportunity) การให้โอกาสแก่บุคคลในการพัฒนาชีวิตสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่จำเป็น คนที่จะได้รับโอกาสมากยิ่งขึ้น คือคนยากจน หรือคนด้อยโอกาส ยิ่งด้อยโอกาสมากที่สุดยิ่งควรได้รับโอกาสมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะช่วยให้ได้รับสิทธิมากขึ้นในเรื่องความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice) และการพัฒนาคุณภาพของคน^๔

กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) หมายถึง “กระบวนความคิดและการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันโดยการทำงานด้วยกัน ใช้ความพยายามร่วมกัน และไม่มาเป็นปกปักษ์ต่อกัน” วิธีการส่งเสริมให้คนมีความรักกันและมีความรู้ร่วมกัน มีการค้นคว้าวิจัยจนได้เครื่องมือที่เรียกว่า (AIC) ซึ่งเป็นวิธีการและเทคนิคในการเอาคนที่จะทำงานร่วมกันทั้งหมดในระบบเข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ซึ่งจะดำเนินการใน ๓ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๑ คือ A : Appreciation ขั้นที่ ๒ คือ I : Influence ขั้นที่ ๓ คือ C : Control ขั้นที่ ๑ คือ A : Appreciation คือ “การทำให้ทุกคนเกิดการยอมรับและชื่นชมคนอื่นโดยไม่รู้สึกรู้สหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์” ในกระบวนการขั้นนี้ ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกันด้วยภาพ ข้อเขียนและคำพูด ว่าเขาเห็นสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และเขาอยากจะเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีโอกาสใช้ข้อเท็จจริง เหตุผล และความรู้สึกตลอดจนการแสดงออกในลักษณะต่างๆ ตามข้อเท็จจริง เมื่อทุกคนได้แสดงออกโดยได้รับการยอมรับจากคนอื่น ๆ จะทำให้คนมีความรู้สึกที่ดีมีความสุข มีความอบอุ่น และเกิด “พลังร่วม” ขึ้นในระหว่างคนที่มาประชุมด้วยกันในช่วงของการแสดงออกว่าแต่ละคนอยากจะเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไรเป็นการใช้จินตนาการที่ไม่ถูกจำกัดด้วยปัจจัยและสถานการณ์ต่างๆ ในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การมองการณ์ไกล การมองภาพกว้างและการคิดสิ่งแปลกใหม่ได้ดีกว่าการคิดจากสภาพปัญหาหรือข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน นั่นคือ การใช้ “จิตนาการ” (Imagination) ซึ่งจะมีพลังมากขึ้นกลายเป็น “วิสัยทัศน์ร่วม” (Shared Vision) หรือ “อุดมการณ์ร่วม” (Shared Ideal) ซึ่งได้แก่ “สิ่งที่มุ่งมาดปรารถนาพร้อมกันหรือเป้าหมาย” นั่นเอง

ขั้นที่ ๒ คือ I : Influence คือ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมของกลุ่มได้อย่างดีที่สุดในขั้นนี้ทุกคนมีโอกาสทัดเทียมกันที่จะให้ข้อคิดเห็นว่า วิธีการสำคัญที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมนั้นประกอบด้วยอะไรบ้างเมื่อทุกคนแสดงความคิดเห็นแล้ว จะนำ “วิธีการ” ที่เสนอแนะทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่แยกแยะ และพิจารณาร่วมกัน จนกระทั่งได้ “วิธีการ

^๔ ชัยรัตน์ เจริญสินโฬาร, วาทกรรมการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: วิชา, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

สำคัญ” ที่กลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่า จะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่กลุ่มต้องการ ซึ่งในการพิจารณาเลือกวิธีการสำคัญนั้น สมาชิกกลุ่มจะมี “ปฏิสัมพันธ์” (Influence หรือ Interaction) ซึ่งกันและกันสูง รวมถึงการถกเถียงโต้แย้งกันด้วยทั้งนี้เพื่อให้ได้วิธีการที่กลุ่มเห็นร่วมกันว่าดีที่สุด เนื่องจากเป็นการถกเถียงโต้แย้งในระดับวิธีการดังกล่าว มี “เป้าหมาย” หรือ “อุดมการณ์” ร่วมกัน ฉะนั้น กลุ่มยังมีแนวโน้มที่จะรักษาความสามัคคีไว้ได้โดยไม่ยากนัก

ขั้นที่ ๓ คือ C : Control คือ การนำ “วิธีการสำคัญ” มากำหนดเป็น “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) อย่างละเอียดว่า ทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีกำหนดเวลาอย่างไร ใครรับผิดชอบเป็นหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือ จะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าไร จากแหล่งใดจะมีรายได้จากการดำเนินงานดังกล่าวหรือไม่ถ้ามีประมาณเท่าไร และรายละเอียดอื่นๆ ตามที่เห็นว่าควรระบุไว้ในขั้นนี้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะเลือกเองว่า สมควรจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องใดจะเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องใด จะเป็นผู้ร่วมคิดแผนปฏิบัติการข้อใด เป็นการกำหนด “ข้อผูกพัน” (Commitment) ให้ตนเองเพื่อ “ควบคุม” (Control) ให้เกิดการกระทำอันจะนำไปสู่การบรรลุผลที่เป็นเป้าหมายหรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มในที่สุดนอกจากการเข้ารับผิดชอบหรือไม่ความร่วมมือตาม “แผนปฏิบัติการ” ที่กลุ่มร่วมกันกำหนดขึ้นแล้ว สมาชิกกลุ่มในแต่ละคนยังอาจกำหนด “ข้อผูกพันเฉพาะตัว” (Personal Commitment) ได้อีกด้วย เพื่อเป็นการใช้พลังในส่วนของตัวเองแต่ละคนให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์มากที่สุด

กระบวนการ AIC จะสร้างพลังสร้างสรรค์ขึ้น เมื่อฝ่ายต่างๆ เข้ามาทำ กิจกรรมร่วมกันด้วยความรักความเมตตา ตัว A (Appreciation) คือ ธรรมะอย่างสูง ได้แก่ ความรักและความเมตตา คนอื่น ต้องรับฟัง อุดหนุน และยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ซึ่งตรงกับหลักของพระพุทธศาสนา ฉะนั้น “A” ทำให้เกิดพลังความดีเข้ามา อาจเรียกว่าเป็น “การพัฒนาทางจิตวิญญาณ” (Spiritual Development) พอคนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมมีความรักความเมตตาต่อกัน ก็เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการท างานด้วยกัน ที่เรียกว่า “Interactive learning through action” จึงให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ เพราะทำให้เกิด “การเรียนรู้” ที่แท้จริง ซึ่งมีพลังมาก ปกติแล้วคนมักจะเรียนรู้กันยากเพราะฉะนั้น “การพัฒนา” ต้องการ “การเรียนรู้” อย่างมากของทุกฝ่าย นั่นคือ ต้องมี “I” (Influence) ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันให้เกิดพลัง และต้องมี “C” (Control) ซึ่งได้แก่ “การจัดการ” (Management) และ “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) ที่กำหนดว่าใคร จะทำอะไรอย่างไร เมื่อใด มีค่าใช้จ่ายเท่าไร จะได้เงินจากไหน ถ้าไม่พอจะทำอย่างไร เป็นต้น

การที่จะผลักดันกระบวนการทัศน์ใหม่ในด้านการพัฒนาให้มีบทบาทในทางปฏิบัตินั้นจะต้องใช้กระบวนการให้ทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกันทำงานและเรียนรู้ร่วมกันด้วยความรัก ทุกฝ่ายในที่นี้หมายถึง เบญจภาคี คือ

๑. ชุมชน ได้แก่ องค์กรประชาชน สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา อาสาสมัคร และประชาชนทั่วไป

๒. รัฐ ได้แก่ รัฐบาล และหน่วยงานของทางราชการ

๓. นักวิชาการ ได้แก่ สถาบันการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ และผู้ชำนาญการต่างๆ

๔. องค์กรเอกชน ได้แก่ มูลนิธิสมาคม องค์กรสาธารณประโยชน์องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรการกุศล สื่อมวลชน ตลอดจนชมรม และกลุ่มต่างๆ

๕. องค์กรธุรกิจ ได้แก่ บริษัท ห้างร้าน และนักธุรกิจ

ปัจจุบันสังคมไทยเกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย เช่น อาชญากรรม โสเภณีความยากจนซึ่งเชื่อมโยงไปกับเรื่องความเสื่อมเสียทางศีลธรรม สรุปแล้วเรียกว่า เป็นวิกฤตการณ์ทางสังคม (Social Crisis) มีสาเหตุทั้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเอง และสาเหตุจากกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไปกรณีดังกล่าวเป็นปัญหาของประเทศต่างๆ ทั่วโลก การที่จะแก้ไขได้ต้องเปลี่ยนกระบวนความคิดหรือวิธีคิดใหม่ โดยให้นึกกำลังกันทุกส่วนเข้ามาเชื่อมโยงกันทำงาน เพราะเราจะแก้ปัญหาละเรื่องไม่ได้ต้องทำพร้อมกันทุกเรื่อง โดยมีครอบครัวและชุมชนเป็นหลักและอาศัยเครื่องมือ วิธีการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) เพื่อก่อให้เกิดแนวทางใหม่แห่งความร่วมมือในการพัฒนาของทุกฝ่าย ทั้งทางราชการ ชุมชน องค์กรเอกชน สาธารณะประโยชน์หรือองค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิชาการ สถาบันทางศาสนา และภาคธุรกิจ อันที่จะพัฒนาทางเศรษฐกิจ จิตใจ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยระดมทรัพยากรกำลังและทรัพยากรทั้งหมดมาเชื่อมโยงกันในการดำเนินงานสร้างสรรค์สังคม

Coralie Bryant and Louise G. White ได้ศึกษาการพัฒนามาตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ ๑๘ แต่ว่ายุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองประเทศต่างๆ ได้รับเอกราชและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจมาก สังคมจึงถกเถียงกันถึงเรื่องการพัฒนา เป็นอย่างมาก ประเด็นที่ถกเถียงคือ จุดกำเนิดลักษณะและการนำการพัฒนาไปปฏิบัติส่วนใหญ่ หาทางเพิ่มและกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลง ซึ่ง เป็นรากฐานของการกำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีการประเมินขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงตามทิศทางที่เกิดขึ้นจริงหรือควรเกิดขึ้น ในบรรดาปัญหาเหล่านี้ มีประเด็นหลักอันหนึ่ง คือ ใครควรเป็นผู้ตัดสินใจกำหนดทิศทางและกำหนดลักษณะของการเปลี่ยนแปลง ประวัติของแนวคิดในการพัฒนาอาจจำแนกได้เป็น ๒ ยุค คือ ยุคแรกที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและยุคหลังจากนั้น

๑. ยุคแรกที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ หลังสงครามโลกครั้งที่สองประเทศในเอเชียและแอฟริกาเริ่มได้เอกราช เริ่มจากอินเดียซึ่งต่อสู้ เพื่อเอกราชจนสำเร็จทำให้ประเทศที่เกิดใหม่เริ่มมองหาแนวทางพัฒนา ใหม่ๆ แต่ช่วงทศวรรษ ๑๙๕๐-๑๙๖๐ นั้น นักเศรษฐศาสตร์ ครอบงำกรรมการพัฒนาการพัฒนาช่วงนี้ถือว่าการพัฒนาเป็นสิ่งเดียวกันกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและประสิทธิภาพการผลิตการวางแผนพัฒนา จึงเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งมีอยู่ ๒ แนวแนวแรกซึ่งเป็นแนวทางที่นิยมทำมากที่สุดคือกระตุ้นให้เกิด ภาคอุตสาหกรรม ใหม่ โดยนำเข้าสินค้า อุตสาหกรรมก่อน ขณะที่การผลิตแบบดั้งเดิมก็ยังยินยอม ให้คงอยู่เป็นคู่แข่ง ส่วนแนวที่สองนิยมน้อยกว่าคือ การเปลี่ยนจากการผลิตแบบดั้งเดิม มาเป็นอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพราะต้องการใช้แรงงานจากภาคการผลิตดั้งเดิมมากกว่าการนำเข้าเทคโนโลยี เศรษฐศาสตร์มีอิทธิพล แม้ไปยังสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยเพราะในบรรดาสังคมศาสตร์ด้วยกันนั้น เศรษฐศาสตร์ มีการศึกษาดูตารางและตัวเลขที่ชัดเจนที่สุดดังนั้นจึงมีวิธีการวัดและการศึกษาเชิงปริมาณที่แน่นอนซึ่งสาขาอื่นไม่มีนักวิชาการในสาขาอื่น เช่น มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยาและ รัฐประศาสนศาสตร์ ก็พยายามแทรกปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเข้าไป กับการพัฒนาด้วยเช่น เห็นว่ารูปแบบของการพัฒนาบางอย่าง จะทำให้เกิดการพัฒนาได้ดีกว่ารูปแบบอื่น แต่ก็ไม่มี หลักฐานยืนยันได้ ชัดเจนเท่ากับเศรษฐศาสตร์ แนวคิด

ของ เศรษฐศาสตร์ จึงเป็นที่ยอมรับมามากกว่า ซึ่งขณะนั้นเศรษฐศาสตร์ เน้นที่การพัฒนาอุตสาหกรรม

๒. ยุคหลังจากการเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ หลังจากที่เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำจากการพัฒนาตามแนวทางของนักเศรษฐศาสตร์แล้ว นักเศรษฐศาสตร์ก็ออกมาแก้ต่างว่าความร่ำรวยใหม่ที่เป็นผลมาจากการพัฒนานั้น จะแผ่กระจายผล (Trickle down) ไปยังคนจนเอง พร้อมกันนั้นยังตั้งสมมติฐานขึ้นมาใหม่ว่าความเหลื่อมล้ำเป็นรูปตัวยูคว่ำ (Inverted U) นั่นคือเมื่อมีความเจริญเติบโตเกิดขึ้น ความเหลื่อมล้ำ จะเพิ่มใน ตอนต้น แต่เมื่อถึงระยะหนึ่งแล้วจะลดลง สาเหตุที่เพิ่ม ตอนต้นก็เพราะคนบางกลุ่มมี โอกาสจากการพัฒนา ดีกว่าคนกลุ่มอื่นแต่ พอผ่านไป คนกลุ่มอื่น จะเข้ามา มีรายได้จากนั้นความเหลื่อม ล้ำจะค่อยๆ ลด ลงแต่อย่างไร ก็ตาม ประเด็นความ สัมพันธ์ระหว่าง ความเจริญเติบโตกับความ เป็นธรรมยังเป็นไปอย่าง สับสน การศึกษาในทศวรรษ ๑๙๖๐ และ ๑๙๗๐ แน่ใจว่าความ เจริญเติบโตกระจายผลไปยังคนจนจริงหรือไม่ ในทศวรรษ ๑๙๘๐ นักเศรษฐศาสตร์หลายคน เช่น วิลเลียมโลเออร์ (William Loehr) และจอห์น พาวเวลสัน (John Powelson) ก็ถือว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของบางประเทศก่อให้เกิดประโยชน์ ในวงกว้าง ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ทำมาในทศวรรษ ๑๙๕๐ นักเศรษฐศาสตร์ สองคนนี้ ยังตั้งข้อสงสัยต่อสมมติฐานรูปตัวยูคว่ำ เพราะไม่พบว่าความ เจริญเติบโตกับความไม่ เป็นธรรม มีความ สัมพันธ์กัน เหตุผลที่พบผลกลับกันนี้อาจ เป็นเพราะ ไม่ได้ ศึกษาอย่างต่อเนื่อง หรือความไม่ เป็นธรรม อาจมีมาก่อนแล้ว ทั้งยังยกการศึกษาอีกหลายชิ้นมา ยืนยันว่าความเหลื่อมล้ำเกิด จากปัญหา ทางการเมืองและประเด็นทางโครงสร้าง รวมทั้งโอกาสที่คนจนจะได้รับประโยชน์ จากการพัฒนาขนาดของการใช้จ่ายของนโยบายการคลังและผลของนโยบายเฉพาะด้านต่างๆ^๙

ไมเคิลโอดาโร (Michael Todaro) สรุปเอาไว้ว่าหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมา ทฤษฎีการพัฒนาที่สำคัญมีอยู่ ๔ ทฤษฎี แต่ขณะเดียวกันเมื่อไม่ นานมานี้ก็มีความพยายามเสนอ ทฤษฎีที่เข้ามารวมทั้งหมดแล้วจึงเป็น ๕ ทฤษฎี^{๑๐} ดังนี้

๑. ทฤษฎีการพัฒนาตามขั้นตอน (Linear-stages theory) ทฤษฎีนี้ยึดประเทศอุตสาหกรรมเป็นแม่แบบ วิเคราะห์ว่าประเทศเกษตรกรรมส่วนใหญ่ ยังไม่ พัฒนาเศรษฐกิจจึงพยายามวางแผนให้พัฒนาไปสู่อุตสาหกรรม โดยกำหนดเป็นขั้นตอนเช่น ทฤษฎีความเจริญเติบโตของ รอสทาว (Rostow's Stages of Growth) หรือตัวแบบการออมและการลงทุนเพื่อ สร้าง ความ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของฮาร์ รอดและโดมาร์ (Harrod-Domar Growth Model) เป็นต้น

๒. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง (Structural-change models) ทฤษฎี นี้ ต้องการให้ เปลี่ยนโครงสร้างจากภาคเกษตรไปเป็นภาคอุตสาหกรรมซึ่งสามารถผลิตได้มูลค่ามากกว่า อาจต้อง มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรไปยังภาคอุตสาหกรรม เพื่อดูดซับ แรงงานส่วน เกิน และพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตเช่น ทฤษฎีการพัฒนาของลูอิส (Lewis Theory of Development) เป็นต้น

^๙ Coralie Bryant and Louise G. White, *Managing development in the third world*, (Colorado: Westview Press, 1982), pp. 4-14.

^{๑๐} Michael P. Todaro, *Economic development*, 5th ed, (New York: Longman, 1994), pp. 66-89.

๓. ทฤษฎีพึ่งพา ระหว่าง ประเทศ (International-Dependence Revolution) นักทฤษฎีในประเทศกำลังพัฒนาหรือมองจากจุดยืนของประเทศ กำลังพัฒนาโดยเฉพาะละตินอเมริกานั้นไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของตะวันตกเพราะ มองว่าเป็นการครอบงำซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒาที่พึ่งพาโดย เฉพาะอย่างยิ่งการพึ่งพาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีจนมีสภาพเหมือนเป็นอาณานิคมสมัยใหม่ และยิ่งพัฒนาไปจะมีคนรวยเพียงกลุ่มน้อยที่ได้รับผลประโยชน์ ปัญหาความเป็นธรรมและการกระจายรายได้ จะยิ่งรุนแรงยิ่งขึ้น รวมไปถึงการสร้างค่านิยมในการพัฒนาในทางที่ผิดที่ต้องพึ่งภายนอกอยู่ตลอด

๔. ทฤษฎีเสรีนิยม ใหม่ (Neoclassical Counterrevolution) ทฤษฎีนี้เกิด ในช่วงทศวรรษ ๑๙๘๐ เมื่อรัฐบาลอนุรักษนิยมของตะวันตกได้แก่ สหรัฐอเมริกาอังกฤษแคนาดาและเยอรมนีตะวันตกพร้อมใจกันรับเอาแนวคิดเสรีนิยม ใหม่มาเป็นหลักการกำหนดนโยบายแนวคิดนี้ จะเน้นเศรษฐศาสตร์มหภาคทางด้านอุปาทาน (Supply-side macroeconomics) หมายความว่าสนใจการปรับปรุงทางการผลิต มากกว่า การบริโภคขณะเดียวกันก็เน้นการแปรรูป ลดขนาดของรัฐลดการวางแผน จากส่วนกลางลดการควบคุมและลดกฎระเบียบแนวคิดนี้มี อิทธิพลต่อองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญ คือธนาคารโลกและกองทุนการเงิน ระหว่างประเทศ หรือ IMF ตลอดจนองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ จึงทำให้สามารถเผยแพร่ แนวคิดของการเปิดเสรีไปอย่างรวดเร็ว

๕. ทฤษฎีความเจริญเติบโตแนวใหม่ (New Growth Theory) ทฤษฎีนี้ เห็นว่าการเปิดเสรีมีปัญหา เพราะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจพึ่งพิงภายนอกขณะที่สถานการณ์ ภายนอกผันผวนยากจะคาดการณ์ ได้นอกจากนี้การเติบโตที่เกิดขึ้นยังมีภาวะไม่ แน่นนอนขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงของภายนอก เช่น การเคลื่อนย้ายทุนและการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีดังนั้น การเพิ่มของผลผลิตมวลรวมจึงเป็นการ ปรับตัวระยะสั้นและอาจไม่ยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีนี้จึงหันมาสนใจความเจริญเติบโตแนวใหม่ ที่เน้นการ เติบโตจากภายใน (Endogenous growth theory) และเน้นการ เติบโตที่ยั่งยืน (Sustainable growth) ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างทุนกับแรงงานไม่ใช่เป็นเพียงการเคลื่อนย้ายทุน

ทฤษฎีความเจริญเติบโตแนวใหม่จึงเน้นการใช้ทรัพยากรภายใน และเน้นการ พัฒนาทุนมนุษย์ (Human capital) โดยเฉพาะลงทุนทางด้านการศึกษการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) และการวิจัยและการพัฒนา (R&D) ซึ่งเป็นทาง เลือกอีกทางเลือกหนึ่งของการลงทุนในปัจจุบัน ทฤษฎีความเจริญเติบโตจากภายในนี้เริ่มเข้ามาทดแทนทฤษฎีรุ่นเก่าที่เน้นความเจริญเติบโตจากภายนอก (Exogenous growth theory) นอกจากนี้ทฤษฎีความเจริญเติบโตจากภายในยัง มองว่าความเจริญเติบโตขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมเริ่มต้น (Initial conditions) เช่นระดับการศึกษาระดับการพัฒนาของตลาดทุน และที่สำคัญ คือแบบแผนการกระจายรายได้ก็มีผลต่อความเจริญเติบโตเช่นกัน เนื่องจากการกระจายรายได้มีผลทำให้คนมีทุนต่างกัน และมีการลงทุนต่างกันระบบเศรษฐกิจที่มีการกระจายรายได้ดีนั้นคนลงทุนก็มากและสามารถลงทุนพร้อมๆ กันได้จึงชักนพให้เศรษฐกิจเติบโตเข้าสู่จุดดุลยภาพที่สูงกว่าได้

สรุปได้ว่า การพัฒนาเป็นแนวคิดที่น่าสนใจเป็นการกระตุ้นให้คิดถึงลักษณะของสังคมที่ดี แต่ก็ เป็นแนวคิดที่กว้างที่ยากจะหาข้อสรุป อาจกล่าวในเบื้องต้นได้ว่าคำว่า “การพัฒนา” เป็นคำที่มีความหมาย ในทางดี เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการเปลี่ยนแปลงความทันสมัย หรือความ

เจริญเติบโต การพัฒนาเป็นรูปแบบอย่างหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ส่วนความทันสมัยก็เป็นกรณีเฉพาะอันหนึ่งของการพัฒนา สำหรับทางด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นมิติหนึ่งของการพัฒนาโดยหลักทั่วไปแล้วการพัฒนาเป็นลักษณะทางสังคมที่กำลังเปลี่ยนจากสิ่งที่เคยเป็นในอดีตไปสู่สิ่งที่ต้องการจะเป็นซึ่งขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการพัฒนาของแต่ละสังคม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายเป็นการเริ่มต้นของการสร้างเป้าหมายร่วมกันของภาคีสมาชิก ซึ่ง แม้ว่าสมาชิกที่เกี่ยวข้องจะมีบทบาทหน้าที่ความถนัดต่าง ๆ กัน แต่เมื่อทุกคนได้เข้ามารู้ในเป้าหมายหรือปัญหาาร่วมกัน สมาชิกแต่ละส่วนจะได้ปรับ และแสดงบทบาทตามศักยภาพ หรือความถนัดของตน เพื่อตอบสนองเป้าหมายของเครือข่ายได้ ดังนั้นเครือข่ายจึงเป็นรูปแบบการทำงาน ในลักษณะสร้างความร่วมมือ ประสานงานกันในแนวราบระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง และเป็นแนวทางที่ตรงกันกับแนวคิดของการพัฒนาในปัจจุบัน

ปัจจุบันการสร้างเครือข่าย ถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญ ในการทำงานที่ได้รับการยอมรับทั้งในภาคธุรกิจเอกชนที่แสวงหากำไร และองค์การพัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร กลุ่มอาสาสมัครของประชาชน จนถึงองค์การระหว่างประเทศ เนื่องจากไม่มีองค์การใดที่จะมีความพร้อมทั้งทางด้านทรัพยากร เงินทุน ฯลฯ หรือถ้าจะมีก็อาจจะน้อยมาก ดังนั้นการระดมเอาส่วนที่ดีของแต่ละบุคคล กลุ่ม หรือแต่ละองค์การมีเข้าไว้ด้วยกัน ทำให้สามารถลดข้อจำกัดในการทำงานลงด้วย ขณะเดียวกัน การมุ่งที่จะสร้างเพื่อให้เกิดเครือข่ายเพียงอย่างเดียวอาจจะยังไม่เพียงพอ สิ่งที่สำคัญที่สุดในการทำงานแบบเครือข่ายคือความต้องการให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึง ความสำคัญและให้ความร่วมมือในการทำงาน ทั้งนี้ก็เพื่อให้การดำเนินงานสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้

๒.๒.๑ ความหมายของเครือข่าย

นักวิชาการ และผู้รู้หลายท่านได้ให้คำจำกัดความ และความหมายของเครือข่ายไว้มากมาย แต่ส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกันดังนี้

กาญจนา แก้วเทพ^{๑๑} ได้ให้ความหมายของเครือข่าย ไว้ว่า “เครือข่าย หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์การหลายๆองค์การ ที่ต่างฝ่ายต่างมีทรัพยากร มีเป้าหมาย มีวิธีการทำงานเป็นของตนเอง แม้อาจ จะไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ แต่ก็จะมีการวางรากฐานเอาไว้ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหา ก็สามารถติดต่อไปได้ ในการเข้าร่วมเป็นองค์การเครือข่าย แม้ว่าองค์การเหล่านี้จะมีบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน เช่น มีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน องค์การเหล่านี้ก็ยังคงมีความเป็นเอกเทศอยู่ เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นการเข้าร่วมเพียงบางส่วนขององค์การเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มหรือองค์การตรงที่บุคคลทุกคนในกลุ่มจะต้องเข้าร่วมในทุกอย่าง พร้อมกันหมด อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกัน รับผิดชอบในทรัพยากรร่วมกันในช่วง

^{๑๑} กาญจนา แก้วเทพ, การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สภาคทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘), หน้า ๖๐.

ระยะเวลายาวนานตราบเท่าที่ยังเป็นสมาชิกอยู่ ฯลฯ แต่การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายนั้น แม้จะมีบางอย่างร่วมกัน หรือมีกฎเกณฑ์บางอย่างร่วมกัน ฯลฯ แต่การเข้าร่วมนั้นก็เพียงบางส่วนบางเสี้ยวเท่านั้น หรือเป็นการเข้าร่วมเพียงชั่วคราวเท่านั้น โดยที่แต่ละกลุ่มยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนเองเอาไว้ได้”

นฤมล นิราทร^{๑๒} ให้ความหมาย เครือข่าย ไว้ว่า หมายถึง “กลุ่มของจุดต่างๆซึ่งเชื่อมต่อกันด้วยเส้น จุดต่างๆที่ว่านี้คือบุคคลหรือกลุ่ม ส่วนเส้นที่เชื่อมต่อ นี้หมายถึงความสัมพันธ์ที่บุคคลหรือกลุ่มต่างๆมีต่อกัน เครือข่ายจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของกลุ่ม (แต่กลุ่มไม่ใช่เครือข่ายเสมอไป)”

วีระศักดิ์ เครือเทพ^{๑๓} ในฐานะนักวิชาการทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เขียนหนังสือชื่อ เครือข่าย : นวัตกรรมการทำงานขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ได้สรุปความหมายของเครือข่าย โดยอิงกับกรอบวิเคราะห์ในทางรัฐประศาสนศาสตร์ว่าหมายถึง “การจัดรูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของการทำงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่สองหน่วยงานขึ้นไป ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชนที่แสวงหากำไร หน่วยงาน พัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร กลุ่มอาสาสมัครของประชาชน หรือองค์การระหว่างประเทศ เพื่อร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการกิจของสาธารณะบางประการ โดยมีองค์การภาครัฐเป็นแกนหลักของเครือข่าย ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงเหล่านี้เป็นไปในลักษณะที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีเป้าหมายของความมีอยู่ก็เพื่อต้องการแก้ไขปัญหาสาธารณะบางประการร่วมกัน ซึ่งเป็นปัญหาที่องค์การใดองค์การหนึ่งมีอาจดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้โดยลำพัง”

จากนิยามดังกล่าว สามารถสรุปความหมายของ “เครือข่าย” ว่าหมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มของคนหรือองค์การที่มีความสมัครใจมาพบปะกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างกัน หรือลงมือทำ กิจกรรมร่วมกันโดยที่สมาชิกมีความเป็นอิสระ ขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์ระหว่างกันหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม ทางด้านข่าวสาร ฯลฯ โดยมีการจัดรูปแบบของการจัดการให้เป็นกลไกขับเคลื่อนเชื่อมโยงกิจกรรมร่วมกัน และตระหนักถึงงานที่จะทำร่วมกัน ทั้งนี้ก็เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เนื่องจากการท่องเที่ยวแบบเน้นปริมาณนำเศรษฐกิจมาสู่ประเทศกำลังพัฒนา แต่การท่องเที่ยวแบบนี้ทำให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยขาดจิตสำนึก สร้างมลภาวะให้ธรรมชาติขาด การป้องกันแก้ไข เกิดผลกระทบไปทั่วโลก องค์การท่องเที่ยวโลก หรือ WTO^{๑๔} ได้กล่าวไว้ว่า “ การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในปรากฏการณ์ทางการเมือง วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจที่สำคัญของศตวรรษที่ ๒๐ ประเทศทั้งหลายไม่ควรจะทำให้มันแตกต่างกัน” และเสริมว่าประชาคมโลกมองแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติของแต่ละประเทศโดยรวมเหมือนเป็นสมบัติของโลก นักท่องเที่ยวทุกคนมี

^{๑๒} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

^{๑๓} วีระศักดิ์ เครือเทพ, เครือข่าย : นวัตกรรมการทำงานขององค์กรปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๐), หน้า ๓๕.

^{๑๔} WTO (World Tourism Organization), Sustainable Tourism Development, (USA, 1993), p. 254.

สิทธิ์มาดูแล ชื่นชม และสัมผัสความงดงาม ความน่าทึ่ง ดูแล้วเกิดความคิด เกิดความสนใจ เกิดความพอใจ ทุกประเทศจึงควรร่วมมือกันอนุรักษ์ ส่วนใดเสียหายก็ควรปรับปรุงแก้ไขให้ธรรมชาติกลับคืนมาอย่างเดิมเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นหลัง หลังจากที่มีการท่องเที่ยวแบบ Mass Tourism มาถึงจุดที่ธรรมชาติรับไม่ได้ เพราะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ช่วงนั้นเกิดนักอนุรักษ์ที่มีอุดมคติ และมีวัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมได้แพร่กระจายความคิดออกไปอย่างกว้างขวาง และบางประเทศร่วมกลุ่มกันเป็นองค์กรอนุรักษ์ระดับชาติถึงนานาชาติ ทุกกลุ่มมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ มีความคิดที่จะปกป้องและรักษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมทั่วโลกให้ยั่งยืน โดยตั้งความประสงค์ที่จะนำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาแก้ปัญหาการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม เน้นการรักษาสิ่งแวดล้อม สร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยว จัดกิจกรรมให้เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ด้านอนุรักษ์ด้วย

๒.๓.๑ ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาจากคำ ว่า“Ecotourism” ซึ่งเป็นคำผสมกันระหว่าง Ecology หรือ นิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือการท่องเที่ยว นอกจากนี้ในวงการท่องเที่ยวยังมีการใช้ภาษาอังกฤษอื่นๆที่สำคัญได้แก่ “Nature Tourism” หรือ “Biotourism” หรือ “Green Tourism” เพื่อบ่งบอกให้เห็นว่าเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อย่างไรก็ตามนิยาม และความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถูกกำหนดขึ้น จากบุคคลและกลุ่มคนต่างๆ ขึ้น มาอย่างมากมาย ทั้ง ใน และต่างประเทศ ดังนี้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรม เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน”^{๑๕}

กุลวรา สุวรรณพิมล ได้ให้ความหมายว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพสภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ”^{๑๖}

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา ได้ให้คำจำกัดความ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ และต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งหมายรวมถึง วัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย^{๑๗}

^{๑๕} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^{๑๖} กุลวรา สุวรรณพิมล, ความหมายของนักท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า, ๒๕๔๘), หน้า ๓๙.

^{๑๗} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพรส แอนด์ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๓๔.

วิมล จิโรจน์พันธ์ และคณะ กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (Nature Conservation) และมุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่น (Local Development) เป็นประการสำคัญ^{๑๘}

พิมพระวี ไรจน์รุ่งสัจย์ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้และความเข้าใจในธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยยึดหลักการแห่งการเคารพซึ่งศักดิ์ศรีของระบบนิเวศวิทยาเอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนและท้องถิ่นเป็นสำคัญ^{๑๙}

ศรีพร สมบุญธรรม กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า “มีความหมายลึกซึ้งกว่าการเสนอขายสินค้าทางการท่องเที่ยวแบบใหม่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเท่านั้น หากแต่เป็นแนวคิดที่มุ่งประสานผลประโยชน์ และความต้องการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เข้ากับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน”^{๒๐}

พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว ในด้านระบบนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยธรรมชาติป่าไม้และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ตลอดจนคุณธรรมความเชื่อค่านิยม วัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ เมื่อนักท่องเที่ยวมีความเข้าใจดีแล้ว นักท่องเที่ยวจึงปฏิบัติให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ หรือชุมชนนั้นๆ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อม สังคม หรือต่อชุมชน^{๒๑}

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ให้ความหมายว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน”^{๒๒}

อานันท์ ปันยารชุน ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งพานักท่องเที่ยวไปชื่นชมธรรมชาติ และในขณะเดียวกันก็เป็นการท่องเที่ยวที่เคารพธรรมชาติด้วย^{๒๓}

^{๑๘} วิมล จิโรจน์พันธ์ และคณะ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๖๓.

^{๑๙} พิมพระวี ไรจน์รุ่งสัจย์, การท่องเที่ยวชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑.

^{๒๐} ศรีพร สมบุญธรรม, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, จุลสารการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๕.

^{๒๑} พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ, ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดใน การจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๓๘), หน้า ๒๕.

^{๒๒} สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการกำหนดนโยบายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, (พิมพ์ครั้งที่ ๓), (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๔๒), หน้า ๒.

^{๒๓} อานันท์ ปันยารชุน อ้างใน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, เอกสารประกอบการสัมมนาวันสิ่งแวดล้อมไทย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๓), หน้า ๓๐.

เฮคเตอร์ ซี ลาซูลเลน (Hector Ceballos Lascurain) แห่งสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources: IUCN) เป็นบุคคลแรกที่กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น^{๒๔}

อลิซาเบธ บู (Elizabeth Boo) เป็นผู้ที่คลุกคลีอยู่กับงานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลาตินอเมริกาและหมู่เกาะแคริบเบียน พร้อมกับเขียนรายงานเรื่อง“Ecotourism: The Potentials and Pitfalls” ได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อ ประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่การสร้างงานให้ชุมชนหรือท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม^{๒๕}

คอสตาส คริสต์ (Costas Christ) ให้ความหมายว่า เป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ พร้อมกับอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปด้วย และช่วยสร้างสวัสดิการให้ชุมชนท้องถิ่น และยังได้กล่าวอีกว่า นักท่องเที่ยวบางคนคิดว่าท่องเที่ยวธรรมชาติกับคำว่าท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งไม่เหมือนกัน เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องใช้ธรรมชาติ และปฏิบัติต่อสัตว์ป่าอย่างยั่งยืน และยังคงบริจาคเงินช่วยเหลือเพื่อเป็นทุนในการอนุรักษ์ รวมทั้งเพื่อให้คนในชุมชนมีฐานะดีขึ้น^{๒๖}

อลิซาเบธ สตาร์ค (Elizabeth Stark) ให้ความหมายว่า เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนของสถานที่ท่องเที่ยว โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อมปราศจากสิ่งฟุ่มเฟือยต่างๆ มีเพียงสิ่งจำเป็นในการท่องเที่ยวเท่านั้น หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า“การท่องเที่ยวธรรมชาติ” (Natural Travel)^{๒๗}

แคลร์ เอ กันน์ (Clare A Gunn) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถทำให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ โดยให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ และวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจด้วย^{๒๘}

^{๒๔} Ceballos-Lascurain, Hector. Properties Opinion on Ecotourism: A case study of the Roxz Bau, Sydney Australia, *Journal of Ecotourism Research*, 60 (4), 1998 : 118.

^{๒๕} Boo, Elizabeth, *Ecotourism : The Potentials and Pitfalls*, (Washington D.C.: WorldWildlife Fund-US, 1991), pp. 114-115.

^{๒๖} Crist, Costas, *Ecotourism and sustainable Development*, The 6th International Conference 7-8 September, (Bangkok: Institute of Ecotourism, Srinakharinwirot University, 2002), p. 23.

^{๒๗} Stark, Elizabeth, *Ecotourism, Information Please Environment Almanac*, (Boston: Houg Mifflin, 1993), p. 78.

^{๒๘} Gunn, Clare A., *Environmental Design and Landuse*, Travel Tourism and Hospitality Research A Handbook for Managers and Researchers, (New York: John Wiley & Sons 1994), p. 48.

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรม อย่างมีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาธรรมชาติประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมชื่นชมและสนุกเพลิดเพลินไปกับบรรยากาศ ทศนียภาพของสถานที่บนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศของพื้นที่ อีกทั้งช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นด้วย

๒.๓.๒ องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพึงพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ (Eco-system) มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับความสนใจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการพัฒนาอารยธรรมของมนุษย์ ในการเอาชนะธรรมชาติ (ที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบ นิเวศของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ไว้) ลักษณะเฉพาะนี้จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ใช่การท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม(Cultural tourism และ Historical tourism) แม้ว่าจะมีความเกี่ยวพันในพื้นที่ก็ตาม ในทำนองเดียวกัน การท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural tourism) จึงไม่ใช่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด จึงมีบางส่วนจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ หรือแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ อาจมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวแบบอื่นๆ จากลักษณะดังกล่าวการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ดังนี้

วิมล จิโรจน์พันธ์ และคณะ กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ๔ ประการ^{๒๔} ประกอบด้วย

๑. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัส กับระบบนิเวศ (Eco-system) อาจมีบางแห่งที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ หรือ เป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ไว้(Nature-based tourism) โดยเฉพาะแม้ว่าจะ มีความคาบเกี่ยวกันในพื้นที่ก็ตาม ในทำนองเดียวกันการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural tourism) จึงไม่ใช่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวด้วย อาจเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ธรรมชาตินั้นอาจรวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง กับระบบนิเวศ(Eco-system) ในพื้นที่ด้วย

๒. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งมีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุม ไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขตจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

^{๒๔} “อ่าแล้ว, วิมล จิโรจน์พันธ์ และคณะ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, หน้า ๗๖-๗๙.”

(Sustainably managed tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Responsibly travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

๓. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องกับผู้เกี่ยวข้อง นักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จึงเป็นการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)

๔. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีบทบาทในส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามแผน และร่วมได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาค คอยติดตามตรวจสอบ รวมถึงร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวอันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อนำกลับมา บำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย ในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ๕ ประการ^{๓๐} ดังต่อไปนี้

๑. ต้องมีผลกระทบน้อยที่สุด (Less impact) ต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณีของคนในท้องถิ่น

๒. ต้องให้ความรู้และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปของสื่อต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจ ได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ของชุมชนนั้น จนนักท่องเที่ยวมีความระมัดระวัง ช่วยกันป้องกันและช่วยกันลดผลกระทบในด้านต่างๆ ที่อาจมีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ

๓. ต้องให้ผลประโยชน์แก่ชาวบ้านในท้องถิ่น (Local benefits) ในการจ้างงานโดยทางตรงและทางอ้อม เช่น การจัดบริการนำเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ การขายอาหาร การขายของที่ระลึก ฯลฯ

๔. ต้องให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วม (Local participation) ในการวางแผนการตัดสินใจ การจัดการ และการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่นของเขา ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเกิดความภูมิใจ มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ ธรรมชาติ สังคม และชุมชนนั้นๆ และผนึกกำลังร่วมแรงร่วมใจช่วยกันพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นไว้อย่างยั่งยืน

๕. ต้องให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ (Tourist satisfaction) การสร้างสรรค์ให้เกิดประสบการณ์และความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยว คือเพื่อให้

^{๓๐} “อ้อแล้ว, พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ, ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย, หน้า ๓๘.”

นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ โดยให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพการให้บริการ และสำคัญต่อการอนุรักษ์ดูแล และป้องกันแหล่งท่องเที่ยวที่พานักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม

ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์^{๓๑} ดังต่อไปนี้

๑. การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้ความรู้ความเข้าใจ ซึ่งการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความจำเป็นในการปกป้องรักษาธรรมชาติสภาพแวดล้อมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อให้คงอยู่สนองความจำเป็นในการปกป้องรักษาธรรมชาติสภาพแวดล้อมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อให้คงอยู่สนองความต้องการของคนทั่วไป เป็นสิ่งที่ต้องกระทำ การสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์นี้ ยังรวมไปถึงกลุ่มบุคคลอื่นๆ ด้วย เช่น ราษฎรในท้องถิ่น มักคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการสร้างจิตสำนึกของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะเน้นการจัดโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ (Interpretation programs) เช่น การจัดให้มีศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติ (Interpretive center) ในแหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษารเรียนรู้ และจัดให้มีเส้นทางเดินทาง หรือเดินป่าที่ให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ธรรมชาติหลากหลายแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

๒. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว กล่าวคือ นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) มักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาหรือสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่างๆ และสภาพภูมิทัศน์ธรรมชาติ ตลอดจนแหล่งธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำหาย และมักจะสนใจความสะอาดสวยงาม ดังนั้นจึงต้องจัดให้มีการสร้างสื่อความหมายธรรมชาติเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่างๆ ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวและได้รับความพึงพอใจร่วมกัน

๓. การมีส่วนร่วมของชุมชน สภาพทางเศรษฐกิจและชุมชนท้องถิ่นอยู่ในและรอบๆ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ควรได้รับการพิจารณาให้เป็นวัตถุประสงค์หรือองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาวมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อความอยู่รอดของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การลงทุนเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด และการจ้างงานในส่วนบริการอื่นๆ เป็นต้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ๔ ประการ^{๓๒} คือ

^{๓๑} ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อ้างใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการกำหนดนโยบายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, (พิมพ์ครั้งที่ ๓), (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๔๒), หน้า ๔.

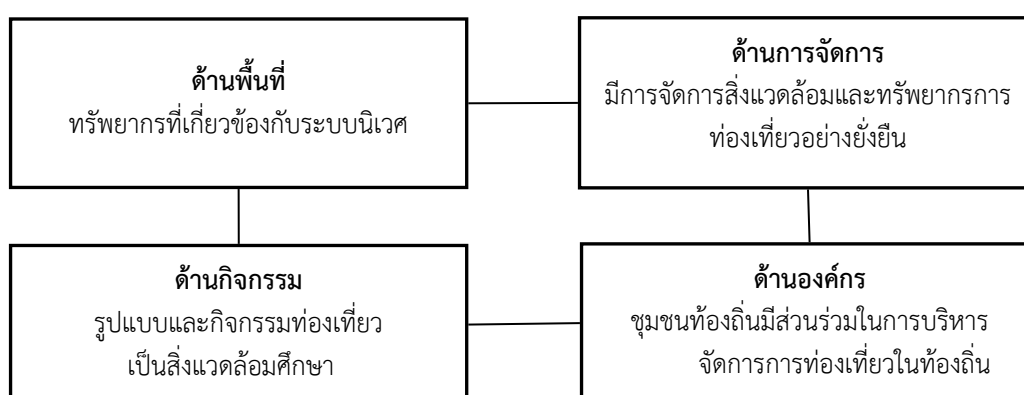
^{๓๒} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๔), หน้า ๒ - ๔.

๑. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Natural-based tourism)

๒. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่ความรับผิดชอบต่อสังคม (Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainably managed tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Responsible travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

๓. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)

๔. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผนได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation-based tourism) ดังแผนภาพ ๒.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงแผนภูมิแสดงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๔, หน้า ๔

หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไป ความสมบูรณ์จะลดน้อยลงจนอาจกลายเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสระบบนิเวศ (Ecotourism) มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับความสนใจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการพัฒนาอารยธรรมของมนุษย์ในการเอาชนะธรรมชาติ (ที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติหรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ไว้ ลักษณะเฉพาะนี้จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม Cultural tourism หรือ Historical tourism) แม้ว่าจะมีความคาบเกี่ยวกันในพื้นที่ก็ตาม ในทำนองเดียวกันกับการท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural tourism) จึงไม่ใช่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวด้วย ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จึงมีบางส่วนจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้หรือแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ อาจมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวแบบอื่นๆ ได้โดยทั่วไปแล้วการวางแผนการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วย

๒.๓.๓ หลักการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีอยู่อย่างจำกัดได้ส่งผลให้เกิดการแข่งขันทรัพยากรการท่องเที่ยว และนำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างฝ่ายต่างๆ เช่นชาวบ้านกับชาวบ้าน ชาวบ้านกับรัฐ ชาวบ้านกับนายทุนรัฐกับนายทุน นักอนุรักษ์กับนักพัฒนา นายทุนกับนักอนุรักษ์ และรัฐกับนักอนุรักษ์ เป็นต้นแต่ละฝ่ายต่างพยายามที่จะผลักดันต่อสู้เพื่อให้มีทางออกในระดับนโยบาย และมีกฎหมายที่เหมาะสมสอดคล้อง รองรับความต้องการแต่ละฝ่ายทั้งภาครัฐ นายทุนที่ต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชน และนักท่องเที่ยว เป้าหมายจึงมุ่งเน้นไปที่การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสมที่สุด ยาวนานที่สุด และสามารถรักษา หรืออนุรักษ์ทรัพยากรดังกล่าวให้คงสภาพให้ได้มากที่สุด ขณะเดียวกัน ก็สามารถตอบรับกับกระแสในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง ๒ กระแส^{๓๓} คือ

กระแสที่ ๑ คือ ความต้องการให้มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก ทั้ง การอนุรักษ์ ป้องกัน และแก้ไขวิกฤตการณ์ในระดับท้องถิ่นและระดับโลก โดยเฉพาะการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อให้คงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ เนื่องจากกลุ่มนักท่องเที่ยวจากประเทศในซีกโลกตะวันตกที่สนกับคุณภาพ และการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเหมาะสมมากขึ้น

กระแสที่ ๒ คือ ความต้องการพัฒนาคน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น อันจะเป็นหลักประกันที่จะทำให้การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปอย่างมีทิศทาง ถูกต้อง และเหมาะสม ตลอดจนมีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมกระแสดังกล่าวนี้นำไปสู่หลักการในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนคือ เป็นการจัดการที่สามารถตอบสนองความ

^{๓๓} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว, (พิมพ์ครั้งที่ ๑), (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑ – ๒๒.

ต้องการของนักท่องเที่ยว และเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็สามารถปกป้องและรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น ไว้ได้

วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติมีหลักการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้^{๓๔}

๑. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องหลีกเลี่ยงการสร้างผลกระทบทางด้านลบที่จะก่อให้เกิดความเสียหายหรือการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว

๒. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมและวัฒนธรรม

๓. รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องนำไปสู่การอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมและการจัดการเขตอนุรักษ์

๔. ชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง จะต้องเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

๕. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเน้นความสำคัญของการวางแผน และการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเน้นการสร้างหลักประกันว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจะต้องอยู่ภายในขอบเขตของศักยภาพในการรองรับ (Carrying capacity) ตามธรรมชาติของระบบนิเวศท้องถิ่น

๖. รายได้ส่วนใหญ่จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องตกอยู่กับประเทศผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้เองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเน้นการใช้ผลิตภัณฑ์และบริการของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๗. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องให้ความสำคัญกับการใช้จากโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับการพัฒนาขึ้นบนฐานคิด ซึ่งเน้นความสำคัญของการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ลดละการใช้น้ำมัน เชื้อเพลิง อนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน และจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับธรรมชาติแวดล้อมอย่างแท้จริง หลักการพื้นฐานทั้ง ๗ ประการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าวข้างต้นแม้จะครอบคลุมประเด็นสำคัญต่างๆ หลายด้านด้วยกัน แต่ก็ยังขาดมุมมองสำคัญเกี่ยวกับบทบาท และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี ๔ ประการ^{๓๕} ประกอบด้วย

๑. พัฒนาจิตสำนึก (Awareness) และความเข้าใจ (Understand) ของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ

๒. เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณภาพหรือคุณค่าสูงให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

๓. เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่

๔. เพื่อดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

^{๓๔} “อ้างแล้ว, วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, หน้า ๖๓.”

^{๓๕} “อ้างแล้ว, บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, หน้า ๓๔.”

พะยอม ธรรมบุตร ได้กล่าวถึง หลักการและวัตถุประสงค์การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี ๗ ประการ^{๓๖} คือ

๑. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (Nature Based) ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านสภาพภูมิศาสตร์ และด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี โดยจะต้องยึดหลักสำคัญที่ว่าเราจะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ให้ดีที่สุด เพื่อใช้เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวในระยะยาวเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

๒. การจัดการที่ยั่งยืน (Sustainably Managed) การท่องเที่ยวทุกประเภทจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในเชิงเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมประเทศทุกประเทศ ท้องถิ่นทุกท้องถิ่น จำเป็นต้องพยายามจัดการท่องเที่ยวของตน โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม หรือไม่กระทบน้อยที่สุด

๓. เป็นการท่องเที่ยวที่สนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี (Inclusive of Social and Cultural Aspects) คำนึงตลอดจนวิถีชีวิต เอกลักษณ์ของท้องถิ่นและประเทศซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคม และวัฒนธรรมที่หลากหลายเหล่านั้น

๔. ให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม (Environmentally Educative) ทั้งต่อนักท่องเที่ยว และประชากรในท้องถิ่น ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ให้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญอย่างยิ่งยวด ในอันที่จะทะนุถนอมไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเรา

๕. สังคมชุมชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์ (Benefit and Involvement of Local People) ในด้านการจัดการท่องเที่ยวประชาชนบนพื้นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนการลงมือปฏิบัติการและการประเมินผล การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนของตนเองและสามารถได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากที่สุด

๖. เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ (Authentic) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือ Eco Tourism จริงๆ ทั้งด้านการจัดการสถานที่ และกิจกรรม

๗. ความพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Satisfaction) นับเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยวแบบ Eco Tourism นักท่องเที่ยวที่ได้รับความพอใจหรือชื่นชม จึงจะกลับมาท่องเที่ยวอีก กิจกรรมต่างๆ จะต้องอยู่ในกรอบของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และได้รับความรู้ทั้งทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม และประสบการณ์

แคลร์ เอ กันน์ (Clare A Gunn) ได้กล่าวว่า จากรูปแบบการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิมที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวกันเป็นจำนวนมากตามฤดูกาลท่องเที่ยวแล้วกลับทิ้งปัญหามากมายไว้เบื้องหลัง^{๓๗} สรุปได้ดังนี้

^{๓๖} พะยอม ธรรมบุตร, เอกสารประกอบการเรียนการสอนหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖), หน้า ๔๔.

^{๓๗} "Ibid} Gunn, Clare A., *Environmental Design and Landuse*, pp. 61-62."

๑. ก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาวแก่ทรัพยากรชุมชนในท้องถิ่น และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวส่วนหนึ่งของรายได้ควรย้อนไปสู่การอนุรักษ์

๒. การเสริมสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว เป็นการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นควรสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบด้าน คุณธรรม จริยธรรมและพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมใน ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

๓. ในการสร้างหรือการจัดการใดๆ ควรยอมรับในข้อจำกัดของสภาพแหล่งท่องเที่ยวตาม ลักษณะที่เป็นอยู่ หากมีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงควรเป็นไปเพื่อให้ศักยภาพของท้องถิ่นดีขึ้น ตลอดจนการลงทุนทางด้านการท่องเที่ยวก็เป็นไปเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจและกิจกรรมต่างๆ ใน ท้องถิ่น ไม่พึ่งพาการลงทุนของต่างชาติ ซึ่งเป็นการลดการไหลออกของรายได้ไปยังต่างประเทศ

๔. ในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินงาน ตลอดจนการควบคุม ควรให้คนในท้องถิ่นมี ส่วนร่วมมากที่สุด มิใช่เพียงเป้าหมายของการท่องเที่ยว และให้บุคคลภายนอกมาคิดและตัดสินใจ เพียงฝ่ายเดียว เพราะจะไม่เป็นไปตามความต้องการของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

๕. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์การท่องเที่ยว ให้มี คุณภาพยั่งยืนหรือไม่เพียงใด การทำธุรกิจโดยมุ่งทำกำไรสูงสุดในระยะสั้นเป็นการทุบหม้อข้าวตนเอง อย่างไรก็ดีตามปรัชญาที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวก็สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ราบานานเท่าที่นาน ถ้ามีการจัดทำธุรกิจที่ถูกต้องเหมาะสม นับตั้งแต่การใช้วัสดุที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและสามารถนำ มาใช้ใหม่ได้ การมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ในระบบนิเวศและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง การให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นที่เป็นจุดหมายปลายทาง ก่อนที่จะไปถึง ทั้งนี้รูปของภาพยนตร์ในเครื่องบิน เทปบันทึกเสียง และเอกสารเผยแพร่

๖. มีการจัดการและควบคุมจำนวนของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม และไม่เกิน ความสามารถของชุมชนในท้องถิ่น และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้ อีกทั้งมี นักท่องเที่ยวสม่ำเสมอตลอดทั้งปีไม่ใช่มีเฉพาะฤดูกาล เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับผู้ที่ทำงานใน อุตสาหกรรมนี้

วิมล จิโรจน์พันธุ์, ประชิต สกุนพัฒน์ และอุดม เขยกิจวงศ์ กล่าวว่า การจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อบริการให้นักท่องเที่ยวเดินทางสะดวกได้ความรู้และประสบการณ์ใหม่ โดย ที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีคุณภาพมีมาตรฐานในระดับสากลเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เน้นผู้มีส่วน ร่วมรับผิดชอบในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องดำเนินการวางแผนพัฒนาจัดทำแผนงานและ แผนปฏิบัติ เพื่อการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ต้องมีการวางแผนปรับปรุงพัฒนากฎระเบียบ ระหว่างผู้ประกอบการภาครัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชนกับประชาชนท้องถิ่น องค์กรประกอบธุรกิจการ ท่องเที่ยวจะต้องเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการอย่างเสมอภาคกัน

๒. การให้การศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ศึกษาต่อประชาชนในท้องถิ่น ทุกระดับ ให้มีการเรียนรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ รู้วิธีการบริการ การฝึกอบรมดูงานให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ทันเหตุการณ์เสมอ

๓. การกำจัดของเสีย จะต้องมียุทธศาสตร์การกำจัดน้ำที่มีประสิทธิภาพ การบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้งตามธรรมชาติ การกำจัดขยะและปฏิกูลถือหลักใช้แล้วใช้ซ้ำ และเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อีก (Biogas)

๔. การศึกษาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบนิเวศ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม และแหล่งโบราณคดีโบราณสถานต่างๆ แม้เป็นเพียงเนินดินร้างย่อมสะท้อนอดีตกาลที่ทรงคุณค่า ซึ่งสามารถศึกษาค้นคว้าถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานชุมชนโบราณได้

๕. ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ควรสร้างห้องสุขาบริการตามระยะทางเดินห่างกันอย่างน้อย ๓ กิโลเมตรต่อหนึ่งห้อง ห้องสุขาต้องสะอาด คัดค่าบริการเพื่อเป็นค่าจ้างการจัดจ้างแรงงานดูแลรักษา

๖. การเดินทางเข้าชมสะดวก ทางเดินในแหล่งธรรมชาติที่เปราะบางควรทำทางเดิน (Board Walk) คำนึงถึงความปลอดภัยมีระบบการสื่อความหมายที่ดี รวมถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีเหตุฉุกเฉิน ป้ายชี้ทาง ป้ายสื่อความหมายควรออกแบบใช้ได้ทนทาน

๗. การรักษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยว รักษาไว้ให้มีสภาพดั้งเดิมมากที่สุด และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี (สะอาด) มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

๘. การตรวจสอบผลกระทบการประเมินศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยว จะต้องกำหนดสถานภาพให้เหมาะสม โดยหารายละเอียด รวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อมในที่แห่งนั้นว่าควรอยู่ในระดับไหน หาความสมดุลระหว่างความสามารถการรองรับของพื้นที่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว และการยอมรับของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนา รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลจะต้องมีความสัมพันธ์กัน เป้าหมายของการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องสอดคล้องจากฝ่ายบริหารทุกระดับ การจัดการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงการลงทุน ต้นทุนของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมด้วย

๙. การจัดการบริหาร ควรคำนึงถึงระดับมาตรฐานสากล ปัจจุบัน คือ ISO 9000 / ISO 14000 / ISO 18000 ด้วย

๑๐. การศึกษาและสำรวจแหล่งพลังงาน เพื่อนำมาใช้มาก่อประโยชน์มากที่สุด อาทิ พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานกระแสลม พลังงานความร้อนใต้พิภพ ควรใช้พลังงานจากธรรมชาติมากที่สุด หลีกเลี่ยงการใช้น้ำธรรมชาติหรือใช้ให้อย่างคุ้มค่า หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องปรับอากาศ

๑๑. การจัดการสาธารณูปโภคพื้นฐาน ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถขอบเขตในการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยว (จำนวนนักท่องเที่ยว) โดยใช้หลักการสภาพแวดล้อม ขีดความสามารถการรองรับทางกายภาพ และขีดความสามารถการรองรับทางสภาพแวดล้อม อาทิ น้ำประปา ไฟฟ้า ขยะมูลฝอย ต้องมีแผนการจัดการที่ดีและเพียงพอต่อการใช้

๑๒. การออกแบบสิ่งก่อสร้างสิ่งบริการอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว (ที่จอดรถ ที่พัก การเดินทาง ร้านอาหารเครื่องดื่ม ห้องสุขา) ต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่เป็นสิ่งแปลกปลอมเข้าไป อนึ่งการก่อสร้างควรคำนึงถึงความสะดวกของคนพิการ

ด้วย ควรหลีกเลี่ยงสิ่งต่างๆ เช่น การตัดต้นไม้เป็นสำคัญ ต้องคำนึงถึงกระแสน้ำจะไม่ก่อให้เกิดการพังทลายและไม่กีดขวางเส้นทางเดินของสัตว์ป่า^{๓๘}

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กล่าวว่า การจัดการบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการจัดการที่มีเป้าหมายให้บริการที่ดีแก่นักท่องเที่ยวประกอบด้วย

๑. การจัดการการนำเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural based Tourism) ที่มุ่งให้ความรู้การศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจประทับใจ และประสบการณ์ใหม่นั้น ผู้ประกอบการจัดนำเที่ยวจะต้องคำนึงถึงหลักการจัดการ ดังนี้

๑.๑ คุณสมบัติของมัคคุเทศก์ จะต้องเป็นมัคคุเทศก์ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

๑.๑.๑ มีความรอบรู้ในสถานที่ท่องเที่ยวเป็นเป็นอย่างดี

๑.๑.๒ รักและรู้คุณค่าศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านของแหล่งท่องเที่ยว

๑.๑.๓ มีบุคลิกภาพและความประพฤติ เพื่อสร้างความศรัทธาและความประทับใจ ความเป็นมิตรไมตรีกับบุคคลทั่วไปและนักท่องเที่ยว

๑.๑.๔ มีศีลธรรม กล้าตัดสินใจ และกำหนดจุดยืนของตนเอง เคารพหลักการและเหตุผล หมั่นพิจารณาตนเอง และมีทัศนคติที่ชัดเจนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

๑.๑.๕ มีความสามารถในการสื่อความหมายการสื่อสารที่ดี

๑.๑.๖ เป็นผู้ที่ไม่เฝ้าเรียนรู้ (สังเกต อ่าน จด รู้จักถามและมีความคิดสร้างสรรค์)

๑.๒ การจัดการบริการอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและการประสานประโยชน์ร่วมกันกับประชาชนในท้องถิ่น ในด้านการบริการด้านอื่นๆ ต้องมีการพัฒนาให้มีมาตรฐานสากล มีความปลอดภัยและเป็นมิตรไมตรี

๑.๓ การจจัดรายการนำเที่ยว เป็นการให้ข้อมูลโดยควรแจ้งรายการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชัดเจน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเตรียมตัวเดินทางได้ถูกต้องมุ่งเน้นการให้ความรู้ การสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ จากการเดินทางและให้ข้อคิดกับนักท่องเที่ยวในการเดินทาง ซึ่งมีหลักปฏิบัติดังนี้

๑.๓.๑ แจ้งกำหนดการเดินทางนับแต่การเดินทางถึงสิ้นสุดรายการ

๑.๓.๒ แจ้งอุปกรณ์ของใช้ที่ให้บริการ ส่วนใดที่นักท่องเที่ยวจะต้องจัดเตรียมไปเองรวมทั้งบริการอาหารเช้าและเครื่องดื่ม

๑.๓.๓ แจ้งราคาค่าบริการ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

๑.๓.๔ แนะนำแนวคิด ข้อควรพิจารณาแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความรู้และประสบการณ์ท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น

๑.๓.๕ มัคคุเทศก์เป็นผู้รอบรู้ (กรณีภาษาต่างประเทศจะต้องแจ้งความสามารถบริการภาษาด้วย)

^{๓๘} “อ่างแล้ว, วิมล จิโรจน์พันธุ์, ประชิต สกุนพัฒนา และอุดม เขยกิจวงศ์, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, หน้า ๘๖ – ๙๕.”

๑.๔ การมีส่วนร่วม โดยประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วม (ตกลงรายการนำเที่ยว ผู้เสนอขายรายการ มัคคุเทศก์นำเที่ยว) การจัดการร่วมคิดวางแผนดำเนินการขายรายการ การได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาคกัน การจัดการนี้ควรอยู่ในรูปแบบคณะกรรมการ สหกรณ์ บริษัท ชุมชน

๒. การจัดที่พัก การจัดที่พักเพื่อบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงการจัดการที่ไม่เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การใช้ที่ดิน การใช้ไฟฟ้า การใช้พลังงาน และการจัดการสิ่งปฏิกูล เพื่อมิให้เกิดมลพิษการออกแบบที่พักต้องมีส่วนสร้างเสริม และคงไว้ต่อความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น คำนึงถึงผลประโยชน์การใช้สอย รักษาระบบนิเวศ และดึงดูดความสนใจต่อนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เข้าไปพักค้างแรมอย่างสะดวกสบาย รวมทั้งพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

๒.๑ ข้อกำหนดลักษณะที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การกำหนดลักษณะที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น เป็นข้อสรุปจากการประชุมนานาชาติ เรื่องการจัดการที่พักเพื่อรักษาระบบนิเวศครั้งที่ ๒ ที่ประเทศคอซตาริกา เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๓๘ คือ

๒.๑.๑ เป็นที่พักที่มีขนาดและองค์ประกอบขนาดเล็ก สะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น

๒.๑.๒ ควรนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาปรับใช้ เน้นการประหยัดพลังงาน

๒.๑.๓ มีการบริหารจัดการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม ต้องเน้นการจัดการขยะ การจัดการของเสีย เน้นการนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่

๒.๑.๔ การออกแบบก่อสร้าง ควรใช้วัสดุในท้องถิ่นประกอบก่อนและมีรูปแบบสถาปัตยกรรมกลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น

๒.๑.๕ มีการบริหารจัดการโดยครอบครัวหรือชุมชนท้องถิ่น

๒.๒ หลักการการออกแบบที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิดในการออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรนำมาพิจารณาในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะถ้าพูดถึงการออกแบบก่อสร้างแหล่งที่พักเชิงนิเวศตามแนวคิด ดังนี้

๒.๒.๑ ตระหนักเสมอว่าไม่มีสิ่งใดที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์จะคงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและการออกแบบไม่สามารถแก้ไขปัญหาในทุกๆ เรื่อง จึงไม่ควรที่จะออกแบบเพื่อที่จะเอาชนะ หรือควบคุมธรรมชาติ หากแต่ควรปล่อยให้ธรรมชาติเป็นแม่บทหรือผู้ขึ้นนำการออกแบบ

๒.๒.๒ ให้ความสำคัญกับสิทธิของมนุษย์และธรรมชาติอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้องค์ประกอบของทั้งสองส่วนอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกัน และสามารถคงไว้ซึ่งความหลากหลายของกันและกันอย่างยั่งยืน

๒.๒.๓ ออกแบบให้มีการใช้พลังงานอย่างประหยัดและคุ้มค่า

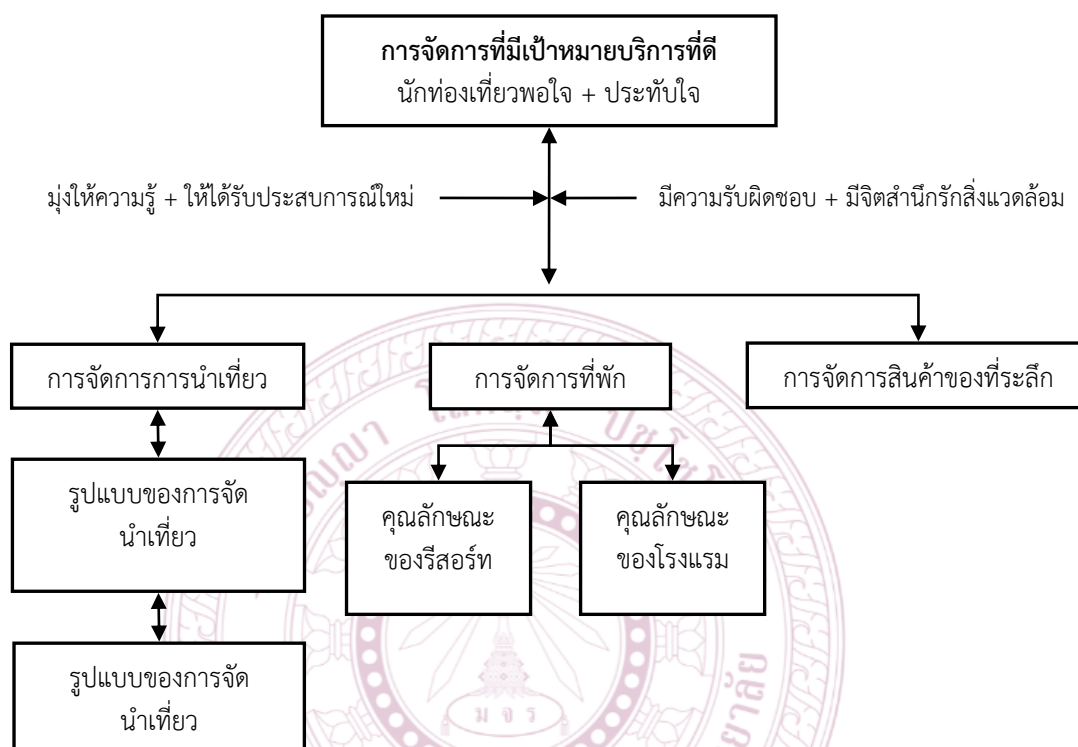
๒.๒.๔ เคารพในความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณ สิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจกับวัตถุ และพิจารณาองค์ประกอบทุกส่วนทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมภายในชุมชน สังคมที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบ

๒.๒.๕ สร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่าในระยะยาวไม่สร้างปัญหา หรือผลกระทบในการบำรุงรักษา การบริหารจัดการตลอดจนปัญหาด้านความปลอดภัยให้กับคนรุ่นหลังต้องรับผิดชอบดูแล

๒.๒.๖ ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เพื่อเชื่อมโยงภายในระหว่างองค์ประกอบทุกส่วนของระบบธรรมชาติ และผลกระทบจากการออกแบบต่อองค์ประกอบแต่ละส่วนทุกระดับ

๒.๒.๗ คำนึงถึงผลทั้งทางตรงและทางอ้อมของการพัฒนาอันเป็นผลมาจากการ
ออกแบบต่อความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ และระบบธรรมชาติ

๒.๒.๘ สนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรในการพัฒนาอย่างคุ้มค่าและไม่มีของ
เสีย^{๓๔}

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงแผนภูมิแสดงแนวคิดการจัดการบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ที่มา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖, หน้า ๓๒

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น
จะต้องเกี่ยวข้องกับชุมชนและศักยภาพของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนในท้องถิ่นที่ใกล้เคียงกับแหล่ง
ท่องเที่ยว ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยว ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น
ให้เกิดประโยชน์ เพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชนในท้องถิ่น อีกทั้งทำให้ชุมชนเกิดความ
ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า
ในการพิจารณาถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ คือ การสร้างจิตสำนึก
เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

^{๓๔} “อ่าแล้ว, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว, หน้า ๓๔

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิเวศ

ภูมิเวศ หมายถึง รูป สันฐาน สภาพระบบความสัมพันธ์ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์ของ ดิน แหล่งน้ำ อากาศ จนถึงพืชพรรณ สิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ เป้าหมายและพื้นที่ข้างเคียง ซึ่งเป็นภูมิเวศสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงพื้นที่อนุรักษ์แหล่งโบราณคดี มรดกทางสถาปัตยกรรมอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตพื้นถิ่น ซึ่งเป็นภูมิเวศวัฒนธรรม

ทั้งนี้ เครื่องมือหนึ่งที่ได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ ๕ การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมนั้นคือ “แผนผังภูมิเวศ” (Ecological Spatial Plan) ซึ่งเป็นเครื่องมือยุทธศาสตร์ (Strategic Instrument) ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนา หรือการเติบโตทั้ง ๖ ประเด็นยุทธศาสตร์ แผนผังภูมิเวศเป็นมาตรการในการป้องกันและการแก้ไขการพัฒนาที่ไร้ทิศทาง การพัฒนาที่ไม่คำนึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และไร้อัตลักษณ์ และเป็นแนวทาง และกระบวนการในการพัฒนาเมืองและชุมชนในลักษณะต่างๆ ตามความเหมาะสมของภูมิเวศทั้งเมือง นำอยู่ชนบทมันคงเกษตรยั่งยืน และอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ซึ่งการพิจารณาลักษณะภูมิเวศ ทำให้แผนผังภูมิเวศเชื่อมโยงผูกพันกับระบบนิเวศธรรมชาติ ซึ่งอาจข้ามเขตการปกครองของแต่ละท้องถิ่น (โครงการแผนผังภูมิเวศช่วยเมืองเปลี่ยนเพื่อเมืองน่าอยู่สู่โลกยั่งยืน, ออนไลน์)

แผนผังภูมิเวศ คือ ผลลัพธ์ของการบูรณาการระหว่างแผนผังและภูมิเวศ

แผน คือ แผนพัฒนาด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ในระดับชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน

ผัง คือ ผังนโยบายใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ระดับประเทศระดับภาคและระดับจังหวัด และผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินคือ ผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ (มาตรา ๘ พ.ร.บ. การผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒)

แผนผังภูมิเวศ คือ ยุทธศาสตร์และกระบวนการการสร้างสมดุล และการบูรณาการระหว่างการพัฒนาและสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเป็นการพัฒนาที่มุ่งสู่ความยั่งยืน แผนผังภูมิเวศตั้งอยู่บนฐานของระบบนิเวศและการมีส่วนร่วมของทุกภาค มีใช้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือเพื่อผลประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบัน แต่เพื่อคุณภาพชีวิตและผลประโยชน์ของคนรุ่นหลังด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิเวศท้องถิ่น

คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังมีคำอื่นที่ใช้ในความหมายเดียวกัน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้ตามแบบประเพณีและภูมิปัญญา และความรู้เชิงนิเวศตามแบบประเพณี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้นักวิชาการ Falk, K (๑๙๙๘) ได้กล่าวว่า คำนี้เริ่มรู้จักกันอย่างกว้างขวางตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๘๐ เป็นต้นมา เพราะสหประชาชาติได้สนับสนุนให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการและผลิตผลงานทางวิชาการหลายสาขาทั้งทางด้านสังคมศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์ และนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยบูรณาการความรู้เชิงนิเวศของชาวบ้านเข้ากับความรู้เชิงวิทยาศาสตร์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของชาวบ้านที่สั่งสมสืบทอดกันมา เพื่อแก้ปัญหาและปรับตัวให้สอดคล้องกับความเป็นไป มีการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์ จึงเป็นมรดก

ทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น (ธวัช ปุณโณทก, ๒๕๓๑; ยิ่งยง เทาประเสริฐ, ๒๕๓๗; เอกวิทย์ ญกลาง, ๒๕๔๑)

ยศ สันตสมบัติ (๒๕๔๒) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นในบริบททางกายภาพและวัฒนธรรมของปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับระบบนิเวศชุดหนึ่ง

งามพิศ สัตย์สงวน (๒๕๓๒) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวัฒนธรรมเป็นฐาน มี ๓ ประการ คือ พฤติกรรมที่เกิดจากที่เรียนรู้ โดยผ่านการกระทำระหว่างกันทางสังคมกับมนุษย์อื่นๆ ในสังคม พฤติกรรมที่มีการถ่ายทอดทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง และ พฤติกรรมการปรับตัวเพื่ออยู่รอด และมีลูกหลานสืบทอดต่อไป รวมทั้งการปรับปรุงองค์ความรู้จนเกิดทักษะและความชำนาญ สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยแล้วเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่สืบทอดต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (๒๕๓๖) จำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น ๓ ลักษณะ คือ เป็นระบบความรู้ที่ชาวบ้านมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ เป็นระบบความรู้ที่สั่งสม กระจาย และถูกนำมาใช้ในการบริการ ผู้อื่นและเป็นระบบความรู้ที่ไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้ แต่เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนโดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้าน

อย่างไรก็ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น มิได้หมายถึง การศึกษาและความคิดในอดีตเท่านั้น แต่ยังหมายถึง ศักยภาพในการประสานความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ เพื่อให้เกิดทางเลือกใหม่นั้นคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นยุคหนึ่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาการของสังคม และระบบนิเวศ (Walker et al., 1994; Moss et al., 2001) จารวรรณ ธรรมวัตร (๒๕๓๑) อธิบายลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า มีวิธีการแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัยความศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อ เรื่องผีสาธิตต่างๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้สืบทอดกันมา ในขณะที่ Joshi and Sinclair (๒๐๐๒) มีความเห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ใช่ความเชื่อ แต่เป็นความรู้ที่มีเหตุผลภายในแต่ละสภาพนิเวศและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน

ความเห็นข้างต้นแสดงว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญานิเวศท้องถิ่น เป็นการแสดงถึงศักยภาพในการดำรงชีวิตแบบพึ่งตนเองของชุมชน ภายใต้ระบบนิเวศหนึ่งๆ ซึ่งความรู้ถูกพัฒนาขึ้นโดยอาศัยระยะเวลา ประสบการณ์ ในการดำรงชีวิต มีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน และสามารถประยุกต์ใช้ให้กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามสมัย มีลักษณะเป็นพลวัต เชื่อมโยงกับทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนนั้นๆ แม้กระนั้น มีข้อแตกต่างกับความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ ๒ ประการ คือ มีความเฉพาะเจาะจงในท้องถิ่นหรือระบบนิเวศชุดหนึ่งๆ ในขณะที่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นลักษณะสากลทั่วไป และความจำเพาะของภูมิปัญญาท้องถิ่น เชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับมิติทางสังคม ถ่ายทอดโดยกระบวนการทางสังคม ไม่สามารถซื้อขายได้เหมือนความรู้ในตำราทางวิทยาศาสตร์^{๔๐} (ยศ สันตสมบัติ, ๒๕๔๒)

^{๔๐} ยศ สันตสมบัติ, ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน, (เชียงใหม่: นพบุรุษการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑.

ประการสำคัญ การสืบเสาะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่ยาก ไม่สามารถแสวงหาได้จากแหล่งความรู้ต่างๆ ผู้ที่ต้องการข้อมูลจะต้องเข้าไปอาศัยในพื้นที่ เพื่อเรียนรู้ และสัมผัสวิถีชีวิตต่างๆ จากชาวบ้านโดยตรง ดังนั้นควรจัดเก็บความรู้เชิงนิเวศท้องถิ่นไว้ในฐานข้อมูลภูมิปัญญานิเวศท้องถิ่นในระบบที่ถาวร ตรวจสอบได้ สะดวกต่อการเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้ทันสมัย โดย พรพรรณ แซ่หลิม (๒๕๔๔) กล่าวว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านมีโอกาสนิเวศสูญหาย เมื่อปัจจัยในการดำรงชีวิต และสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงจึงควรมีการศึกษา และตรวจสอบความรู้ในเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อเก็บเป็นคลังความรู้ ก่อนที่จะสูญหายไปกับยุคสมัย

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสูงในการนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้อันดับหนึ่งเมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกอื่นๆ การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้ (ฉัตรชัย ดัวงจาด, ๒๕๔๕)

ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ

๑. เป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ
๒. ช่วยสร้างอาชีพและการจ้างงาน
๓. ก่อให้เกิดการกระจายรายได้
๔. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่น
๕. ก่อให้เกิดการกระตุ้นการผลิต

ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคมของประเทศ

๑. ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่น
๒. ช่วยสร้างความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่นช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและ

สิ่งแวดล้อม

๓. ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา
๔. ช่วยลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่น
๕. ช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้น ทรัพยากรส่วนเกินที่ไร้ค่ามาประดิษฐ์เป็นสินค้าที่ระลึก

จำหน่าย

๖. ช่วยสร้างสันติภาพและความสามัคคี

ประเภทของการท่องเที่ยว

ศรัญญา วรากุลวิทย์ แบ่งการท่องเที่ยวออกเป็น ๓ ประเภท คือ^{๔๑}

๑. การท่องเที่ยวตามลักษณะพื้นฐานของการท่องเที่ยว

การแบ่งชนิดของการท่องเที่ยวตามลักษณะพื้นฐานของการท่องเที่ยวโดยพิจารณาตามวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ซึ่งในการประชุมขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการเดินทางและการท่องเที่ยวที่ได้จัดขึ้นในกรุงโรม ประเทศอิตาลี ในปี ค.ศ. ๑๙๖๓ ในที่ประชุมได้สรุปว่าการเดินทางท่องเที่ยวสามารถเกิดขึ้นได้จากเหตุผลของนักท่องเที่ยว ดังนี้

๑. การท่องเที่ยวเมื่อมีเวลาว่าง (Leisure)
๒. การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Recreation)
๓. การท่องเที่ยวในวันหยุด (Holiday)
๔. การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา (Sport)
๕. การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Health)
๖. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Study)
๗. การท่องเที่ยวทางศาสนา (Religion)
๘. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business)
๙. การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมมิตรและญาติ (Visiting Friends and Relatives หรือ VFR)
๑๐. การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์ขององค์กร (Mission)

การท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล การท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากลมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. การท่องเที่ยวภายในประเทศ
๒. การท่องเที่ยวต่างประเทศ
๓. การท่องเที่ยวลักษณะส่วนตัว
๔. การท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ

นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ และคณะ^{๔๒} กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ เป็นการประสานกันระหว่างกระแสการอนุรักษ์กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ ชุมชนท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรมและที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการวางแผนในกิจกรรมการท่องเที่ยวและเน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น

^{๔๑} ศรัญญา วรากุลวิทย์, **ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**, (กรุงเทพมหานคร: เพ็ญฟ้า พรินติ้ง, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕-๒๐.

^{๔๒} พระมหาสุทิตย์อาภากรโธ(อบอุ้น) และ พระมหาเสรีชน นริสโร, **การพัฒนาารูปแบบ และกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๖, หน้า ๑๓.

พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ๕ ประการ คือ^{๔๓}

๑. ต้องมีผลกระทบน้อยที่สุด (Less impact) ต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียม และประเพณีของคนในท้องถิ่น

๒. ต้องให้ความรู้และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว ในรูปของสื่อต่างๆ เพื่อให้ นักท่องเที่ยว มีความรู้ ความเข้าใจได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมและให้มีความตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ของชุมชนนั้น จนนักท่องเที่ยวมีความระมัดระวัง ช่วยกันป้องกันและช่วยกันลดผลกระทบใน ด้านต่างๆ ที่อาจจะมีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ

๓. ต้องให้ผลประโยชน์แก่ชาวบ้านในท้องถิ่น (Local Benefits) ในการจ้างงานโดย ทางตรงและทางอ้อม เช่น การบริการจัดนำเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ การขาย อาหาร การขายของที่ระลึก ฯลฯ เป็นต้น

๔. ต้องให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วม (Local Participation) ในการวางแผน การ ตัดสินใจ การจัดการ และการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่นของเขา ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านใน ท้องถิ่นเกิดความภูมิใจ มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ ธรรมชาติ สังคม และ ชุมชนนั้นๆ แล้วผนึกกำลังร่วมแรงร่วมใจช่วยกัน พัฒนา และอนุรักษ์ทรัพยากรนั้นไว้อย่างยั่งยืน (Ecologically Sustainable Development)

๕. ต้องให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ (Tourist Satisfaction) การสร้างสรรค์ให้เกิด ประสบการณ์และความพึงพอใจในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยว คือ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ โดยให้ความสำคัญในเรื่อง คุณภาพของการให้บริการ และให้ ความต่อการอนุรักษ์ ดูแลและป้องกันแหล่งท่องเที่ยวที่พานักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมเยือน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนา อย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง ๒ ทศวรรษที่ ผ่านมา และได้รับความสนับสนุนจากคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งหลักการโดยทั่วไปของการพัฒนา อย่างยั่งยืนคือ จะต้องมีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไป ได้ในระยะเวลายาวนาน และมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งมีการร่วมมือกัน อย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อนำหลักการนี้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน จึงมีจุดเน้นที่สำคัญดังนี้

๑. จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนานจนถึงชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนรุ่นปัจจุบันเท่านั้น

^{๔๓} พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ, ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดใน การจัดตั้งสหกรณ์บริการ นำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๓๘), หน้า ๓๘.

๒. ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

๓. มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมในการจัดการ และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

๔. มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม

๕. มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่แนวคิด การศึกษาวิจัย และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ออกไปในหมู่ประชาชน ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (๒๕๔๔) ให้ความหมาย การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ในหนังสือคำศัพท์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวรวมทั้ง การจัดการสิ่งบริการอื่นๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดย

๑. ต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว

๒. ต้องตระหนักดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว

๓. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

๔. ต้องคำนึงถึงความปรารถนาของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวอื่นๆ

๒.๖ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความหมายของการมีส่วนร่วม

รีเดอร์^{๔๔} ได้ให้ความหมายเจาะจงถึงการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วมเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคมทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

อรรถัย กักพล^{๔๕} ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการกำหนด กฎเกณฑ์ นโยบาย กระบวนการบริหารและตัดสินใจของท้องถิ่น เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่ประชาชนจะต้องมีอิสระทางความคิด มีความรู้ ความสามารถในการกระทำและมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมต่อกิจกรรมนั้นๆ

^{๔๔} Reeder, W.W., Some Aspects of The Information Social Participation of Farm Families In New York State, (New York: Cornell University), 1974, p. 11.

^{๔๕} อรรถัย กักพล, **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น**. (กรุงเทพมหานคร: จริยสุนิหาวงศ์การพิมพ์), ๒๕๕๒, หน้า ๑๓.

กระบวนการการมีส่วนร่วม

พระมหาสุทิตย์ อาภากร ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรชุมชนนั้น มี ๖ ขั้นตอนได้แก่^{๔๖}

ขั้นตอนที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการริเริ่มการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่องค์กรภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในท้องที่ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของชุมชนด้วย

ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่องค์กรภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ/กิจกรรมการพัฒนารวมทั้งกำหนดวิธีการ แนวทางในการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะนำไปใช้ในกิจกรรมการพัฒนา ตัวอย่างเช่น องค์กรชุมชนและเครือข่ายเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนแม่บทชุมชนและแผนพัฒนาตำบล เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่องค์กรชุมชน และประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหาร ประสานงาน และดำเนินการเพื่อให้กิจการเพื่อให้กิจกรรมลุล่วง เช่นองค์กรชุมชนเข้าไปดำเนินการพัฒนาระบบสหกรณ์ของชุมชน และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อันพึงได้รับจากการพัฒนาของชุมชน หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ ๕ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ภาคประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ใครได้รับผลประโยชน์ มีผลกระทบต่อชุมชนท้องที่หรือไม่ เป็นต้น ซึ่งในการประเมินผลนั้นอาจจะเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปব্যยอดของการดำเนินการ

ขั้นตอนที่ ๖ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ประสพการณ์ทำงาน และการสรุปบทเรียน เพื่อให้คนในชุมชนท้องที่ต่างๆ ทบทวนการทำงานของตนเอง และหาแนวทางเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาในระยะยาว

๒.๗ แนวคิดการจัดการความรู้

ความรู้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา ตลอดจนเป็นทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่และสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการความรู้ที่ชุมชนมีอยู่เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งการจัดการความรู้จะทำงานร่วมกันระหว่างคนในและคนนอกชุมชนที่จะต้องร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

^{๔๖} “อ่าแล้ว, พระมหาสุทิตย์อาภากร(อบอูน) และ พระมหาเสรีชน นริสโร, การพัฒนารูปแบบ และกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, หน้า ๑๓-๑๔.”

ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสิ่งที่ทำให้คนเราประสบความสำเร็จสมดังความมุ่งหมาย คือ ความรู้ ซึ่งทุกคนต่างมีโอกาสในการแสวงหาความรู้เหมือนกัน เพราะความรู้มีอยู่ทั่วไปซึ่งสามารถ แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท^{๔๗} ดังนี้

๑. ความรู้ที่แสดงออกมาให้เห็นหรือที่เรียกว่าความรู้ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่เห็นได้ เป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นความรู้ที่จัดเก็บในรูปแบบต่างๆ

๒. ความรู้แบบนัยหรือซ่อนเร้น เป็นความรู้ที่ซ่อนเร้นในตัวบุคคลยากที่จะแสดงหรือถ่ายทอดออกมา

เห็นได้ว่า ความรู้ทั้งสองนี้มีความสำคัญในการพัฒนาและดำเนินกิจกรรมของชุมชน เป็นสิ่งท้าทายว่าจะทำอย่างไรถึงจะนำความรู้ โดยเฉพาะความรู้ซ่อนเร้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น จึงต้องมีการจัดการความรู้ และกระจายความรู้ซ่อนเร้นดังกล่าว ก่อนที่ความรู้ดังกล่าวจะสูญหายไป กับตัวบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของการจัดการความรู้ดังที่ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี^{๔๘} ให้ความหมายของการจัดการความรู้ว่า “เป็นการจัดการให้มีการค้นพบความรู้ ความชำนาญ ที่แฝงเร้นในตัวคน (Tacit Knowledge) และ การดึงออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตกแต่งให้ง่ายต่อการ ใช้สอย และมีประโยชน์เพิ่มขึ้น รวมทั้งต่อยอด ให้คงงามและใช้ได้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง และกาลเทศะมากขึ้น ซึ่งเป็นการนำความรู้ใหม่ และความรู้เก่ามาสมานกันให้เกิดเป็นความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมใหม่ๆ และสำคัญที่สุด คือ เกิดการ เรียนรู้และเกิดปัญญาร่วมกันทั้งกลุ่ม นำมาแก้ปัญหา และพัฒนาเรื่องยากๆ ได้สำเร็จ” นอกจากนี้ บุญดี บุญญากิจ และคณะ ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการนำ ความรู้ที่มีอยู่หรือเรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร โดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การสร้าง การรวบรวม การแลกเปลี่ยน และการใช้ความรู้ เป็นต้น^{๔๙}

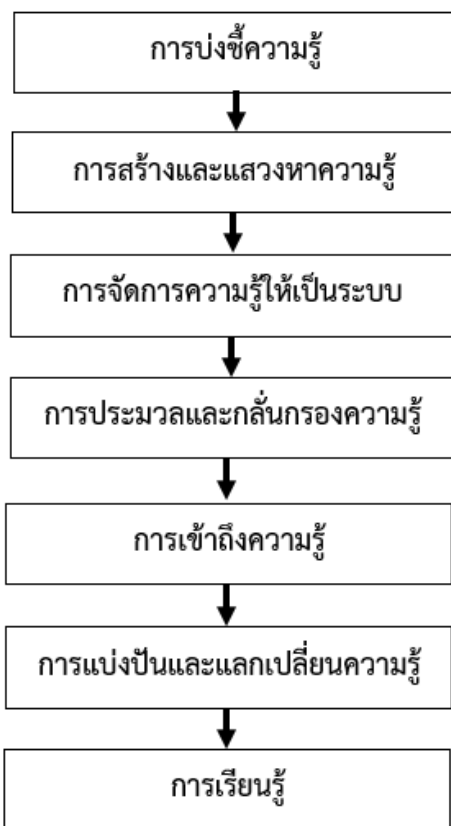
สรุปได้ว่า การจัดการความรู้เป็นการค้นหา รวบรวม แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันและนำไปใช้ ตลอดจนเผยแพร่ ซึ่ง “คน” ถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญและมีค่ามากในองค์กรหรือชุมชน โดยเป็นปัจจัยหลักที่จะทำให้การดำเนินงานใดๆ บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ แต่ทั้งนี้ การจัดการความรู้ไม่ได้เป็นเครื่องมือในการจัดการความรู้โดยตรง เป็นเพียงวิธีการที่ส่งเสริมสนับสนุน ให้คนได้แลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อทำให้เกิดการนำความรู้ที่อยู่ในตัวคนออกมาเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง และเก็บรวบรวมอย่างเป็นระบบ พร้อมนำไปเผยแพร่ การจัดการความรู้มีกระบวนการจัดการหลัก ๆ ที่สำคัญ ดังนี้ (๑) การแสวงหาความรู้ (๒) การเก็บรวบรวมความรู้ (๓) การถ่ายทอดและการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์^{๕๐}

^{๔๗} เจนเนตร มณีนาคและคณะ, สร้างองค์กรอัจฉริยะในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร: ชัมชิสเท็ม จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒-๓.

^{๔๘} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๖.

^{๔๙} บุญดี บุญญากิจและคณะ, การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: จีรวัดน์ เอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

^{๕๐} ชวัลลภ วงษ์ประเสริฐ, การจัดการความรู้ในองค์กรธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๔๘), หน้า ๔๗-๕๒.

แผนภาพที่ ๒.๓ ขั้นตอนการจัดการความรู้^{๕๑}

ทั้งนี้ ความรู้ของภูมิปัญญาในชุมชนและท้องถิ่น จะมีทั้งความรู้ที่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและความรู้ที่แฝงเร้น โดยเฉพาะความรู้ที่ฝังในตัวคน ซึ่งเป็นความรู้และประสบการณ์ในอดีต ที่อยู่ในความทรงจำ โดยบอกเล่าเรื่องราว องค์ความรู้ของผ่านความทรงจำ ซึ่งความรู้เหล่านี้หากไม่มีการจัดการก็จะทำให้ความรู้ดังกล่าวหายไปกับกาลเวลาพร้อมกับตัวบุคคล ดังนั้น จึงต้องมีการรวบรวมความรู้เหล่านี้ออกมาออกมาจัดระบบให้เห็นอย่างชัดเจน เพื่อเป็นคลังความรู้ของชุมชน และเผยแพร่ เพื่อให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในองค์ความรู้ที่บรรพชนได้สร้างสรรค์และสั่งสมตลอดจนการสืบทอดส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในเผยแพร่ องค์ความรู้ของชุมชน เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้นำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ ทั้งในด้านการศึกษา และวิจัย ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และตลอดเวลาตามความสนใจ อันจะนำไปสู่การรักษาไว้ซึ่งองค์ความรู้ของท้องถิ่นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

^{๕๑} บุรชัย ศิริมหาสาร, จัดการความรู้ สูความเปนเลิศ, (กรุงเทพมหานคร: แสงดาว), ๒๕๕๐, หน้า ๒๓๗.

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รूपันท์ แก้วปาน สราวุธ อิศรานุวัฒน์ และจริยา แผลงนอก ได้วิจัยเรื่อง หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า เป็นการรวมกันขององค์ประกอบในงานออกแบบสร้างสรรค์ทั้งทางด้านศิลปะ วิศวกรรมศาสตร์ การวิเคราะห์พฤติกรรมด้านการตลาด และผลกระทบโดยรวมตั้งแต่การคิด การผลิต จำหน่าย การใช้และเสื่อมสลายในท้ายที่สุด จนมีผู้รวบรวมเป็นหลักการได้แก่ ๑) หน้าที่ใช้สอย (Function) ๒) ความงาม (Aesthetics) ๓) ความสะดวกในการใช้ (Ergonomics) ๔) ความปลอดภัย (Safety) ๕) โครงสร้าง (Construction) ๖) ราคา (Cost) ๗) วัสดุ (Materials) ๘) กรรมวิธีการผลิต (Production) ๙) การซ่อมบำรุงรักษา (Ease of maintenance) ๑๐) การขนส่ง (Transportation) ซึ่งทั้งหมดนี้รวมอยู่ในกระบวนการออกแบบที่มีระบบ และกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน แม้จะมีการเพิ่มความสำคัญในศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเป็นแนวคิดหลัก จนเกิดเป็นทฤษฎีและแนวคิดเฉพาะทางขึ้นที่มีความหลากหลาย แยกเฉพาะเป็นหลายแนวคิด เช่น แนวความคิดในการออกแบบสินค้าที่คำนึงถึงการขนส่ง (Design for transport & flat design) แนวความคิดในการออกแบบด้วยหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Eco-Design) แนวคิดเพื่อผู้พิการและเพื่อส่วนรวม (Design for Disable & Universal Design) แนวความคิดการออกแบบหัตถอุตสาหกรรม (Industrial-Craft) แต่ความเรียบง่ายและวัตถุประสงค์หลักของการยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ยังคงเป็นสิ่งพื้นฐานที่สุดที่จะถูกนำมากล่าวและนำไปปรับใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน^{๕๒}

เลกิงศักดิ์ ชัยชาญ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเคยมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว ๒ – ๓ ครั้งมาท่องเที่ยวในช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคมโดยใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทางใช้เวลาในการท่องเที่ยว ๒ – ๓ วันและมากับครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความเข้าใจถึงลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ไม่ครบถ้วนโดยเข้าใจว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่จากการท่องเที่ยวร่วมกันด้านความสัมพันธ์ภายในห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางด้านต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำพบว่าปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนในทุกปัจจัย ผลการศึกษาถึงผลกระทบทางตรงของปัจจัยด้านต้นน้ำ ปัจจัยด้านกลางน้ำ และปัจจัยด้านปลายน้ำที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวพบว่าปัจจัยด้านการบริหารจัดการหรือปัจจัยด้านต้นน้ำที่มีผลกระทบทางตรงต่อปัจจัยด้านการให้บริการหรือปัจจัยด้านกลางน้ำในภาพรวมของ ๒ แหล่งท่องเที่ยวให้ผลเหมือนกันทั้ง ๓ ปัจจัยเรียงตามลำดับผลกระทบ คือ ปัจจัยด้านประสบการณ์และการปฏิบัติหน้าที่ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและปัจจัยด้านทรัพยากรและศักยภาพขององค์กรด้านปัจจัยด้านการให้บริการหรือปัจจัยด้านกลางน้ำที่มีผลกระทบทางตรงต่อปัจจัยด้านระดับความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยวหรือปัจจัยด้านปลายน้ำพบว่ามีทั้งเหมือนและแตกต่างกันใน ๒ แหล่งท่องเที่ยว คือ เหมือนกันในด้านอาหารและ

^{๕๒} รุปันท์ แก้วปาน สราวุธ อิศรานุวัฒน์ และจริยา แผลงนอก, “หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์”, มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓) : หน้า ๑๖๑.

งานฝีมือท้องถิ่นที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวมมากที่สุดที่แตกต่างกันคือลำดับรองลงมาเป็นด้านที่พึงอาศัยสำหรับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ขณะที่เป็นด้านสถานที่และกิจกรรมสำหรับอุทยานแห่งชาติภูเรือ ด้านปัจจัย ด้านการบริหารจัดการ หรือปัจจัยด้านต้นน้ำที่มีผลกระทบทางตรงต่อปัจจัยด้านระดับความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยวหรือปัจจัยด้านปลายทางน้ำพบว่ามีความแตกต่างกันใน ๒ แหล่งท่องเที่ยวโดยเป็นปัจจัยด้านประสบการณ์และการปฏิบัติหน้าที่และปัจจัยด้านคุณลักษณะขององค์กรตามลำดับสำหรับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขณะที่เป็นตัวแปรด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและตัวแปรด้านการนำข้อมูลที่ได้รับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามลำดับสำหรับอุทยานแห่งชาติภูเรือ จากผลการศึกษาทำให้สรุปได้ว่า การพัฒนาในส่วนใดส่วนหนึ่งของโซ่อุปทานจะเกิดผลกระทบต่อส่วนอื่นเสมอ โดยมีผลกระทบเล็กน้อยต่างกันทำให้สามารถพิจารณาได้ว่าควรพัฒนาปัจจัยใดก่อนหลังเล็กน้อยเพียงใดเพื่อเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อโซ่อุปทานการท่องเที่ยว^{๕๓}

บุญพา คำวิเศษณ์ ได้วิจัยเรื่อง ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกกลอย อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ๑) ข้อมูลพื้นฐานแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกกลอย อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร พบว่า ประชากรเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง ๓๐-๔๐ ปี มากที่สุด การประกอบอาชีพมีอาชีพรับจ้างและทำธุรกิจส่วนตัว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๕ ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนหมู่บ้านวัดเขาตั้งอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโคกกกลอย มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ร้านอาหาร ทางเดินศึกษาธรรมชาติห้องน้ำสาธารณะศาลานั่งพักผ่อน ระบบ รักษาความปลอดภัย มีแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ สะดวก ประปาท้องถิ่นประปาภูมิภาคบ่อน้ำดื่ม และน้ำจากธรรมชาติ ๒) แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าความคิดเห็นต่อองค์ประกอบในด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านวัดเขาในภาพรวมอยู่ในระดับมากซึ่งพบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) อยู่ในระดับมากรองลงมา ได้แก่ ด้านสถานที่ท่องเที่ยวและที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Attractions and Accommodation) ด้านความพร้อมและความรู้ความเข้าใจของชุมชนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) และด้านกิจกรรมบริการเบ็ดเตล็ด (Amenity) อยู่ในระดับมาก^{๕๔}

ภาสกร จวนสง ได้วิจัยเรื่อง การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าลี่ จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าลี่ จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ศึกษาทั้งสองพื้นที่ มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม และประเด็นที่ควรปรับปรุงคือ การส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และมีข้อเสนอแนะต่อภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่น

^{๕๓} เถลิงศักดิ์ ชัยชาญ, “การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๖).

^{๕๔} บุญพา คำวิเศษณ์, “ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกกลอย อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร”, รายงานการวิจัย, (วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๗).

และระดับชาติให้มีการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกัน แนวทางการพัฒนามี ๒ แนวทาง คือ การพัฒนาระดับชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชน เอกชนและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เปิดเวทีสาธารณะให้ชุมชนกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ โดยมีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนในการวางแผนทั้งในด้านแผนที่ ศักยภาพ และการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น และการำงานเชิงรุกของภาครัฐและระดับภูมิภาค การพัฒนาระดับภูมิภาค ควรมีศึกษาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงกันเป็นเส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้จุดเชื่อมต่อในมิติของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเรื่องราว (story) หรือวิถีชีวิตริมโขงเพื่อให้เกิดจุดท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค^{๕๕}

วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์ ได้วิจัยเรื่อง แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวในวัดมีความเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมา และมีบทบาทในประวัติศาสตร์ เนื่องจากวัดในจังหวัดนครปฐมสร้างขึ้นในสมัยทวารวดี เช่น วัดพระประโทนเจดีย์ วัดพระปฐมเจดีย์ เป็นต้น และมีการสร้างขึ้นตามสมัยต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งวัดมีโอกาสได้รับการสนับสนุนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในระดับโลก และยังกระจายรายได้และทำให้วัด ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งนี้วัดสามารถจัดกิจกรรม และพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่ทำให้เกิดการพัฒนาจิตใจ และการปลูกจิตสำนึกเชิงอนุรักษ์ต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่ยั่งยืน แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครปฐม มีวิสัยทัศน์คือ จังหวัดนครปฐมจะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของโลก เพื่อปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และพัฒนาจิตใจ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้มีมาตรฐาน และคุณภาพระดับโลกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และเป็นต้นแบบการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์ คือ ๑) ยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเพื่อปลูกจิตสำนึก ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ๒) ยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ๓) ยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและกระจายรายได้สู่ชุมชน และ ๔) ยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน^{๕๖}

วิชราภรณ์ จันทร์ขำ ได้วิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านดอนมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พบว่า กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เกิดขึ้นจากองค์กร ชุมชนได้ร่วมกันจัดการท่องเที่ยวขึ้นโดยใช้ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว^{๕๗}

^{๕๕} ภาสกร จวนสง, “การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าล้อ จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร”, วิทยานิพนธ์การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดิน, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๓).

^{๕๖} วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์, “แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา, ๒๕๖๑).

^{๕๗} วิชราภรณ์ จันทร์ขำ, “ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านดอนมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗).

สมจินตนา จิรายกุล ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดี และการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การบริหารจัดการและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ บุคคลภายนอกยังไม่รู้จักผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชนมากนัก ขาดสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า ขาดช่องทางการตลาดใหม่ๆ และช่องทางการวางขายสินค้าในโอกาสต่างๆ จากปัญหาเศรษฐกิจโดยภาพรวมไม่ค่อยดี ทำให้ผู้คนซื้อสินค้าน้อยลง คนจะบริโภคสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันมากกว่า ประกอบกับการสนับสนุนจากภาครัฐยังมีน้อยและขาดความต่อเนื่อง และสถานที่ตั้งของกลุ่มก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการทางเศรษฐกิจ การพัฒนาออกแบบบรรจุภัณฑ์ ที่มีเอกลักษณ์ มีการสื่อสารเรื่องราวลงบนบรรจุภัณฑ์ และมีตราสัญลักษณ์สินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองกลุ่ม พบว่า ลูกคามีความพึงพอใจ และสามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้า สร้างมูลค่าของสินค้า และยอดขายที่สูงขึ้น^{๕๘}

สมยศ วัฒนามลชัย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีทัศนคติและความคิดเห็นที่แตกต่างกันทั้งผู้ให้สัมภาษณ์ที่มาจากภูมิลำเนาเดียวกันและแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการท่องเที่ยวมีความจำเป็นกับจังหวัดของตน เพราะนำรายได้มาสู่คนในท้องถิ่น แต่ละจังหวัดมีความพร้อมที่ต่างกันในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยจังหวัดอยุธยามีความพร้อมมากที่สุดเพราะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ เมื่อเทียบกับอีก ๒ จังหวัด จังหวัดปทุมธานีและนนทบุรี ภาพลักษณ์ที่ไม่แตกต่างกันในมุมมองของผู้ให้ข้อมูล โดยเห็นภาพความเป็นชุมชนคนมอญที่มีวิถีชีวิตและประเพณีที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ แต่แยกความแตกต่างของชาวมอญของแต่ละจังหวัดไม่ได้ จึงทำให้ไม่มีจุดขายที่เป็นเอกลักษณ์ จังหวัดนนทบุรีได้เปรียบจังหวัดปทุมธานี เนื่องจากมีเกาะเกร็ดซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คนทั่วไปรู้จัก นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลมีความเป็นห่วงเรื่องการอนุรักษ์ สืบสานประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนเป็นจำนวนมากเกรงว่าจะถูกกลืนและกลายเป็นการดำเนินการเชิงพาณิชย์มากเกินไป อย่างไรก็ตามรายได้จากการท่องเที่ยวยังไม่เดินทางไปในส่วนต่างๆ ของจังหวัดถึงแม้จะมีแหล่งท่องเที่ยวกระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ ก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า ผู้รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดมีความตั้งใจ และพยายามวางนโยบายในการบริหารจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัด แต่ยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากหลายปัจจัย เช่น การขาดการต่อเนื่องในการประชาสัมพันธ์จังหวัด การขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่รับผิดชอบงานด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งการประสานงานกับภาคเอกชน ปัญหาใหญ่อีกประการ คือ การบริหารจัดการเรื่องน้ำ ซึ่งสร้างผลกระทบให้แหล่งท่องเที่ยว^{๕๙}

^{๕๘} สมจินตนา จิรายกุล, “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๘, หน้า ๑๕๕-๑๕๗.

^{๕๙} สมยศ วัฒนามลชัย, “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๖, หน้า ๘๔-๘๕.

สุจิตราภรณ์ จุสปาโล ได้วิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตความพอเพียงของชาวบ้าน ร่วมกิจกรรมรักษ์โลกรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น เดินชมปะการัง สัมผัสสัตว์หลากหลายชนิด การเลี้ยงสาหร่ายผมนาง ปลุกหญ้าทะเล อาหารพะยูน ปล่อยพันธุ์ปูม้าไข่ สร้างบ้านปลาการ์ตูน ปลุกปะการังเขากวาง เป็นต้น และบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และสร้างรายได้จากอาชีพเสริมเรื่องการท่องเที่ยว โดยนำร่องที่ชุมชนบ้านบากันใหญ่ หมู่ที่ ๒ ตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล^{๖๐}

สุธาสินี บุรีคำพันธ์ ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฝ้ายกดอก เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมอาชีพของชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ตำบลเวียงยอง จังหวัดลำพูน พบว่า ผู้ผลิตฝ้ายกดอกที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ วัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม สะดวกสบายในการใช้งาน และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี แต่มีข้อเสนอแนะว่าหากใช้วัสดุผสมที่หลากหลายจะทำให้สามารถเพิ่มความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์ ในการผลิตผลิตภัณฑ์จากฝ้ายกดอกปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ระยะเวลาในการผลิตฝ้ายกดอก จะต้องใช้เวลาและความสามารถมากในการผลิต อาจเกิดปัญหาในอนาคตหากผลิตภัณฑ์ได้รับการตอบรับและต้องผลิตเป็นจำนวนมาก จากการดำเนินงานในระหว่างการสำรวจพื้นที่ในการทำวิจัยและการออกแบบนั้นได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากชุมชน เนื่องด้วยการวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาอาชีพชุมชนอย่างแท้จริง แต่ในระหว่างการวิจัยยังต้องประสบปัญหา คือ การประสานงานระหว่างภาครัฐกับกลุ่มชาวบ้าน ยังต้องได้รับการแก้ไข เนื่องด้วยการสนับสนุนในกลุ่มอาชีพนี้ ได้รับการสนับสนุนน้อย นำเสียดายที่อาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นับวันจะหายากและต้องได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาโดยปัจจุบันทันด่วนหากมีการสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพในชุมชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งมีวิถีชีวิตที่พอเพียง^{๖๑}

อมรรัตน์ บุญสุวาง ได้ศึกษา การผลิตเส้นใยปอเทืองเพื่อใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชุมชน: กรณีศึกษา กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านไร่แดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์จากเส้นใยปอเทือง ประกอบด้วย ๑) เครื่องแต่งกาย ได้แก่ หมวก กระเป๋า เข็มกลัด ๒) ของตกแต่งบ้าน ได้แก่ ที่รองจาน ที่รองแก้ว ที่ใส่ช้อนส้อม ๓) บรรจุภัณฑ์ ได้แก่ ถุงใส่ผลิตภัณฑ์ของฝากในชุมชน กลุ่มผลิตภัณฑ์ได้มาจากการระดมความคิดเห็นร่วมกับชาวบ้านซึ่งเป็นกลุ่มผู้ผลิต และพิจารณาให้สอดคล้องกับทักษะพื้นฐานที่กลุ่มชาวบ้านมี ได้แก่ การจักสาน การถัก การตัดเย็บ แต่ในส่วนของการทอผ้านั้นผู้วิจัยอาศัยทักษะการทอผ้าของชาวบ้านในตำบลเกาะยอ ซึ่งมีความชำนาญในการทอผ้า ก่อนจะนำมาให้ชาวบ้านไร่แดงตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์ที่สมบูรณ์ การพัฒนาส่วนประกอบอื่นๆ เพื่อเป็นช่องทางในการพัฒนาตลาดที่เหมาะสม และสร้างสมดุล ด้าน วัตถุประสงค์

^{๖๐} สุจิตราภรณ์ จุสปาโล, “การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการอุดมการศึกษา (สกอ.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๔).

^{๖๑} สุธาสินี บุรีคำพันธ์, “การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฝ้ายกดอก เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมอาชีพของชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ตำบลเวียงยอง จังหวัดลำพูน”, รายงานการวิจัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๕๖, หน้า ๗๑.

คุณภาพ และราคา เช่น การศึกษาวัสดุอื่นในชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประกอบร่วมกันในชิ้นงาน เพื่อลดปริมาณการใช้ปูนซีเมนต์ และเพิ่มความแข็งแรงให้กับชิ้นงานได้ เช่น ในพื้นที่วิจัยนี้มีการปลูกต้นตาลโตในปริมาณมาก เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ทำนา จึงมีต้นตาลปลูกไว้ในพื้นที่รอบๆ พุงนา ยังมีการทำน้ำตาลแว่น น้ำตาลโตนดออกจำหน่ายเป็นรายได้หลัก ตาลโตนดจึงเป็นวัสดุที่น่าสนใจในการนำมาใช้ประกอบกันเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยเฉพาะใบตาลซึ่งสามารถนำมาทำเส้นใยและแปรรูปด้วยการถัก การทอ ได้ด้วยเช่นกัน นี่จึงเป็นอีกแนวทางเลือกเพื่อสร้างสมดุลด้าน วัตถุดิบ คุณภาพ และราคาได้^{๖๒}

สมบุญ ธรรมลังกา^{๖๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบริบททางด้านสังคม การเมืองวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของชุมชนที่เข้มแข็ง ศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน และจัดทำกลยุทธ์การนำรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ในบริบททางด้านสังคมของชุมชนที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงราย เป็นสังคมแบบเครือญาติ มีโครงสร้างทางสังคมเป็นทั้งแนวนราบและแนวตั้ง ทางด้านการเมือง มีการกระจายอำนาจแบ่งการปกครองชุมชนเป็นหมวดหรือคุ้มชุมชนต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรมชุมชน มีวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และทางด้านเศรษฐกิจ มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นต้นทุนในการผลิต มีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตการจำหน่ายผลผลิต เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเชียงราย มีอาทิเช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผู้นำชุมชน การเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน มีปัจจัยสำคัญคือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ระบบเครือข่าย ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ได้ใช้ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ มากำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนกลยุทธ์การนำรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ได้แก่ กลยุทธ์การบริหารจัดการชุมชน กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชน กลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ กลยุทธ์การสร้างเครือข่าย และกลยุทธ์สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด

^{๖๒} อมรรัตน์ บุญสว่าง, “การผลิตเส้นใยปอเทืองเพื่อใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชุมชน: กรณีศึกษา กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ๒๕๖๐, หน้า ๑๐๒-๑๐๓.

^{๖๓} สมบุญ ธรรมลังกา, “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๖).

นินาสกร ยินดีจันทร์ และคณะ^{๖๔} (๒๕๖๔) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพชุมชน การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบท การมีส่วนร่วม และแนวทางการพัฒนาศักยภาพ ในการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักท่องเที่ยวจำนวน ๑๐๐ คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม จากนั้นศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการ สัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ผู้นำชุมชน จำนวน ๗ คนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

๑. ด้านบริบทการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน จันทบุรี เริ่มจากเกิดปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการวิจัย โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเองทั้งหมด เน้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการ ท่องเที่ยวที่เป็นวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของ ชุมชนจันทบุรี อยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านราคา ด้านสถานที่ ด้านการส่งเสริมการตลาดเรียงตามลำดับ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม มีความตระหนักในความเป็นเจ้าของพื้นที่ ร่วมประชุม วางแผนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับองค์กรเครือข่าย

๒. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า ๑) ด้านแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนมีการจัดสรรสิ่งที่มีอยู่นำไปใช้ในการจัดการท่องเที่ยวให้ เกิดประโยชน์ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และอยากกลับมาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมอ ๒) ด้านราคา ยึดแนวทางเพื่อให้ เกิดประโยชน์ทั้งในส่วนของชุมชนและนักท่องเที่ยว การได้รับบริการที่ดี คำนึงถึงการมาท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดเป็นการ ท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ๓) ด้านสถานที่ มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย คำนึงถึงความปลอดภัย ความสะดวกของการเดินทางท่องเที่ยว มีเครือข่ายประสานความร่วมมือในการจัดการ ท่องเที่ยวระหว่างชุมชนด้วยกัน ๔) ด้านการส่งเสริมการตลาด มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางการสื่อสารที่ ทันสมัย เช่น เว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย ได้แก่ แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนไปสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

^{๖๔} นินาสกร ยินดีจันทร์ และคณะ, (๒๕๖๔, มกราคม – เมษายน), การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ๑๑(๑) : ๒๔๘-๒๖๐,

ธนกฤต ลาภธนโรจน์^{๖๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการพื้นที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการพื้นที่ของพื้นที่ศึกษาในเกาะเสม็ดมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาการศึกษา มีการแบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเภทที่ดินต่าง ๆ คือ ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่น และที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้ นอกจากนี้ ยังมีการแบ่งเขตการจัดการพื้นที่ประกอบด้วย เขตบริการ เขตใช้ประโยชน์ทั่วไปที่รวมพื้นที่กันออกและเขตสงวนสภาพธรรมชาติ แม้จะมีการจัดการพื้นที่ดังกล่าว การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษาในเกาะเสม็ดนั้นยังมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทการพัฒนาของพื้นที่และเหตุการณ์เฉพาะที่ปรากฏชัดเจนแบ่งออกได้เป็น ๒ ช่วงเวลา จากข้อค้นพบในการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการพื้นที่ ตลอดจนการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในเกาะเสม็ด เพื่อปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการแก้ปัญหาในพื้นที่ ได้แก่ การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการกำกับดูแลตามอำนาจหน้าที่ การบังคับใช้กฎหมายโดยบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และการจัดทำแผนผังการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสมก่อนการกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบการจัดการพื้นที่อย่างชัดเจน

กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา^{๖๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดนอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดนอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเข้าใจและมีความพร้อมในการจัดการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเนื่องทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเน้นไตรภาคี คือ ภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่นคำนึงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแต่ก็ยังมีความต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ต่อไปได้ในอนาคต และได้สังเคราะห์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน สามารถสรุปแนวคิด การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำคลองแดน ได้ ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านองค์กร ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ และด้านกิจกรรม ซึ่งในแต่ละด้านนั้นมีทั้งจุดเด่นและจุดด้อย นับได้ว่า มีความสำคัญหลักในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองแดนให้เป็นระบบ มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ดำเนินไปสู่ทิศทางที่ถูกต้องเพื่อการประชาสัมพันธ์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเที่ยวตลาดน้ำคลองแดนมากขึ้น เป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชนและท้องถิ่น และเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติให้ยั่งยืนอีกทั้งให้

^{๖๕} ธนกฤต ลาภธนโรจน์, (๒๕๖๒), การใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการพื้นที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง, วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม), คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

^{๖๖} กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์, และนรินทร์ สังข์รักษา, (๒๕๖๑, พฤษภาคม - สิงหาคม), แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ๑๒(๒๘) : ๑๖๓-๑๗๖,

สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของรัฐบาล เพื่อต้องการสร้างความเชื่อมั่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยต่อไป

ธง คำเกิด และคณะ^{๖๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑. เพื่อศึกษาสภาพบริบทการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบล ต้นตาล ๒. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลต้นตาล ๓. เพื่อศึกษาพฤติกรรม และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวตำบลต้นตาล และ ๔. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลต้นตาลใน การศึกษาครั้งนี้เป็นวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้ รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสาร การสำรวจ การ สัมภาษณ์เชิงลึก และการ สัมภาษณ์แบบกลุ่ม และการประชุมกลุ่มย่อย โดยวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่ค้นพบแล้วนำมาพรรณนาเชิงอุปนัย สรุปผลการวิจัยที่สำคัญได้ดังนี้

๑. สภาพบริบทของชุมชนตำบลต้นตาล เป็นชุมชนที่มีเสน่ห์และความโดดเด่น มีการสืบสาน ประเพณีได้เป็นอย่างดี วิถีชีวิตเรียบง่าย แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือตลาดน้ำสะพานโค้ง ตลาดส้มปลา ยักษ์ ที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน อีกทั้งยังมีสินค้า OTOP บ้านแม่พระจักษ์ที่ชื่อเสียงไปทั่วประเทศ คือ การทำเป็ดยวนที่สืบทอดภูมิปัญญาการทำมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษที่เป็นอัตลักษณ์ ลวดลายแบบชาว ยวน และอาหารพื้นถิ่นของบ้านแม่พระประจักษ์

๒. ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลต้นตาล มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบกลุ่มโดยมีสมาชิกเป็นคนในชุมชน แบบมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการจัดสถานที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชนบ้านบางแม่หม้าย ผ่านฐานการเรียนรู้และกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๓. พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวตำบลต้นตาล พบว่า ส่วนใหญ่มีลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวกับ ครอบครัว โดยมีลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยว ชุมชนตำบลต้นตาลด้วยรถยนต์ส่วนตัว และมีวัตถุประสงค์ของการเดินทางมาเที่ยวเพื่อเป็นการ ท่องเที่ยวและพักผ่อน โดยความต้องการด้านราคา เป็นประเด็นที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุด รองลงมาคือด้านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวมีความต้องการประสบการณ์ที่คุ้มค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับกับช่วงเวลาที่ใช้ไปจึงไม่ได้มีความต้องการด้านการส่งเสริมการตลาดมากนัก

๔. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชน ตำบลต้นตาล เป็นกระบวนการตั้งแต่การวางแผน การกำหนดเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน รวมถึงผลลัพธ์ ของการบูรณาการทำงานร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งจากการศึกษาทำให้เกิด การทำงานร่วมกัน โดยมีโครงสร้างการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่าง ยั่งยืนของชุมชนตำบลต้นตาล เป็นโครงสร้างการทำงานร่วมกันของตำบลต้นตาลที่

^{๖๗} ธง คำเกิด และคณะ, (๒๕๖๔), การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี, (รายงานการวิจัย), คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ,

ได้มีกำหนด โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ โดยโครงสร้างการทำงานของการทำงานของการท่องเที่ยว ตำบลต้นตาลมี รูปแบบการทำงานที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน

เมตตา เก่งช่วงศ์ และคณะ^{๖๘} งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปลาบู่ตำบลหนองแสง อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม รวมถึงศึกษารูปแบบและกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านปลาบู่ ตลอดจนศึกษาประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพด้วยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสัมภาษณ์การสำรวจ การทดลองฝึกปฏิบัติการท่องเที่ยว (จำนวน ๒ ครั้ง: ครั้งที่ ๑ มีนักท่องเที่ยวจำนวน ๒๒ คนและครั้งที่ ๒ มีนักท่องเที่ยวจำนวน ๒๕ คน) และการประเมินความพึงพอใจของผู้มาท่องเที่ยวผลการวิจัยพบว่า

๑. ชุมชนบ้านปลาบู่มีศักยภาพทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ศักยภาพด้านการบริหารจัดการองค์กร และศักยภาพด้านการเรียนรู้ โดยมีความโดดเด่นในศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. ผลจากการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนบ้านปลาบู่พบว่า รูปแบบควรเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศและสุขภาพ โดยให้ความสำคัญกับสุขภาพและความงามที่เน้นธรรมชาติบำบัด และได้ใช้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปลาบู่เป็นแนวทางในการวางกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว

๓. การประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปลาบู่ ด้วยการจัดกิจกรรมการทดลองฝึกปฏิบัติการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยวที่ได้วางไว้พบว่า โดยภาพรวมทั้งสองครั้งนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

ชนิษฐนันท์ อภิहरษากร และคณะ^{๖๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการที่ดินของประเทศไทย : กรณีศึกษาปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (มิติประชาชน) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาการบุกรุกที่ดินในมิติของประชาชนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ และเพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการที่ดินของรัฐได้อย่างเหมาะสม พื้นที่ศึกษาเป็นอำเภอนครไทย อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก อำเภอหล่มเก่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีเรื่องร้องเรียนในลำดับต้นของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

^{๖๘} เมตตา เก่งช่วงศ์ และคณะ, (๒๕๖๒), ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปลาบู่ตำบลหนองแสง อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม, (รายงานการวิจัย), มหาสารคาม: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,

^{๖๙} ชนิษฐนันท์ อภิहरษากร และคณะ, “การบริหารจัดการที่ดินของประเทศไทย : กรณีศึกษาปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (มิติประชาชน)”, รายงานการวิจัย (สถาบันผู้ตรวจการแผ่นดินศึกษา : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, ๒๕๖๕).

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ Ecotourism คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงมีลักษณะเป็นกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวแนวใหม่ ที่ใช้ในการป้องกันและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนท้องถิ่น สิ่งสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นก็คือ เป็นการท่องเที่ยวและศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีความดั้งเดิมของระบบนิเวศ หรือมีระบบชุมชนและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศเป็นหลัก และมีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนโดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในทุกๆระดับทุกขั้นตอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาระดับศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน ๒) เพื่อศึกษาความต้องการ และความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน และ ๓) เพื่อนำเสนอต้นแบบเครือข่าย การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เทคนิคกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Technical) เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ในการพัฒนาต้นแบบเครือข่ายระบบการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นหลัก และสนับสนุนด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) เพื่อยืนยันให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ที่มีความน่าเชื่อถือและใช้ได้จริง ในทางปฏิบัติ โดยผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบการวิจัย เพื่อการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย ๔ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยกำหนดแนวทางในการศึกษาวิจัยโดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาต้นแบบเครือข่ายระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนกิจกรรม ขั้นตอนในการดำเนินโครงการวิจัย ประกอบด้วย

๓.๑.๑ การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสาร แสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศทุ่งแสงหลวง เพื่อนำไปสู่การยกระดับทุนทั้งที่อยู่ในตัวคน และกระจายอยู่ในสถานที่ต่างๆ ให้รวบรวมเป็นหมวดหมู่ และง่ายต่อการบริหารจัดการของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

๓.๑.๑.๑ ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิดและแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศ ธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบในการศึกษา

๓.๑.๑.๒ ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ การสร้างเครือข่าย และการจัดการ ความรู้ร่วมกับชุมชน รวมไปถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน องค์กร/สถาบันในประเทศ

๓.๑.๑.๓ ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการพัฒนา การสร้างเครือข่าย เพื่อแสวงหา องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาต้นแบบเครือข่ายระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้ แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ก

๓.๑.๑.๔ สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ และระบบภูมินิเวศ ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๒ การศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ ความต้องการ และความ พร้อม ของกระบวนการสร้าง การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน ชุมชน องค์กร/สถาบันการศึกษา ในพื้นที่ โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

๓.๒.๒.๑ ทำการศึกษาและคัดเลือกผู้ประกอบการ องค์กร ชุมชน จำนวน โดย การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ การพัฒนาระบบภูมินิเวศ ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๒.๒ ศึกษาประเมิน ระดับศักยภาพ สภาพ ความต้องการ และปัจจัยที่ส่งผล ต่อความสำเร็จ ของ "การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก" ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เทคนิคการ สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อให้ได้แนวทางการศึกษา ได้แก่ ๑) ประชาชนในเขตพื้นที่ทุ่งแสงหลวง ๒) หน่วยงานภาครัฐในเขตพื้นที่ ๓) ผู้ประกอบการเอกชนใน พื้นที่ ๔) ผู้นำชุมชนในพื้นที่ และ ๕) ตัวแทนประชาชนในพื้นที่

๓.๒.๒.๓ วิเคราะห์เชิงปริมาณ การประเมินความต้องการจำเป็น ใน "การพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัด พิษณุโลก" ใช้แบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็น โดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNI Modified) ผู้วิจัย ดำเนิน การ ออกแบบ เครื่องมือ

แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำผลการวิจัยเชิงสถิติที่ได้ มา ประเมินพิจารณาชุมชนต้นแบบ ที่มีความเหมาะสมสูงสุด ในการลงพื้นที่พัฒนาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

๓.๒.๔ การสัมภาษณ์ (In-depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการ ความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยการลงพื้นที่สังเกตและ สอบถามความต้องการและความพร้อม การมีส่วนร่วมในพื้นที่ต้นแบบจากผลการวิจัย

๓.๒.๔ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยดำเนินการร่วมกับตัวแทนชุมชน ต้นแบบ เพื่อร่วมกันพิจารณาผลการศึกษา ที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดย วิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ ความเป็นมา ผลการประเมินศักยภาพ และเสนอ ชุดปฏิบัติการด้านการจัดการองค์ความรู้ บูรณาการท่องเที่ยวชุมชน ด้วยการจัดทำต้นแบบการ จัดการความรู้ ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมินิเวศทุ่งแสงหลวง เช่น ป่า สัตว์ น้ำ วิถีชุมชน และภูมินิเวศธรรมชาติ ที่เน้นเชื่อมโยงให้เกิดเครือข่ายระบบการจัดการความรู้ภูมิ นิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชน ที่สามารถเสริมเป็นฐานในการพัฒนาการจัดการความรู้ของคนในชุมชน อย่างทั่วถึง โดยเป็นการจัดประชุมกับชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ต้นแบบจากผลการวิจัย จำนวน ๑ ชุมชน

๓.๒.๕ สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยเทคนิคการ สัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และเทคนิคการสนทนา กลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เนื่องจากการศึกษารั้งนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ทั้งในเชิง พื้นที่และเอกสาร ดังนั้น จึงกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ที่ รับผิดชอบหรือมีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ และมีกระบวนการใน ลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการจัดการความรู้ด้านการ ท่องเที่ยว ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

โดยกำหนดผู้แทนเครือข่ายตัวแทนชุมชน/ หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ พัฒนาชุมชน อำเภอ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพ สถานศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และ ภาคประชาชน ได้แก่ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว กลุ่มองค์กร จัดการท่องเที่ยว และเครือข่ายเอกชน จำนวน ๓๐ คน และการสนทนากลุ่มอีก ๑๐ รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามความสำคัญ ของการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๓.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และ แบบประเมิน ระดับศักยภาพ และความต้องการ (Needs assessment) รวมจำนวน ๓๐ รูปหรือคน แบ่งออกเป็น ภาคเอกชนและประชาชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่มีการจัดการความรู้ภูมิวิเศษฯ โดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน ๑๐ คน ตัวแทนผู้นำชุมชนโดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน ๑๑ คน จาก ๗ ตำบล และหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทด้านการจัดการความรู้โดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน ๙ คน รวม ๓๐ คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงตามความสำคัญของการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น

๓.๒.๑.๑ ภาคเอกชนและประชาชนที่มีบทบาทจัดการความรู้ภูมิวิเศษฯในชุมชน จำนวน ๕ กลุ่ม รวม ๑๐ คน คือ

- เครือข่ายเอกชนในพื้นที่ (กลุ่มคนรักเนินมะปราง) จำนวน ๒ คน
- กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ จำนวน ๒ คน
- ผู้ประกอบกิจการโฮมสเตย์ในพื้นที่ จำนวน ๒ คน
- ผู้ประกอบกิจการนำเที่ยวในพื้นที่ จำนวน ๒ คน
- กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ จำนวน ๒ คน

๓.๒.๑.๒ ตัวแทนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ฯ จำนวน ๕ กลุ่ม จาก ๗ ตำบล ได้แก่ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และผู้นำวิสาหกิจชุมชน รวม ๑๑ คน คือ

- เจ้าคณะตำบลชมพู จำนวน ๑ รูป
- เจ้าคณะตำบลเนินมะปราง จำนวน ๑ รูป
- เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ต.บ้านมุง จำนวน ๑ รูป
- ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำไทรย้อย ต.บ้านมุง จำนวน ๑ รูป
- ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า ต.ชมพู จำนวน ๑ รูป
- กำนัน ตำบลชมพู จำนวน ๑ คน
- ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลบ้านมุง จำนวน ๑ คน
- ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลวังนกนางแอ่น จำนวน ๑ คน
- กรรมการหมู่บ้าน ตำบลแก่งโสภา จำนวน ๑ คน
- ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านแยง จำนวน ๑ คน
- ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลห้วยเหี้ย จำนวน ๑ คน

๓.๒.๑.๓ หน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่ฯ จำนวน ๑๐ หน่วยงาน คือ

- พัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จำนวน ๑ คน
- สาธารณสุขอำเภอเนินมะปราง จำนวน ๑ คน
- ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอเนินมะปราง จำนวน ๑ คน
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (กศน.ตำบลบ้านมุง) จำนวน ๑ คน
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (กศน.ตำบลชมพู) จำนวน ๑ คน
- ผอ.โรงเรียนวัดบ้านมุง ต.บ้านมุง จำนวน ๑ คน
- ผอ.โรงเรียนบ้านเนินดิน ต.เนินมะปราง จำนวน ๑ คน

- จนท.อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน ๑ คน
- จนท.หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่สล.๕ (วังแดง) จำนวน ๑ คน
- จนท.หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่สร.๑๒ (รักไทย) จำนวน ๑ คน

โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการการสังเกต การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นอกจากนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยทุกครั้งไม่ว่าโดยวิธีการใดก็ตามผู้วิจัยได้มีการเก็บบันทึกข้อมูลไว้ทุกครั้งโดยใช้วิธีการจดบันทึกการบันทึกเสียงและการบันทึกภาพในแต่ละส่วน และแต่ละเหตุการณ์โดยใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบในการบันทึกข้อมูลเช่นเครื่องบันทึกเสียงเครื่องถ่ายภาพนิ่งเป็นต้นทั้งนี้เพื่อที่จะได้ข้อมูลเชิงประจักษ์และสามารถทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มานั้นได้

๓.๒.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยสนทนากลุ่มเพื่อการพัฒนากระบวนการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ต้นแบบ โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control) ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย หรือ stakeholders ซึ่งผู้วิจัยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้นำ แกนนำชุมชน ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมินิเวศธรรมชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ และการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ต้นแบบ จากแนวทางการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ต้นแบบ การพัฒนากระบวนการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และการจัดทำต้นแบบการจัดการความรู้ในพื้นที่ต้นแบบ ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน โดยนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมจำนวน ๑๐ รูป/คน ดังนี้

- เจ้าอาวาสวัดในพื้นที่ต้นแบบ จำนวน ๑ ท่าน
- ตัวแทนอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน ๑ คน
- ตัวแทนสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จำนวน ๑ คน
- ตัวแทนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน ๑ คน
- ตัวแทนผู้นำชุมชนในพื้นที่ จำนวน ๓ ท่าน
- ตัวแทนปราชญ์ชุมชนในพื้นที่ จำนวน ๓ คน

โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ข้อมูลจากการวิเคราะห์แบบสอบถาม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาเป็นการประกอบการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อที่จะนำมาใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ได้ต่อไป

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยมีเครื่องมือในการวิจัย ๔ รูปแบบ ผู้วิจัยจึงขอจำแนกตามประเภทของ

กระบวนการวิจัย เป็น ๓ หัวข้อ ได้แก่ ขั้นตอนการสร้าง ลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยศึกษาเอกสารวิชาการ และจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ๔ รูปแบบ ประกอบด้วย ๑) การศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) ๒) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) ๓) แบบสอบถามเชิงปริมาณ (Questionnaire) และ ๔) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ เชิงคุณภาพ

๑. การศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) ในการกำหนดกรอบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยศึกษาวิเคราะห์ ทบทวนวรรณกรรม กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง, นโยบาย, แผนปฏิบัติ ของ ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจในเบื้องต้น เพื่อสามารถต่อยอดแนวความคิด ในการกำหนดกรอบเพื่อทำการวิจัยในขั้นต่อไป โดยค้นหาคำประกอบ รูปแบบ และการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

๒. การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) โดยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ด้วยวิธีการจัดเตรียมโครงสร้างคำสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้มีบทบาทสำคัญๆ เพื่อการศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์กับแบบสอบถามเชิงปริมาณ ในการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพ สภาพ ความต้องการ และความพร้อม ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ ของการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่เหมาะสมในปัจจุบัน ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ ๒ เชิงปริมาณ

แบบสอบถามเชิงปริมาณ (Questionnaire) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้ “แบบประเมิน ระดับศักยภาพ และความต้องการ ในการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบัน” ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ทุ่งแสงหลวง คือ อำเภอวังทอง อำเภอเนินมะปราง และอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ จากความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ ความต้องการ และความพร้อม ของกระบวนการสร้าง การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน ชุมชน

องค์กร สถาบันการศึกษา ในพื้นที่ มาสร้างกรอบและประเด็นคำถาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๒. เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงแก้ไขตามที่แนะนำ

๓. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทั้งความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการหาค่า IOC

๔. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๕. ปรับปรุงแก้ไข

๖. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง คือ อำเภอวังทอง อำเภอเนินมะปราง และอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก โดยแบบสอบถามซึ่งมีลักษณะเป็น มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

๗. นำมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ โดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย เบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNI Modified) เพื่อจัดลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นฯ จากผลการวิจัยเชิงประจักษ์ (Questionnaire) จากความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ ๓ เชิงคุณภาพ

การสนทนากลุ่มเฉพาะเชิงคุณภาพ (Focus Group Discussion) โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control) ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย หรือ stakeholders เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุปจากผู้ที่เกี่ยวข้อง จากแนวทางการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ต้นแบบ ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

๑. นำผลการสังเคราะห์ “แบบจำลองต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” จากผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง และจากผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Questionnaires) มาสร้างประเด็นคำถาม ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๒. เสนอร่างเครื่องมือ ประเด็นการสนทนากลุ่มเฉพาะ ต่อผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ

๓. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทั้งความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการหาค่า IOC

๔. นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้ว ไปเก็บข้อมูลกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในส่วนนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ ประกอบด้วย ๑) แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) ๒) แบบประเมินเชิงปริมาณ (Questionnaire) และ ๓) แบบการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ดังนี้

๓.๓.๒.๑ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกปลายเปิด เกี่ยวกับการประเมินสภาพ ความต้องการ และความพร้อม ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ และกลไกการพัฒนาฯ เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Character) ของแนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ซึ่งข้อคำถามที่นำมาใช้ จะได้จากกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร แล้วจึงนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในพื้นที่ที่ทำการวิจัย จำนวน ๓๐ รูปหรือคน

โดยเป็นการสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ภายใต้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกึ่งทางการ เพื่อให้ประเด็นในการสนทนากว้างขวาง และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ เช่น แนวคิด รูปแบบ การจัดการ ปัญหา อุปสรรค และเสนอแนวทาง การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก แบบสัมภาษณ์มีประเด็นในการสัมภาษณ์ ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ สภาพทั่วไปของ ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๒ โอกาสในการพัฒนา เครือข่ายระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๓ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีกระบวนการ การส่งเสริม การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อย่างไร

ประเด็นที่ ๔ แนวทางการทำงานที่เหมาะสม สำหรับการเสริมสร้างการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ในอนาคตเป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๕ ปัญหาในการพัฒนาและการส่งเสริม ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีอะไรบ้าง

ประเด็นที่ ๖ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับ การจัดทำต้นแบบเครือข่าย การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีอะไรบ้าง

๓.๓.๒.๒ แบบสอบถามเชิงปริมาณ (Questionnaire)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เป็นแบบประเมิน (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากผลการวิจัยอนาคตภาพ ที่ได้จากการศึกษาเชิงเอกสาร มาสร้างกรอบและประเด็นสำหรับการประเมิน ศักยภาพ ความต้องการ และความพร้อม ใน

การพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบปลายปิดจำแนกตามสภาพ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ “แบบประเมิน ระดับศักยภาพและความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน ในปัจจุบัน” มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ๓ ระดับ คือ มากที่สุด ปานกลาง น้อย และไม่มี/ไม่ต้องการ โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนนดังนี้^๑

๓ หมายถึง มีระดับการจัดการ อยู่ในระดับ	มาก
๒ หมายถึง มีระดับการจัดการ อยู่ในระดับ	ปานกลาง
๑ หมายถึง มีระดับการจัดการ อยู่ในระดับ	น้อย
๐ หมายถึง ไม่มีความต้องการ/ไม่มีการจัดการ	

๓.๓.๒.๓ แบบการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะเชิงคุณภาพ (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยสร้างประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยมีมุ่งหมายให้การทำสนทนากลุ่ม เป็นการ ๑) ขอรับฟังความคิด ความเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน จากผู้มีส่วนได้เสีย ๒) เพื่อเติมเต็มข้อมูลจากการทำวิจัยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และการประเมินศักยภาพ ในพื้นที่ต้นแบบ รวมถึงตรวจสอบร่าง การจัดทำต้นแบบการจัดการความรู้ในพื้นที่ต้นแบบ ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน ๓) ทำให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์และปฏิบัติได้จริง จากผู้มีส่วนได้เสียที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม และ ๔) สามารถหาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) สังเคราะห์ ร่างแบบจำลอง ต้นแบบเครือข่าย “การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” เพื่อนำเสนอได้ต่อไป โดยการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) นั้น ผู้วิจัยดำเนินการร่วมกับตัวแทนชุมชน/ หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครือข่ายระบบการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีประเด็นสนทนา ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การสร้าง การจัดระบบ การกำหนดกิจกรรมและความต่อเนื่องของ ระบบการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ประเด็นที่ ๒ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีกระบวนการส่งเสริมและการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

^๑ ชุตีระ ระเบียบ และคณะ, ระเบียบวิธีวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

ประเด็นที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ในการจัดทำต้นแบบการจัดการความรู้ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริม และพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ประเด็นที่ ๔ ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๔.๑ การลงพื้นที่ชุมชนรอบเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง โดยการนำของแกนนำชุมชน ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ เยาวชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเอง

๓.๔.๒ การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และแบบสอบถามประเมินความต้องการจำเป็น

๓.๔.๒.๑ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานท้องถิ่น ท้องเที่ยว และการกีฬาประจำจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และบริษัทท่องเที่ยว/ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง

๓.๔.๒.๒ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้อาวุโส และกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง จำนวน ๓๐ ราย

๓.๔.๒.๓ กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในพื้นที่พื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง จำนวน ๓๐ ราย

๓.๔.๓ การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๔.๔ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ต้นแบบ โดยมีประเด็นสนทนา เช่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การจัดระบบบริหาร การกำหนดกิจกรรม และความต่อเนื่องของ ระบบการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกับชุมชนพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย ๔ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เทคนิคการ

สัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นหลัก เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจะได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

๓.๕.๑ วิเคราะห์ระดับศักยภาพ ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๕.๒ วิเคราะห์ระดับความต้องการ และความพร้อม ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๕.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินความต้องการจำเป็น ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

โดยการกำหนดความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริง (ความพร้อม) กับสภาพที่ควรจะเป็น (ความต้องการ) ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้ฯ ในแต่ละด้าน แล้วนำมาเรียงลำดับของผลต่างของคะแนนเฉลี่ยโดยใช้ดัชนี Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified})

จากสูตร
$$PNI_{Modified} = (I-D)/D$$

เมื่อ PNI_{Modified} หมายถึง ดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น
 I = Importance หมายถึง ค่าเฉลี่ย (Mean) ของระดับที่พึงประสงค์
 D = Degree Of Success หมายถึง ค่าเฉลี่ย (Mean) ระดับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน

ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดให้ระดับสภาพที่ต้องการมีค่าเท่ากับ ๕ ในทุกข้อรายการ การพิจารณาความต้องการจำเป็นจะพิจารณาจากค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) โดยตั้งเกณฑ์การประเมินไว้ว่า ค่าดัชนี (PNI_{Modified}) ที่มีค่า ๐.๓ ขึ้นไป ถือเป็นความต้องการจำเป็น ส่วนการจัดระดับความต้องการจำเป็น ใช้การเขียนดัชนีจากมากไปน้อย ดัชนีที่มีค่ามากแปลว่ามีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อยกว่า^๒

๓.๕.๔ วิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบที่สำคัญต่อ รูปแบบ หลักการ และกระบวนการในการจัดทำต้นแบบ การพัฒนาเครือข่าย ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๕.๕ วิเคราะห์ข้อมูลแนวทางส่งเสริม ต้นแบบเครือข่าย และการจัดทำต้นแบบการจัดการความรู้ ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริม และพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

^๒ สุวิมล ว่องวาณิช, การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๗๖.

๓.๕.๖ การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยาย การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เห็นสภาพทั่วไป แนวทางการพัฒนา และเสนอต้นแบบเครือข่ายการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลกเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน และองค์กร ในพื้นที่ต่อไป

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน และเพื่อศึกษาความต้องการและความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน รวมถึงเพื่อนำเสนอต้นแบบเครือข่าย การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการใช้แบบสอบถาม (Survey Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และเทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เนื่องจากรูปแบบแนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งเหมาะสมกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมากกว่า แต่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้การวิจัยเชิงปริมาณร่วมด้วย เพื่อลดแนวโน้มความลำเอียง (Bias) ของข้อมูล สร้างความมั่นใจในการใช้ได้ของผลที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อยืนยันองค์ประกอบที่สำคัญ ในด้านความต้องการและความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน ที่ศึกษาได้ และสามารถที่จะสนับสนุนให้ข้อมูลเชิงคุณภาพมีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น สำหรับการหาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางโดย ผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการความรู้เชิงภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชน ทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัย ในลักษณะของผู้นำชุมชนตามธรรมชาติ ผู้ประกอบการภาคเอกชน ประชาชนที่มีบทบาทในชุมชน และองค์กรภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้เชิงภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชน ในพื้นที่ และมีกระบวนการส่งเสริมการทำงานในลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการความรู้เชิงภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชน ในเขตพื้นที่ๆ ทำการวิจัย โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และทำแบบสอบถามเพื่อประเมินความต้องการและความพร้อม (Questionnaire) จำนวน ๓๐ รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ต้นแบบ จำนวน ๑๐ รูป/คน เพื่อหาแนวทางการจัดการความรู้เชิงภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชน อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เก็บข้อมูลทำการวิเคราะห์และประมวลผลการศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับข้อมูลที่ได้จาก

แบบสอบถาม โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยการนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ พร้อมทั้งนำเสนอผลสรุปการวิจัยและอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งผู้วิจัย ได้แบ่งการนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยดังนี้

๔.๑ ระดับศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เพื่อการศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ ในการกำหนดกรอบแนวคิดการศึกษา ด้านศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่เหมาะสมในปัจจุบัน ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ โดยผู้วิจัย เลือกกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้เสีย ผู้สามารถให้ข้อมูลหลัก แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดจำนวนผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้ได้ค่าที่ยอมรับ ๐.๐๒ ในช่วงการกระจาย ๐.๔๘ – ๐.๔๖ ตามเทคนิคการใช้จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิของแม็คมิลแลน ได้จำนวน ๓๒ รูป/คน โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติผู้มีส่วนได้เสียเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย เป็น ๔ ด้าน แบ่งเป็น ผู้ที่รับผิดชอบในกระบวนการ ในลักษณะของชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ และมีกระบวนการส่งเสริมการทำงานในลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยกำหนดเครือข่ายตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง นักวิชาการพัฒนาชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน พระสงฆ์เจ้าอาวาส กรรมการวัด ในพื้นที่ และภาคประชาชน ได้แก่ ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่ ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติ ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ และเครือข่ายเอกชน ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และผู้มีส่วนได้เสียในด้านต่างๆ ยังได้ให้ข้อมูลที่มีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ยิ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งนอกจากข้อมูลต่างๆ แล้ว ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านยังให้คำแนะนำในเรื่อง ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ขอบเขตการศึกษา ความสัมพันธ์ และความสอดคล้องของเกณฑ์ ที่นำมาศึกษา จากการศึกษาระดับศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และยังได้พบอีกว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านภูมินิเวศน์ธรรมชาติ มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านการอนุรักษ์ และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้ง ๔ ด้านนี้ ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม และควรได้รับการบูรณาการเข้ากับหลักธรรมสำคัญในทางพระพุทธศาสนา โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารและนักวิชาการผู้มีความเชี่ยวชาญ จำนวน ๔ ท่าน ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และได้ให้ข้อมูลสำคัญๆ เช่น รวมไปถึงผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีความ

เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ในพื้นที่ๆ ทำการศึกษา อีกจำนวน ๔ รูป ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และได้ให้ข้อมูลสำคัญๆ เช่น ท่านได้กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบการวิจัย ควรดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบัน และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักธรรมที่สอดคล้อง และสุดท้ายรูปแบบที่ได้มาควรมีตัวชี้วัด หรือมีแนวทางที่จับต้องได้ในเชิงรูปธรรม จากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อรองรับคำว่า การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้ ในภาพรวม โดยท่านเหล่านี้ ได้เสนอว่าการวิจัยที่มุ่งพัฒนาเพื่อสังเคราะห์และปรับประยุกต์การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน ในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ชั้นแรกจะต้องมีการกำหนดองค์ประกอบด้านศักยภาพ ทั้ง ๔ ด้าน โดยบูรณาการกับแนวทางการพัฒนาคู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาระดับ จากผลการวิจัยเชิงประจักษ์ แล้วจึงนำมาสร้างโมเดลการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน ในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นที่ยอมรับ และตรงต่อความต้องการจำเป็นในบริบทปัจจุบันและอนาคตได้ต่อไป

นอกจากนี้จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นทำให้ทราบว่า ระดับสภาพศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่มีอยู่เดิมนั้น พบว่ายังคงมีปัญหาและประเด็นในการปฏิบัติ ที่ต้องเร่งผลักดันอย่างจริงจัง ในประเด็นสำคัญๆ และมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งเสริมสร้างศักยภาพให้สามารถรองรับต่อการจัดการความรู้แบบองค์รวม และการท่องเที่ยวที่มีความเปลี่ยนแปลง ไปในบริบทด้านต่างๆ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ชุมชน และปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น

ดังนั้นองค์ประกอบด้านระดับศักยภาพ ในการพัฒนาฯ จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการความรู้แบบองค์รวม เป็นแนวทางในการสร้างกำหนดการพัฒนาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดการความรู้แบบองค์รวม ตามระดับความสามารถของภาคส่วนต่างๆ ซึ่งสามารถส่งผลให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในทุกระดับสามารถปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพหรือขีดความสามารถที่เหมาะสมกับการจัดการความรู้แบบองค์รวม เพื่อให้สำเร็จตามความต้องการของทุกภาคส่วนได้อย่างแท้จริง

จากรูปแบบแนวการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่ามีองค์ประกอบ คือ

๔.๑.๑ สภาพทั่วไปด้านการกระจายตัว และบริบท ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เพื่อการศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จึงจำเป็นต้องศึกษาสภาพทั่วไปด้านการกระจายตัว ของชุมชนในพื้นที่ และรอยต่อพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยการวิจัยครั้งนี้ได้พิจารณาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจำนวนและการกระจายตัวของชุมชนในพื้นที่ และรอยต่อพื้นที่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง หรือที่ในงานวิจัยนี้นิยามศัพท์ว่าชุมชนทุ่งแสลงหลวง จำแนกตามประเภท ตามสภาพพื้นที่ทางด้านภูมิศาสตร์ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง เฉพาะในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

๔.๑.๑.๑ ชุมชนเขตป่าสงวนแห่งชาติ

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า บริบทของพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวงในจังหวัดพิษณุโลก ยังมีความพยายามของรัฐบาลในการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ ดังปรากฏว่าในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ทางรัฐบาลได้ประกาศให้ พื้นที่แถบนั้นเป็นพื้นที่อนุรักษ์ประเภทป่าสงวนแห่งชาติ โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๖๗ (พ.ศ. ๒๕๐๙) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ ที่กำหนดให้ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย ในท้องที่ตำบลชัยนาม ตำบลวังนกแอ่น ตำบลวังทอง ตำบลชมพู ตำบลท่าหมื่นราม และตำบลบ้านมุง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งยังมีการบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบัน ทำให้พื้นที่บางส่วนในเขตรอยต่ออุทยานแห่งชาติเป็นพื้นที่อนุรักษ์ประเภทป่าสงวนแห่งชาติอีกด้วย โดยในพื้นที่ดังกล่าวตามแผนที่แนบท้ายกฎกระทรวง ได้ระบุแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ และแนวเขตที่ดินของเอกชนบางส่วนในตำบลบ้านมุง และตำบลชมพู ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง ที่มีมาก่อนการประกาศใช้กฎกระทรวง ที่กันออกไว้จากป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันที่ดินของเอกชนดังกล่าวบางส่วน อยู่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง

โดยการวิจัยครั้งนี้ ได้พิจารณาคัดเลือกชุมชนในพื้นที่ตำบลป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง ฝั่งซ้ายรอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง และพื้นที่ชุมชนที่กันออกไว้จากป่าสงวนแห่งชาติแต่มีรอยต่อติดกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น และตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง, ตำบลชมพู และตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง, ตำบลบ้านแยง และตำบลห้วยเอี้ย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก รวม ๖ ตำบล ใน ๓ อำเภอของจังหวัดพิษณุโลก เพื่อสามารถตอบโจทย์ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔.๑.๑.๒ ชุมชนอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง

ในเบื้องต้น จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และการสืบค้นเอกสาร สามารถสรุปการกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดเพชรบูรณ์ ในปัจจุบัน จำแนกตามประเภทการแบ่งเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้เป็น

เขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ก ได้แก่ พื้นที่ที่อนุญาตให้มีการอยู่อาศัยและทำกินตามปกติธรรมดาตามมาตรา ๖๔ โดย ๑ก เป็นประเภทที่อยู่อาศัยในแหล่งต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ ที่ต้องมีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำเป็นพิเศษ ครอบคลุมพื้นที่ ๗,๘๑๑.๙๓ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑.๐๐ ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง โดยในบริเวณจังหวัดพิษณุโลก ครอบคลุม ๓ อำเภอ ๑๓ หมู่บ้าน พื้นที่ใช้ปลูกพืชไร่ พืชสวน

เขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ข ได้แก่ พื้นที่ที่อนุญาตให้มีการอยู่อาศัยและทำกินตามปกติธรรมดาตามมาตรา ๖๔ โดย ๑ข คือพื้นที่เป็นประเภทที่อยู่อาศัยนอกแหล่งต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ ครอบคลุมพื้นที่ ๘๐,๔๐๒.๗๔ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓๒ ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง

ตารางที่ ๔.๑

แสดงตารางสรุป การกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง
จำแนกตามประเภทของป่าอนุรักษ์ของทางราชการ

ชุมชน รอบ อช.ทุ่งแสงหลวง จ.พิษณุโลก		ประเภทของป่าอนุรักษ์ของทางราชการ				
		อุทยานแห่งชาติ ทุ่งแสงหลวง	ป่าสงวน แห่งชาติลุ่มน้ำ วังทอง	ป่าสงวน แห่งชาติป่า เขากระยาง	ป่าสงวน แห่งชาติป่า เนินเพิ่ม	ป่าสงวน แห่งชาติป่า น้ำแซก
อำเภอ นครไทย	ต.ห้วยเหี้ย	/			/	
	ต.บ้านแยง	/		/		/
อำเภอ วังทอง	ต.แก่งโสภา		/			/
	ต.วังนกแอ่น	/	/			
อำเภอ เนินมะปราง	ต.ชมพู	/	/			
	ต.บ้านม่วง	/	/			
รวม		๕	๔	๑	๑	๒

๔.๑.๒ สภาพทั่วไปด้าน ประเภทขององค์ความรู้ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

เพื่อประมวลข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ต่อไป จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจำเพาะของ องค์ความรู้ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ที่มีอยู่ในปัจจุบันในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก หรือที่ในงานวิจัยนี้นิยามศัพท์ว่าชุมชนทุ่งแสงหลวง ตามประเภทเขตกิจกรรมพิเศษ ตามสภาพพื้นที่ทางด้านภูมิศาสตร์ของชุมชนทุ่งแสงหลวง เฉพาะในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลจากแผนที่แปลงสำรวจการครอบครองที่ดินของราษฎรในเขตป่าอนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ตามแผนการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐ ชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ^๒ โดยประมวลสรุปข้อมูลองค์ความรู้จากพื้นที่ทั้ง ๖ ตำบล เพื่อให้การศึกษา เพื่อค้นหาระดับศักยภาพ ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จากผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปประเด็นในการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจสภาพทั่วไปด้าน ประเภทของ องค์ความรู้ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จำแนกได้ใน ๔ มิติ คือ มิติภูมินิเวศธรรมชาติ, มิติด้านสิ่งแวดล้อม, มิติด้านการอนุรักษ์, มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้

^๒ สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

๔.๑.๒.๑ สภาพทั่วไปด้านประเภทขององค์ความรู้ ในมิตินิเวศน์ธรรมชาติ ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาในครั้งนี้ ได้ค้นหาประเภทองค์ความรู้ระบบนิเวศธรรมชาติ ซึ่งเป็นสภาพระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ทั้งที่เป็นดิน แหล่งน้ำ อากาศ พืชพรรณ สิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งเป็นนิเวศสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปด้านประเภทขององค์ความรู้ระบบนิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า

๑) ประเภทองค์ความรู้ มิตินิเวศน์ธรรมชาติ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ตำบล วังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเภทองค์ความรู้ มิตินิเวศน์ธรรมชาติ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ตามผลการวิจัย พบว่าพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น ที่ทำการศึกษาทั้งหมด ๒๐ หมู่บ้าน ด้านการปกครองท้องถิ่นอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังนกแอ่น และชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง มีจำนวน ๘ หมู่บ้าน มีราษฎรครอบครองที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์ ตามประเภทเขตกิจกรรมพิเศษของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง จำนวน ๑,๔๕๕ ราย รวมพื้นที่ ๔๐,๗๙๔.๕๘ ไร่

บริบทตำบลวังนกแอ่น มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง และภูเขา มีแม่น้ำเข็กไหลผ่านกลางตำบล จากทิศตะวันออก ไหลไปสู่ทิศตะวันตก มีหมู่บ้านตั้งอยู่กระจายอยู่ริมสองฝั่ง ของแม่น้ำและภูเขา เหมาะกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย และฝั่งขวา รวมทั้งในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ประมาณร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่ โดยมีชุมชนบ้านน้ำพรมซึ่งเป็นชุมชนที่ก่อตั้งมาก่อนประกาศกำหนดเขตอุทยานแห่งชาติเพียงชุมชนเดียวที่ถูกกันออกจากเขตป่าอนุรักษ์ ในพื้นที่ใจกลางพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์ด้านทิศเหนือ ดังที่ นายสมพงษ์ พิมพ์เสน ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ข้อมูลว่า^๓

“โอ้โฮ..บ้านน้ำพรม เป็นบ้านเก่าแก่มาก ไม่ได้บุกรุกอุทยานเลย... อยู่มานานก่อนที่จะเขาจะประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ... เรียกว่าเป็นหมู่บ้านเดียว กลางพื้นที่เลย... เหมือนเป็นไข่แดงกลางอุทยานเลย...” สมพงษ์ พิมพ์เสน (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

บ้านน้ำพรม จึงเป็นพื้นที่ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าทุ่งแสงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น ตำบลชมพู ตำบลบ้านม่วง อำเภอวังทอง ตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย

^๓ สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

จังหวัดพิษณุโลก และตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ตำบลน้ำขุน อำเภอหล่มสัก ตำบลวังโป่ง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๖^๔

องค์ความรู้ มิติภูมิโนวัณชนธชาติ ของชุมชนวังนกแอ่น จึงมีความสัมพันธ์กับความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยแบ่งเป็นประเภทองค์ความรู้ ระบบภูมิโนวัณชนธชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง แหล่งท่องเที่ยวภูมิโนวัณชนธชาติ เช่น น้ำตกสกุณโณทยาน จุดล่องแก่ง แม่น้ำเข็ก บ้านท่าข้าม หมู่ที่ ๕ ตำบลวังนกแอ่น^๕ ในขณะที่ประเภทองค์ความรู้ ระบบภูมิโนวัณชนธชาติ ที่คนในชุมชนสร้างขึ้น ได้แก่ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สล.ที่ ๓ (น้ำพรม)^๖ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนเกษตรไพบูลย์ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่าพิษณุโลก เป็นต้น^๗

ภาพที่ ๔.๑ ตัวอย่างการจัดการความรู้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวของคนในชุมชนวังนกแอ่น

๒) ประเภทองค์ความรู้ มิติภูมิโนวัณชนธชาติ ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเภทองค์ความรู้ มิติภูมิโนวัณชนธชาติ ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ตามผลการวิจัย พบว่าพื้นที่ตำบลชมพู ที่ทำการศึกษามีทั้งหมด ๑๕ หมู่บ้าน ด้านการปกครองท้องถิ่นอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชมพู และชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีจำนวน ๔ หมู่บ้าน มีราษฎรครอบครองที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์ ตามประเภทเขตกิจกรรมพิเศษของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน ๖๒๔ ราย รวมพื้นที่ ๑๙,๕๙๘.๘๕ ไร่

^๔ สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทัตโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^๕ สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^๖ สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^๗ สัมภาษณ์, นายอนุชิต ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

จากบริบทความเป็นมาของวิถีชุมชน เดิมนั้นตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง ขึ้นกับอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ต่อมาได้แยกตัวมาขึ้นกับกิ่งอำเภอนีนมะปรางเมื่อ ปี ๒๕๓๖^{๘๔} เหตุที่ชื่อตำบลชมพูนั้นมีหลายความคิดเห็น ในยุคร่วมสมัยคนทั่วไปที่เคยมีชีวิตผ่านยุคการก่อการกำเริบคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นสงครามกองโจรที่กินเวลาดั้งแต่ปี ๒๕๐๘ ถึง ๒๕๒๖ โดยมีการสู้รบกันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และรัฐบาลไทยเป็นหลัก พื้นที่ในบริเวณที่มีการชุมนุมของ พคท. ในพื้นที่หนาแน่น ทางราชการจะกำหนดเรียกว่าพื้นที่สี่ชมพู ทำให้ผู้คนในยุคร่วมสมัยให้ความหมายว่าชื่อตำบลชมพูมาจากคำว่าพื้นที่สี่ชมพูของทางราชการ^{๘๕} อย่างไรก็ดี การก่อการกำเริบคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยเสื่อมลงในปี ๒๕๒๓ หลังรัฐบาลประกาศนิโรธกรรม และในปี ๒๕๒๖ พคท. เลิกก่อการกำเริบเด็ดขาด จึงมีการลงหลักปักฐานทำมาหากินของผู้คนในพื้นที่ต่อมา โดยในพื้นที่ตำบลชมพู มีหมู่บ้านรักไทย ซึ่งเป็นนามพระราชทานจากในหลวงรัชกาลที่ ๙ ที่เป็นหมู่บ้านก่อตั้งใหม่ในพื้นที่สู้รบมาก่อน อย่างไรก็ตามคำว่าตำบลชมพูนั้น อาจมาจากคำว่าชมพูเขา หรือชมพู ที่ต่อมาร่อนเป็นชมพู ปรากฏชื่อชมพูมาแต่โบราณ อย่างน้อยก็ในสมัยธนบุรีดังปรากฏในพระราชพงศาวดารเมื่อครั้ง ศักยะแห่วน้า พ.ศ.๒๓๑๘ เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ เมื่อครั้งถอนทัพตอนชาวเมืองออกจากเมืองพิษณุโลก ได้ไปพักชุมนุมไพร่พลจากพม่าอยู่ที่บ้านมุงดอนชมพู ดังที่แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์ ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า^{๘๖}

“...วัดตั้งอยู่ในป่า เพราะพระเถระต้องการปฏิบัติธรรม ที่แถบนี้เป็นที่สงบเงียบ วิเวกล้ำปายะ แต่บางทีก็เข้ามาลำบาก ขนาดมีถนนก็ยังลำบาก...” แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์ (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้หนาแน่น อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีพื้นที่เป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา หลังจากเหตุการณ์การก่อการกำเริบคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยสิ้นสุดลงในปี ๒๕๒๖ ทำให้ผู้คนเริ่มขยายพื้นที่ลงหลักปักฐานและมีการกระจายตัวของที่ทำกิน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่บริเวณด้านตะวันตกของตัวตำบล^{๘๗} เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ด้านตะวันออกอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ปัจจุบันตำบลชมพูมีหมู่บ้านตั้งอยู่บนที่ราบภูเขา ๔ หมู่บ้าน และที่ราบเชิงเขา ๑๑ หมู่บ้าน พื้นที่ส่วนใหญ่และเป็นแหล่งเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนาข้าว ไร่ข้าว มันสำปะหลัง สวนมะม่วง สวนยางพารา สวนลำไย สวนเงาะ จนในช่วงหลังมีผู้คนอพยพมาจากพื้นที่อื่นๆ เช่น หล่มสัก อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งรกรากจนเป็นชุมชน ๑๕ หมู่บ้านในปัจจุบัน^{๘๘}

^{๘๔} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๘๕} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทธโสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๘๖} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๘๗} สัมภาษณ์, พระครูสุภัททกิจวิบูลย์ (สุทิน), ผู้เจ้าคณะตำบลนีนมะปราง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๘๘} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชันทอง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

องค์ความรู้ มิติภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ของชุมชนวังชมพู จึงมีความสัมพันธ์กับความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และบางส่วนมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของชาติ โดยแบ่งเป็นประเภทองค์ความรู้ ระบบภูมิโนเวศ ตามธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง แหล่งองค์ความรู้ภูมิโนเวศ เช่น แก่นคันทนา ดอกคิลาวารี, น้ำตกถ้ำหมี, ขุนเขารักไทย หมู่บ้านรักไทย, ผาชมดาว บ้านรักไทย พิชณุโลก^{๙๓} ในขณะที่ประเภทองค์ความรู้ ระบบภูมิโนเวศ ที่คนในชุมชนสร้างขึ้น ได้แก่ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล. ๑๒ (รักไทย) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล. ๕ (วังแดง), ศูนย์เรียนรู้เกษตรสวนทุเรียนพ่อช่วยทุเรียนฐานแตก, กลุ่มสตรีทอผ้า บ้านซำร้าง, พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านบ้านชมภู, วัดป่าหนองหับเรือ, วัดถ้ำพระธรรมมาสน์, วัดถ้ำพระวังหน้า เป็นต้น^{๙๔}

๓) ประเภทองค์ความรู้ มิติภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเภทองค์ความรู้ มิติภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก ตามผลการวิจัย พบว่าพื้นที่ตำบลบ้านมุง ที่ทำการศึกษาทั้งหมด ๘ หมู่บ้าน ด้านการปกครองท้องถิ่นอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านมุง และชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีจำนวน ๑ หมู่บ้าน มีราษฎรครอบครองที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์ตามประเภทเขตกิจกรรมพิเศษของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน ๑๑ ราย รวมพื้นที่ ๘๓.๑๙ ไร่

จากบริบทความเป็นมาของวิถีชุมชน พบหลักฐานในสมัยธนบุรีดังปรากฏในพระราชพงศาวดารเมื่อครั้ง ศึกอะแซหุ่นกี้ พ.ศ. ๒๓๑๘ เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ เมื่อครั้งถอนทัพถอนชาวเมืองออกจากเมืองพิษณุโลก ได้ไปพักชุมนุมไพร่พลจากพม่าอยู่ที่บ้านมุงดอนชมพู^{๙๕} เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้หนาแน่น อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีพื้นที่เป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา หลังเสร็จศึกสงคราม คงมีผู้คนบางส่วนลงหลักปักฐานอยู่อาศัยทำมาหากินสืบมา โดยชุมชนบ้านมุงมีการได้รับอนุญาตตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๙^{๙๖} ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ชุมชนบ้านมุงได้มีผู้คนอยู่อาศัยสืบมาโดยต่อเนื่อง จนแม้ทางราชการจะได้มีการตรากฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๖๗ (พ.ศ. ๒๕๐๙) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ (กำหนดให้ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย ในท้องที่ตำบลชยันต ตำบลวังนกแอ่น ตำบลวังทอง ตำบลชมพู ตำบลท่าหมื่นราม และตำบลบ้านมุง อำเภอมังคลาบุรี จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ ครอบคลุมพื้นที่โดยรอบบ้านมุง แต่ทางราชการก็ได้มีการกันพื้นที่ชุมชนบ้านมุงออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งชุมชนบ้านมุงที่ถูกกันออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติในขณะนั้นตั้งอยู่บริเวณสองริมฝั่ง

^{๙๓} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๔} สัมภาษณ์, แมซิจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พิทักษ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๕} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบดินทิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๖} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบดินทิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

คลองขุนพุงกะโล้ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำของชุมชน ที่มีต้นน้ำในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง^{๑๗} เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีเอกสารกรรมสิทธิ์จากบริบทประวัติศาสตร์ ที่มีความเป็นมายาวนาน อยู่ติดกับเขตพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติที่น่าสนใจ^{๑๘} ดังที่ นายพิทักษ์ สายคำดี ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ข้อมูลว่า^{๑๙}

“...ชุมชนบ้านมุงถือว่าโชคดีกว่าบ้านอื่นๆ ในนีนะปราง เพราะปู่ย่าตายายมาจับจองอยู่กันนานแล้ว อยู่กันมาเป็นร้อยๆ ปี ก่อนกฎหมายป่าไม้อีก...” นายพิทักษ์ สายคำดี (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

นอกจากนี้ปัจจุบันชุมชนบ้านมุงนับว่ามีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงน้อยที่สุดในบริบทตำบลรอยต่ออุทยานแห่งชาติฯ อีกด้วย

องค์ความรู้ มิติภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ของชุมชนบ้านมุง จึงมีความสัมพันธ์กับความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติโดยรอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยแบ่งเป็นประเภทองค์ความรู้ ระบบภูมิโนเวศ ตามธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาท่าพล แหล่งองค์ความรู้ภูมิโนเวศ เช่น น้ำตกขุนห้วยเทิน ภูเขาหินบ้านมุง เขากังหันลมโง่นถ้ำหนอง^{๒๐} ในขณะที่ประเภทองค์ความรู้ ระบบภูมิโนเวศ ที่คนในชุมชนสร้างขึ้น ได้แก่ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล. ๖ บ้านมุง (ถ้ำเดือนถ้ำดาว) จุดชมค้างคาวบ้านมุง, เขาล่องเรือตาหมื่น, แหล่งเรียนรู้หัตถกรรมบ้านมุงแคมป์, วัดบ้านมุง (กลุ่มถ้ำวัด)^{๒๑}, วัดทุ่งพระเจริญธรรม, วัดถ้ำแก้ว, วัดมหาเมงคลชัย เป็นต้น^{๒๒}

^{๑๗} สัมภาษณ์, นายผู้ช่วยบ้านมุง, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักริมถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักนีนะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๔.๒ ตัวอย่างการจัดการความรู้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวของคนในชุมชนบ้านมุง

๔) ประเภทองค์ความรู้ มิติภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ของชุมชน ทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเภทองค์ความรู้ มิติภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ตามผลการวิจัย พบว่าพื้นที่ตำบลบ้านแยง ที่ทำการศึกษาทั้งหมด ๑๓ หมู่บ้าน ด้านการปกครองท้องถิ่นอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านแยง และชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง มีจำนวน ๖ หมู่บ้าน มีราษฎรครอบครองที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์ ตามประเภทเขตกิจกรรมพิเศษของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง จำนวน ๑,๓๖๙ ราย รวมพื้นที่ ๑๗,๖๙๓.๓๐ ไร่

จากบริบทความเป็นมาของชุมชนตำบลบ้านแยง ตำบลนี้เดิมอยู่ในเขตตำบลหนองกะท้าว อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ของอำเภอนครไทย ประมาณ ๒๙ กิโลเมตร ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มสลับกับเนินเขา สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย และดินลูกรังปนดินเหนียวในบางพื้นที่ มีแหล่งน้ำในพื้นที่ คือ แม่น้ำเข็ก ลำคลองแยง ลำห้วยละเมย บึงสระหนองนาใหญ่^{๒๓} อดีตพื้นที่บริเวณตำบลบ้านแยง มีคนพักอาศัยประมาณ ๑๐ หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นอีสานในการสื่อสาร^{๒๔} ต่อมาได้เกิดสงคราม ชาวบ้านจึงพากันอพยพย้ายถิ่นฐาน ระหว่างทางชาวบ้านคนหนึ่งพบรอยเท้าของกวาง แล้วเดินตามรอยเท้ากวางไปจนเจอลำน้ำสายเล็กๆ และยังคงมองรอยเท้ากวางอยู่จนถึงริมตลิ่งก็มองดูแล้วพบเงาของตัวเองในน้ำ จึงเรียกชาวบ้านคนอื่นมาแยง ซึ่งคำว่าแยง มาจากภาษาลาว ที่แปลว่ามองดู จึงเกิดเป็นชื่อของคลองแยง พื้นที่แห่งนี้เป็นพื้นที่การเดินทาง และต่อมาได้รับผลกระทบจากยุคการก่อการกำเริบคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นสงครามกองโจรที่กินเวลาตั้งแต่ปี ๒๕๐๘ ถึง ๒๕๒๖ โดยมีการสู้รบกันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และรัฐบาลไทยเป็นหลัก แต่ก็ยังมีบ้านของชาวบ้านดั้งเดิมหลงเหลืออยู่ หลังจากที่เกิดสงครามสงบลง ทุกอย่างเป็นปกติ ชาวบ้านกลับมาตั้งถิ่นฐานเหมือนเดิม ประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ตามชื่อคลองที่

^{๒๓} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีศรีแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๔} สัมภาษณ์, นางลำยวง มณีโชติ, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ได้พบ^{๒๕} ต่อมาได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ตั้งและเปลี่ยนแปลงเขตตำบลในท้องที่อำเภอ นครไทย และกิ่งอำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๓ ตั้งตำบลบ้านแยง แยกออกจากตำบลหนองกะท้าว มาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ตำบลบ้านแยง ยังมีพื้นที่บางส่วนอยู่ใน เขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเขากระยาง ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๙๗๗ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ออกตามความใน พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ กำหนดให้ป่าเขากระยาง ในท้องที่ตำบลป่าแดง อำเภอ ชาติตระการ ตำบลนครไทย ตำบลหนองกะท้าว ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย และตำบลบ้านกลาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ อีกด้วย

องค์ความรู้ มิติภูมิโนวัณชนธรรมาชาติ ของชุมชนบ้านแยง จึงมีความสัมพันธ์กับความอุดม สมบูรณ์ตามธรรมชาติโดยรอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยแบ่งเป็นประเภทองค์ความรู้ ระบบภูมิโนวัณ ตาม ธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง ป่าสงวนแห่งชาติป่า เขากระยาง ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำแซ็ก แหล่งองค์ความรู้ภูมิโนวัณ เช่น แก่งฮอม, น้ำตกแก่งโสภา, น้ำตกปอย, น้ำตกแก่งซอง, ถ้ำธาราสวรรค์, ถ้ำสมบัติ^{๒๖} ในขณะที่ประเภทองค์ความรู้ ระบบภูมิโนวัณ ที่คนในชุมชนสร้างขึ้น ได้แก่ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๒ (แก่งโสภา) แหล่งเรียนรู้เชิงเกษตร สวนประภาพรรณ, แหล่งเรียนรู้หัตถกรรม หล้าคา ไม้กวาดดอกหญ้า หมู่ ๑๒ งานจักสาน หมู่ ๒,๙,๑๒ งานหัตถกรรม หมู่ ๓,๔,๕,๑๒ และวัดสวนป่าเขาคีรีวงกต เป็นต้น^{๒๗}

ภาพที่ ๔.๓ ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้้องค์ความรู้ด้านหัตถกรรมอย่างไม่เป็นทางการ ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย

^{๒๕} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัด พิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๖} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัด พิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๗} สัมภาษณ์, นางลำยวง มณีโชติ, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัด พิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

๕) ประเภทองค์ความรู้ มิติภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ของชุมชน ทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ประเภทองค์ความรู้ มิติภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ตามผลการวิจัย พบว่าพื้นที่ตำบลห้วยเหี้ย ที่ทำการศึกษามีทั้งหมด ๑๐ หมู่บ้าน ด้านการปกครองท้องถิ่นอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเหี้ย และชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง มีจำนวน ๔ หมู่บ้าน มีราษฎรครอบครองที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์ ตามประเภทเขตกิจกรรมพิเศษของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง จำนวน ๕๓๕ ราย รวมพื้นที่ ๙,๒๐๑.๙๘ ไร่

จากบริบทความเป็นมาของชุมชนตำบลห้วยเหี้ย ตำบลนี้เดิมอยู่ในเขตตำบลบ้านแยง อยู่ทางทิศใต้ ของอำเภอนครไทย ประมาณ ๓๒ กิโลเมตร แยกออกจากตำบลบ้านแยงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ มีสภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นเนินเขา มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีแม่น้ำคานและแก่งน้ำ เป็นแหล่งน้ำบริโภคและเพื่อการเกษตร มีความเป็นมาของชุมชนที่เล่าสืบกันมาว่าพ่อเฒ่าโสภา บุญญาฤทธิ์ ได้พาลูกหลานมาลงหลักปักฐานอยู่ในลำน้ำห้วยเหี้ย ซึ่งมีที่มาของชื่อจากต้นไม้เหี้ยขึ้นอย่างหนาแน่น เป็นชุมชนตั้งอยู่ระหว่างสองลำห้วย คือ ลำห้วยเหี้ย และลำน้ำค้อ^{๒๘} ปัจจุบันคนในชุมชนเป็นชุมชนไทยภาษาถิ่นที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษพื้นที่ทั้งหมดในเขตตำบลอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง และเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเนินเพิ่ม ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๔๖๗ (พ.ศ. ๒๕๑๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ กำหนดให้ป่าเนินเพิ่ม ในท้องที่ตำบลนาบัว ตำบลบ่อโพธิ์ ตำบลเนินเพิ่ม ตำบลหนองกะท้าว และตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ โดยมีประกาศมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ก่อนการแยกมาตั้งตำบลห้วยเหี้ยในภายหลังอีกด้วย

องค์ความรู้ มิติภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ของชุมชนตำบลห้วยเหี้ย จึงมีความสัมพันธ์กับความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติโดยรอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยแบ่งเป็นประเภทองค์ความรู้ ระบบภูมิโนเวศตามธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเนินเพิ่ม แหล่งองค์ความรู้ภูมิโนเวศ เช่น น้ำตกแก่งทราย และน้ำตกแก่งลาด^{๓๐} ในขณะที่ประเภทองค์ความรู้ ระบบภูมิโนเวศ ที่คนในชุมชนสร้างขึ้น ได้แก่ ที่ทำการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง, สถานีวนวัฒนวิจัยพิษณุโลก, สถานีทดลองปลูกพันธุ์ไม้พิษณุโลก^{๓๑} และแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมชุมชนจุฑามวิวัฒน์สืบ เป็นต้น^{๓๒}

^{๒๘} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๙} สัมภาษณ์, นายวิจิตร ญาเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๐} สัมภาษณ์, นายวิจิตร ญาเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๑} สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๓๒} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

๖) ประเพณีองค์ความรู้ มิติภูมิโนวัณศรัณรชาติ ของชุมชน ทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ประเพณีองค์ความรู้ มิติภูมิโนวัณศรัณรชาติ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ไม่พบว่าพื้นที่ตำบลแก่งโสภา จากทั้งหมด ๑๓ หมู่บ้าน มีพื้นที่อยู่ในเขต อนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง เพียงแต่เป็นพื้นที่ที่อยู่ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติ และพื้นที่ ส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๐ อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำแซ็ก และป่าสงวนแห่งชาติป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่ง ขวา

จากบริบทความเป็นมาของชุมชนตำบลแก่งโสภา มีสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงและ ภูเขา พื้นที่ลาดเอียงจากทิศเหนือไปทิศใต้ โดยมีคลองม่วงหอม และแม่น้ำแซ็ก เป็นแหล่งน้ำทาง การเกษตรที่สำคัญของตำบล พื้นที่ร้อยละ ๗๐ อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำแซ็ก ตาม กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑,๐๓๖ (พ.ศ. ๒๕๒๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ กำหนดให้ป่าน้ำแซ็ก ในท้องที่ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่าสงวน แห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ และป่าสงวนแห่งชาติป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งขวา ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๘๔ (พ.ศ. ๒๕๐๘) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ กำหนดให้ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งขวา ในท้องที่ตำบลดอนทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก ตำบลบ้านยาง อำเภอวัดโบสถ์ ตำบลชัย นาม ตำบลวังนกแอ่น ตำบลบ้านกลาง และตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นป่า สงวนแห่งชาติ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ รวมทั้งมีพื้นที่ติดกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ความ เป็นมาของชุมชนแก่งโสภานั้น เดิมพื้นที่นี้เป็นเส้นทางผ่านที่พ่อค้าจากอำเภอนครไทยเดินทางผ่าน และเป็นที่ตั้งค่ายพักค้างคืน ต่อมาเห็นว่าเป็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน จึงได้รวมตัว กันเป็นชุมชนขึ้นมาจนปัจจุบัน ดังที่ พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ) เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาส วัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ข้อมูลว่า^{๓๓}

“...ที่นี้ตั้งอยู่เรื่อยไป บ้านก็อยู่ตั้งไปตามแม่น้ำ ยาวเรื่อยไปตามแก่ง ที่เห็นก็เป็นทีที่เี่ยว เยอะติดถนนเลย เพราะแต่ก่อนเป็นทางเกวียนเลาะไป มีน้ำมีท่าเขาก็ลงหลักอยู่กินกันมา...” พระครู วิรุฬห์จันทโชติ (พยับ) (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

องค์ความรู้ มิติภูมิโนวัณศรัณรชาติ ของชุมชนตำบลแก่งโสภา จึงมีความสัมพันธ์กับความ อุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติใกล้เคียงพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยแบ่งเป็นประเพณีองค์ความรู้ ระบบภูมิโนวัณ ศตามธรรมชาติ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำแซ็ก แหล่งองค์ความรู้ภูมิ โณวัณ เช่น น้ำตกปอย, น้ำตกแก่งซอง^{๓๔} ในขณะที่ประเพณีองค์ความรู้ ระบบภูมิโนวัณ ที่คนในชุมชน

^{๓๓} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๔} สัมภาษณ์, นายอนันตชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

สร้างขึ้น ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวบ้านแก่งซอง, ศูนย์เรียนรู้ช้างทรัพย์ไพรวัลย์, วัดพระพุทธรบาทเขาน้อยเจริญธรรม เป็นต้น^{๓๕}

ตารางที่ ๔.๒

แสดงข้อมูลสรุป จำนวนสภาพทั่วไปด้าน ประเภทองค์ความรู้
มิติภูมิVERNธรรมชาติ ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

พื้นที่		ประเภท				จำนวนประเภทองค์ความรู้				
		ระบบภูมิVERNตามธรรมชาติ				ระบบภูมิVERNที่คนในชุมชนสร้างขึ้น				
ตำบล		อุทยานแห่งชาติ	ป่าสงวนแห่งชาติ	แหล่งน้ำ	ภูผาหิน	ศูนย์เรียนรู้ในชุมชน	ที่ทำกาป่าไม้	อุทยานการศึกษาเชิงเกษตร	ศูนย์หัตถกรรม	พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ
๑	ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง	๑	๑	๒		๑	๑	๒		
๒	ต.ชมพู อ.เนินมะปราง	๑	๑	๒	๔	๑	๒	๑	๑	๑
๓	ต.บ้านม่วง อ.เนินมะปราง	๑	๒	๑	๕	๔	๑	๒	๑	๑
๔	ต.บ้านแยง อ.นครไทย	๑	๓	๔	๒	๑	๑	๑	๗	
๕	ต.ห้วยเอ๋ย อ.นครไทย	๑	๑	๒		๑	๓		๑	
๖	ต.แก่งโสภา อ.วังทอง		๒	๒		๑		๑		

๔.๑.๒.๒ สภาพทั่วไปด้าน ประเภทองค์ความรู้ ในมิติด้านสิ่งแวดล้อม ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาในครั้งนี้ ได้ค้นหาประเภทองค์ความรู้ระบบภูมิVERNธรรมชาติ ด้านสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็นด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คือ องค์ความรู้ที่มนุษย์สร้าง และที่เกี่ยวกับธรรมชาติ, ด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม คือ องค์ความรู้เกษตรยั่งยืน และองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง, ด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อม คือ การจัดการมลภาวะของแข็ง (ขยะ) และการจัดการมลภาวะของเหลว และด้านสังคมสิ่งแวดล้อม คือ การศึกษา อนามัย และศาสนา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบชุมชนทุ่งแสงหลวง ทั้งที่มองเห็นหรือมองไม่เห็น มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเป็นวงจรที่เกี่ยวข้องกันทั้งระบบ ที่ผลจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งได้

^{๓๕} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปด้าน ประเภท ของ องค์ความรู้มิติด้านสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า

๑) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่นปัจจุบัน มีโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมได้ โครงการของภาคส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็นด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คือ องค์ความรู้ที่มนุษย์สร้าง และที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น การดำเนินงานตามกิจกรรมอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ในตำบลวังนกแอ่นโดยองค์การบริหารส่วนตำบล การก่อสร้างฝายชะลอน้ำ การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ เพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้ความอุดมสมบูรณ์กับป่า^{๓๖} ด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม เช่น การมีศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรประจำตำบล การฝึกอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน จากพลังงานธรรมชาติเพื่อทดแทนพลังงานสิ้นเปลืองต่างๆ^{๓๗} ด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อม เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการคัดแยกขยะมูลฝอย การฝึกอบรมป้องกันไฟป่าในชุมชน และ ด้านสังคมสิ่งแวดล้อม เช่น มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ จำนวน ๔ แห่ง สถานศึกษา ๑๒ แห่ง และศาสนสถานในชุมชน วัดจำนวน ๘ แห่ง และที่พักสงฆ์ จำนวน ๒๙ แห่ง รวม ๓๗ แห่ง ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน เป็นต้น^{๓๘}

ภาพที่ ๔.๔ ตัวอย่างองค์ความรู้จุดพักขยะในชุมชน มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง

^{๓๖} สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๗} สัมภาษณ์, นายอนุชิต ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๓๘} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

๒) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชน ทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลชมพู ปัจจุบัน มีโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมได้ โครงการของภาคส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็นด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คือ องค์ความรู้ที่มนุษย์สร้าง และที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น กิจกรรมของท้องถิ่นในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรมปลูก ต้นไม้, หญ้าแฝก, โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการเข้าค่ายอนุรักษ์ธรรมชาติ โครงการอนุรักษ์พันธุ์ธรรมชาติ รวมไปถึงโครงการสนับสนุนพันธุ์ไม้เพื่อปลูกตามพื้นที่สาธารณะและป่าชุมชนในพื้นที่เพื่อรักษาความสมบูรณ์ของป่าไม้และระบบนิเวศ^{๓๙} ด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน เช่น บ่อหมักก๊าซชีวภาพ การจัดทำเตาซูปเปอร์อั้งโล่ โครงการส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการกำจัดวัชพืชและผักตบชวาตามลำคลองสาธารณะ โครงการสร้างจิตสำนึกในการจัดการธนาคารขยะประจำหมู่บ้าน โครงการจัดหาจุดพักขยะในชุมชน โครงการสร้างจิตสำนึกในการกำจัดขยะและน้ำเสียจากครัวเรือนเพื่อชุมชนสะอาด โครงการจัดหาอุปกรณ์เพื่อการดับไฟป่า^{๔๐} และ ด้านสังคมสิ่งแวดล้อม เช่น การมีโครงการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเลี้ยงหม่อนไหม (หมู่ ๔,๖) โครงการส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ราษฎร หมู่ ๑-๑๕ มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพจำนวน ๓ แห่ง สถานศึกษา ๑๕ แห่ง (รวมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๕ แห่ง) และศาสนสถานในชุมชนจำนวน ๒๘ แห่ง (วัด ๓ แห่ง สำนักสงฆ์ ๕ แห่ง ที่พักสงฆ์ ๑๙ แห่ง และคริสตจักร ๑ แห่ง) ซึ่งเป็นศูนย์รวมการจัดโครงการและกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน^{๔๑}

๓) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชน ทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลชมพู ปัจจุบัน มีโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมได้ โครงการของภาคส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็นด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คือ องค์ความรู้ที่มนุษย์สร้าง และที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น โครงการอนุรักษ์พันธุ์ธรรมชาติ โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ โครงการสร้างฝายชะลอน้ำ หมู่ ๔ ด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมอาชีพ และถ่ายทอดองค์ความรู้

^{๓๙} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๐} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๑} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทธสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต^{๔๒} ด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการอบรมให้ความรู้การบริหารขยะ ตามหลัก ๓R การคัดแยกขยะ การลดปริมาณขยะ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชน, โครงการบริหารจัดการขยะ, โครงการลดขยะ รักษาโลก, โครงการสัตว์ปลอดโรคคนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า^{๔๓} และ ด้านสังคมสิ่งแวดล้อม เช่น มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ จำนวน ๑ แห่ง สถานศึกษา ๑๒ แห่ง (รวมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๕ แห่ง) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ๑ แห่ง และวัดในชุมชน จำนวน ๑๓ แห่ง ซึ่งเป็นศูนย์รวมการจัดโครงการและกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน^{๔๔}

๔) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชน ทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลชมพู ปัจจุบัน มีโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมได้ โครงการของภาคส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็นด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คือ องค์ความรู้ที่มนุษย์สร้าง และที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น โครงการสร้างชุดลอก และสร้างฝายชะลอน้ำแบบกึ่งถาวร หมู่ ๓ โครงการสร้างป่าชุมชนและบำรุงรักษาป่าชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารของคนในชุมชน หมู่ ๓ โครงการเพาะพันธุ์กล้าไม้ในป่าชุมชน โครงการปลูกป่าต้นน้ำในป่าชุมชน ส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนสู่ความยั่งยืน ด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการส่งเสริมเกษตรพอเพียง โครงการส่งเสริมการทำเกษตรปลอดภัย (GAP) โครงการอบรมตรวจดินเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และประยุกต์ใช้ในงานเศรษฐกิจพอเพียง โครงการส่งเสริมการทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ และปุ๋ยหมักชีวภาพในชุมชน เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการเกษตรอย่างยั่งยืน ดังที่ เพ็ญแข ศรีเครือแก้ว ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติ ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก^{๔๕} ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“...ที่ทำอะไร (หมายถึงเขตอุทยานแห่งชาติที่มีการเข้าไปยึดถือครอบครองของเอกชน) มีไม่เหมือนกัน ป่าเดิมนี่เป็นจุดขายได้ ได้ทั้งปี... นักท่องเที่ยวชอบ แต่ที่ทำอะไรทำสวนก็แค่เพาะปลูกเก็บเกี่ยวตามฤดูกาล...” เพ็ญแข ศรีเครือแก้ว (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

ด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิดแหล่งรวม ด้วยอุปกรณ์การคัดแยก โครงการสร้างหอดูไฟ (ป้องกันไฟป่า) โครงการทำแนวกันไฟเส้นทางแนวถนนหัว

^{๔๒} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) , เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๓} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๔} สัมภาษณ์, นายผู้ช่วยบ้านมุง, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๕} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

เขา หมู่ ๓ และแนวกันไฟในป่าชุมชน หมู่ ๓ โครงการทำแนวกันน้ำคลองห้วยถ้ำ หมู่ ๑๑, โครงการฝึกอบรมป้องกันการดับไฟป่าและหมอกควัน และ ด้านสังคมสิ่งแวดล้อม เช่น มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ จำนวน ๓ แห่ง สถานศึกษา ๑๑ แห่ง (ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ๒ แห่ง) และศาสนสถานในชุมชน จำนวน ๑๗ แห่ง (วัด ๘ แห่ง สำนักสงฆ์ ๗ แห่ง และคริสตจักร ๑ แห่ง) ซึ่งเป็นศูนย์รวมการจัดโครงการและกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน^{๔๖}

๕) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชน ทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลห้วยเฮี้ย ปัจจุบัน มีโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมได้ โครงการของภาคส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็นด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คือ องค์ความรู้ที่มนุษย์สร้าง และที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช การอบรมให้ความรู้ ในการส่งเสริมการอนุรักษ์พัฒนาและเพิ่มพื้นที่ป่าสีเขียวอนุรักษ์ดินและน้ำ การปลูกต้นไม้ การทำฝายชะลอน้ำ โครงการส่งเสริมอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในเขตตำบลห้วยเฮี้ย^{๔๗} การปักเขตแนวป่าชุมชน ด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการศึกษาดูงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อม เช่น การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในหมู่บ้านและตำบล การคัดแยกขยะและแปรรูปขยะชีวภาพ โครงการส่งเสริมการคัดแยกขยะจากต้นทาง โครงการรณรงค์ส่งเสริมการกำจัดเพื่อลดปัญหาขยะมูลฝอย โครงการสัตว์ปลอดโรคคนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า การทำแนวกันไฟ และ ด้านสังคมสิ่งแวดล้อม เช่น มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ จำนวน ๒ แห่ง สถานศึกษา ๑๑ แห่ง (ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ๑ แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๓ แห่ง) และศาสนสถานในชุมชน จำนวน ๘ แห่ง (วัด ๗ แห่ง และคริสตจักร ๑ แห่ง) ซึ่งเป็นศูนย์รวมการจัดโครงการและกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชนห้วยเฮี้ย^{๔๘}

๖) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชน ทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลห้วยเฮี้ย ปัจจุบัน มีโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมได้ โครงการของภาคส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็นด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คือ องค์ความรู้ที่มนุษย์สร้าง และที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช, โครงการเกษตร

^{๔๖} สัมภาษณ์, นางลำยอง มณีโชติ, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๗} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๘} สัมภาษณ์, นายวิจิตร หล้าเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

กล้าไม้ แจกกล้าไม้ ปลุกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว โครงการจัดทำแนวเขตพื้นที่สาธารณะของตำบลเพื่อป้องกันการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์, การสร้างสกายวอล์ค (Sky Walk) บริเวณน้ำตกปอย เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านธรรมชาติ^{๔๙} ด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการแปลงสาธิตการปลูกผักพื้นบ้านแบบเกษตรธรรมชาติ ด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการคัดแยกขยะ บ่อทิ้งขยะ และบ่อบำบัดน้ำเสียในครัวเรือน, อาสาสมัครป้องกันไฟฟ้า, โครงการให้ความรู้ช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางน้ำ, โครงการธนาคารน้ำใต้ดิน การดูแลฟื้นฟูลำน้ำเข็กเพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและดูแลเรื่องขยะมูลฝอยในลำน้ำ และ ด้านสังคมสิ่งแวดล้อม เช่น กลุ่มทำอาชีพจักสาน หมู่ ๑๓ กลุ่มอาชีพไม้กวาดดอกหญ้า หมู่ ๑๑ เช่น มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ จำนวน ๑ แห่ง สถานศึกษา ๑๓ แห่ง และศาสนสถานในชุมชน จำนวน ๑๑ แห่ง (วัด ๑๐ แห่ง โบสถ์คริสต์ ๑ แห่ง) ซึ่งเป็นศูนย์รวมการจัดโครงการและกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชนแก่งโสกา^{๕๐}

ตารางที่ ๔.๓

แสดงข้อมูลสรุป จำนวนสภาพทั่วไปด้าน ประเทพงศ์ความรู้
มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ประเภทพื้นที่		จำนวนด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม		จำนวนด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม		จำนวนด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อม		จำนวนด้านสังคมสิ่งแวดล้อม		
ตำบล		ความรู้ที่มนุษย์สร้าง	เกี่ยวกับธรรมชาติ	เกษตรยั่งยืน	ศก.พอเพียง	การจัดการมลภาวะ	การจัดการมลภาวะของเหลว	การศึกษา	อนามัย	ศาสนา
๑	ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง	๑	๒	๑	๑	๑	๒	๑๒	๔	๓๗
๒	ต.ชมพู อ.เนินมะปราง	๑	๓	๑	๑	๓	๒	๑๕	๓	๒๘
๓	ต.บ้านมุง อ.เนินมะปราง	๑	๒	๑	๑	๓	๒	๑๗	๑	๑๓
๔	ต.บ้านแยง อ.นครไทย	๒	๑	๓	๒	๑	๓	๑๑	๓	๑๗
๕	ต.ห้วยเหี้ย อ.นครไทย	๒	๑	๑	๑	๑	-	๑๑	๒	๘
๖	ต.แก่งโสกา อ.วังทอง	๑	๒	๑	-	๒	๒	๑๓	๑	๑๑

^{๔๙} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสกา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๐} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสกา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสกา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

๔.๑.๒.๓ สภาพทั่วไปด้าน ประเพณีองค์ความรู้ ในมิติด้านการอนุรักษ์ ของพื้นที่ ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาในครั้งนี้ ได้ค้นหาประเพณีองค์ความรู้ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ มิติด้านการอนุรักษ์ แบ่งเป็นด้านการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ คือ ความเชื่อ สถาบันการศึกษา และการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ ด้านการสร้างจิตสำนึก คือ การอบรม กิจกรรมเครือข่าย ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม คือ ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน ความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติรอบชุมชน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชุมชนในทุกมิติ ที่เอื้อต่อการรู้จักระวัง รักษา ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ชุมชน อย่างรู้คุณค่า คำนึง โดยเน้นประโยชน์สูงสุด โดยไม่สูญเสีย หรือสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติให้น้อยที่สุด

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปด้าน ประเพณี ของ องค์ความรู้มิติด้านการอนุรักษ์ ในพื้นที่ ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า

๑) ประเพณีองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชน ทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ประเพณีองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลวังนกแอ่น ปัจจุบัน มีโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเพณีองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ได้ โครงการของภาคส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น ด้านการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ เช่น แอปพลิเคชันที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำนวณการถือครองที่ดินของประชาชนที่ทำกินภายในเขตอุทยานแห่งชาติ มาตรา ๖๔ แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ดังที่ สมพงษ์ พิมพ์เสน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔ บ้านน้ำพรม ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก^{๕๑} ได้กล่าวขณะให้สัมภาษณ์ในประเด็นนี้ว่า

“...ทำยังไงก็ได้ ให้ป่ามีประโยชน์กับคนในชุมชน แล้วชุมชนก็จะหวงป่า.. ให้คนรักษาป่า ให้ป่ารักษาคน...” สมพงษ์ พิมพ์เสน (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

นอกจากนี้ยังมี โครงการค่ายคุณธรรมนำชีวิต, โครงการสวนสมุนไพร, โครงการปลูกป่า หรือหญ้าแฝกเพื่อสิ่งแวดล้อม, โครงการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำตำบลวังนกแอ่น^{๕๒} ด้านการสร้างจิตสำนึก เช่น โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม โครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง อบต.วังนกแอ่น และ

^{๕๑} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๒} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น โครงการอบรมป้องกันไฟฟ้าให้กับชุมชน, โครงการภาชนะรักษ์โลก และโครงการบริหารจัดการขยะแบบครบวงจร เป็นต้น^{๕๓}

ภาพที่ ๔.๕ ตัวอย่างองค์ความรู้จากแอปพลิเคชันสำรวจการถือครองที่ดิน ตามมาตรา ๖๔ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง

๒) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลชมพู ปัจจุบัน มีโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ได้ โครงการของภาคส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น ด้านการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ เช่น โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนในตำบล, โครงการธรรมะสัญจร, โครงการปลูกหญ้าแฝกตามแนวทางพระราชดำริ ด้านการสร้างจิตสำนึก เช่น โครงการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, โครงการอบรมและเข้าค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^{๕๔} และด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น โครงการฝึกอบรมป้องกันและระงับไฟฟ้า, โครงการรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการจัดการขยะและน้ำเสียในครัวเรือน, โครงการอบรมจัดการขยะในครัวเรือน, โครงการกำจัดผักตบชวาและวัชพืชในแหล่งน้ำสาธารณะ^{๕๕}

๓) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลบ้านม่วง ปัจจุบัน มีโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นใน

^{๕๓} สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๔} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทฺธสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๕} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

พื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ได้ โครงการของภาคส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น ด้านการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ เช่น จัดงานวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมของสถาบันการศึกษา เช่น โครงการปลูกป่า โครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชฯ รวมถึงกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติของคนในชุมชนที่รองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจด้านความงามทางธรรมชาติ ในรูปแบบโฮมสเตย์ การป็นเขาศึกษาธรรมชาติ การท่องเที่ยวเส้นทางธรรมชาติเชิงนิเวศฯ ด้านการสร้างจิตสำนึก เช่น ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง บ้านมุง เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต เครือข่ายองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรผ่านกระบวนการรองรับนักท่องเที่ยวในชุมชน^{๕๖} และด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น การตระหนักรู้ร่วมกันของคนในชุมชนบ้านมุงเพื่อรักษาความดั้งเดิมของระบบนิเวศผ่านกระบวนการประชาคมทำสัมปทานของเอกชนนอกและในพื้นที่^{๕๗} โครงการบริหารจัดการขยะ ลดขยะ รักษ์โลก อบรมให้ความรู้ตามหลัก ๓R โดยลดปริมาณขยะก่อนนำเข้าสู่กระบวนการกำจัดขยะอย่างถูกต้อง ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะโดยชุมชน เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครัวเรือนและชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม^{๕๘}

๔) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลบ้านแยง ปัจจุบัน มีโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ได้ โครงการของภาคส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น ด้านการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ เช่น การเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม โครงการทำบุญกลางบ้าน การทำขบวนแห่ประเพณีปี๋กองชัย ประเพณีเลี้ยงบ้าน และประเพณีอื่นๆ ในรอบปี ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีชุมชน รวมถึงโครงการอบรมและศึกษาดูงานของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่ ด้านการสร้างจิตสำนึก เช่น โครงการสาธารณสุขตามพระราชดำริ โครงการรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมกลุ่มจักสาน หมู่ ๑ การจัดงานวันผลไม้ตำบลบ้านแยง แลกเปลี่ยนส่งเสริมเกษตรปลอดภัย การจัดโครงการวิ่งเทรล (Trail Running) ในพื้นที่ เพื่อสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์และส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในตำบลบ้านแยง และด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น การร่วมมือกับคนในชุมชนสร้างฝายชะลอน้ำ การจัดโครงการเพาะพันธุ์กล้าไม้ในป่าชุมชน ท้องถิ่นส่งเสริมการทำเกษตรปลอดภัย (GAP) โครงการถ่านอัดแท่งแหล่งพลังงานชุมชนด้วยหัวใจ ลดภาวะโลกร้อน สร้างอาชีพ หมู่ ๓ การส่งเสริมการทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ และน้ำหมักจุลินทรีย์ชีวภาพ การที่ท้องถิ่นเป็นแม่ข่ายหลักในการสร้างและบำรุงแนวกันไฟใน

^{๕๖} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๗} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) , เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๕๘} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักนิคมบ่งพรในพื้นที่ชุมชนบ้านนา หมู่ ๑ ตำบลนาบุง อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ป่าชุมชน ทำการสร้างหอดูไฟ อบรมดับไฟป่าและหมอกควัน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้แก่คนในชุมชน

๕) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลห้วยเหี้ย ปัจจุบัน มีโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ได้ โครงการของภาคส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น ด้านการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ เช่น โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โครงการจัดงานประเพณีเลี้ยงปู กินข้าวใหม่ ปราสาทผึ้ง ปีใหม่ม้ง โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ ด้านการสร้างจิตสำนึก เช่น การมีชุดปฏิบัติการจิตอาสาภัยพิบัติ โครงการส่งเสริมการฝึกอาชีพ การบริหารจัดการขยะ โครงการส่งเสริมการคัดแยกขยะจากต้นทาง การกำจัดเพื่อลดปัญหาขยะมูลฝอย ปลุกจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและความสะอาด การคัดแยกขยะและแปรรูปขยะชีวภาพ การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินให้อุดมสมบูรณ์ เช่น การลดใช้สารเคมี การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น โครงการป้องกันไฟป่า เพื่อเป็นอนุรักษ์ป่าไม้ต้นน้ำ การส่งเสริมการอนุรักษ์พัฒนาและเพิ่มพื้นที่ป่าสีเขียวอนุรักษ์ดินและน้ำ การอบรมให้ความรู้ในการปลูกพืชทดแทน เช่น เปลี่ยนจากการปลูกพืชในพื้นที่เสี่ยงจากน้ำท่วมลดลง การอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนต่างๆ เช่น การจัดทำแนวรั้วเขตป่าชุมชน

๖) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลแก่งโสภา ปัจจุบัน มีโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ได้ โครงการของภาคส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น ด้านการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ เช่น การเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน การส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเยาวชน เช่น ผ้าทอมัดหมี่ การอนุรักษ์ประเพณีพาข้าวแลง การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวถ้ำน้ำเข็ก การสนับสนุนกลุ่มอาชีพจักสาน ไม้กวาดดอกหญ้า แปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ด้านการสร้างจิตสำนึก เช่น โครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุ เพื่อเปิดโอกาสในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้จากผู้สูงอายุ การจัดอบรมให้ความรู้ช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางน้ำ เพื่อสร้างเครือข่ายองค์ความรู้เสริมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น การบริหารจัดการน้ำโดยใช้รูปแบบธนาคารน้ำใต้ดิน การสร้างฝายชะลอน้ำ โครงการฝึกอบรมชุดปฏิบัติการจิตอาสาภัยพิบัติ อาสาสมัครป้องกันไฟป่า

ตารางที่ ๔.๔

แสดงข้อมูลสรุป สภาพทั่วไปด้าน ประเภทองค์ความรู้
มิติด้านการอนุรักษ์ ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

พื้นที่ \ ประเภท		การศึกษาเพื่อการอนุรักษ์			การสร้างจิตสำนึก		การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม	
ตำบล		ด้านศาสนา	สถาบันการศึกษา	ไม่เป็นทางการ	การอบรม	กิจกรรมเครือข่าย	ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน	ความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติของธรรมชาติรอบตัวชุมชน
๑	ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง	๑	๑	๒	๑	๑	๒	๑
๒	ต.ชมพู อ.เนินมะปราง	๑	๑	๑	๑	๑	๓	๑
๓	ต.บ้านม่วง อ.เนินมะปราง	๑	๒	๓	๑	๑	๒	๒
๔	ต.บ้านแยง อ.นครไทย	๒	๑	๓	๒	๒	๒	๒
๕	ต.ห้วยเอี้ย อ.นครไทย๕	๑	๑	๑	๒	๑	๑	๒
๖	ต.แก่งโสภา อ.วังทอง	๑	๑	๓	๒	๑	๑	๑

๔.๑.๒.๔ สภาพทั่วไปด้านประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในภาคส่วนชุมชน ในพื้นที่ชุมชน
ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปด้าน ประเภท ของ องค์ความรู้มิติด้านการ
ส่งเสริมการท่องเที่ยว ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า

๑) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชน ทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ
ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลวังน
กแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลวังนกกแอ่น ปัจจุบัน มีพื้นที่สำหรับองค์
ความรู้ในพื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมการ
ท่องเที่ยว หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ แบ่งเป็น ด้านขีดจำกัด
ในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การมีโฮมสเตย์หรือที่พักรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นที่รู้จักทั่วไป
ตัวอย่างเช่น มาเดอ-เออ รีสอร์ท หมู่ ๓ ธารวังทองรีสอร์ท วังนกแอ่นรีสอร์ท Naturalpark Resort

De Wangthong หมู่ ๗ พื้นที่ริมแก่งซอง หรือ ซ้ำซาบายโฮมสเตย์ ภูผามอกรีสอร์ท และภักดีฟาร์ม (ฟาร์มสเตย์) หมู่ ๙ ที่เป็นบรรยากาศขุนเขา^{๕๙} แหล่งเรียนรู้หัตถกรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น สวนเกษตรไผ่บุลย์ สวนอาดาว และไร่ภูริ ส่วนผู้นำทาง การสัญจร ในพื้นที่ มีสองรูปแบบคือ ป้ายก่อนถึงแหล่งท่องเที่ยว และป้ายสื่อความหมายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เป็นลักษณะการติดป้าย แนะนำเส้นทางท่องเที่ยวในจุดต่างๆ โดยงบประมาณของหน่วยงานท้องถิ่น ในขณะที่เอกชนเช่น โฮมสเตย์ จะติดป้ายโดยงบประมาณของเอกชนเอง ส่วน การนำทางเข้าสู่พื้นที่ เช่น โก้ดท้องถิ่น ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ด้านการมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เช่น จุดล่องแก่งแม่น้ำแซก บ้านท่าข้าม หมู่ที่ ๕ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่าพิชฌุโลก น้ำตกไผ่สีทอง^{๖๐} และด้านการมีศาสนสถานที่สัมพันธ์กับ ธรรมชาติที่น่าสนใจ แบ่งเป็น ศาสนสถานที่เกี่ยวกับถ้ำ ภูผาหิน เช่น สวนธรรมรัตนภูผางาม (วัด ปารัตนเกษม ๒) วัดป่าวังแสงธรรม (วัดป่าวังสัจจะธรรม) ศาสนสถานที่เกี่ยวกับแหล่งน้ำ เช่น วัดวัง นกแอ่น วัดป่าจิตตาราม ^{๖๑}

ภาพที่ ๔.๖ ตัวอย่างป้ายนำทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวและป้ายของเอกชน
ในตำบลวังนกแอ่น และตำบลชมพู

๒) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชน ทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลชมพู ปัจจุบัน มีพื้นที่สำหรับองค์ความรู้ใน พื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือ เอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ แบ่งเป็น ด้านขีดจำกัดในการรองรับ นักท่องเที่ยว เช่น การมีโฮมสเตย์หรือที่พักรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นที่รู้จักทั่วไป ตัวอย่างเช่น

^{๕๙} สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๐} สัมภาษณ์, นายอนุชิต ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๑} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

บ้านสวนริมผาภินิหารโฮมสเตย์ หมู่ ๑ ระเบียบผารีสอร์ท สวนพงษ์แดงโฮมสเตย์ ผาชมดาวบ้านรักไทย บ้านสวนชมวิวด้านไม้หัวใจ (Heart tree) รักษ์ไทยแคมป์ วิวแคมป์ขุนเขารักไทย - View Camp บ้านสวน ริมดอย ภูมูตา ซึ่งส่วนใหญ่หรือทั้งหมดอยู่ในพื้นที่สูงของบ้านรักไทย ตำบลชมพู อันมีบรรยากาศงดงามตามธรรมชาติและอยู่ใกล้กับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง แหล่งเรียนรู้หัตถกรรม เช่น กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านซำร้าง พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านบ้านชมพู^{๒๒} แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น สวนทุเรียนสมพร สวนทุเรียนพ่อช่วย Durian Premium ทุเรียนฐานแตก ทุเรียนหมอนหลงรักหลิน ไร่มะเขือเทศศักดิ์ ไฮ-ฮิลล์ ฟาร์ม High-Hills Farm ซึ่งอยู่ในพื้นที่สูงของบ้านรักไทย และฟาร์มน้ำผึ้งชีวา ในพื้นที่ราบของตัวตำบลชมพู ส่วนผู้นำทาง การสัญจร ในพื้นที่ มีสองรูปแบบคือ ป้ายก่อนถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นลักษณะการจัดทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงป้ายบอกทางเอกชนที่ส่วนใหญ่เป็นป้ายนำทางไปโฮมสเตย์ หรือแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่ของเอกชนเช่น ต้นไม้รูปหัวใจ และป้ายสื่อความหมายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เป็นลักษณะการติดตั้งป้ายหน้าชุมชนท่องเที่ยว โดยท้องถิ่น และป้ายที่จัดทำโดยศาสนสถานในพื้นที่ รวมไปถึงหน่วยงานกองทัพ เช่น ป้ายฐานปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ในพื้นที่วัดผาไทย ส่วน การนำทางเข้าสู่พื้นที่ เช่น โกวัดท้องถิ่น มีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวในบ้านรักไทย และศูนย์ให้ข้อมูลในองค์การบริหารส่วนตำบลชมพู รวมถึงการให้บริการของคนในชุมชนที่ส่วนใหญ่จะติดต่อผ่านผู้นำชุมชนหรือโฮมสเตย์ที่เป็นผู้จัดการในพื้นที่ ด้านการมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เช่น แก่นคันทนา ดอกศิวาวารี, น้ำตกถ้ำหมึก^{๒๓} และด้านการมีศาสนสถานที่มีสัมพันธ์กับธรรมชาติที่น่าสนใจ มีศาสนสถานเกี่ยวกับถ้ำ ภูผาหิน เช่น วัดผาไทย วัดถ้ำพระธรรมาสน์ สำนักสงฆ์ถ้ำวังหน้า สำนักปฏิบัติธรรมถ้ำขุนตะค่าน วัดป่าหนองทับเรือ ซึ่งส่วนใหญ่มีพื้นที่ติดถ้ำหรือกับภูผาหินในพื้นที่

ภาพที่ ๔.๗ ศูนย์ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวของบ้านรักไทย และป้ายในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้เชิงเกษตรในตำบลชมพู

^{๒๒} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้จัดการประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งช้าง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งช้าง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

๓) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชน ทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ
ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านมุง
อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลบ้านมุง ปัจจุบัน มีพื้นที่สำหรับองค์ความรู้
ในพื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือ
เอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ แบ่งเป็น ด้านขีดจำกัดในการรองรับ
นักท่องเที่ยว เช่น การมีโฮมสเตย์หรือที่พักรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นที่รู้จักทั่วไป ตัวอย่างเช่น
บ้านโคโค โฮมสเตย์ (Ban Coco Homestay) ลานกลางต้นท่อนองผักบุ้งวิวแคมป์ บ้านมุง นัชชานา
มุง โฮมสเตย์ ลานกางเต็นท์ภูมราชนันท์บ้านมุง อิมสุข ณ บ้านมุง ฮิลล์ นามุงคาเฟ่ อักเขา โฮมสเตย์
ป่าจิ๋วโฮมสเตย์ บ้านแสงตะวันรีสอร์ท บ้านจุรี โฮมสเตย์ แคมป์หมาบ้าใจดี นาไร่ไออนดิน
(Farmstay Organic and Gardening) ฝายไกรสร บ้านมุงแอนด์เฮาส์ เดอะเมาท์เทน เดียร์ วิว บ้านกุ
อิงฟ้าพูลวิลล่า ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตบ้านมุง ซึ่งเป็นปลายทางแหล่งท่องเที่ยวภูผาหินธรรมชาติใน
พื้นที่ นอกจากนี้ยังมี ป่าสังวาลย์โฮมสเตย์ บ้านไม้สัก ริมคลอง บ้านลำภาศ แหล่งเรียนรู้หัตถกรรม
แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น แคมป์หมาบ้าใจดี แหล่งเรียนรู้ ศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชุมชน สวน
ดอกไม้เขาน้อย ๓๖๐ องศา ไร่ศรีอยุธยา SrijodphomGardarn สวนศิริรักษ์ ในเขตบ้านลำภาศ
เป็นต้น ส่วนผู้นำทาง การสัญจร ในพื้นที่ มีสองรูปแบบคือ ป้ายก่อนถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นลักษณะ
ป้ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ป้ายนำทางเข้าสู่โฮมสเตย์ของเอกชนที่จัดทำในรูปแบบแตกต่าง
กันโดยของเอกชน และป้ายสื่อความหมายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว มีทั้งลักษณะป้ายที่จัดทำโดย
หน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น ป้ายแผนผังการป็นเขา ป้ายให้ข้อมูล
ต่างๆ ในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติ เป็นต้น ส่วน การนำทางเข้าสู่พื้นที่ มีการจัดตั้งเครือข่ายโฮมสเตย์
บ้านมุง นิคมบ่งไพร ที่นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อตัวแทนชาวบ้านได้ โดยที่พักจะเป็นบ้านของ
ชาวบ้าน ที่อยู่ภายในเขตชุมชนบ้านมุง และรองรับนักท่องเที่ยวพร้อมกันได้มากกว่า ๑๐๐ คน ด้าน
การมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เช่น เขตป่านันทนาการภูเขาคีรีบ้านมุง, เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำพวย,
น้ำตกขุนห้วยเหิน, เขากังหันลมน้องถ้ำหนอง, ถ้ำเดือนถ้ำดาว, จุดชมค้างคาวบ้านมุง ดังที่ นายพิพัก
สายคำดี ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก ได้ไว้ว่า^{๖๔}

“คนที่มาเที่ยวในหมู่บ้านเขาสนใจ คือเขามาดูภูเขาสวยๆ แล้วก็มารู้ว่า
นอกจากเขาสวยภูเขาคีรีงามๆ แล้ว คนที่อยู่ตรงนี้ก็ยังมีสิ่งดีๆ” พิพัก สายคำดี
(สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

^{๖๔} สัมภาษณ์, นายพิพัก สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓
มีนาคม ๒๕๖๖.

และด้านการมีศาสนสถานที่มีสัมพันธ์กับธรรมชาติที่น่าสนใจ มีศาสนสถานเกี่ยวกับถ้ำ ภูเขาหิน เช่น วัดบ้านมุง (กลุ่มถ้ำวัด)^{๒๕}, วัดถ้ำแก้ว ทศบารมีเจดีย์ศรีปราชญ์อนุสรณ์, วัดมหามงคลชัย, สำนักสงฆ์ป่ามะม่วง ซึ่งทั้งหมดมีพื้นที่ติดกับภูเขาหินและมีภูมิทัศน์ที่งดงาม

๔) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลบ้านแยง ปัจจุบัน มีพื้นที่สำหรับองค์ความรู้ในพื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ แบ่งเป็น ด้านชีวิตจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การมีโฮมสเตย์หรือที่พักรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นที่รู้จักทั่วไป ตัวอย่างเช่น สวนสิงห์โต บ้านเข็กใหญ่ บ้านไร่ญาติทิพย์ สวนทุเรียนภูวิมาน ภูชมดาว&โฮมสเตย์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเปิดให้บริการในช่วงฤดูหนาว หรือฤดูผลิตผลทางการเกษตรประเภททุเรียนออกผลผลิต แหล่งเรียนรู้หัตถกรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น สวนทุเรียนบ้านแยง สวนภูภูมิ เข็กใหญ่ ฟาร์มนายดิน (๙ ดิน) วิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดบ้านเข็กใหญ่ สวนประภาพรณ ส่วนผู้นำทาง การสัญจรในพื้นที่ มีรูปแบบคือ ป้ายก่อนถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นลักษณะป้ายนำทางที่สร้างโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานราชการในพื้นที่ ส่วน การนำทางเข้าสู่พื้นที่ ในลักษณะไกด์นำเที่ยว ยังไม่มีการจัดการส่งเสริมอย่างเป็นระบบมากนัก แต่ผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่สอบถามจากผู้ให้บริการที่เกี่ยวข้อง เช่น ที่พัก โฮมสเตย์ หรือร้านค้า คนในชุมชนในพื้นที่ เป็นผู้ให้คำแนะนำ ด้านการมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เช่น แก่งฮ่อม, น้ำตกแก่งโสภา, น้ำตกปอย, น้ำตกแก่งซอง, ป่าเขากระยาง ป่าน้ำเข็ก, ถ้ำธาราสวรรค์, ถ้ำสมบัติ^{๒๖} และด้านการมีศาสนสถานที่มีสัมพันธ์กับธรรมชาติที่น่าสนใจ มีศาสนสถานเกี่ยวกับถ้ำ ภูเขาหิน เช่น สำนักสงฆ์ถ้ำสมบัติ วัดสวนป่าเขาคีรีวงกต สำนักธุดงค์สถานถ้ำพริก^{๒๗}

๕) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง ในพื้นที่ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลห้วยเขย ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเนินเพิ่ม ซึ่งบริบทพื้นที่เป็นชุมชนที่ตั้งใหม่ไม่เกิน ๕๐ ปีที่ผ่านมา อยู่ในรอยต่อแหล่งท่องเที่ยวระหว่าง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ และ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ด้วยบริบทของพื้นที่ทำให้มีองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้

^{๒๕} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบดินทิต (สุชาติ) , เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๖} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๗} สัมภาษณ์, นางลำยวง มณีโชติ, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจำกัด โดยด้านขีดจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ยังไม่มีโฮมสเตย์หรือที่พักรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นที่รู้จักทั่วไป แหล่งเรียนรู้หัตถกรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน เช่น แหล่งเรียนรู้หัตถกรรมชุมชนจุดชมวิวแม่สลับ^{๖๘} ในขณะที่ทำการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง, สถานีวนวัฒนวิจัยพิษณุโลก, สถานีทดลองปลูกพันธุ์ไม้พิษณุโลก^{๖๙} อยู่ในการดูแลของราชการ ส่วนผู้นำทางท่องเที่ยว มีเพียงป้ายนำทางของท้องถิ่น ในพื้นที่ในความรับผิดชอบของชุมชนยังไม่พบรูปแบบชัดเจนนัก แตกต่างจากในส่วนพื้นที่ป่านุรักษ์ของราชการในพื้นที่ ในขณะที่พบว่ามีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เช่น น้ำตกแก่งทราย และน้ำตกแก่งลาด^{๗๐} และไม่พบการมีศาสนสถานที่มีสัมพันธ์กับธรรมชาติที่น่าสนใจในพื้นที่

๖) ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชน ทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในพื้นที่ตำบลแก่งโสภา ปัจจุบัน มีพื้นที่สำหรับองค์ความรู้ในพื้นที่ตำบลหลากหลาย ซึ่งสามารถจัดเข้าในประเภทองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือเอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ แบ่งเป็น ด้านขีดจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การมีโฮมสเตย์หรือที่พักรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นที่รู้จักทั่วไป ตัวอย่างเช่น วนธารา รีสอร์ท บ้านเคียงน้ำ แก่งซอง มาเดอ-เออ ภูธรา ฟาร์มเทอเรส บ้านสิริญา แก่งซอง Good Vibes Resort รีสอร์ทชมตะวัน น้ำตกปอย ทรัพย์ไพรวัลย์รีสอร์ท แหล่งเรียนรู้หัตถกรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น สวนพอเพียง ดันสิรินธรวัลลี สวนป่าเขากระยาง ส่วนผู้นำทาง การสัญจร ในพื้นที่ มีสองรูปแบบคือ ป้ายก่อนถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นลักษณะป้ายของกรมทางหลวง ป้ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และป้ายของผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่ ส่วน การนำทางเข้าสู่พื้นที่ มีการตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวบ้านแก่งซอง ด้านการมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ข้างทรัพย์ไพรวัลย์ น้ำตกปอย, น้ำตกแก่งซอง ตลอดความยาวของตัวตำบลแก่งโสภา^{๗๑} และด้านการมีศาสนสถานที่มีสัมพันธ์กับธรรมชาติที่น่าสนใจ มีศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับถ้ำ ภูผา หิน เช่น วัดพระพุทธรูปเขาน้อยเจริญธรรม^{๗๒} ศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ เช่น วัดป่าแก่งกุล

^{๖๘} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๙} สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๗๐} สัมภาษณ์, นายวิจิตร หล้าเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๑} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงไย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๒} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ตารางที่ ๔.๕

แสดงข้อมูลสรุป สภาพทั่วไปด้าน ประเพณีองค์ความรู้
มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

พื้นที่ \ ประเภท		การรองรับนักท่องเที่ยว			เส้นทางศึกษาธรรมชาติ		ศาสนสถานที่สัมพันธ์กับธรรมชาติที่น่าสนใจ	
ตำบล		โฮมสเตย์	แหล่งเรียนรู้หัตถกรรม	ผู้นำทาง การสัญจร	ธรรมชาติแหล่งน้ำ (น้ำตก)	ธรรมชาติป่าไม้ ภูเขาหิน	ศาสนสถานที่เกี่ยวกับถ้ำ ภูผาหิน	ศาสนสถานที่เกี่ยวกับแหล่งน้ำ
๑	ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง	๗	๓	๒	๒	๑	๒	๒
๒	ต.ชมพู อ.เนินมะปราง	๑๐	๔	๔	๒	๓	๕	-
๓	ต.บ้านม่วง อ.เนินมะปราง	๑๘	๕	๕	๑	๕	๔	๑
๔	ต.บ้านแยง อ.นครไทย	๔	๖	๒	๔	๒	๓	-
๕.	ต.ห้วยเสี้ยว อ.นครไทย		๑	๑	๒	-	-	-
๖.	ต.แก่งโสภา อ.วังทอง	๑๕	๒	๓	๓	-	๑	๑

๔.๑.๓ สภาพทั่วไปด้าน การจัดการ องค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชน ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปด้าน การจัดการ องค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ฯ พบว่า ความรู้แบบองค์รวมในพื้นที่ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวงตามวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งในมิติภูมินิเวศธรรมชาติ มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านการอนุรักษ์ และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาศึกษาในประเด็นสภาพทั่วไปร่วมกับบริบทการจัดการในพื้นที่ ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลระบบการจัดการฯ ในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง ใน ๔ มิติ คือ ด้านพื้นที่ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน ดังนี้

๔.๑.๓.๑ สภาพทั่วไป ในการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านพื้นที่

จากผลการสัมภาษณ์ การสังเกต และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ สภาพทั่วไป ในการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านพื้นที่ พบว่า ปัจจุบัน มีสภาพการจัดการในพื้นที่ตำบลที่หลากหลาย แตกต่าง

กันไปตามความพร้อมและบริบท ซึ่งสามารถนำเสนอในประเด็นมิติด้านพื้นที่ ที่เอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ จากมิติด้านพื้นที่ ได้ เช่น

สภาพทั่วไปของการจัดการภูมินิเวศธรรมชาติ พบว่า คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงบางชุมชน จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ในด้านกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย จากปัญหาความทับซ้อนของพื้นที่ชุมชนและป่าอนุรักษ์ หรือในการเป็นพื้นที่รอยต่อที่คนในชุมชนต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจน^{๗๓} นอกจากนี้การที่คนในชุมชนรับรู้ถึงบทบาท ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการบริหารจัดการพื้นที่ ก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการทำความเข้าใจสภาพโดยรวมของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทุ่งแสลงหลวง ทั้งในแง่ของการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ตามนโยบาย หรือกฎหมาย^{๗๔} หรือในแง่ของการส่งเสริม การพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อการจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน^{๗๕} อย่างไรก็ตามคนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง มีจุดเน้นจากการที่เป็นชุมชนที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ เกิดและเติบโตมากับความงามทางธรรมชาติ จึงมีความรับรู้ รวมถึงความภาคภูมิใจ ในการมีภูมินิเวศธรรมชาติ ของคนในพื้นที่^{๗๖} และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่คนในชุมชนมีการส่งต่อและสืบทอดองค์ความรู้ ด้านการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิตในพื้นที่ของคนในชุมชน เช่น การนำวัสดุจากธรรมชาติมาทำเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการดำรงชีพ^{๗๗} ก็เป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการดำรงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เพื่อการอนุรักษ์ ฝักระวังรักษาให้มีความสมบูรณ์ ที่คนในชุมชนจะสามารถพึ่งพาทรัพยากรในการดำรงชีวิตตามปกติวิสัยได้อย่างยั่งยืน

สภาพทั่วไปของการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงส่วนใหญ่ มีความเข้าใจถึง การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ในพื้นที่ มีความรับรู้ถึงข้อจำกัดของพื้นที่ในชุมชนของตนเอง เพื่อการจัดการทั้งในแง่การประกอบอาชีพ หรือการดำรงชีวิตที่เหมาะสม^{๗๘} ซึ่งในด้านการจัดการพบว่า มีความพยายามในการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ โดยคนในชุมชนเอง ทั้งในแง่ของการจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือท้องที่ และภาคส่วนสังคมประชาชนทั่วไป ให้มีความเป็นระบบ ระเบียบ มีความสะอาด และไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ บางชุมชนมีการส่งเสริมการจัดการขยะ การดูแลด้านพื้นที่^{๗๙} นอกจากนี้ ในบางชุมชนยังพบว่า สิ่งสำคัญ

^{๗๓} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๔} สัมภาษณ์, นายสราวดี ทิมปาดัว, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๗๕} สัมภาษณ์, นางสาวกนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาธรรมชาติและศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๖} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงพุฒิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๗} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมุง หมู่ ๑ ตำบลนาหมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๘} สัมภาษณ์, นางชิว แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๙} สัมภาษณ์, นางลำยวง มณีโชติ, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

คือการที่คนในชุมชนเข้าใจถึง สภาพสิ่งแวดล้อมว่า มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ของชุมชน ที่ต้องพึ่งพา ธรรมชาติ ทั้งในด้านการดำรงชีพ หรือการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้คนในชุมชนตระหนักรู้และตื่นตัวที่จะ อนุรักษ์ธรรมชาติ ให้สอดคล้องกับความต้องการในหลายมิติของคนในชุมชนของตน เช่น ในพื้นที่บ้าน มุง ที่คนในชุมชนต้องการรักษาความงดงามของภูเขาหิน มีตัวอย่างของการไม่เห็นด้วยของการทำ สัมปทานหินจากภูเขาอันงดงามในพื้นที่^{๔๐} และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการ รักษาสภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ให้มีความปลอดภัย ไม่มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย มีการเฝ้าระวังและ การจัดการให้มีความปลอดภัย ทั้งทางน้ำ เช่น การท่องเที่ยวในพื้นที่แก่งซอง หรือทางบก เช่น การปีน ภูเขาหิน ซึ่งในหลายพื้นที่มีการจัดการเพื่อให้มีความปลอดภัยสำหรับผู้เข้ามาใช้บริการ หรือคนใน ชุมชนเองในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน^{๔๑}

สภาพทั่วไปของการจัดการการอนุรักษ์ พบว่า คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงส่วนใหญ่มีความ เข้าใจ ความทรงจำ รวมถึงความรู้ถึง ภูมิโนเศธรรมชาติในพื้นที่ ว่ามีความอุดมสมบูรณ์ หรือเคยมี ความอุดมสมบูรณ์ในอดีตก่อนการก่อตั้งชุมชน^{๔๒} และในบางชุมชนมีการดูแลและรักษาสภาพภูมิโนเศ ธรรมชาติในพื้นที่ ไม่ให้ถูกรบกวนมากเกินไป หรือพยายามไม่ให้มีสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่มีลักษณะทำลาย ภูมิทัศน์เข้ามาแทนที่สภาพธรรมชาติที่งดงาม เช่นในพื้นที่บ้านมุง ที่มีความงดงามของภูมิทัศน์ ธรรมชาติป่าภูเขาหิน แต่เมื่อชุมชนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ทำให้มีการเข้ามาของผู้ประกอบการ และการออกแบบโรงแรมหรือร้านค้าเพื่อรองรับที่หลากหลย แต่ต้องอยู่ในรูปแบบที่ไม่บดบังและ ทำลายความงดงามตามธรรมชาติในพื้นที่ ดังที่ นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรัก เนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนามุง หมู่ ๑ ตำบลนามุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๔๓} ได้ให้ ข้อมูลไว้ว่า

“...ก็ทำมาแบบที่เคยทำ พวกเรา โสมสเดย์ ทำกันไปตามที่ทำ...แต่ถ้าบังไปคนก็ไม่เห็น เขามาดูธรรมชาติเขาสวยๆ สิ่งก่อสร้างหาจุดไหนก็ได้ แต่ธรรมชาติแบบนี้หาจุดไม่ได้ทุกที่..” ณรงกรณ์ ดีเยี่ยม (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

นอกจากนี้ คนในชุมชนส่วนใหญ่ มีความรู้ถึงบทบาท ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการ ร่วมกันอนุรักษ์ภูมิโนเศธรรมชาติในพื้นที่ เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผ่าน หน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ เช่น หน่วยพิทักษ์ป่า หรืออุทยานแห่งชาติ และพร้อมให้ความร่วมมือกับ หน่วยงานต่างๆ^{๔๔} และสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์ คือคนในชุมชนส่วนใหญ่ยอมรับการแบ่งเขตพื้นที่

^{๔๐} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๑} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งสโกลา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งสโกลา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๒} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๓} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนามุง หมู่ ๑ ตำบลนามุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๔} สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

อนุรักษ์ พื้นที่นั้นนันทนาการ และพื้นที่พักผ่อน ตามกฎหมาย ภายใต้ความชัดเจนของขอบเขตที่ถูกกำหนดไว้^{๔๕}

สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า คนในชุมชนทุ่งแสงหลวงที่อยู่ในพื้นที่จะรับทราบถึงสถานที่สำคัญที่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ของตัวเอง หากชุมชนใดมีจุดบริการท่องเที่ยว ก็สามารถแนะนำ ด้านเส้นทางการคมนาคม และการเดินทางสาธารณะในพื้นที่ให้แก่บุคคลภายนอกได้^{๔๖} นอกจากนี้ในบางชุมชนพบว่า มีการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวภูมินิเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน เนื่องจากบางพื้นที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาก จนอาจจะกระทบต่อการดำรงชีวิตตามปกติของคนในชุมชน ตัวอย่างเช่นในพื้นที่แก่งโสกา ที่บริเวณริมแก่งของเป็นจุดที่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวจากล้าธารทั้งดงาม ทำให้คนในชุมชนดั้งเดิมเลือกที่จะย้ายไปอยู่ในพื้นที่สงบ และพื้นที่เดิมให้เช่า หรือนำมาประกอบการทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้^{๔๗} อย่างไรก็ตาม ในชุมชนต่างๆ มีการติดตั้งป้ายบอกทาง ป้ายความเป็นมา ข้อจำกัด และความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวภูมินิเวศ แต่บางชุมชนยังขาดในประเด็นดังกล่าว ที่ไม่มีป้ายอย่างเพียงพอ^{๔๘} สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งที่พบคือ บางชุมชนมีการรวบรวมองค์ความรู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และเผยแพร่โดยสื่อหลากหลาย เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ ป้ายแสดงข้อมูล ซึ่งทำให้เป็นที่สนใจและสะดวกต่อการสื่อสารของผู้สนใจเข้ามาในพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี^{๔๙}

๔.๑.๓.๒ สภาพทั่วไป ในการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการจัดการ

จากผลการสัมภาษณ์ การสังเกต และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ สภาพทั่วไป ในการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการจัดการ พบว่า ปัจจุบัน มีสภาพการจัดการในพื้นที่ตำบลที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามความพร้อมและบริบท ซึ่งสามารถนำเสนอในประเด็นมิติด้านการจัดการ ที่เอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ จากมิติด้านการจัดการ ได้ เช่น

สภาพทั่วไปของการจัดการภูมินิเวศธรรมชาติ พบว่า ในชุมชนทุ่งแสงหลวงบางชุมชนมีความพยายามในการที่จะร่วมกันทำการออกแบบ การบริหารจัดการ ระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลกระทบต่อธรรมชาติในพื้นที่ ตัวอย่างในตำบลบ้านมุง ที่มีการตั้งเครือข่ายคนรักเนินมะปราง บ้านมุง เพื่อสื่อสารทำความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนข้อมูล ซึ่งเคยปรากฏการณ์ที่คนในชุมชนรวมตัวกันคัดค้านสัมปทานระเบิดภูเขาหินในพื้นที่ หรือในพื้นที่ตำบลชมพู ที่เคยมีการรวมตัวของผู้คนเพื่อจัดการความรู้เพื่อให้คนในชุมชนและนอกชุมชนเข้าใจเพื่อไม่ให้มีการ

^{๔๕} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๖} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๗} สัมภาษณ์, นายอนุชิต ศรีหมานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๘} สัมภาษณ์, นายณรงกรณ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๔๙} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ก่อสร้างเชื่อมในพื้นที่^{๙๐} นอกจากนี้พบว่า บางชุมชนมีการออกแบบ การบริหารจัดการร่วมกันระหว่าง คนในและนอกชุมชนฯ เช่นในตำบลชมพู ที่มีหน่วยงานไม่แสวงหาผลกำไรเข้ามาให้คำแนะนำและ ร่วมกันออกแบบการจัดการความรู้เพื่อคัดค้านการสร้างเขื่อนที่จะส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนและ ทรัพยากรธรรมชาติโดยพบว่ามี การวางแผน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อหาทาง ป้องกันและลด ผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่^{๙๑} และในบางชุมชนพบว่า ผู้นำหรือคนในชุมชนมีความพยายามกำหนดมาตรการและข้อตกลงร่วมกัน เพื่อป้องกันและลด ผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่^{๙๒}

สภาพทั่วไปของการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า คนในชุมชนทุ่งแสงหลวงบางส่วนมี ความเข้าใจ กฎระเบียบในพื้นที่ ว่าด้วยสิ่งแวดล้อม เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การสัญจร แต่บางส่วน ก็ไม่เห็นความสำคัญซึ่งบางส่วนเป็นคนจากนอกพื้นที่ เช่น นักท่องเที่ยว หรือผู้สัญจรผ่านพื้นที่^{๙๓} ในขณะที่พบว่าบางชุมชน มีความพยายามในการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค ที่ เหมาะสมและกลมกลืนกับสภาพสิ่งแวดล้อม เช่น ในพื้นที่บ้านมุง ที่การก่อสร้างไม่ควรให้บดบังความ งดงามของทิวทัศน์ตามธรรมชาติ^{๙๔} นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมบางประเด็นพบว่า บางชุมชนมีความ พยายามขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสาธารณสุข ให้ชุมชนมีการจัดการด้านอาหารและ โภชนาการที่ถูกสุขลักษณะ เพื่อให้เกิดการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี^{๙๕} และพบว่าในบาง ชุมชนมีความพยายามในการออกแบบที่พักอาศัย และใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือนอีกด้วย^{๙๖}

สภาพทั่วไปของการจัดการการอนุรักษ์ พบว่า หน่วยงานต่างๆ ในชุมชนทุ่งแสงหลวง มี ความพยายามที่จะทำให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ มาตรการในพื้นที่ ว่าด้วยการอนุรักษ์ ธรรมชาติ^{๙๗} ซึ่งบางครั้งพบว่าใช้วิธีในการปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ ให้แก่คนในชุมชน เช่น การ ปลูกต้นไม้ หรือกิจกรรมต่างๆ ให้แก่เยาวชน^{๙๘} ในขณะที่บางส่วนมีการสนับสนุนงบประมาณ ในการ จัดการอนุรักษ์ และมีความพยายามนำเทคโนโลยีต่างๆ มาช่วยจัดการอนุรักษ์ภูมินิเวศในพื้นที่

^{๙๐} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทรกิจวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนิน มะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๑} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๒} สัมภาษณ์, นายผู้ช่วยบ้านมุง, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๓} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมู หมู่ ๑ ตำบลนา หมู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๔} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงวุฒิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๕} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๖} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๙๗} สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๙๘} สัมภาษณ์, นายอนันตชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัด พิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ตัวอย่างเช่นการใช้ระบบการสำรวจพิกัดโดยสารสนเทศภูมิศาสตร์ Global Positioning System เป็นหลักในการอ้างอิงในการรักษาพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในทุ่งแสลงหลวง^{๙๙}

สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงบางพื้นที่ มีความพร้อม ในการรองรับมาตรการด้านความปลอดภัย และสามารถรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินใน แหล่งท่องเที่ยวตลอดเวลา ผ่านกระบวนการส่งเสริมองค์ความรู้ของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดตั้งหน่วยดูแลความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวทางน้ำในชุมชน^{๑๐๐} บางชุมชนมีกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเป็นมา ความสำคัญของภูมิโนเวศในพื้นที่ ระหว่าง คนในชุมชนด้วยกันเอง เพื่อสร้างฐานข้อมูลความรู้ให้พร้อมรองรับและตอบโจทย์ความต้องการของ นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเยี่ยมชมวิถีชีวิตของคนในชุมชน^{๑๐๑} นอกจากนี้ บางพื้นที่ยังมีการอบรมพัฒนา ทักษะด้านการท่องเที่ยว ความเป็นมา ความสำคัญของภูมิโนเวศในพื้นที่ ระหว่างคนในชุมชนกับ หน่วยงานต่างๆ^{๑๐๒} และมีความพยายามในการควบคุม หรือจำกัดปริมาณไม่ให้มีนักท่องเที่ยวมาก เกินไป ในพื้นที่ภูมิโนเวศที่เปราะบาง^{๑๐๓}

๔.๑.๓.๓ สภาพทั่วไป ในการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านกระบวนการกิจกรรม

จากผลการสัมภาษณ์ การสังเกต และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับ สภาพทั่วไป ในการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านกระบวนการกิจกรรม พบว่า ปัจจุบัน มีสภาพการจัดการในพื้นที่ตำบลที่ หลากหลาย แตกต่างกันไปตามความพร้อมและบริบท ซึ่งสามารถนำเสนอในประเด็นมิติด้าน กระบวนการกิจกรรม ที่เอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ จากมิติด้านกระบวนการกิจกรรม ได้ เช่น

สภาพทั่วไปของการจัดการภูมิโนเวศธรรมชาติ พบว่า คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงบางส่วน มีกิจกรรมการเรียนรู้ และถ่ายทอด องค์ความรู้ภูมิโนเวศธรรมชาติ โดยคนในชุมชนด้วยกันเองอย่าง ต่อเนื่อง^{๑๐๔} บางส่วนมีการจัดอบรม องค์ความรู้ภูมิโนเวศฯ โดยหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จาก ภายนอกชุมชน และมีหน่วยงานต่างๆ มาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ความรู้ภูมิ โนเวศ ระหว่างชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ รวมถึงมีความพยายาม ของชุมชน ในการฟื้นฟูภูมิโนเวศฯ โดยการ จัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกต่างๆ อีกด้วย^{๑๐๕}

^{๙๙} สัมภาษณ์, นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัด สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงพุด, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์, นายผู้ช่วยบ้านมุง, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์, นายผู้ช่วยบ้านมุง, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

สภาพทั่วไปของการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า กิจกรรมของคนในชุมชนทุ่งแสงหลวงที่เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน บางส่วนไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม เช่น สัตว์ป่า ปลาในถ้ำ ที่อยู่ในระยะสีบพันธ์ โดยยึดมาตรการของหน่วยงานด้านการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้อง ที่อาจมีการติดป้ายประกาศ หรือแจ้งเตือนผ่านเครือข่ายผู้นำชุมชนในพื้นที่^{๑๐๖} ในขณะที่กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจากคนภายนอก เช่น การท่องเที่ยว การเข้ามาศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ หากเป็นกิจกรรมที่ไม่กระทบต่อประเด็นที่เปราะบาง เช่น การดำรงชีวิต การทำมาหากินตามปกติ ก็จะเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน เพราะไม่รบกวนความสงบสุขและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ในเรื่องนี้ ดังที่ นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมุ่ง หมู่ ๑ ตำบลนาหมุ่ง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๑๐๗} ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“...ไปเองไม่ได้นะ เป็นที่อุทยาน มีการจัดการให้คนที่เขามีความรู้ นำทางไป ถ้าคุมๆ เข้าไปก็อาจหลง ติดถ้ำได้ เพราะถ้ำมันซับซ้อนบางที่มีน้ำในนั้น แล้วก็คนที่รู้พาเข้าไปได้ ก็ต้องมีความรู้เข้าใจที่จะเข้าไป บางทีก็เคยเข้าไปมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย บางทีก็เรียนจากคนรุ่นเก่าๆ ก็เลยรู้ตรงไหนมีอะไร...” ประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

อย่างไรก็ดี กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนในบางครั้ง เช่น งานประเพณี การท่องเที่ยว ในฤดูกาลท่องเที่ยว ที่มากเกิดขีดการรองรับของพื้นที่ อาจทำให้จัดการไม่ทันต่อความต้องการ ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ปริมาณขยะ และของเสียที่เพิ่มมากขึ้นจนทำให้สูญเสียทัศนียภาพ^{๑๐๘} โดยพบว่า บางชุมชนมีความพยายาม ในการฟื้นฟูภูมินิเวศฯ โดยการ ปรับปรุงแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นของพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ตามศักยภาพของชุมชนของตนเอง^{๑๐๙}

สภาพทั่วไปของการจัดการการอนุรักษ์ พบว่า คนในชุมชนทุ่งแสงหลวงบางส่วนเห็นว่า บรรดากิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนจำเป็นที่จะต้องมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่จำเป็น คือให้น้อยที่สุดและคุ้มค่า เพราะทรัพยากรธรรมชาติมีจำกัดและอาจไม่เพียงพอต่อการเติบโตของความ ต้องการที่มากขึ้น^{๑๑๐} นอกจากนี้พบว่า บางชุมชนมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม การซ่อมแซมวัสดุ อุปกรณ์เพื่อใช้ซ้ำ การรีไซเคิล เพื่อลดผลกระทบต่อภูมินิเวศในพื้นที่^{๑๑๑} และบางชุมชนมีกิจกรรมเพื่อ

^{๑๐๖} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมุ่ง หมู่ ๑ ตำบลนาหมุ่ง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์, นายณรงกรณ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลชมภู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมุ่ง หมู่ ๑ ตำบลนาหมุ่ง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์, นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์, นางชวี แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ส่งเสริม การฟื้นฟูคืนสภาพเดิมของภูมิโนเวศในพื้นที่ เช่น การปลูกบวบป่า^{๑๑๒} และพบว่ามีความพยายาม ของคนในชุมชน ในการเป็นหูเป็นตาช่วยกันเฝ้าระวังและดูแลป้องกันภูมิโนเวศในพื้นที่อีกด้วย^{๑๑๓}

สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง บางชุมชน มีการจัดทำสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมิโนเวศ เช่น ป้ายข้อมูล แผ่นพับ หรือการจัดนิทรรศการในงานเทศกาลต่างๆ ของจังหวัด เพื่อส่งเสริมให้บุคคลภายนอกรู้จักกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในชุมชนของตนเอง^{๑๑๔} รวมทั้งบางชุมชนมีการจัดกิจกรรมให้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการปีนผา การดูสัตว์ การศึกษาพืชพรรณไม้ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของนักท่องเที่ยว^{๑๑๕} ในขณะที่บางชุมชนมีการเชื่อมโยงกิจกรรมในพื้นที่ กับแหล่งท่องเที่ยวภูมิโนเวศธรรมชาติอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง ตัวอย่างในบ้านมุง ที่มีการเชื่อมโยงความงดงามของธรรมชาติภูผาหิน เข้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชน และต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชนต่างๆ^{๑๑๖} และบางชุมชนมีความพยายามในการออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และจัดทำป้ายข้อมูลบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ครอบคลุมรองรับภาษาที่หลากหลาย เช่น เส้นทางกรีนภูผาหินบ้านมุง ป้ายแผนที่ ที่มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ^{๑๑๗}

๔.๑.๓.๔ สภาพทั่วไป ในการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านองค์กรชุมชน

จากผลการสัมภาษณ์ การสังเกต และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ สภาพทั่วไป ในการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านองค์กรชุมชน พบว่า ปัจจุบัน มีสภาพการจัดการในพื้นที่ตำบลที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามความพร้อมและบริบท ซึ่งสามารถนำเสนอในประเด็นมิติด้านองค์กรชุมชน ที่เอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ จากมิติด้านองค์กรชุมชน ได้ เช่น

สภาพทั่วไปของการจัดการภูมิโนเวศธรรมชาติ พบว่า บางชุมชนทุ่งแสงหลวง ผู้นำชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ ให้คนในชุมชน ในการดูแลภูมิโนเวศทางธรรมชาติในลักษณะต่างๆ โดยเน้นลักษณะรูปแบบตามกฎหมายที่ให้อำนาจหน้าที่ไว้ แต่บางส่วนก็เป็นความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หรือ

^{๑๑๒} สัมภาษณ์, นายอนุชิต ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงวุฒิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์, นางสาวธัญพร หล้าชีว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปันประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ความสัมพันธ์กันอย่างไม่เป็นทางการในชุมชน^{๑๑๘} ในขณะที่บางชุมชนมีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมินิเวศ โดยคนในชุมชน เป็นผู้ริเริ่ม^{๑๑๙} หรือจากการที่คนในชุมชนเห็นความสำคัญของความงดงามของทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ตัวเอง อย่างไรก็ตามพบว่าการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมินิเวศ โดยหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จากภายนอกชุมชน ซึ่งอาจเกิดจากการตื่นตัวของคนในชุมชนจากการเข้ามาทำสัมปทานในพื้นที่^{๑๒๐} รวมถึงพบว่ามีองค์กรชุมชน ที่ดูแลโดยคนในชุมชน หรือที่มีส่วนร่วม เพื่อการให้ความรู้ และการอนุรักษ์ภูมินิเวศน์ทางธรรมชาติอีกด้วย โดยพระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของชุมชน หลังการเกิดขึ้นของกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนบ้านมุง ไว้ว่า^{๑๒๑}

“แต่ก่อนก็เงียบนะในวัดเนี่ย หลังๆ มาคนมาเที่ยวกันเยอะขึ้น ชาวบ้านก็มีรายได้จากนักท่องเที่ยว ญาติโยมที่มีที่ทาง มีลูกหลานตงงานมาจากกรุงเทพ ก็มีการกลับมาเปิดเป็นที่พัก ร้านอาหาร แม้จะไม่มากมายแต่ก็ทำให้อยู่ได้” พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

สภาพทั่วไปของการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีการก่อตั้งเครือข่าย องค์กรหรือโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นหรือคน ในชุมชน^{๑๒๒} รวมถึงมีการก่อตั้งเครือข่าย องค์กรหรือโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่สอดคล้องกับบริบททางด้านพื้นที่ ที่เกิดจากหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จาก ภายนอกชุมชน ที่พยายามเข้ามาช่วยออกแบบการจัดการพัฒนาในพื้นที่^{๑๒๓}

สภาพทั่วไปของการจัดการการอนุรักษ์ พบว่า ในชุมชนทุ่งแสลงหลวง มีตัวแทนของชุมชน ในการวางแผนหรือบริหารอนุรักษ์ภูมินิเวศร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ตามรูปแบบจัดตั้งของทางราชการ เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา กรรมการหมู่บ้าน หรือเครือข่ายต่างๆ^{๑๒๔} ซึ่งเป็นช่องทางและโอกาสที่ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและรักษาภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง^{๑๒๕} จาก

^{๑๑๘} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์, นายผู้ช่วยบ้านมุง, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) , เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักนีนะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมื่น หมู่ ๑ ตำบลนาหมื่น อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์, นายศุภกิจ ชื่นทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปันประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์, นางสาวธัญพร หล้าชีว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

การที่มีการจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ภูมิโนเวศในพื้นที่ โดยอาจสานต่อมาจาก การก่อตั้งโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากคนในชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม^{๑๒๖}

สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า คนในชุมชนทุ่งแสงหลวง เข้ามามี บทบาทมีส่วนร่วม ในการช่วยดูแลและรักษาภูมิโนเวศธรรมชาติในพื้นที่เพื่อทำให้เป็นที่สนใจทางการ ท่องเที่ยว^{๑๒๗} บางส่วนมีการรวมกลุ่ม เพื่อกระจายรายได้ และผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว ให้แก่ ชาวบ้านที่มีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม^{๑๒๘} และบางชุมชน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนว ทางการจัดการ หรือการมีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวในชุมชน^{๑๒๙} โดยคนในชุมชนมีการแบ่งหน้าที่ อย่างชัดเจน ในการทำหน้าที่เพื่อส่งเสริมเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ในพื้นที่บ้านมุง ที่มีทั้ง โฮมสเตย์ สถานที่รองรับ เครือข่ายรถโดยสารในชุมชน เครือข่ายนำเที่ยวชุมชน^{๑๓๐}

๔.๑.๔ สภาพทั่วไปด้าน การให้การศึกษา การถ่ายทอด และการต่อยอด ขององค์ ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๔.๑.๔.๑ สภาพทั่วไป ขององค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่ง แสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการให้การศึกษา

จากผลการสัมภาษณ์ การสังเกต และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับ สภาพทั่วไป ในการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการให้การศึกษาองค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ พบว่า

ชุมชนทุ่งแสงหลวง ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ทั้งที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ หรือ อุทยานแห่งชาติ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ทำให้โดยบริบทของพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ ตลอดชีวิต ที่ภูมิโนเวศธรรมชาติมอบให้แก่คนในชุมชน สามารถใช้เป็นฐานในการสร้างการรับรู้ และ นำมาจัดการเพื่อสร้างองค์ความรู้ให้แก่คนในชุมชนได้เกิดความตระหนัก และเห็นคุณค่าของภูมิโนเว ศธรรมชาติได้^{๑๓๑} โดยการรับรู้ของคนในชุมชนในด้านการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นั้นหนากการ และ พื้นที่พักอาศัยในพื้นที่ ผ่านการมีเหตุหรือภัยหลักเขตป่าอนุรักษ์ของทางราชการ สามารถสร้างการ รับรู้ และก่อให้เกิดการตระหนักให้แก่คนในชุมชน ถึงผลกระทบของการรักษาภูมิโนเวศธรรมชาติให้คง เดิม ที่จะมีความยั่งยืนกว่าการนำป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ เปลี่ยนประเภทเป็นพื้นที่ ทางการเกษตรกรรมที่ไม่สามารถให้ความแน่นอนในแง่ของผลผลิต ด้วยเหตุนี้การสร้างการรับรู้ของคน ในชุมชนในระดับปัจเจกจึงต้องอาศัยสภาพแวดล้อมของบริบทการอนุรักษ์ หรือการสร้างตำแหน่งทาง

^{๑๒๖} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะปราย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) , เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะปราย จังหวัด พิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักนีนะปรายในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมุ หมู่ ๑ ตำบล นามุง อำเภอนีนะปราย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนีนะปราย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์, นางสาวนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภ อนีนะปราย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์, นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัด พิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ภูมิศาสตร์ที่ชัดเจน ให้แก่คนในชุมชนได้รับรู้ นอกจากนี้ การมีป่าที่อุดมสมบูรณ์ของชุมชน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เอื้อต่อการสืบทอดองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเกี่ยวกับการดำรงชีวิต ทั้งปัจจัยสี่ ที่พักอาศัย อาหารการกิน ฯลฯ ระหว่างคนกับป่า^{๑๓๒} แต่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดตามปกติวิสัยตามกฎหมายว่าด้วยป่าอนุรักษ์ ที่มุ่งเน้นความยั่งยืนในลักษณะคนอยู่ได้ ป่าอยู่ได้^{๑๓๓} อย่างไรก็ตาม ชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีความพยายามในการจัดการเพื่อสร้างให้คนในชุมชน ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างคนกับป่า มีโครงการมากมายของทางราชการ เช่น โครงการปลูกป่า อนุรักษ์ดินและน้ำ รวมไปถึงการวางแผน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อหาทาง ป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่^{๑๓๔} นอกจากนี้ ชุมชนทุ่งแสลงหลวง มีอัตลักษณ์ที่น่าสนใจ เพื่อสร้างความผูกพัน และส่งต่อสำนึกรักบ้านเกิดให้แก่คนรุ่นต่อไป ในเรื่องนี้ อนุชิต ศรีมหานาม กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก^{๑๓๕} ได้กล่าวไว้ว่า

“...ในโรงเรียนก็มีกิจกรรม... มีการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เด็กๆ อย่างเราภูมิใจ แล้วก็เน้นเรื่องการปลูกต้นไม้ เพราะอย่างงานจักสาน ก็ต้องใช้ไม้ไผ่ เราก็ต้องปลูกเพิ่ม มีโครงการเข้ามา คุณครูก็พาทำ...” อนุชิต ศรีมหานาม (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

การที่หน่วยงานต่างๆ มาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ความรู้ภูมินิเวศ ระหว่างชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ เป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดกระบวนการกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ ที่ทำให้เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ในชุมชนได้เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ และพร้อมที่จะช่วยกันดูแลอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติในชุมชนของตนให้คงอยู่^{๑๓๖} ซึ่งหากกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ไม่รบกวนความสงบสุขและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่^{๑๓๗} แม้จะริเริ่มจากคนหรือหน่วยงานภายนอกพื้นที่ คนในชุมชนก็พร้อมที่จะช่วยกันเรียนรู้และอนุรักษ์รักษาภูมินิเวศธรรมชาติไว้^{๑๓๘} จากการตระหนักรู้ เชื่อมโยงสู่การก่อตั้งเครือข่าย องค์กรหรือโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น หรือคนในชุมชน มีการจัดตั้ง

^{๑๓๒} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมุง หมู่ ๑ ตำบลนาหมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์, นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านหมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์, นายอนุชิต ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปันประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านหมุง ตำบลบ้านหมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอนุบาลและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านหมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

กลุ่ม ชุมชน ชนธรรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ภูมิโนเวศในพื้นที่^{๑๓๙} บนฐานของการเป็นสังคมของการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล และสิ่งดีๆ ในชุมชน

จะเห็นได้ว่า สภาพทั่วไป ด้านการให้การศึกษา ขององค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีความหลากหลาย ทั้งการเรียนรู้ศึกษาในรูปแบบทางการ และไม่เป็นทางการ ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากการเห็นคุณค่า การตระหนักรู้ ถึงความสำคัญ ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนของตน ผ่านระบบสถานศึกษาในพื้นที่ซึ่งมีการให้การเรียนรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติแก่คนในชุมชนในระบบ และนอกระบบสถานศึกษาเช่นในวิถีชีวิต อย่างไรก็ตาม พบว่าการให้ศึกษานอกระบบ อย่างไม่เป็นทางการก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อนการให้การศึกษาองค์ความรู้ในพื้นที่นั้นเป็นไปได้อย่างมีนัยสำคัญ

๔.๑.๔.๒ สภาพทั่วไป ขององค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการถ่ายทอด

จากผลการสัมภาษณ์ การสังเกต และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ สภาพทั่วไป ในการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ พบว่า ด้วยความที่ชุมชนในพื้นที่ทุ่งแสงหลวง และบริเวณโดยรอบ อยู่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ที่มีภูมิโนเวศธรรมชาติ และทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์ คนในชุมชนจึงมีองค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดส่งต่อมาจากบรรพบุรุษ รวมถึงองค์ความรู้ทั้งที่อยู่ในตัวบุคคล และในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในพื้นที่ของชุมชน ที่มีการส่งต่อองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นรุ่นต่อรุ่น ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตชาวเขา^{๑๔๐} ภูมิปัญญาวิถีชีวิตในรูปแบบการพึ่งพิงกับทรัพยากรธรรมชาติ^{๑๔๑} คนในชุมชนบางส่วนจึงเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืน^{๑๔๒} ก็ได้รับผลกระทบจากบริบททางกฎหมายป่าอนุรักษ์ที่เข้ามาจำกัดการขยายตัวของคนในชุมชน ดังที่ นายสมพงษ์ พิมพ์เสน ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ข้อมูลว่า^{๑๔๓}

“โอ้โฮ..บ้านน้ำพรม เป็นบ้านเก่าแก่ละ ไม่ได้บุกรุกอุทยานเลย... อยู่มาเนิ่นนานก่อนที่จะประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ... เรียกว่าเป็นหมู่บ้านเดียว กลางพื้นที่เลย... เหมือนเป็นไข่แดงกลางอุทยาน... ที่นี้พอเขาประกาศ ตอนแรกก็ไม่มีปัญหา เพราะราชการเขากันพื้นที่ออกให้เป็นที่ชาวบ้านได้... แต่พอนานไปหลายสิบปีเข้า ก็มีลูกมีหลาน ที่ทางไม่พอ... ขยับขยายทำมาหากิน... มีลูกหลานก็

^{๑๓๙} สัมภาษณ์, นายพิษณุชัย ทรงวุฒิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอนเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์, นางชวี แสงหล่อ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเขย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์, นายอนันตชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งสโกล อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์, นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

ส่งไปเรียนในเมือง อยากให้ไปทำมาหากิน มีหน้าที่การงานดีๆ...” สมพงษ์ พิมพ์เสน (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

ด้วยกระแสของบริบทพื้นที่ และการแข่งขัน ทำให้ผู้ปกครองในชุมชนทุ่งแสลงหลวงบางชุมชน ส่งบุตรหลานไปเล่าเรียนศึกษาในต่างอำเภอ หรือโรงเรียนขนาดใหญ่ในตัวจังหวัด^{๑๔๔} ทำให้คนรุ่นใหม่มีเวลาน้อยที่จะรวมกลุ่มศึกษาภูมิโนเวศในพื้นที่ของตนเอง หรือเรียนรู้องค์ความรู้เชิงภูมิโนเวศต่างๆ ที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองในครอบครัวจะถ่ายทอดให้ได้อย่างเต็มที่นัก^{๑๔๕} ซึ่งอาจส่งผลให้คนรุ่นใหม่ไม่ได้รับการถ่ายทอด เรียนรู้ความเป็นมา รวมถึงองค์ความรู้ต่างๆ ของคนรุ่นพ่อแม่อย่างเต็มที่ ทำให้เกิดการสูญเสียองค์ความรู้ของคนในรุ่นนั้นๆ ไปก็เป็นได้^{๑๔๖}

นอกจากนี้ ยังพบความพยายามของหน่วยงานต่างๆ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เข้ามาจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมต่างๆ^{๑๔๗} เพื่อให้คนในชุมชนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้^{๑๔๘} แต่ยังคงขาดการส่งเสริมยกย่องปราชญ์ชาวบ้านองค์ความรู้จากผู้ทรงภูมิปัญญา เพื่อให้คุณค่าแก่องค์ความรู้ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ถ่ายทอดไปยังผู้ที่สนใจ^{๑๔๙} รวมถึงการแบ่งเครือข่าย หรือการจำกัดคนเข้าร่วมเครือข่ายผู้ประกอบการต่างๆ ทำให้ไม่สามารถส่งเสริมการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดความรู้เชิงภูมิโนเวศธรรมชาติได้กว้างขวางไปยังประชาชนทั่วไป^{๑๕๐} ทำให้ต้องจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้ประกอบการ หรือประชาชนในพื้นที่ๆ มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่ายทางการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ดี หน่วยงานภาครัฐได้เคยเข้ามาจัดการและตั้งเครือข่ายผู้ประกอบการต่างๆ ในพื้นที่ๆ เกี่ยวข้องกับป่านุรักษ์ ในด้านภูมิโนเวศ เช่น กิจกรรมนันทนาการปิ่นเขา^{๑๕๑} กิจกรรมการเดินป่า การสำรวจถ้ำในเขตพื้นที่ป่านุรักษ์ที่มีความจำเพาะ ไม่สามารถทำได้โดยไม่ได้รับอนุญาต หนึ่งในเหตุผลคือการเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าว ก็เพื่อให้มีผู้นำทาง ที่มีความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ที่เป็นทั้งผู้นำทาง และแนะนำการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้ผู้มาเยี่ยมชม ได้เห็นความสำคัญของภูมิโนเวศ

^{๑๔๔} สัมภาษณ์, พระครูสุภัททกิจวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์, พระพิโมกษ์ ปภสสโร (ศรีจันทร์), ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำพระไทรงาม หมู่ ๘ บ้านดงใหม่ ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทฺธสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนาหมู หมู่ ๑ ตำบลนาหมู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์, นางสาวนภาพรรณ พัทธสีมา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งสโกลา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์, นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์, นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋, พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ^{๑๕๒} ในเรื่องนี้ นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลนามู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๑๕๓} ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“...ไปเองไม่ได้นะ เป็นที่อุทยาน มีการจัดการให้คนที่เขามีความรู้ นำทางไป ถ้าคุมๆ เข้าไปก็อาจหลง ติดถ้ำได้ เพราะถ้ำมันซับซ้อนบางที่มีน้ำในนั้น แล้วก็คนที่รู้พาเข้าไปได้ ก็ต้องมีความรู้เข้าใจที่จะเข้าไป บางทีก็เคยเข้าไปมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย บางทีก็เรียนจากคนรุ่นเก่าๆ ก็เลยรู้ตรงไหนมีอะไร...” ประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

ด้วยความสำคัญของการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะ ผู้นำชุมชนทุ่งแสลงหลวงบางชุมชน จึงมีความพยายามในการแบ่งหน้าที่ให้คนในชุมชน ในการดูแลภูมิโนเวศ มีการจัดตั้งเครือข่ายในการดูแล และอนุรักษ์ภูมิโนเวศ ซึ่งส่งต่อภูมิปัญญาองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นหลัง ให้มีความเข้าใจในการเดินป่า ในพื้นที่อนุรักษ์ รวมไปถึงการทำความเข้าใจในประเด็นของบทบาทหน้าที่ของคนในเครือข่ายที่มีต่อป่าอนุรักษ์ ว่าคนต้องอยู่กับป่า เป็นส่วนหนึ่งของระบบภูมิโนเวศทั้งหมดที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน^{๑๕๔} และส่งต่อองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นหลังให้มีความภูมิใจและเกิดความหวงแหนในทรัพยากรภูมิโนเวศธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ในชุมชนของตนเอง

นอกจากนี้ ยังพบว่าวัด หรือศาสนสถานดั้งเดิมในพื้นที่^{๑๕๕} ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้ เป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านการประชุม พูดคุยปรึกษาหารือ^{๑๕๖} ที่ตัวผู้นำชุมชน หรือผู้นำทางศาสนา ต่างมีบทบาทโดยตรงในการสร้างองค์ความรู้เพื่อให้เกิดการจัดการภูมิโนเวศธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนของตนเองให้เป็นไปด้วยความเหมาะสมอีกด้วย^{๑๕๗}

๔.๑.๔.๓ สภาพทั่วไป ขององค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการต่อยอด

จากผลการสัมภาษณ์ การสังเกต และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ สภาพทั่วไป ในการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการต่อยอดองค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ พบว่า

^{๑๕๒} สัมภาษณ์, นายนครินทร์ สุทธิโต, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลนามู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

การโยกย้ายของผู้คนด้วยปัจจัยต่างๆ ทำให้บริบทด้านพื้นที่โดยรอบชุมชนทุ่งแสงหลวง จึงมีความแตกต่างกันไป ตามแต่บริบทของชุมชนต่างๆ เช่น ในชุมชนทางด้านเหนือของอุทยานมี ชุมชนของชาวม้งที่อพยพมาอยู่ด้วยปัจจัยทางการเมืองในบริบทร่วมสมัย อุทยานแห่งชาติทุ่งแสง หลวง ที่มีที่ตั้งครอบคลุมทั้งสองจังหวัดนี้เชื่อมโยงกัน การรักษากฎมีปัญญาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของ ท้องถิ่น องค์ความรู้ ด้านการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิตในพื้นที่ของคนในชุมชน เช่น การนำวัสดุ จากธรรมชาติมาทำเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการดำรงชีพ และต่อยอดมาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนอง ทางด้านการท่องเที่ยว ของที่ระลึก ก็เป็นส่วนหนึ่งสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่นเดียวกับ การรับรู้ว่าเป็นคนในพื้นที่ทุ่งแสงหลวง ต้องมีหน้าที่ในการดูแล หวงแหน และรักษากฎนิเวศ ธรรมชาติให้คงเดิมอย่างยั่งยืนได้ เหมือนกับที่ชาวม้งบนภูเขาสูง ต้องอยู่กับน้ำและป่าไม้ได้อย่าง ประสานกลมกลืน แม้จะปรากฏว่าชาวไทยภูเขาเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ เป็นของคู่กัน แต่การใช้พื้นที่ ป่าอนุรักษ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนในพื้นที่เห็นความสำคัญของสิ่ง ที่ตนเองมีอยู่^{๑๕๘} โดยชุมชนทุ่งแสงหลวง จะเห็นได้ว่ามีผู้คนอพยพมาจากหลายพื้นที่ โดยเฉพาะ อย่างยิ่งชุมชนชาวไทยลื้อ ไทดำน้าย หรือชาวอีสาน จะมีภูมิปัญญาด้านการทอผ้า จักสาน ตัดตัวมา ด้วย และเป็นองค์ความรู้สำคัญที่ทำให้สามารถต่อยอดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใน ชุมชนได้^{๑๕๙} การมีองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนชุมชนอื่นๆ สามารถ นำมาต่อยอดเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว^{๑๖๐} หรือสามารถนำมาบรรจุลงในแพ็คเกจท่องเที่ยว สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ได้^{๑๖๑} โดยคนในชุมชนที่มีองค์ความรู้ สามารถส่งต่อและ ต่อยอดให้เกิดมูลค่าเพิ่มเป็นรายได้เล็กๆ น้อยๆ ให้กับครอบครัวนอกฤดูเกษตรกรรมได้อีกด้วย^{๑๖๒}

นอกจากนี้ ในแง่ศาสนสถานในพื้นที่ จากความสำคัญและควมมีเอกลักษณ์ของศาสน สถานที่เป็นศูนย์รวมในหลากหลายของคนในชุมชนในบริบททุ่งแสงหลวง ที่อยู่ในพื้นที่รอยต่อ หรือใน พื้นที่ป่าอนุรักษ์ของภาครัฐ หลายแห่งใกล้เคียงหรือมีถ้า ภูผาหินทิ้งดงาม^{๑๖๓} ทำให้เป็นทุนทางความ ศรัทธาที่คนนอกพื้นที่เข้ามาต่อยอด ดีความ เช่น การนิยามถ้ำในพื้นที่ศาสนสถานว่าเป็นวังบาดาล วัง พญานาค ฯลฯ สามารถสร้างความรับรู้ทางความเชื่อ^{๑๖๔} ที่ประสานสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ได้ โดยเป็นทุนที่สามารถต่อยอดให้ศาสนสถานให้ความสำคัญกับการ

^{๑๕๘} สัมภาษณ์, นางซัว แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์, พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยับ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์, นายผู้ช่วยบ้านมุง, กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๑ บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์, พระพิโมกษ์ ปภสโร (ศรีจันทร์), ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำพระไทรงาม หมู่ ๘ บ้านดงใหม่ ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

อนุรักษ์ภูมินิเวศนทรัพยากรธรรมชาติไว้ ให้ได้รับการพัฒนาในเชิงโครงสร้างโดยคนนอกพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญได้อีกด้วย^{๑๖๕}

อย่างไรก็ดี ยังคงพบว่า บางพื้นที่ที่คนในชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ และให้การเรียนรู้ความสัมพันธ์ของระบบนิเวศน์เป็นเรื่องของผู้นำชุมชนที่ต้องรับผิดชอบ^{๑๖๖} ในขณะที่การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่มีอยู่ คนในชุมชนบางส่วนไม่ได้สนใจและตระหนักที่จะเข้ามาสืบทอดเพื่อนำมาเป็นทุนในการต่อยอดให้เกิดคุณค่าในด้านอื่นๆ^{๑๖๗} ทำให้ปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ เช่น สถานศึกษา พยายามส่งเสริมเพื่อสร้างให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้คนในชุมชนได้พัฒนาศักยภาพเพื่อนำมาสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ในรูปแบบต่างๆ ที่แปลกใหม่^{๑๖๘} มีการเข้ามาแนะนำ ส่งเสริม การผลิตต่อยอดผลิตภัณฑ์จากหัตถกรรมชุมชน เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนทุ่งแสลงหลวงในมิติที่แตกต่างอยู่เสมอ^{๑๖๙} อย่างไรก็ตามการจัดการโดยส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมฐานข้อมูลที่เป็นสภาพปัจจุบันตามรูปแบบ^{๑๗๐} โดยการจัดการที่ทำให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติของชุมชนที่ปรากฏผลชัดเจนคือการส่งเสริมในรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่เป็นการจัดการของภาคเอกชน เช่น การมีแหล่งเรียนรู้ผ้ามัดย้อม^{๑๗๑} ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การนำผ้าย้อมหรือผ้าทอในชุมชน มาทำเป็นของที่ระลึก ที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังที่นางสาวธัญพร หล้าชีว นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๑๗๒} กล่าวไว้ว่า

“...เอาของดีของชุมชนที่มีอยู่ มาต่อยอด คิดสร้างสรรค์ สร้างรายได้ โดยให้คนที่มาเที่ยว มาเยี่ยมชมวิถีโฮมสเตย์... ใช้เวลาที่มี มาทำของที่ระลึก น่ารักๆ กับชาวบ้าน เป็นของภูมิเอาจว่าเป็น ค้างคาวผ้ามัดย้อมตัวเดียวในโลก สร้างความผูกพัน...” ธัญพร หล้าชีว (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

ตัวอย่างของการที่หน่วยงานต่างๆ มาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ความรู้ภูมินิเวศ ระหว่างชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ เข้ามารวบรวมองค์ความรู้และจัดการส่งเสริม ต่อ

^{๑๖๕} สัมภาษณ์, แมชชีจินตนา จิตต์สุนทร, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์, พระอธิการไกรสร พุทธโสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์, นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์, พระครูสุภัทรกิจวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์, นางสาวกนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาอนุรักษนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์, นางสาวธัญพร หล้าชีว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ยอดจากฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม ที่ทำโดยภาครัฐ ก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนทุ่งแสงหลวง ได้ถ่ายทอดวิถีชีวิตภูมิปัญญา ผ่านการสร้างอัตลักษณ์หรือภาพจำจากค้ำควบ้านมุง ที่มีนับล้านตัว เป็นแลนด์มาร์ค หรือแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่ห้ามพลาด สิ่งเหล่านี้เป็นการจัดการเพื่อสร้างให้คนในชุมชน และคนภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชน ได้เกิดความรักและหวงแหนความเป็นภูมิโนเวศธรรมชาติที่สมบูรณ์ของชุมชนทุ่งแสงหลวง เพราะหากภูมิโนเวศถูกทำลาย สิ่งเหล่านี้ก็จะเหลือเพียงของที่ระลึกแทนของจริงที่หายไป

การต่อยอดสร้างสัญญาณโดยดึงทัศนภาพของภูมิโนเวศอันงดงามของคนในชุมชนมาเป็นจุดขาย ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของการจัดการต่อยอดจากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อร่วมกันอนุรักษ์ ดังนั้นการที่ชุมชนมีการออกแบบ และร่วมกันระหว่างคนในและนอกชุมชน โดยมีการวางแผน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อหาทาง ป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ โดยใช้กลไกต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับ การส่งต่อความอุดมสมบูรณ์ของภูมิโนเวศธรรมชาติในยุคนี้ให้แก่คนรุ่นต่อไป

โดยสรุป การสัมภาษณ์เพื่อศึกษาระดับศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมิโนเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เพื่อการศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ พบว่า พื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สามารถจำแนกสภาพทั่วไปด้าน ประเภท ของ องค์ความรู้ระบบภูมิโนเวศธรรมชาติ ได้เป็น ๔ มิติ คือ มิติภูมิโนเวศธรรมชาติ, มิติด้านสิ่งแวดล้อม, มิติด้านการอนุรักษ์, และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว และสามารถจำแนกสภาพทั่วไปด้าน การจัดการ องค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ทั้งในประเด็นการประกอบอาชีพ ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ได้เป็น ๔ มิติ คือ ด้านพื้นที่, ด้านการจัดการ, ด้านกระบวนการกิจกรรม, ด้านองค์กรชุมชน นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่พิจารณาในด้านสภาพทั่วไปด้าน การให้การศึกษา การถ่ายทอด และการต่อยอด ขององค์ความรู้ด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ซึ่งการศึกษาเพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมิโนเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จึงควรพิจารณาพื้นฐานจากสภาพทั่วไป ทั้งในมิติประเภทและสภาพของการจัดการดังกล่าว ซึ่งต้องทำการศึกษาให้ชัดเจน และเป็นไปในทางเดียวกัน เพื่อสามารถนำมาค้นหาความพร้อมและความต้องการ จากคนในชุมชน เพื่อพัฒนาเป็นกระบวนการ ในการจัดการความรู้ภูมิโนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้อย่างตรงต่อความจำเป็นต่อไป

ดังนั้นงานนี้ จึงจำเป็นต้องศึกษาความต้องการ และความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมิโนเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อกำหนดกรอบและประเมินความต้องการจำเป็น ที่สามารถตรวจสอบและพิจารณาได้ชัดเจนโดยใช้สถิติเข้ามาพิจารณาเพิ่มเติม ในการพัฒนาภูมิโนเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ภายใต้อัตลักษณ์ของระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืน ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ดังจะได้แสดงให้เห็นในหัวข้อต่อไป

แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสิ่งแวดล้อม ดังนี้

๑. การให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้ผู้เรียน ได้รู้จักธรรมชาติ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์อย่างแท้จริง โดยให้มีการศึกษาถึง นิเวศวิทยา และความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความรู้จริง ในการดำรงชีวิต ให้ผสมกลมกลืน กับธรรมชาติที่อยู่โดยรอบ ได้มุ่งสอน โดยยึดหลักศาสนา โดยสอนให้คนมีชีวิต ความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ไม่ทำลายชีวิตอื่นๆ ที่อยู่ ในธรรมชาติด้วยกัน พิจารณาถึง ความเป็นไปตามธรรมชาติที่เป็นอยู่ ยอมรับความเป็นจริง ของธรรมชาติ และยอมรับความจริงนั้น โดยไม่ฝืนธรรมชาติ ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ อย่างสิ้นเปลือง น้อยที่สุด ทำให้เกิดทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการ ของสังคมและประเทศชาติ ในการพัฒนา

๒. การสร้างจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการทำให้บุคคล เห็นคุณค่าและตระหนัก ในสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบ จากการทำกิจกรรม ที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความรู้สึก รับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ระหว่างสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา การสร้างจิตสำนึก โดยการให้การศึกษา เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจ ของบุคคล และยังมีผล ต่อ พฤติกรรม ของบุคคล ให้มีการเปลี่ยนแปลง การดำเนินชีวิต ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้อง กลมกลืน กับธรรมชาติ

๓. การส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยให้เอื้อต่อสิ่งแวดล้อม ดำรงชีวิต โดยสอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งการปรับเปลี่ยน พฤติกรรม ที่เอื้อต่อสิ่งแวดล้อมนี้ จะเป็นสิ่งที่เกิดตามมา จากการให้การศึกษา และการสร้างจิตสำนึก ทำให้มีการดำรงชีวิต โดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติ

๔.๒ ความต้องการ และความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการวิจัยเชิงในหัวข้อก่อนหน้านี้ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้เสนอแนวทางการวิจัย เพื่อมุ่งพัฒนา สังเคราะห์และปรับประยุกต์สร้างการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยสามารถจำแนกสภาพทั่วไปด้าน ประเภท ของ องค์ความรู้ระบบภูมิ นิเวศธรรมชาติ ได้เป็น ๔ มิติ คือ มิติภูมินิเวศธรรมชาติ, มิติด้านสิ่งแวดล้อม, มิติด้านการอนุรักษ์, และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว และสามารถจำแนกสภาพทั่วไปด้าน การจัดการ องค์ความรู้ ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ทั้งในประเด็นการประกอบอาชีพ ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ได้เป็น ๔ มิติ คือ ด้านพื้นที่, ด้านการจัดการ, ด้านกระบวนการกิจกรรม, ด้านองค์กรชุมชน นอกจากนี้ยังมี ประเด็นที่พิจารณาในด้านสภาพทั่วไปด้าน การให้การศึกษา การถ่ายทอด และการต่อยอด ขององค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ตามความเห็นจากผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษา "ความต้องการจำเป็น" หรือ Needs ในการจัดการ ความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จากผลการวิจัยเชิงประจักษ์ แล้วจึงนำมากำหนดทิศทางที่ควรปฏิบัติจริง เพื่อให้การจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นที่ยอมรับ และตรงต่อความต้องการจำเป็นในบริบทปัจจุบันและอนาคตได้ต่อไป อย่างไรก็ดี เพื่อเสริมความจำเป็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้การ วิจัยเชิงปริมาณร่วมด้วย เพื่อลดแนวโน้มความความลำเอียงของข้อมูล สร้างความมั่นใจในการใช้ได้

ของผลที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อยืนยันสนับสนุนให้ข้อมูลเชิงคุณภาพมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ทำให้งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) จึงมีความจำเป็นยิ่ง ที่จะต้องมีการศึกษาเชิงปริมาณต่อไป เพื่อสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำผลที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพ มาสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) และนำไปรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวงในจังหวัดพิษณุโลก ๓ อำเภอ ที่ทำการวิจัย คือ อำเภอนครไทย อำเภอวังทอง อำเภอเนินมะปราง รวมจำนวน ๔๐๐ คน และวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ไปพร้อมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น สำหรับการหาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ความเป็นไปได้ของการพัฒนา การจัดการ ความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำผลการวิจัยเชิงสถิติที่ได้ มาจัดทำองค์ประกอบที่ควรพัฒนาในพื้นที่ชุมชนต้นแบบ ที่เหมาะสมจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการลงพื้นที่พัฒนาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้ในขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดย ผศ.ดร.วิรัตน์ ผู้วิจัยนำเสนอต่อไปนี้

๔.๒.๑ ข้อค้นพบด้าน ความต้องการ ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาข้อมูลระดับความต้องการในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการ ความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ศึกษาข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามประเมินจากความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวงในจังหวัดพิษณุโลก ๓ อำเภอ ที่ทำการวิจัย คือ อำเภอนครไทย อำเภอวังทอง อำเภอเนินมะปราง รวมจำนวน ๔๐๓ คน ผลการวิเคราะห์ระดับความต้องการในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๖ - ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๖

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความต้องการ ในการพัฒนา
ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน
พื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวม

(n=๔๐๓)

ข้อ	ระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลกในภาพรวม	ระดับความต้องการ		
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย
๑	มิติภูมินิเวศธรรมชาติ	๓.๑๒	๐.๖๐	มาก
๒	มิติด้านสิ่งแวดล้อม	๓.๕๘	๐.๓๐	มาก
๓	มิติด้านการอนุรักษ์	๓.๕๐	๐.๓๑	มาก
๔	มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	๓.๕๑	๐.๔๔	มาก
ภาพรวม		๓.๔๒	๐.๓๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า เมื่อพิจารณาในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = 0.34) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านสิ่งแวดล้อมค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.5$, S.D. = 0.30) รองลงมาคือ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.44) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 0.60) ในมิติภูมินิเวศธรรมชาติ

ตารางที่ ๔.๗

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความต้องการในการพัฒนา
ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ
ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านภูมินิเวศธรรมชาติ

(n=๔๐๓)

ข้อ	มิติด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับ ความต้องการ		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑	ความรู้ในด้านกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่	3.53	0.50	มาก
๒	ชุมชนรับรู้ถึงบทบาท ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการบริหารจัดการพื้นที่	3.46	0.62	มาก
๓	ความรู้ รวมถึงความภาคภูมิใจ ในการมีภูมินิเวศธรรมชาติ ของคนในพื้นที่	3.32	0.73	มาก
๔	องค์ความรู้ ด้านการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิตในพื้นที่ของคนในชุมชน เช่น การนำวัสดุจากธรรมชาติมาทำเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการดำรงชีพ	3.11	0.95	มาก
๕	ชุมชนมีการออกแบบ การบริหารจัดการ ระหว่างคนในชุมชนด้วยตนเอง เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อธรรมชาติในพื้นที่	2.86	1.04	ปานกลาง
๖	ชุมชนมีการออกแบบ การบริหารจัดการร่วมกันระหว่างคนในและนอกชุมชน	2.89	1.02	ปานกลาง
๗	มีการวางแผน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อหาทางป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่	3.21	0.77	มาก
๘	ชุมชนมีการ กำหนดมาตรการและข้อตกลงร่วมกัน เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่	2.37	1.21	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๗ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับ ความต้องการ		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๙	มีการเรียนรู้ และถ่ายทอด องค์ความรู้ภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ โดยคนในชุมชน	๓.๒๒	๐.๗๖	มาก
๑๐	มีการจัดอบรม องค์ความรู้ภูมิโนเวศน์ โดยหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จากภายนอกชุมชน	๓.๐๗	๐.๙๑	มาก
๑๑	หน่วยงานต่างๆ มาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ความรู้ภูมิโนเวศ ระหว่างชุมชนต่างๆ ในพื้นที่	๓.๐๙	๐.๗๙	มาก
๑๒	มีความพยายาม ของชุมชน ในการฟื้นฟูภูมิโนเวศน์ โดยการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกต่างๆ	๓.๕๘	๐.๕๙	มาก
๑๓	ผู้นำชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ ให้คนในชุมชน ในการดูแล ภูมิโนเวศ	๓.๗๙	๐.๔๔	มาก
๑๔	มีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมิโนเวศ โดยคนในชุมชน เป็นผู้ริเริ่ม	๓.๐๐	๐.๘๕	มาก
๑๕	มีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมิโนเวศ โดยหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จากภายนอกชุมชน	๒.๓๖	๑.๐๔	ปานกลาง
๑๖	มีองค์กรชุมชน ที่ดูแลโดยคนในชุมชน หรือที่มีส่วนร่วม เพื่อการให้ความรู้ และการอนุรักษ์ภูมิโนเวศ	๓.๑๖	๐.๗๔	มาก
ภาพรวม		๒.๑๒	๓.๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อ ระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมิโนเวศน์ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 0.60) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมิโนเวศน์ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ มิติด้านภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.44) ในข้อที่ว่า ผู้นำชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ ให้คนในชุมชน ในการดูแลภูมิโนเวศ รองลงมาคือ มีความพยายาม ของชุมชน ในการฟื้นฟูภูมิโนเวศน์ โดยการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกต่างๆ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.36$, S.D. = 1.04) ในข้อที่ว่า มีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมิโนเวศ โดยหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จากภายนอกชุมชน

ตารางที่ ๔.๘

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความต้องการ ในการพัฒนา
ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ
ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านสิ่งแวดล้อม

(n=๔๐๓)

ข้อ	มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับ ความต้องการ		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑	ชุมชนเข้าใจถึง การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่ นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ในพื้นที่	๓.๘๑	๐.๓๙	มาก
๒	มีความพยายามในการการรักษาสภาพแวดล้อมของ พื้นที่ โดยคนในชุมชนเอง	๓.๕๔	๐.๕๙	มาก
๓	ชุมชนเข้าใจถึง สภาพสิ่งแวดล้อมว่า มีความสัมพันธ์กับ วิถีชีวิต ของชุมชน ที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ทั้งในด้าน การดำรงชีพ หรือการท่องเที่ยว	๓.๖๖	๐.๔๗	มาก
๔	สภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ มีความปลอดภัย ไม่มีสถิติ การเกิดเหตุอันตรายบ่อยครั้ง	๓.๕๗	๐.๖๐	มาก
๕	คนในชุมชนเข้าใจ กฎระเบียบในพื้นที่ ว่าด้วย สิ่งแวดล้อม เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การสัญจรฯ	๓.๓๐	๐.๖๖	มาก
๖	ในชุมชน มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและ สาธารณูปโภค ที่เหมาะสมและกลมกลืนกับสภาพ สิ่งแวดล้อม	๓.๔๗	๐.๖๒	มาก
๗	ในชุมชนมีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูก สุลักษณะ มีการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	๓.๕๕	๐.๔๙	มาก
๘	ในชุมชนมีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืน กับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของ เสียที่ได้มาตรฐาน	๓.๔๙	๐.๖๐	มาก
๙	กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มี ความเปราะบางทางนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม เช่น สัตว์ ป่า ปลาในลำ ที่อยู่ในระยะสืบพันธุ์ เป็นต้น	๓.๘๐	๐.๓๙	มาก
๑๐	กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจากคนภายนอก เป็น ที่ยอมรับของคนในชุมชน ไม่รบกวนความสงบสุขและ วิถีชีวิตของคนในพื้นที่	๓.๕๘	๐.๖๙	มาก
๑๑	กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่ทำให้สิ่งแวดล้อม เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ปริมาณขยะ และของเสียที่ เพิ่มมากขึ้นจนทำให้สูญเสียทัศนียภาพ	๓.๗๐	๐.๔๕	มาก

ตารางที่ ๔.๘ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับ ความต้องการ		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑๒	มีความพยายาม ของชุมชน ในการฟื้นฟูภูมิโนเวศฯ โดย การปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของพื้นที่อย่าง ต่อเนื่อง	๓.๔๗	๐.๖๐	มาก
๑๓	มีการก่อตั้งเครือข่าย องค์กรหรือโครงการด้าน สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นหรือคน ในชุมชน	๓.๕๕	๐.๔๙	มาก
๑๔	มีการก่อตั้งเครือข่าย องค์กรหรือโครงการด้าน สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่สอดคล้องกับบริบททางด้านพื้นที่ ที่เกิดจากหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จาก ภายนอก ชุมชน	๓.๖๔	๐.๔๘	มาก
ภาพรวม		๓.๕๘	๐.๓๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อ ระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมิโนเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.30) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมิโนเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านภูมิโนเวศธรรมชาติ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.34) ในข้อที่ว่า ชุมชนเข้าใจถึง การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ในพื้นที่ รองลงมาคือ กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ปริมาณขยะ และของเสียที่เพิ่มมากขึ้นจนทำให้สูญเสียทัศนียภาพ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.66) ในข้อที่ว่า คนในชุมชนเข้าใจ กฎระเบียบในพื้นที่ ว่าด้วยสิ่งแวดล้อม เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การสัญจรฯ

ตารางที่ ๔.๙

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความต้องการ
ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ
ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการอนุรักษ์

(n=๔๐๓)

ข้อ	มิติด้านการอนุรักษ์ ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับ ความต้องการ		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑	ชุมชนรับรู้ถึง ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ว่ามีความ อุดมสมบูรณ์	๓.๗๙	๐.๔๙	มาก
๒	ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ไม่ถูกรบกวน หรือไม่มี สิ่งก่อสร้างต่างๆ เข้ามาแทนที่สภาพธรรมชาติ	๓.๔๘	๐.๖๐	มาก
๓	ชุมชนรับรู้ถึงบทบาท ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการ ร่วมกันอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่	๓.๔๕	๐.๖๘	มาก
๔	คนในชุมชนเคารพ การแบ่งเขตพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่ นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ตามกฎหมาย	๓.๕๒	๐.๗๘	มาก
๕	คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ มาตรการในพื้นที่ ว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติ	๓.๕๒	๐.๕๐	มาก
๖	มีการปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ ให้แก่คนใน ชุมชน	๓.๖๕	๐.๔๗	มาก
๗	มีการสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดการอนุรักษ์ ที่ เหมาะสมและพอเพียง	๓.๐๕	๐.๕๘	มาก
๘	มีความพยายามนำเทคโนโลยีต่างๆ มาช่วยจัดการ อนุรักษ์ภูมินิเวศในพื้นที่	๓.๖๖	๐.๔๗	มาก
๙	กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน มุ่งเน้น การใช้ ทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่จำเป็น (น้อยที่สุดและ คุ้มค่า)	๓.๔๙	๐.๖๐	มาก
๑๐	มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม การซ่อมแซมเพื่อใช้ซ้ำ การรีไซเคิล เพื่อลดผลกระทบต่อภูมินิเวศในพื้นที่	๓.๗๖	๐.๔๓	มาก
๑๑	มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริม การฟื้นฟูคืนสภาพเดิมของภูมิ นิเวศในพื้นที่ เช่น การปลูกบวบป่า เป็นต้น	๓.๘๖	๐.๓๕	มาก
๑๒	มีรูปแบบความพยายาม ของชุมชน ในการช่วยกันเฝ้า ระวังและดูแลป้องกันภูมินิเวศในพื้นที่	๓.๕๖	๐.๔๙	มาก
๑๓	มีตัวแทนของชุมชน ในการวางแผนหรือบริหาร อนุรักษ์ภูมินิเวศร่วมกับหน่วยงานต่างๆ	๓.๗๑	๐.๔๕	มาก

ตารางที่ ๔.๙ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านการอนุรักษ์ ของระดับการพัฒนาฯ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับ ความต้องการ		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑๔	คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและรักษาภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่	๓.๕๖	๐.๕๘	มาก
๑๕	มีการจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ภูมินิเวศในพื้นที่	๒.๘๙	๐.๙๖	ปานกลาง
๑๖	มีการก่อตั้งโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากคนในชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม	๓.๒๑	๐.๘๒	มาก
ภาพรวม		๓.๕๐	๐.๓๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อ ระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการอนุรักษ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.31) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการอนุรักษ์ มิติด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.49) ในข้อที่ว่า ชุมชนรับรู้ถึง ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ว่ามีความอุดมสมบูรณ์ รองลงมาคือ มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูคืนสภาพเดิมของภูมินิเวศในพื้นที่ เช่น การปลูกบวบป่า เป็นต้น ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.89$, S.D. = 0.96) ในข้อที่ว่า มีการจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ภูมินิเวศในพื้นที่

ตารางที่ ๔.๑๐

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

(n=๔๐๓)

ข้อ	มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของระดับการพัฒนาฯ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความ ต้องการ		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑	คนในชุมชนมีความรู้ หรือมีจุดบริการท่องเที่ยว ที่สามารถแนะนำ ด้านเส้นทางการคมนาคม และการเดินทางสาธารณะในพื้นที่ให้แก่บุคคลภายนอกได้	๓.๐๗	๐.๘๑	มาก
๒	มีการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวภูมินิเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน	๓.๕๗	๐.๖๗	มาก

ตารางที่ ๔.๑๐ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความ ต้องการ		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๓	ในชุมชน มีการติดตั้งป้ายบอกทาง ป้ายความเป็นมา ข้อจำกัด และความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวภูมิวนิเวศ อย่างเพียงพอ	๓.๘๒	๐.๓๘	มาก
๔	ชุมชนมีการรวบรวมองค์ความรู้ด้านแหล่งท่องเที่ยว ของชุมชน และเผยแพร่โดยสื่อหลากหลาย เช่น แผ่น พับ โปสเตอร์ ป้ายแสดงข้อมูล ฯลฯ	๓.๘๗	๐.๓๘	มาก
๕	คนในชุมชนมีความพร้อม ในการรองรับมาตรการ ด้านความปลอดภัย และสามารถรับมือกับเหตุการณ์ ฉุกเฉินในแหล่งท่องเที่ยวตลอดเวลา	๓.๘๑	๐.๓๙	มาก
๖	มีกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเป็นมา ความสำคัญของภูมิวนิเวศในพื้นที่ ระหว่างคนใน ชุมชนด้วยกันเอง	๓.๑๒	๐.๗๗	มาก
๗	มีการอบรมด้านการท่องเที่ยว ความเป็นมา ความสำคัญของภูมิวนิเวศในพื้นที่ ระหว่างคนใน ชุมชนกับหน่วยงานต่างๆ	๓.๔๖	๐.๖๕	มาก
๘	มีความพยายามในการควบคุม หรือจำกัดปริมาณ ไม่ให้มีนักท่องเที่ยวมากเกินไป ในพื้นที่ภูมิวนิเวศที่ เปราะบาง	๓.๗๔	๐.๕๔	มาก
๙	มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่ นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมิวนิเวศ เช่น ป้ายข้อมูล แผ่นพับ หรือการจัดนิทรรศการ	๓.๔๙	๐.๗๕	มาก
๑๐	มีการจัดกิจกรรมให้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจ เฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการปีนผา การดูสัตว์ การศึกษาพืชพรรณไม้	๓.๖๓	๐.๗๓	มาก
๑๑	มีการเชื่อมโยงกิจกรรมในพื้นที่ กับแหล่งท่องเที่ยว ภูมิวนิเวศธรรมชาติอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง	๓.๖๔	๐.๖๓	มาก
๑๒	มีการออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และจัดทำ ป้ายข้อมูลบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ ครอบคลุม รองรับภาษาที่หลากหลาย	๓.๐๓	๐.๘๓	มาก
๑๓	คนในชุมชนมีส่วนร่วม ในการช่วยดูแลและรักษาภูมิ วนิเวศธรรมชาติในพื้นที่	๓.๔๖	๐.๕๘	มาก

ตารางที่ ๔.๑๐ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความ ต้องการ		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑๔	คนในชุมชนมีการรวมกลุ่ม เพื่อกระจายรายได้ และ ผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว ให้แก่ชาวบ้านที่มี ส่วนร่วมอย่างเหมาะสม	๓.๕๒	๐.๕๘	มาก
๑๕	คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการ จัดการ หรือการมีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวใน ชุมชน	๓.๔๖	๐.๖๖	มาก
๑๖	คนในชุมชนมีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน ในการทำ หน้าที่เพื่อส่งเสริมเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว	๓.๖๒	๐.๕๘	มาก
ภาพรวม		๓.๕๑	๐.๔๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อ ระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๑$, S.D. = ๐.๔๔) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว มิติด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๓๘) ในข้อที่ว่า ชุมชนมีการรวบรวมองค์ความรู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และเผยแพร่ โดยสื่อหลากหลาย เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ ป้ายแสดงข้อมูล ฯลฯ รองลงมาคือ ในชุมชน มีการติดตั้ง ป้ายบอกทาง ป้ายความเป็นมา ข้อจำกัด และความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวภูมินิเวศ อย่างเพียงพอ ส่วน ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๐๓$, S.D. = ๐.๘๓) ในข้อที่ว่า มีการออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และ จัดทำป้ายข้อมูลบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ครอบคลุม รองรับภาษาที่หลากหลาย

๔.๒.๒ ข้อค้นพบด้าน ความพร้อม ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาข้อมูลระดับสภาพ ความพร้อม ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบัน ได้ ศึกษาข้อมูลจากประชาชนในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวงในจังหวัดพิษณุโลก ๓ อำเภอ ที่ทำการวิจัย คือ อำเภอนครไทย อำเภอวังทอง อำเภอเนินมะปราง รวมจำนวน ๔๐๓ คน ผลการวิเคราะห์ระดับสภาพ ความพร้อม ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบัน แสดงด้วยค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ ความหมาย มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑๑-๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๑

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความพร้อม
ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ
ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวม

(n=๔๐๓)

ข้อ	ระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวม	ระดับความต้องการ		
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย
๑	มิติภูมินิเวศธรรมชาติ	๒.๑๒	๐.๓๑	ปานกลาง
๒	มิติด้านสิ่งแวดล้อม	๒.๔๒	๐.๓๑	ปานกลาง
๓	มิติด้านการอนุรักษ์	๒.๔๓	๐.๒๓	ปานกลาง
๔	มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	๒.๓๑	๐.๔๐	ปานกลาง
ภาพรวม		๒.๓๑	๐.๒๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า เมื่อพิจารณาในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อระดับความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๓๑$, S.D. = ๐.๒๒) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการอนุรักษ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๒.๔๓$, S.D. = ๐.๒๓) รองลงมาคือ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = ๒.๔๒$, S.D. = ๐.๓๑) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๒.๑๒$, S.D. = ๐.๓๑) ในมิติภูมินิเวศธรรมชาติ

ตารางที่ ๔.๑๒

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความพร้อม
ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ
ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านภูมินิเวศธรรมชาติ

(n=๔๐๓)

ข้อ	มิติด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑	ความรู้ในด้านกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่	๒.๕๗	๐.๘๒	ปานกลาง
๒	ชุมชนรับรู้ถึงบทบาท ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการบริหารจัดการพื้นที่	๒.๕๓	๐.๘๔	ปานกลาง
๓	ความรู้รับรู้ รวมถึงความภาคภูมิใจ ในการมีภูมินิเวศธรรมชาติ ของคนในพื้นที่	๒.๘๘	๐.๘๑	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๑๒ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านภูมิโนทัศน์ธรรมชาติ ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๔	องค์ความรู้ ด้านการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิต ในพื้นที่ของคนในชุมชน เช่น การนำวัสดุจาก ธรรมชาติมาทำเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการดำรงชีพ	๑.๙๒	๐.๘๖	น้อย
๕	ชุมชนมีการออกแบบ การบริหารจัดการ ระหว่างคน ในชุมชนด้วยตนเอง เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทาง ลบที่จะส่งผลกระทบต่อธรรมชาติในพื้นที่	๒.๑๘	๑.๐๔	ปานกลาง
๖	ชุมชนมีการออกแบบ การบริหารจัดการ ร่วมกันระหว่างคนในและนอกชุมชน	๑.๙๔	๐.๘๘	น้อย
๗	มีการวางแผน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อหาทาง ป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลกระทบต่อ ความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่	๒.๐๑	๐.๗๙	ปานกลาง
๘	ชุมชนมีการ กำหนดมาตรการและข้อตกลงร่วมกัน เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลกระทบต่อ ความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่	๑.๓๖	๐.๖๘	น้อย
๙	มีการเรียนรู้ และถ่ายทอด องค์ความรู้ภูมิโน ทัศน์ ธรรมชาติ โดยคนในชุมชน	๑.๙๐	๐.๗๕	น้อย
๑๐	มีการจัดอบรม องค์ความรู้ภูมิโนทัศน์ฯ โดยหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จากภายนอกชุมชน	๒.๒๒	๐.๘๓	ปานกลาง
๑๑	หน่วยงานต่างๆ มาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ความรู้ภูมิโนทัศน์ฯ ระหว่างชุมชนต่างๆ ใน พื้นที่	๑.๗๒	๐.๕๖	น้อย
๑๒	มีความพยายาม ของชุมชน ในการฟื้นฟูภูมิโนทัศน์ฯ โดยการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกต่างๆ	๒.๒๒	๐.๗๐	ปานกลาง
๑๓	ผู้นำชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ ให้คนในชุมชน ในการ ดูแลภูมิโนทัศน์ฯ	๒.๙๓	๐.๗๖	ปานกลาง
๑๔	มีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมิโนทัศน์ฯ โดยคนใน ชุมชน เป็นผู้ริเริ่ม	๑.๕๔	๐.๖๐	น้อย
๑๕	มีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมิโนทัศน์ฯ โดย หน่วยงาน หรือนักวิชาการ จากภายนอกชุมชน	๑.๔๙	๐.๖๑	น้อย
๑๖	มีองค์กรชุมชน ที่ดูแลโดยคนในชุมชน หรือที่มีส่วน ร่วม เพื่อการให้ความรู้ และการอนุรักษ์ภูมิโนทัศน์ฯ	๒.๑๘	๐.๖๙	ปานกลาง
ภาพรวม		๒.๑๒	๐.๓๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อระดับความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านภูมินิเวศธรรมชาติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๑๒$, S.D. = ๐.๓๑) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๒.๙๓$, S.D. = ๐.๗๖) ในข้อที่ว่า ผู้นำชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ให้คนในชุมชน ในการดูแลภูมินิเวศ รองลงมาคือ ความรับรู้ รวมถึงความภาคภูมิใจ ในการมีภูมินิเวศธรรมชาติ ของคนในพื้นที่ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๑.๔๙$, S.D. = ๐.๖๑) ในข้อที่ว่า มีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมินิเวศ โดยหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จากภายนอกชุมชน

ตารางที่ ๔.๑๓

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความพร้อม
ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ
ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านสิ่งแวดล้อม

(n=๔๐๓)

ข้อ	มิติด้านสิ่งแวดล้อมของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑	ชุมชนเข้าใจถึง การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่ นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ในพื้นที่	๓.๒๐	๐.๖๕	มาก
๒	มีความพยายามในการการรักษาสภาพแวดล้อมของ พื้นที่ โดยคนในชุมชนเอง	๒.๕๒	๐.๖๐	ปานกลาง
๓	ชุมชนเข้าใจถึง สภาพสิ่งแวดล้อมว่า มีความสัมพันธ์กับ วิถีชีวิต ของชุมชน ที่ต้องพึงพาธรรมชาติ ทั้งในด้าน การดำรงชีพ หรือการท่องเที่ยว	๒.๗๖	๐.๘๘	ปานกลาง
๔	สภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ มีความปลอดภัย ไม่มีสถิติ การเกิดเหตุอันตรายบ่อยครั้ง	๒.๔๒	๐.๖๘	ปานกลาง
๕	คนในชุมชนเข้าใจ กฎระเบียบในพื้นที่ ว่าด้วย สิ่งแวดล้อม เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การสัญจรฯ	๒.๒๕	๐.๗๕	ปานกลาง
๖	ในชุมชน มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและ สาธารณูปโภค ที่เหมาะสมและกลมกลืนกับสภาพ สิ่งแวดล้อม	๒.๔๗	๐.๗๑	ปานกลาง
๗	ในชุมชนมีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูก สุขลักษณะ มีการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	๒.๖๗	๐.๕๐	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๑๓ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านสิ่งแวดล้อมของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๘	ในชุมชนมีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	๒.๓๒	๐.๖๘	ปานกลาง
๙	กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม เช่น สัตว์ป่า ปลาในถ้ำ ที่อยู่ในระยะสืบพันธุ์ เป็นต้น	๒.๕๐	๐.๘๐	ปานกลาง
๑๐	กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจากคนภายนอก เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ไม่รบกวนความสงบสุขและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่	๒.๒๐	๐.๙๒	ปานกลาง
๑๑	กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ปริมาณขยะ และของเสียที่เพิ่มมากขึ้นจนทำให้สูญเสียทัศนียภาพ	๒.๐๐	๐.๗๒	ปานกลาง
๑๒	มีความพยายาม ของชุมชน ในการฟื้นฟูภูมินิเวศฯ โดยการ ปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของพื้นที่อย่างต่อเนื่อง	๒.๒๔	๐.๘๑	ปานกลาง
๑๓	มีการก่อตั้งเครือข่าย องค์กรหรือโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นหรือคน ในชุมชน	๒.๑๗	๐.๖๑	ปานกลาง
๑๔	มีการก่อตั้งเครือข่าย องค์กรหรือโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่สอดคล้องกับบริบททางด้านพื้นที่ที่เกิดจากหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จาก ภายนอกชุมชน	๒.๒๗	๐.๘๙	ปานกลาง
ภาพรวม		๒.๔๒	๐.๓๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อระดับความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๒.๔๒$, S.D. = ๐.๓๑) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๒๐$, S.D. = ๐.๖๕) ในข้อที่ว่า ชุมชนเข้าใจถึง การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ในพื้นที่ รองลงมาคือ ชุมชนเข้าใจถึง สภาพสิ่งแวดล้อมว่า มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ของชุมชน ที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ทั้งในด้านการดำรงชีพ หรือการท่องเที่ยว ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๒.๐๐$, S.D. = ๐.๗๒) ในข้อที่ว่า กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น

ในชุมชน ไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ปริมาณขยะ และของเสียที่เพิ่มมากขึ้นจนทำให้สูญเสียทัศนียภาพ

ตารางที่ ๔.๑๔

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความพร้อม
ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับ
ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการอนุรักษ์

(n=๔๐๓)

ข้อ	มิติด้านการอนุรักษ์ ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑	ชุมชนรับรู้ถึง ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ว่ามีความอุดมสมบูรณ์	๓.๐๓	๐.๘๓	มาก
๒	ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ไม่ถูกรบกวน หรือไม่มีสิ่งก่อสร้างต่างๆ เข้ามาแทนที่สภาพธรรมชาติ	๒.๐๖	๐.๙๖	ปานกลาง
๓	ชุมชนรับรู้ถึงบทบาท ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการร่วมกันอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่	๒.๕๔	๐.๙๘	ปานกลาง
๔	คนในชุมชนเคารพ การแบ่งเขตพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ตามกฎหมาย	๓.๔๕	๐.๖๘	มาก
๕	คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ มาตรการในพื้นที่ ว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติ	๒.๙๔	๐.๖๓	ปานกลาง
๖	มีการปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ ให้แก่คนในชุมชน	๒.๕๙	๐.๖๐	ปานกลาง
๗	มีการสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดการอนุรักษ์ ที่เหมาะสมและพอเพียง	๑.๗๙	๐.๗๓	น้อย
๘	มีความพยายามนำเทคโนโลยีต่างๆ มาช่วยจัดการอนุรักษ์ภูมินิเวศในพื้นที่	๒.๔๑	๐.๖๙	ปานกลาง
๙	กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่จำเป็น (น้อยที่สุดและคุ้มค่า)	๒.๒๒	๐.๗๐	ปานกลาง
๑๐	มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม การซ่อมแซมเพื่อใช้ซ้ำ การรีไซเคิล เพื่อลดผลกระทบต่อภูมินิเวศในพื้นที่	๒.๖๓	๐.๘๕	ปานกลาง
๑๑	มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริม การฟื้นฟูคืนสภาพเดิมของภูมินิเวศในพื้นที่ เช่น การปลูกบวบป่า เป็นต้น	๒.๓๑	๐.๗๒	ปานกลาง
๑๒	มีรูปแบบความพยายาม ของชุมชน ในการช่วยกันเฝ้าระวังและดูแลป้องกันภูมินิเวศในพื้นที่	๒.๕๖	๐.๗๖	ปานกลาง
๑๓	มีตัวแทนของชุมชน ในการวางแผนหรือบริหารอนุรักษ์ภูมินิเวศร่วมกับหน่วยงานต่างๆ	๒.๓๑	๐.๘๘	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๑๔ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านการอนุรักษ์ ของระดับการพัฒนาฯ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑๔	คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและรักษาภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่	๒.๒๒	๐.๘๓	ปานกลาง
๑๕	มีการจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ภูมินิเวศในพื้นที่	๒.๐๑	๐.๙๗	ปานกลาง
๑๖	มีการก่อตั้งโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากคนในชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม	๑.๙๖	๐.๘๑	น้อย
ภาพรวม		๒.๔๓	๐.๒๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อระดับความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการอนุรักษ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๔๓$, S.D. = ๐.๒๓) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการอนุรักษ์ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๔๕$, S.D. = ๐.๖๘) ในข้อที่ว่า คนในชุมชนเคารพ การแบ่งเขตพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ตามกฎหมาย รองลงมาคือ ชุมชนรับรู้ถึงภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ว่าเป็นความอุดมสมบูรณ์ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๑.๗๙$, S.D. = ๐.๗๓) ในข้อที่ว่า มีการสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดการอนุรักษ์ ที่เหมาะสมและพอเพียง

ตารางที่ ๔.๑๕

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความพร้อม ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

(n=๔๐๓)

ข้อ	มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของระดับการพัฒนาฯ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑	คนในชุมชนมีความรู้ หรือมีจุดบริการท่องเที่ยว ที่สามารถแนะนำ ด้านเส้นทางการคมนาคม และการเดินทางสาธารณะในพื้นที่ให้แก่บุคคลภายนอกได้	๒.๐๗	๐.๗๒	ปานกลาง
๒	มีการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวภูมินิเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน	๑.๙๑	๐.๗๘	น้อย

ตารางที่ ๔.๑๕ (ต่อ)

ข้อ	มิติต่างการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๓	ในชุมชน มีการติดตั้งป้ายบอกทาง ป้ายความเป็นมา ข้อจำกัด และความรู้ของแหล่งท่องเที่ยว ภูมินิเวศ อย่างเพียงพอ	๒.๘๐	๐.๙๓	ปานกลาง
๔	ชุมชนมีการรวบรวมองค์ความรู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และเผยแพร่โดยสื่อหลากหลาย เช่น แผ่นพับ ไปสเตอร์ ป้ายแสดงข้อมูล ฯลฯ	๓.๐๕	๐.๗๓	มาก
๕	คนในชุมชนมีความพร้อม ในการรองรับมาตรการด้านความปลอดภัย และสามารถรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินในแหล่งท่องเที่ยวตลอดเวลา	๒.๔๖	๐.๘๕	ปานกลาง
๖	มีกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเป็นมา ความสำคัญของภูมินิเวศในพื้นที่ ระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง	๒.๑๘	๐.๘๗	ปานกลาง
๗	มีการอบรมด้านการท่องเที่ยว ความเป็นมา ความสำคัญของภูมินิเวศในพื้นที่ ระหว่างคนในชุมชนกับหน่วยงานต่างๆ	๒.๒๘	๐.๗๐	ปานกลาง
๘	มีความพยายามในการควบคุม หรือจำกัดปริมาณไม่ให้มีนักท่องเที่ยวมากเกินไป ในพื้นที่ภูมินิเวศที่เปราะบาง	๒.๐๒	๐.๙๒	ปานกลาง
๙	มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมินิเวศ เช่น ป้ายข้อมูล แผ่นพับ หรือการจัดนิทรรศการ	๒.๐๐	๐.๗๙	ปานกลาง
๑๐	มีการจัดกิจกรรมให้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการปีนผา การดูสัตว์ การศึกษาพืชพรรณไม้	๒.๙๙	๑.๑๓	ปานกลาง
๑๑	มีการเชื่อมโยงกิจกรรมในพื้นที่ กับแหล่งท่องเที่ยว ภูมินิเวศธรรมชาติอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง	๒.๑๗	๐.๙๙	ปานกลาง
๑๒	มีการออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และจัดทำป้ายข้อมูลบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ครอบคลุม รองรับภาษาที่หลากหลาย	๑.๗๕	๐.๖๕	น้อย

ตารางที่ ๔.๑๕ (ต่อ)

ข้อ	มิติต่างการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑๓	คนในชุมชนมีส่วนร่วม ในการช่วยดูแลและรักษา ภูมิณีเวศธรรมชาติในพื้นที่	๒.๔๕	๐.๗๐	ปานกลาง
๑๔	คนในชุมชนมีการรวมกลุ่ม เพื่อกระจายรายได้ และ ผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว ให้แก่ชาวบ้านที่มี ส่วนร่วมอย่างเหมาะสม	๒.๓๗	๐.๗๗	ปานกลาง
๑๕	คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการ จัดการ หรือการมีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวใน ชุมชน	๒.๑๑	๐.๗๐	ปานกลาง
๑๖	คนในชุมชนมีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน ในการทำ หน้าที่เพื่อส่งเสริมเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว	๒.๔๒	๐.๙๐	ปานกลาง
ภาพรวม		๒.๓๑	๐.๕๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อระดับความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมิณีเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติต่างการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$, S.D. = ๐.๘๕) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมิณีเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติต่างการส่งเสริมการท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๐๕$, S.D. = ๐.๗๓) ในข้อที่ว่า ชุมชนมีการรวบรวมองค์ความรู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และเผยแพร่โดยสื่อหลากหลาย เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ ป้ายแสดงข้อมูล ฯลฯ รองลงมาคือ มีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการปั่นผา การดูสัตว์ การศึกษาพืชพรรณไม้ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๑.๗๕$, S.D. = ๐.๖๕) ในข้อที่ว่า มีการออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และจัดทำป้ายข้อมูลบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ครอบคลุม รองรับภาษาที่หลากหลาย

๔.๒.๓ การประเมินความต้องการจำเป็น ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วย การจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ผลการวิเคราะห์ ระดับความพร้อม ระดับความต้องการ และการประเมินความต้องการ จำเป็นในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ศึกษาข้อมูลจากประชาชนในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงในจังหวัด พิษณุโลก ๓ อำเภอ ที่ทำการวิจัย คือ อำเภอนครไทย อำเภอวังทอง อำเภอเนินมะปราง รวมจำนวน ๔๐๐ คน ผลการวิเคราะห์ระดับความพร้อม ระดับความต้องการ และการประเมินความต้องการ จำเป็นในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก แสดงด้วยค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และประเมินความ ต้องการจำเป็นโดยเรียงลำดับของผลต่างของคะแนนเฉลี่ยโดยใช้ดัชนี Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}) มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑๖ – ๔.๑๙

ตารางที่ ๔.๑๖

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความพร้อม ระดับความต้องการ และการประเมินความต้องการจำเป็น
ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม

(n=๓๓๕)

ด้าน	ระดับการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน พื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม			ระดับความต้องการ			ความต้องการจำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	PNI _{Modified}	ลำดับ
๑	มิติภูมินิเวศธรรมชาติ	๒.๑๒	๐.๓๑	ปานกลาง	๓.๑๒	๐.๖๐	มาก	๐.๔๗	๓
๒	มิติด้านสิ่งแวดล้อม	๒.๔๒	๐.๓๑	ปานกลาง	๓.๕๘	๐.๓๐	มาก	๐.๔๗	๒
๓	มิติด้านการอนุรักษ์	๒.๔๓	๐.๒๓	ปานกลาง	๓.๕๐	๐.๓๑	มาก	๐.๔๔	๔
๔	มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	๒.๓๑	๐.๔๐	ปานกลาง	๓.๕๑	๐.๔๔	มาก	๐.๕๑	๑
ภาพรวม		๒.๓๑	๐.๒๒	ปานกลาง	๓.๔๒	๐.๓๙	มาก	๐.๔๘	-

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น เพื่อแสดงระดับความต้องการจำเป็นในด้านต่างๆ โดยใช้ค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ คือ $PNI_{Modified} = (I - D) / D$ ส่วนการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการเรียงค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ จากมากไปหาน้อย ค่าดัชนีที่มีค่ามาก แปลว่า มีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับความสนใจในการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อยกว่า โดยตั้งเกณฑ์การประเมินไว้ว่า ความต้องการจำเป็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ถือได้ว่ามีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา ส่วนการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นใช้การเรียงดัชนีจากมากไปหาน้อย ดัชนีที่มีค่ามากแปลว่ามีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อย

เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวม ๓ ลำดับแรก คือ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ส่วน มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้านนิเวศธรรมชาติ มีความจำเป็นรองลงมา

จากผลการวิจัยสรุปความต้องการจำเป็นตามเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ว่า ความต้องการจำเป็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่า ค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ถือได้ว่ามีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อนำมาเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาแนวทาง/วิธีการ ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ามี ๑ ด้านหลัก มีประเด็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน คือ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($PNI_{Modified} = ๐.๕๑๙๔$)

ซึ่งจากประเด็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ มากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน คือ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($PNI_{Modified} = ๐.๕๑๙๔$) แสดงให้เห็นว่า ในบรรดาทั้ง ๕ มิติ ที่ทำการศึกษ พบว่า ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนาเพียงมิติเดียว แสดงให้เห็นว่าการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ มีความจำเป็นต้องมุ่งเน้นในมิติการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในพื้นที่ภูมินิเวศธรรมชาติที่มีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ตอบโจทย์การวิจัย อย่างไรก็ตามในพื้นที่วิจัยครั้งนี้ ในขั้นต้น ได้พิจารณาคัดเลือกชุมชนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงรอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น และตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง, ตำบลชมพู และตำบลบ้านม่วง อำเภอนนทบุรี, ตำบลบ้านแยง และตำบลห้วยเอ๋ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก รวม ๖ ตำบล ใน ๓ อำเภอของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งพบว่า ชุมชนที่มีบทบาทในหลายมิติที่สามารถจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ จากการที่เป็นพื้นที่ชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางภูมิเวศได้ มีจำนวน ๓ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง ชุมชนบ้านรักไทย ตำบลชมพู และชุมชนตำบลนาหมื่น อำเภอนนทบุรี

โดยพิจารณาจากผลการศึกษา สภาพประเพณีท้องถิ่นความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก (ข้อมูลปรากฏโดยละเอียดในหัวข้อ ๔.๑.๒.๔ สภาพทั่วไปด้าน ประเพณีท้องถิ่นความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก) พบว่า ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง มีสภาพทั่วไปด้าน ประเพณีท้องถิ่นความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว แบ่งเป็น โฮมสเตย์ ๗ แห่ง

แหล่งเรียนรู้หัตถกรรม ๓ แห่ง และผู้นำทางการสัญจร ๒ แห่ง เส้นทางศึกษาธรรมชาติ แบ่งเป็น ธรรมชาติแหล่งน้ำ (น้ำตก) ๒ แห่ง และธรรมชาติป่าไม้ ภูเขาหิน ๑ แห่ง ส่วน ศาสนสถานที่มีสัมพันธ์กับ ธรรมชาติที่น่าสนใจ มีศาสนสถานที่เกี่ยวกับถ้ำ ภูเขาหิน ๒ แห่ง และศาสนสถานที่เกี่ยวกับแหล่งน้ำ ๒ แห่ง รวมทั้งหมด ๑๙ แห่ง

ตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง มีสภาพทั่วไปด้าน ประเพณีองค์ความรู้ มิติด้านการ ส่งเสริมการท่องเที่ยว แบ่งเป็น โฮมสเตย์ ๑๐ แห่ง แหล่งเรียนรู้หัตถกรรม ๔ แห่ง และผู้นำทางการ สัญจร ๔ แห่ง เส้นทางศึกษาธรรมชาติ แบ่งเป็น ธรรมชาติแหล่งน้ำ (น้ำตก) ๒ แห่ง และธรรมชาติป่า ไม้ ภูเขาหิน ๓ แห่ง ส่วน ศาสนสถานที่มีสัมพันธ์กับธรรมชาติที่น่าสนใจ มีศาสนสถานที่เกี่ยวกับถ้ำ ภูเขา หิน ๕ แห่ง รวมทั้งหมด ๒๘ แห่ง

ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง มีสภาพทั่วไปด้าน ประเพณีองค์ความรู้ มิติด้านการ ส่งเสริมการท่องเที่ยว แบ่งเป็น โฮมสเตย์ ๑๘ แห่ง แหล่งเรียนรู้หัตถกรรม ๕ แห่ง และผู้นำทางการ สัญจร ๕ แห่ง เส้นทางศึกษาธรรมชาติ แบ่งเป็น ธรรมชาติแหล่งน้ำ (น้ำตก) ๑ แห่ง และธรรมชาติป่า ไม้ ภูเขาหิน ๕ แห่ง ส่วน ศาสนสถานที่มีสัมพันธ์กับธรรมชาติที่น่าสนใจ มีศาสนสถานที่เกี่ยวกับถ้ำ ภูเขา หิน ๔ แห่ง และศาสนสถานที่เกี่ยวกับแหล่งน้ำ ๑ แห่ง รวมทั้งหมด ๓๙ แห่ง

จากข้อมูลที่ศึกษาดังกล่าว เห็นได้ว่า ชุมชนตำบลที่มีพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถเป็นชุมชน ต้นแบบ ในการศึกษาเพื่อจัดการความรู้ภูมิเวศน์ธรรมชาติ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้มาก ที่สุดและครบทุกมิติ คือตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง ที่มีสภาพทั่วไปด้าน ประเพณีองค์ความรู้ มิติ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ถึง ๓๙ แห่ง มากกว่าตำบลอื่นในเขตชุมชนทุ่งแสลงหลวง ซึ่งจากผล การสัมภาษณ์ พบว่ามีความสอดคล้องในประเด็นดังกล่าว เนื่องจากพบการจัดการที่ทำให้คนในชุมชน เห็นความสำคัญของความรู้ภูมิเวศน์ธรรมชาติของชุมชนที่ปรากฏผลชัดเจนคือ การส่งเสริมในรูปแบบ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่เป็นการจัดการของภาคเอกชน เช่น การมีแหล่งเรียนรู้ผ้ามัด ย้อม^{๑๗๓} ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การนำผ้าย้อมหรือผ้าทอในชุมชน มาทำเป็นของที่ระลึก ที่คนใน ชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังที่ นางสาวธัญพร หล้าชีว นักวิชาการพัฒนาชุมชน ชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๑๗๔} กล่าวไว้ว่า

“...เอาของดีของชุมชนที่มีอยู่ มาต่อยอด คิดสร้างสรรค์ สร้างรายได้ โดยให้คนที่มาเที่ยว มาเยี่ยมชมวิถี โฮมสเตย์... สร้างความผูกพัน...” ธัญพร หล้าชีว (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

ตัวอย่างของการที่หน่วยงานต่างๆ มาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ ความรู้ภูมิเวศ ระหว่างชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ เข้ามารวบรวมองค์ความรู้และจัดการส่งเสริม ต่อ ยอดจากฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม ที่ทำโดยภาครัฐ ก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชน บ้านมุง อำเภอนีนมะปราง ได้ถ่ายทอดวิถีชีวิตภูมิปัญญา ผ่านการสร้างอัตลักษณ์หรือภาพจำจาก

^{๑๗๓} สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์, นางสาวธัญพร หล้าชีว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ค้ำคาวบ้านมุง ที่มีนับล้านตัว เป็นแลนด์มาร์ค หรือแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่ห้ามพลาด สิ่งเหล่านี้เป็น การจัดการเพื่อสร้างให้คนในชุมชน และคนภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชน ได้เกิดความรักและหวง แหวนความเป็นภูมิโนเวศธรรมชาติที่สมบูรณ์ของชุมชนทุ่งแสลงหลวง เพราะหากภูมิโนเวศถูกทำลาย สิ่ง เหล่านี้ก็จะเหลือเพียงของที่ระลึกแทนของจริงที่หายไป การต่อยอดสร้างสัญญาณโดยดิงทัศนภาพของ ภูมิโนเวศอันงดงามของคนในชุมชนมาเป็นจุดขาย ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของการจัดการต่อยอดจากสิ่งที่มี อยู่ในชุมชนเพื่อร่วมกันอนุรักษ์

นอกจากนี้ชุมชนนวมังยังมีความต้องการในการออกแบบ การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เป็นองค์กร เครือข่าย สถานที่ เช่น วัด หรือสถานที่ท่องเที่ยวทางภูมิโนเวศธรรมชาติ ร่วมกันระหว่างคนในและนอกชุมชน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ร่วมกัน ดังที่ นางสาว บังอร ดีธรรมะ ครูประจำศูนย์การศึกษาอนุกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ^{๑๗๕} กล่าวไว้ว่า

“...คนมาเที่ยวที่นี่ก็มาดูธรรมชาติภูเขาสวยๆ แต่ชุมชนของเรา (บ้านมุง) ก็มีของดีอื่นๆ มี วัดเป็นศูนย์กลาง มีโรงเรียน อนามัย ในพื้นที่ธรรมชาติสวยงาม ทั้งหมดนี้น่าจะต่อยอดได้ แลกเปลี่ยน ความรู้กัน สร้างกลุ่ม สร้างตัวตน... เอามาทำให้คนได้รู้จัก...” บังอร ดีธรรมะ (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

นอกจากนี้ ชุมชนนวมังยังมีความต้องการในการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ แหล่งการ เรียนรู้ทุกประเภท ซึ่งควรมีการจัดระบบเครือข่าย เชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้อย่างไรก็ได้^{๑๗๖} เพื่อให้เกิดการจัดการให้เกิดการเกื้อหนุน ส่งเสริมให้คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวง ทุกเพศ ทุกวัย ให้ความสนใจ ให้ความสนใจ และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป^{๑๗๗} โดยต้องการให้มีการเก็บรวบรวมองค์ ความรู้และเผยแพร่ผ่านระบบการบริหารจัดการความรู้ที่ทุกคนและทุกภาคส่วนในชุมชนสามารถมี ส่วนร่วมได้^{๑๗๘} ดังนั้นการศึกษา เพื่อการพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้ในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนา ระบบภูมิโนเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัด พิษณุโลก ในพื้นที่ตำบลบ้านมุง ที่เป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมากที่สุด ซึ่งเป็นประเด็นที่ สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงสถิติที่พบว่า มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($PNI_{Modified} = 0.5194$) เป็นเพียงประเด็นเดียวที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดในการพัฒนา จึงสามารถตอบโจทย์การวิจัยใน ครั้งนี้ได้

^{๑๗๕} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอนุกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์, นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์, นายศุภเชษฐ์ ปั้นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์, พระครูวรเชตบัณฑิต (สุชาติ) , เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ตารางที่ ๔.๑๗

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความพร้อม ระดับความต้องการ และการประเมินความต้องการจำเป็น
ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านภูมินิเวศธรรมชาติ

(n=๓๓๕)

ข้อ	มิติด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ของระดับการพัฒนาฯ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม			ระดับความต้องการ			ความต้องการจำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	PNI Modified	ลำดับ
๑	ความรู้ในด้านกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่	๒.๕๗	๐.๘๒	ปานกลาง	๓.๕๓	๐.๕๐	มาก	๐.๓๗	๑๒
๒	ชุมชนรับรู้ถึงบทบาท ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการบริหารจัดการพื้นที่	๒.๕๓	๐.๘๔	ปานกลาง	๓.๔๖	๐.๖๒	มาก	๐.๓๖	๑๓
๓	ความรู้ รวมถึงความภาคภูมิใจ ในการมีภูมินิเวศธรรมชาติ ของคนในพื้นที่	๒.๘๘	๐.๘๑	ปานกลาง	๓.๓๒	๐.๗๓	มาก	๐.๑๕	๑๖
๔	องค์ความรู้ ด้านการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิตในพื้นที่ของชุมชน เช่น การนำวัสดุจากธรรมชาติมาทำเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการดำรงชีพ	๑.๙๒	๐.๘๖	น้อย	๓.๑๑	๐.๙๕	มาก	๐.๖๑	๕
๕	ชุมชนมีการออกแบบ การบริหารจัดการ ระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลกระทบต่อธรรมชาติในพื้นที่	๒.๑๘	๑.๐๔	ปานกลาง	๒.๘๖	๑.๐๔	ปานกลาง	๐.๓๑	๑๔
๖	ชุมชนมีการออกแบบ การบริหารจัดการร่วมกันระหว่างคนในและนอกชุมชนฯ	๑.๙๔	๐.๘๘	น้อย	๒.๘๙	๑.๐๒	ปานกลาง	๐.๔๘	๙

ตารางที่ ๔.๑๗ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านภูมิניเวศน์ธรรมชาติ ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม			ระดับความต้องการ			ความต้องการจำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	PNI Modified	ลำดับ
๗	มีการวางแผน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อหาทาง ป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อความ หลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่	๒.๐๑	๐.๗๙	ปานกลาง	๓.๒๑	๐.๗๗	มาก	๐.๕๙	๗
๘	ชุมชนมีการ กำหนดมาตรการและข้อตกลงร่วมกัน เพื่อ ป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อความ หลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่	๑.๓๖	๐.๖๘	น้อย	๒.๓๗	๑.๒๑	ปานกลาง	๐.๗๔	๓
๙	มีการเรียนรู้ และถ่ายทอด องค์ความรู้ภูมินิเวศ ธรรมชาติ โดยคนในชุมชน	๑.๙๐	๐.๗๕	น้อย	๓.๒๒	๐.๗๖	มาก	๐.๖๙	๔
๑๐	มีการจัดอบรม องค์ความรู้ภูมินิเวศฯ โดยหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จากภายนอกชุมชน	๒.๒๒	๐.๘๓	ปานกลาง	๓.๐๗	๐.๙๑	มาก	๐.๓๘	๑๑
๑๑	หน่วยงานต่างๆ มาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ความรู้ภูมินิเวศ ระหว่างชุมชนต่างๆ ใน พื้นที่	๑.๗๒	๐.๕๖	น้อย	๓.๐๙	๐.๗๙	มาก	๐.๗๙	๒
๑๒	มีความพยายาม ของชุมชน ในการฟื้นฟูภูมินิเวศฯ โดย การจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกต่างๆ	๒.๒๒	๐.๗๐	ปานกลาง	๓.๕๘	๐.๕๙	มาก	๐.๖๑	๖
๑๓	ผู้นำชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ ให้คนในชุมชน ในการดูแล ภูมินิเวศ	๒.๙๓	๐.๗๖	ปานกลาง	๓.๗๙	๐.๔๔	มาก	๐.๒๙	๑๕

ตารางที่ ๔.๑๗ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม			ระดับความต้องการ			ความต้องการจำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	PNI Modified	ลำดับ
๑๔	มีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมิโนเวศ โดยคนในชุมชน เป็นผู้ริเริ่ม	๑.๕๔	๐.๖๐	น้อย	๓.๐๐	๐.๘๕	มาก	๐.๙๔	๑
๑๕	มีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมิโนเวศ โดยหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จากภายนอกชุมชน	๑.๔๙	๐.๖๑	น้อย	๒.๓๖	๑.๐๔	ปานกลาง	๐.๕๘	๘
๑๖	มีองค์กรชุมชน ที่ดูแลโดยคนในชุมชน หรือที่มีส่วนร่วม เพื่อการให้ความรู้ และการอนุรักษ์ภูมิโนเวศ	๒.๑๘	๐.๖๙	ปานกลาง	๓.๑๖	๐.๗๔	มาก	๐.๔๔	๑๐
ภาพรวม		๒.๑๒	๐.๓๑	ปานกลาง	๓.๑๒	๐.๖๐	มาก	๐.๔๗	๓

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น เพื่อแสดงระดับความต้องการจำเป็นในด้านต่างๆ โดยใช้ค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ คือ $PNI_{Modified} = (I - D) / D$ ส่วนการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการเรียงค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ จากมากไปหาน้อย ค่าดัชนีที่มีค่ามาก แปลว่า มีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับความสนใจในการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อยกว่า โดยตั้งเกณฑ์การประเมินไว้ว่า ความต้องการจำเป็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ถือได้ว่ามีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา ส่วนการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นใช้การเรียงดัชนีจากมากไปหาน้อย ดัชนีที่มีค่ามากแปลว่ามีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อย

เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านภูมินิเวศธรรมชาติในภาพรวม ๓ ลำดับแรก คือ มีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมินิเวศ โดยคนในชุมชน เป็นผู้ริเริ่ม รองลงมาคือ หน่วยงานต่างๆ มาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ความรู้ภูมินิเวศระหว่างชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ และ ชุมชนมีการ กำหนดมาตรการและข้อตกลงร่วมกัน เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่

จากผลการวิจัยสรุปความต้องการจำเป็นตามเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ว่า ความต้องการจำเป็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่า ค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ถือได้ว่ามีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อนำมาเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาแนวทาง/วิธีการ ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ามี ๙ ข้อ มีประเด็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ยภาพรวม $PNI_{Modified}$ ของมิติด้านภูมินิเวศธรรมชาติ คือ ข้อที่ ๔, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๑, ๑๒, ๑๔ และ ๑๕

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ๓ ลำดับแรก ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ด้านที่ ๑๔ ($PNI_{Modified}=0.๙๔๘$) มีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมินิเวศ โดยคนในชุมชน เป็นผู้ริเริ่ม, ด้านที่ ๑๑ ($PNI_{Modified}=0.๗๙๖$) หน่วยงานต่างๆ มาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ความรู้ภูมินิเวศ ระหว่างชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ และด้านที่ ๘ ($PNI_{Modified}=0.๗๔๒$) ชุมชนมีการกำหนดมาตรการและข้อตกลงร่วมกัน เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่ ซึ่งจากประเด็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ มากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ๓ ลำดับแรกนั้น แสดงให้เห็นว่า ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง มีความต้องการในการพัฒนาการจัดการความรู้ โดยให้ความสำคัญกับแนวคิดจากคนในชุมชนเป็นพื้นฐาน หรือแนวคิดที่เกิดจากการระเบิดจากภายใน ที่มาจากความต้องการของคนในพื้นที่ ดังก่อนหน้าที่จะลงพื้นที่วิจัย ได้พบว่าคนในชุมชนบ้านมุง ได้รวมตัวกันเพื่อคัดค้านการให้สัมปทานอุตสาหกรรมหินของทางราชการ ที่ถึงแม้เอกชนผู้ประกอบการจะให้เหตุผลด้านส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจ และการจ้างงานในพื้นที่ แต่เมื่อถึงขั้นตอนการตัดสินใจ คนบ้านมุงต่างร่วมใจกันเลือกภูมินิเวศให้มีสภาพคงเดิมที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ มากกว่าความเจริญทางเศรษฐกิจ ที่แลกมาด้วยการเสียไปของทรัพยากรของชุมชน ที่ดูแลรักษามาตั้งแต่บรรพบุรุษ นางสาวบังอร ติธรรมะ

ครูประจำศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๑๗๙} ได้ให้ข้อมูลว่า

“..เห็นภูเขา ค้างคาว ..เหมือนญาติสนิท ถ้าวันหนึ่งสิ่งเหล่านี้หายไป... ที่นี้ ก็ไม่ใช่บ้านมุง ไม่เหมือนวันเก่าๆ ที่เคยโตมา...” บังอร ดีธรรมะ (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

ความผูกพันกับภูมินิเวศธรรมชาติของคนในชุมชนบ้านมุง เป็นสิ่งที่น่าสนใจ และอาจเป็นจุดหักเหระหว่างการมีอยู่มีกินแต่เสียวิถีดั้งเดิม กับรักษาวิถีดั้งเดิมไว้ จึงเป็นที่มาของผลการศึกษาเชิงสถิติที่พบว่าการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมินิเวศ โดยคนในชุมชน เป็นผู้ริเริ่ม มีความต้องการจำเป็นสูงสุด นอกจากนี้ ด้านที่ ๑๑ (PNI_{Modified}=๐.๗๙๖) ที่หน่วยงานต่างๆ ควบมาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ความรู้ภูมินิเวศ ระหว่างชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ ที่มีความต้องการจำเป็นรองลงมาเป็นลำดับสองนั้น เป็นแนวทางที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนั้นในการศึกษาเพื่อการพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้ในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ตำบลบ้านมุง จึงต้องศึกษาการใช้ระบบเครือข่ายของชุมชนที่มีอยู่ มาเป็นประเด็นในการพัฒนาต่อยอด โดยใช้การวิจัยในครั้งนี้เป็นฐานได้อีกด้วย

^{๑๗๙} สัมภาษณ์, นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนีนะมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

ตารางที่ ๔.๑๘

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความพร้อม ระดับความต้องการ และการประเมินความต้องการจำเป็น ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านสิ่งแวดล้อม

(n=๓๓๕)

ข้อ	มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของระดับการพัฒนาฯ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม			ระดับความต้องการ			ความต้องการจำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	PNI Modified	ลำดับ
๑	ชุมชนเข้าใจถึง การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่ นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ในพื้นที่	๓.๒๐	๐.๖๕	มาก	๓.๘๑	๐.๓๙	มาก	๐.๑๙	๑๔
๒	มีความพยายามในการการรักษาสภาพแวดล้อมของ พื้นที่ โดยคนในชุมชนเอง	๒.๕๒	๐.๖๐	ปานกลาง	๓.๕๔	๐.๕๙	มาก	๐.๔๐	๑๐
๓	ชุมชนเข้าใจถึง สภาพสิ่งแวดล้อมว่า มีความสัมพันธ์กับ วิถีชีวิต ของชุมชน ที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ทั้งในด้าน การดำรงชีพ หรือการท่องเที่ยว	๒.๗๖	๐.๘๘	ปานกลาง	๓.๖๖	๐.๔๗	มาก	๐.๓๒	๑๓
๔	สภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ มีความปลอดภัย ไม่มีสถิติ การเกิดเหตุอันตรายบ่อยครั้ง	๒.๔๒	๐.๖๘	ปานกลาง	๓.๕๗	๐.๖๐	มาก	๐.๔๗	๘
๕	คนในชุมชนเข้าใจ กฎระเบียบในพื้นที่ ว่าด้วย สิ่งแวดล้อม เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การสัญจรฯ	๒.๒๕	๐.๗๕	ปานกลาง	๓.๓๐	๐.๖๖	มาก	๐.๔๖	๙
๖	ในชุมชน มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและ สาธารณูปโภค ที่เหมาะสมและกลมกลืนกับสภาพ สิ่งแวดล้อม	๒.๔๗	๐.๗๑	ปานกลาง	๓.๔๗	๐.๖๒	มาก	๐.๔๐	๑๑

ตารางที่ ๔.๑๘ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านสิ่งแวดล้อมของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม			ระดับความต้องการ			ความต้องการจำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	PNI Modified	ลำดับ
๗	ในชุมชนมีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูก สุขลักษณะ มีการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	๒.๖๗	๐.๕๐	ปานกลาง	๓.๕๕	๐.๔๙	มาก	๐.๓๒	๑๒
๘	ในชุมชนมีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืน กับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของ เสียที่ได้มาตรฐาน	๒.๓๒	๐.๖๘	ปานกลาง	๓.๔๙	๐.๖๐	มาก	๐.๕๐	๗
๙	กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มี ความเปราะบางทางนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม เช่น สัตว์ ป่า ปลาในถ้ำ ที่อยู่ในระยะสืบพันธุ์ เป็นต้น	๒.๕๐	๐.๘๐	ปานกลาง	๓.๘๐	๐.๓๙	มาก	๐.๕๒	๖
๑๐	กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจากคนภายนอก เป็น ที่ยอมรับของคนในชุมชน ไม่รบกวนความสงบสุขและ วิถีชีวิตของคนในพื้นที่	๒.๒๐	๐.๙๒	ปานกลาง	๓.๕๘	๐.๖๙	มาก	๐.๖๒	๓
๑๑	กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่ทำให้สิ่งแวดล้อม เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ปริมาณขยะ และของเสียที่ เพิ่มมากขึ้นจนทำให้สูญเสียทัศนียภาพ	๒.๐๐	๐.๗๒	ปานกลาง	๓.๗๐	๐.๔๕	มาก	๐.๘๕	๑
๑๒	มีความพยายาม ของชุมชน ในการฟื้นฟูภูมิโนเวศฯ โดย การ ปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของพื้นที่อย่าง ต่อเนื่อง	๒.๒๔	๐.๘๑	ปานกลาง	๓.๔๗	๐.๖๐	มาก	๐.๕๔	๕

ตารางที่ ๔.๑๘ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านสิ่งแวดล้อม ของระดับการพัฒนาฯ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม			ระดับความต้องการ			ความต้องการจำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	PNI _{Modified}	ลำดับ
๑๓	มีการก่อตั้งเครือข่าย องค์กรหรือโครงการด้าน สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นหรือคน ในชุมชน	๒.๑๗	๐.๖๑	ปานกลาง	๓.๕๕	๐.๔๙	มาก	๐.๖๓	๒
๑๔	มีการก่อตั้งเครือข่าย องค์กรหรือโครงการด้าน สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่สอดคล้องกับบริบททางด้านพื้นที่ ที่เกิดจากหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จาก ภายนอก ชุมชน	๒.๒๗	๐.๘๙	ปานกลาง	๓.๖๔	๐.๔๘	มาก	๐.๖๐	๔
ภาพรวม		๒.๔๒	๐.๓๑	ปานกลาง	๓.๕๘	๐.๓๐	มาก	๐.๔๗	๒

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น เพื่อแสดงระดับความต้องการจำเป็นในด้านต่างๆ โดยใช้ค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ คือ $PNI_{Modified} = (I - D) / D$ ส่วนการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการเรียงค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ จากมากไปหาน้อย ค่าดัชนีที่มีค่ามาก แปลว่า มีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับความสนใจในการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อยกว่า โดยตั้งเกณฑ์การประเมินไว้ว่า ความต้องการจำเป็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ถือได้ว่ามีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา ส่วนการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นใช้การเรียงดัชนีจากมากไปหาน้อย ดัชนีที่มีค่ามากแปลว่ามีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อย

เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านสิ่งแวดล้อม ในภาพรวม ๓ ลำดับแรก กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ปริมาณขยะ และของเสียที่เพิ่มมากขึ้นจนทำให้สูญเสียทัศนียภาพ รองลงมาคือ มีการก่อตั้งเครือข่ายองค์กรหรือโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นหรือคน ในชุมชน และ กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจากคนภายนอก เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ไม่รบกวนความสงบสุขและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

จากผลการวิจัยสรุปความต้องการจำเป็นตามเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ว่า ความต้องการจำเป็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่า ค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ถือได้ว่ามีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อนำมาเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาแนวทาง/วิธีการ ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ามี ๘ ข้อ ที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ยภาพรวม $PNI_{Modified}$ ของ มิติด้านสิ่งแวดล้อม คือ ข้อที่ ๔, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓ และ ๑๔

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ๓ ลำดับแรก ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ด้านที่ ๑๑ กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ปริมาณขยะ และของเสียที่เพิ่มมากขึ้นจนทำให้สูญเสียทัศนียภาพ ($PNI_{Modified}=0.850$), ด้านที่ ๑๓ มีการก่อตั้งเครือข่ายองค์กรหรือโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นหรือคน ในชุมชน ($PNI_{Modified}=0.6๓๕$) และด้านที่ ๑๐ กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจากคนภายนอก เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ไม่รบกวนความสงบสุขและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ($PNI_{Modified}=0.6๒๗$)

จากประเด็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ มากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ๓ ลำดับแรกนั้น แสดงให้เห็นว่า ปัญหาการจัดการขยะเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องมีการแก้ไข เนื่องจากปัญหาการจัดการขยะเกิดขึ้นไม่เฉพาะแต่ที่เกิดจากนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่รวมถึงการกำจัดขยะมูลฝอยและของเสียของเหลือใช้ และระบบบำบัดน้ำเสียของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ดังที่ อนันท์ชัย ยงโย ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ให้ข้อมูลว่า^{๑๘๐}

^{๑๘๐} สัมภาษณ์, นายอนันท์ชัย ยงโย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖.

“... รับนักท่องเที่ยวนั่งกิน นั่งเล่นน้ำ รินน้ำเช็ก แต่บางทีก็ขะเยอะเยอะ โยนลงแม่น้ำก็มี...” อนันตชัย ยงโย (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

นอกจากนี้ ด้านที่ ๑๓ ที่มีความต้องการจำเป็นรองลงมา พบว่าควร มีการก่อตั้งเครือข่ายองค์กรหรือโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นหรือคน ในชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่มาจากภายในของคนในชุมชนทุ่งแสงหลวง ที่ควรมีการจัดการในรูปแบบเครือข่าย และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลในการบริหารจัดการซึ่งกันและกัน และในด้านที่ ๑๐ ที่ระบุว่า กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจากคนภายนอก ควรเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ไม่รบกวนความสงบสุขและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

ดังนั้นการจัดการเพื่อให้กิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ชุมชน เช่น การท่องเที่ยวของคนต่างพื้นที่ที่เข้ามาในชุมชน ยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องดำเนินการแก้ไขให้สอดคล้องกับมิติด้านสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน

ตารางที่ ๔.๑๙

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความพร้อม ระดับความต้องการ และการประเมินความต้องการจำเป็น ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการอนุรักษ์

(n=๓๓๕)

ข้อ	มิติด้านการอนุรักษ์ ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม			ระดับความต้องการ			ความต้องการจำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	PNI Modified	ลำดับ
๑	ชุมชนรับรู้ถึง ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ว่ามีความอุดมสมบูรณ์	๓.๐๓	๐.๘๓	มาก	๓.๗๙	๐.๔๙	มาก	๐.๒๕	๑๔
๒	ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ไม่ถูกรบกวน หรือไม่มีสิ่งก่อสร้างต่างๆ เข้ามาแทนที่สภาพธรรมชาติ	๒.๐๖	๐.๙๖	ปานกลาง	๓.๔๘	๐.๖๐	มาก	๐.๖๘	๒
๓	ชุมชนรับรู้ถึงบทบาท ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการร่วมกันอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่	๒.๕๔	๐.๙๘	ปานกลาง	๓.๔๕	๐.๖๘	มาก	๐.๓๕	๑๓
๔	คนในชุมชนเคารพ การแบ่งเขตพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ตามกฎหมาย	๓.๔๕	๐.๖๘	มาก	๓.๕๒	๐.๗๘	มาก	๐.๐๒	๑๖
๕	คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ มาตรการในพื้นที่ ว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติ	๒.๙๔	๐.๖๓	ปานกลาง	๓.๕๒	๐.๕๐	มาก	๐.๑๙	๑๕
๖	มีการปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ ให้แก่คนในชุมชน	๒.๕๙	๐.๖๐	ปานกลาง	๓.๖๕	๐.๔๗	มาก	๐.๔๐	๑๑
๗	มีการสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดการอนุรักษ์ ที่เหมาะสมและพอเพียง	๑.๗๙	๐.๗๓	น้อย	๓.๐๕	๐.๕๘	มาก	๐.๗๐	๑
๘	มีความพยายามนำเทคโนโลยีต่างๆ มาช่วยจัดการอนุรักษ์ภูมินิเวศในพื้นที่	๒.๔๑	๐.๖๙	ปานกลาง	๓.๖๖	๐.๔๗	มาก	๐.๕๑	๘

ตารางที่ ๔.๑๙ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านการอนุรักษ์ ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม			ระดับความต้องการ			ความต้องการจำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	PNI Modified	ลำดับ
๙	กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน มุ่งเน้นการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่จำเป็น (น้อยที่สุดและคุ้มค่า)	๒.๒๒	๐.๗๐	ปานกลาง	๓.๔๙	๐.๖๐	มาก	๐.๕๗	๗
๑๐	มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม การซ่อมแซมเพื่อใช้ซ้ำ การ รีไซเคิล เพื่อลดผลกระทบต่อภูมิวนิเวศในพื้นที่	๒.๖๓	๐.๘๕	ปานกลาง	๓.๗๖	๐.๔๓	มาก	๐.๔๒	๑๐
๑๑	มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริม การฟื้นฟูคืนสภาพเดิมของภูมิ นิเวศในพื้นที่ เช่น การปลูกบวบป่า เป็นต้น	๒.๓๑	๐.๗๒	ปานกลาง	๓.๘๖	๐.๓๕	มาก	๐.๖๗	๓
๑๒	มีรูปแบบความพยายาม ของชุมชน ในการช่วยกันเฝ้า ระวังและดูแลป้องกันภูมิวนิเวศในพื้นที่	๒.๕๖	๐.๗๖	ปานกลาง	๓.๕๖	๐.๔๙	มาก	๐.๓๙	๑๒
๑๓	มีตัวแทนของชุมชน ในการวางแผนหรือบริหารอนุรักษ์ ภูมิวนิเวศร่วมกับหน่วยงานต่างๆ	๒.๓๑	๐.๘๘	ปานกลาง	๓.๗๑	๐.๔๕	มาก	๐.๖๐	๕
๑๔	คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและรักษาภูมิวนิเวศ ธรรมชาติในพื้นที่	๒.๒๒	๐.๘๓	ปานกลาง	๓.๕๖	๐.๕๘	มาก	๐.๖๐	๖
๑๕	มีการจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ ภูมิวนิเวศในพื้นที่	๒.๐๑	๐.๙๗	ปานกลาง	๒.๘๙	๐.๙๖	ปานกลาง	๐.๔๓	๙
๑๖	มีการก่อตั้งโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากคนใน ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม	๑.๙๖	๐.๘๑	น้อย	๓.๒๑	๐.๘๒	มาก	๐.๖๓	๔
ภาพรวม		๒.๔๓	๐.๒๓	ปานกลาง	๓.๕๐	๐.๓๑	มาก	๐.๔๔	๔

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น เพื่อแสดงระดับความต้องการจำเป็นในด้านต่างๆ โดยใช้ค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ คือ $PNI_{Modified} = (I - D) / D$ ส่วนการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการเรียงค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ จากมากไปหาน้อย ค่าดัชนีที่มีค่ามาก แปลว่า มีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับความสนใจในการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อยกว่า โดยตั้งเกณฑ์การประเมินไว้ว่า ความต้องการจำเป็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ถือได้ว่ามีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา ส่วนการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นใช้การเรียงดัชนีจากมากไปหาน้อย ดัชนีที่มีค่ามากแปลว่ามีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อย

เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการอนุรักษ์ ในภาพรวม ๓ ลำดับแรก มีการสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดการอนุรักษ์ ที่เหมาะสมและพอเพียง รองลงมาคือ ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ไม่ถูกรบกวน หรือไม่มีสิ่งก่อสร้างต่างๆ เข้ามาแทนที่สภาพธรรมชาติ และ มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริม การฟื้นฟูคืนสภาพเดิมของภูมินิเวศในพื้นที่ เช่น การปลูกบวบป่า เป็นต้น

จากผลการวิจัยสรุปความต้องการจำเป็นตามเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ว่า ความต้องการจำเป็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่า ค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ถือได้ว่ามีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อนำมาเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาแนวทาง/วิธีการ ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ามี ๘ ข้อ ที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ยภาพรวม $PNI_{Modified}$ ของ มิติด้านการอนุรักษ์ คือ ข้อที่ ๒, ๗, ๘, ๙, ๑๑, ๑๓, ๑๔ และ ๑๖

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ๓ ลำดับแรก ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ด้านที่ ๗ มีการสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดการอนุรักษ์ ที่เหมาะสมและพอเพียง ($PNI_{Modified}=0.๗๐๓$), ด้านที่ ๒ ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ไม่ถูกรบกวน หรือไม่มีสิ่งก่อสร้างต่างๆ เข้ามาแทนที่สภาพธรรมชาติ ($PNI_{Modified}=0.๖๘๙$) และด้านที่ ๑๑ มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริม การฟื้นฟูคืนสภาพเดิมของภูมินิเวศในพื้นที่ เช่น การปลูกบวบป่า เป็นต้น ($PNI_{Modified}=0.๖๗๐$)

จากประเด็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ มากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ๓ ลำดับแรกนั้น แสดงให้เห็นว่า มิติด้านการอนุรักษ์ ยังคงขาดทรัพยากรในการบริหารจัดการ ทำให้ผลความต้องการจำเป็นจะจนถึงความต้องการในการได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดการอนุรักษ์ ที่เหมาะสมและพอเพียง ทั้งในระดับท้องถิ่นหรือท้องถิ่นในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง นอกจากนี้ ยังมีประเด็นด้านที่ ๒ สิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่ไม่ควรเข้ามาแทนที่สภาพธรรมชาติหรือรบกวนสภาพดั้งเดิมของพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความกังวลในเรื่องระเบียบข้อบังคับกฎหมายที่ตัวบัตถตั้งอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ที่มีข้อจำกัดจากการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างหรือต่อเติมสิ่งใดๆ ลงไปในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จะต้องได้รับการพิจารณาและเห็นชอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อน และในประเด็นด้านที่ ๑๑ ควรมีกิจกรรมเพื่อส่งเสริม การฟื้นฟูคืนสภาพเดิมของภูมินิเวศในพื้นที่ เช่น การปลูกบวบป่า ก็เป็นสิ่งที่มีความต้องการให้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับพื้นที่หรือภายนอก ควรให้ความสนใจและเข้ามาส่งเสริมอย่างเป็นระบบ

ตารางที่ ๔.๒๐

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความพร้อม ระดับความต้องการ และการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

(n=๓๓๕)

ข้อ	มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม			ระดับความต้องการ			ความต้องการจำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	PNI Modified	ลำดับ
๑	คนในชุมชนมีความรู้ หรือมีจุดบริการท่องเที่ยว ที่สามารถแนะนำ ด้านเส้นทางการคมนาคม และการเดินทางสาธารณะในพื้นที่ให้แก่บุคคลภายนอกได้	๒.๐๗	๐.๗๒	ปานกลาง	๓.๐๗	๐.๘๑	มาก	๐.๔๘	๑๑
๒	มีการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว ภูมินิเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน	๑.๙๑	๐.๗๘	น้อย	๓.๕๗	๐.๖๗	มาก	๐.๘๖	๑
๓	ในชุมชน มีการติดตั้งป้ายบอกทาง ป้ายความเป็นมา ข้อจำกัด และความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวภูมินิเวศ อย่างเพียงพอ	๒.๘๐	๐.๙๓	ปานกลาง	๓.๘๒	๐.๓๘	มาก	๐.๓๖	๑๔
๔	ชุมชนมีการรวบรวมองค์ความรู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และเผยแพร่โดยสื่อหลากหลาย เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ ป้ายแสดงข้อมูล ฯลฯ	๓.๐๕	๐.๗๓	มาก	๓.๘๗	๐.๓๘	มาก	๐.๒๖	๑๕
๕	คนในชุมชนมีความพร้อม ในการรองรับมาตรการด้านความปลอดภัย และสามารถรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินในแหล่งท่องเที่ยวตลอดเวลา	๒.๔๖	๐.๘๕	ปานกลาง	๓.๘๑	๐.๓๙	มาก	๐.๕๔	๗

ตารางที่ ๔.๒๐ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม			ระดับความต้องการ			ความต้องการ จำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	PNI Modified	ลำดับ
๖	มีกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเป็นมา ความสำคัญของภูมิโนเวศในพื้นที่ ระหว่างคนในชุมชน ด้วยกันเอง	๒.๑๘	.๘๗	ปานกลาง	๓.๑๒	.๗๗	มาก	๐.๔๓	๑๒
๗	มีการอบรมด้านการท่องเที่ยว ความเป็นมา ความสำคัญ ของภูมิโนเวศในพื้นที่ ระหว่างคนในชุมชนกับหน่วยงาน ต่างๆ	๒.๒๘	.๗๐	ปานกลาง	๓.๕๖	.๖๕	มาก	๐.๕๑	๘
๘	มีความพยายามในการควบคุม หรือจำกัดปริมาณไม่ให้มี นักท่องเที่ยวมากเกินไป ในพื้นที่ภูมิโนเวศที่เปราะบาง	๒.๐๒	.๙๒	ปานกลาง	๓.๗๔	.๕๔	มาก	๐.๘๕	๒
๙	มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่ นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมิโนเวศ เช่น ป้ายข้อมูล แผ่นพับ หรือการจัดนิทรรศการ	๒.๐๐	.๗๙	ปานกลาง	๓.๔๙	.๗๕	มาก	๐.๗๔	๓
๑๐	มีการจัดกิจกรรมให้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจ เฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการปีนผา การดูสัตว์ การศึกษา พืชพรรณไม้	๒.๙๙	๑.๑๓	ปานกลาง	๓.๖๓	.๗๓	มาก	๐.๒๑	๑๖
๑๑	มีการเชื่อมโยงกิจกรรมในพื้นที่ กับแหล่งท่องเที่ยวภูมิ โนเวศธรรมชาติอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง	๒.๑๗	.๙๙	ปานกลาง	๓.๖๔	.๖๓	มาก	๐.๖๗	๕

ตารางที่ ๔.๒๐ (ต่อ)

ข้อ	มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของระดับการพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความพร้อม			ระดับความต้องการ			ความต้องการ จำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D	ความหมาย	PNI Modified	ลำดับ
๑๒	มีการออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และจัดทำป้าย ข้อมูลบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ ครอบคลุม ร่องรับภาษาที่หลากหลาย	๑.๗๕	.๖๕	น้อย	๓.๐๓	.๘๓	มาก	๐.๗๓	๔
๑๓	คนในชุมชนมีส่วนร่วม ในการช่วยดูแลและรักษาภูมิโนเวศ ธรรมชาติในพื้นที่	๒.๔๕	๐.๗๐	ปานกลาง	๓.๔๖	๐.๕๘	มาก	๐.๔๑	๑๓
๑๔	คนในชุมชนมีการรวมกลุ่ม เพื่อกระจายรายได้ และ ผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว ให้แก่ชาวบ้านที่มีส่วนร่วม อย่างเหมาะสม	๒.๓๗	๐.๗๗	ปานกลาง	๓.๕๒	๐.๕๘	มาก	๐.๔๘	๑๐
๑๕	คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการ หรือการมีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวในชุมชน	๒.๑๑	๐.๗๐	ปานกลาง	๓.๔๖	๐.๖๖	มาก	๐.๖๓	๖
๑๖	คนในชุมชนมีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน ในการทำหน้าที่ เพื่อส่งเสริมเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว	๒.๔๒	๐.๙๐	ปานกลาง	๓.๖๒	๐.๕๘	มาก	๐.๔๙	๙
ภาพรวม		๒.๓๑	๐.๔๐	ปานกลาง	๓.๕๑	๐.๔๔	มาก	๐.๕๑	๑

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น เพื่อแสดงระดับความต้องการจำเป็นในด้านต่างๆ โดยใช้ค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ คือ $PNI_{Modified} = (I - D) / D$ ส่วนการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการเรียงค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ จากมากไปหาน้อย ค่าดัชนีที่มีค่ามาก แปลว่า มีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับความสนใจในการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อยกว่า โดยตั้งเกณฑ์การประเมินไว้ว่า ความต้องการจำเป็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ถือได้ว่ามีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา ส่วนการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นใช้การเรียงดัชนีจากมากไปหาน้อย ดัชนีที่มีค่ามากแปลว่ามีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อย

เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในภาพรวม ๓ ลำดับแรก คือ มีการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวภูมินิเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน รองลงมาคือ มีความพยายามในการควบคุม หรือจำกัดปริมาณไม่ให้มีนักท่องเที่ยวมากเกินไป ในพื้นที่ภูมินิเวศที่เปราะบาง และมีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมินิเวศ เช่น ป้ายข้อมูล แผ่นพับ หรือการจัดนิทรรศการ

จากผลการวิจัยสรุปความต้องการจำเป็นตามเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ว่า ความต้องการจำเป็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่า ค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ถือได้ว่ามีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อนำมาประเด็นสำคัญในการศึกษาแนวทาง/วิธีการ ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ามี ๗ ข้อ ที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย ภาพรวม $PNI_{Modified}$ ของ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ ข้อที่ ๒, ๕, ๘, ๙, ๑๑, ๑๒ และ ๑๕

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ๓ ลำดับแรก ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ด้านที่ ๒ มีการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวภูมินิเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน ($PNI_{Modified}=0.๘๖๙$), ด้านที่ ๘ มีความพยายามในการควบคุม หรือจำกัดปริมาณไม่ให้มีนักท่องเที่ยวมากเกินไป ในพื้นที่ภูมินิเวศที่เปราะบาง ($PNI_{Modified}=0.๘๕๑$) และด้านที่ ๙ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมินิเวศ เช่น ป้ายข้อมูล แผ่นพับ หรือการจัดนิทรรศการ ($PNI_{Modified}=0.๗๔๕$)

จากประเด็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ มากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ๓ ลำดับแรกนั้น แสดงให้เห็นว่า มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบความต้องการหลักในประเด็นด้านที่ ๒ ที่มีความจำเป็นสูงสุด ควรมีการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวภูมินิเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของชุมชนที่มีบริบทหลากหลาย ในเรื่องนี้ควรพิจารณาดังที่แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์ ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวงษ์หน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๑๘๑} ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

^{๑๘๑} สัมภาษณ์, แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวงษ์หน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

“...วัดเราเป็นวัดป่า ...บ่อยครั้งมีคนอยากจะเข้ามาท่องเที่ยวที่ พระปฏิบัติธรรม ก็มารบกวนพระที่เจริญภาวนาบ่อยๆ.. คนในหมู่บ้านก็เห็นใจ เลยช่วยกัน.. มีข้อห้ามเข้าพื้นที่ ไปเที่ยวถ้าตัวเอง โดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่มีคนพาไป ก็ไม่อยากให้ไป ...” จินตนา จิตต์สุนทร (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ปัญหาความวุ่นวายจากนักท่องเที่ยว ที่มาในพื้นที่ศาสนสถานโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อเจริญจิตภาวนา แต่ก็ทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการช่วยกันแก้ไขปัญหา เพื่อรักษามิโนะเขตธรรมชาติ โดยการออกกฎชุมชนเพื่อช่วยกันรักษาความปลอดภัยและความสงบให้แก่พื้นที่ ผ่านการจัดการที่คนในชุมชน พระสงฆ์ และบุคลากรทางพระพุทธศาสนาในวัดหรือที่พักสงฆ์ มีส่วนร่วม การกำหนดมาตรการและข้อตกลงร่วมกัน เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับชุมชนทุ่งแสลงหลวงในประเด็นดังกล่าว ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้เพื่อพัฒนาพื้นที่ต้นแบบเครือข่าย การพัฒนาระบบภูมิโนะเขตธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จะนำกรอบความต้องการจำเป็นในด้านนี้ไปใช้ในการพิจารณาการจัดการความรู้ ให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของชุมชนที่มีบริบทหลากหลายด้วย

ในขณะที่ด้านที่ ๘ ที่มีความต้องการจำเป็นรองลงมานั้น ระบุถึงการต้องการให้มีความพยายามในการควบคุม หรือจำกัดปริมาณไม่ให้มีนักท่องเที่ยวมากเกินไป ในพื้นที่ภูมิโนะเขตที่เปราะบาง ก็เป็นความจำเป็นในสภาพพื้นที่เพื่อสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และอนุรักษ์ภูมิโนะเขตให้ไม่ถูกรบกวนมากเกินไป โดยมุ่งเน้นความยั่งยืนของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ที่ในบริบทแหล่งท่องเที่ยวที่มีผู้คนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว เนื่องจากความสวยงามตามธรรมชาติ หากความงดงามถูกทำลายไปก็ย่อมส่งผลกระทบต่อความต้องการเข้ามาท่องเที่ยวของผู้คน ดังนั้นการรักษาสมดุลระหว่างความต้องการทางการท่องเที่ยวที่ได้ผลประโยชน์ กับความยั่งยืนของพื้นที่ ต้องเป็นไปด้วยกัน ดังที่พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก^{๑๘๒} ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“...เรื่องพวกนี้ต้องช่วยกัน... เริ่มจากเห็นว่าบ้านเราวัดเรามีของดี มีภูเขาต้นไม้.. แล้วก็มาช่วยกันดูแล สืบทอดตั้งแต่ปู่ย่าตายาย ไม่ให้มันหายไป ต้องช่วยกันคนไม่ละมือ ...” พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

จุดเริ่มต้นจากการเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่งดงามในชุมชนที่เห็นกันมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ที่อาจถูกทำลายได้หากไม่มีการร่วมมือกัน เป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่ควรนำไปพิจารณาต่อยอด เพื่อสร้างสำนึกร่วมในการรักษาทรัพยากรให้คงอยู่กับชุมชน

นอกจากนี้ ด้านที่ ๙ ที่มีความต้องการให้มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมิโนะเขต เช่น ป้ายข้อมูล แผ่นพับ หรือการจัด

^{๑๘๒} สัมภาษณ์, พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) , เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖.

นิทรรศการ สอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่จากการวิจัยเชิงสังเกต ที่ขาดป้ายนำทาง หรือมีแต่ไม่สมบูรณ์ การปรับปรุงโดยใช้สื่อหลายรูปแบบเข้ามาช่วยในการจัดการก็อาจสามารถเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างสะดวกปลอดภัย และให้ข้อมูลที่ครบถ้วนแก่นักท่องเที่ยวได้ ในประเด็นดังกล่าว การวิจัยในครั้งนี้เพื่อพัฒนาพื้นที่ต้นแบบเครือข่าย การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จะนำกรอบความต้องการจำเป็นในด้านนี้ไปใช้ในการจัดทำป้ายเผยแพร่สื่อการจัดการความรู้ในพื้นที่ต้นแบบ ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มีบริบทหลากหลายในขั้นต่อไป

๔.๓ แนวทางการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการวิจัยในหัวข้อก่อนหน้านี้ ในบรรดาทั้ง ๕ มิติ ที่ทำการศึกษา พบว่า ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนาเพียงมิติเดียว แสดงให้เห็นว่าการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ มีความจำเป็นต้องมุ่งเน้นในมิติการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในพื้นที่ภูมิสารสนเทศชาติที่มีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ตอบโจทย์การวิจัย เพื่อเสริมความจำเป็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ร่วมด้วย โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาการจัดการในพื้นที่ต้นแบบ โดยใช้ชุดปฏิบัติการด้านการจัดการองค์ความรู้ บูรณาการท่องเที่ยวชุมชน ด้วยการจัดทำต้นแบบการจัดการความรู้ ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิสารสนเทศทุ่งแสลงหลวง เช่น ป่า สัตว์ น้ำ วิถีชุมชน และภูมิวัฒนธรรมชาติ โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนกิจกรรม ต่อไป เพื่อสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างชัดเจนได้ในขั้นตอนสุดท้าย โดยทำการศึกษา ดังนี้

๔.๓.๑ ความเหมาะสมและขั้นตอนการพัฒนาในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๔.๓.๑.๑ ความเหมาะสมของพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ในหัวข้อ ๔.๒ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความต้องการจำเป็นหรือ Needs ในการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จากผลการวิจัยเชิงประจักษ์ พบว่า มีเพียง ๑ ด้านหลัก มีประเด็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน คือ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($PNI_{Modified} = 0.๕๑๙๔$) ที่ควรนำมากำหนดทิศทางที่ควรปฏิบัติจริง เพื่อให้การจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นที่ยอมรับ และตรงต่อความต้องการจำเป็นในบริบทปัจจุบันได้ต่อไป

ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในบรรดาทั้ง ๕ มิติ ที่ทำการศึกษา พบว่า ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนาเพียงมิติเดียว แสดงให้เห็นว่าการจัดการความรู้แบบองค์

รวมร่วมกับชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ มีความจำเป็นต้องมุ่งเน้นในมิติการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในพื้นที่ภูมิโนเวศน์ธรรมชาติที่มีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ตอบโจทย์การวิจัย

อย่างไรก็ดีในพื้นที่วิจัยครั้งนี้ ในขั้นต้น ได้พิจารณาคัดเลือกชุมชนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงรอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น และตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง, ตำบลชมพู และตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง, ตำบลบ้านแยง และตำบลห้วยเอี้ย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก รวม ๖ ตำบล ใน ๓ อำเภอของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งพบว่า ชุมชนที่มีบทบาทในหลายมิติที่สามารถจัดการความรู้ภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ จากการที่เป็นพื้นที่ชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางภูมิโนเวศน์ได้ มีจำนวน ๓ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง ชุมชนบ้านรักไทย ตำบลชมพู และชุมชนตำบลนาบุง อำเภอเนินมะปราง

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาดังกล่าว พบว่า ชุมชนตำบลที่มีพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถเป็นชุมชนต้นแบบ ในการศึกษาเพื่อจัดการความรู้ภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้มากที่สุดและครบทุกมิติ คือตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง ที่มีสภาพทั่วไปด้าน ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ถึง ๓๙ แห่ง มากกว่าตำบลอื่นในเขตชุมชนทุ่งแสลงหลวง จากผลการศึกษาที่ได้นำเสนอไว้ในหัวข้อก่อนแล้ว

ดังนั้นการศึกษา เพื่อการพัฒนาการจัดการความรู้ในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมิโนเวศน์ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ตำบลบ้านมุง ที่เป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมากที่สุด ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงสถิติที่พบว่า มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($PNI_{Modified} = 0.5044$) เป็นเพียงประเด็นเดียวที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดในการพัฒนา จึงสามารถตอบโจทย์การวิจัยในครั้งนี้ได้

๔.๓.๑.๒ ขั้นตอนการพัฒนาในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมิโนเวศน์ธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

เพื่อเสริมความจำเป็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ร่วมด้วย โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาการจัดการในพื้นที่ต้นแบบ โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อสร้างความมั่นใจในการใช้ได้ของผลที่ได้จากการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อยืนยันสนับสนุนให้ข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ ให้มีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ทำให้งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) จึงมีความจำเป็นยิ่ง ที่จะต้องมีการศึกษาเชิงปฏิบัติการ ต่อไป เพื่อสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างชัดเจนในขั้นตอนสุดท้าย

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำผลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาสร้างตัวอย่างโมเดล ต้นแบบการจัดการความรู้ ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิโนเวศน์ทุ่งแสลงหลวง และนำไปรวบรวมข้อมูลจาก การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยดำเนินการร่วมกับตัวแทนชุมชนต้นแบบ เพื่อร่วมกันพิจารณาผลการศึกษา ที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ ความเป็นมา การเสนอ และการประเมินชุดปฏิบัติการ ด้านการจัดการองค์ความรู้ บูรณาการท่องเที่ยวชุมชนฯ ด้วยการจัดทำต้นแบบการจัดการ

ความรู้ ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมินิเวศทุ่งแสงหลวง เช่น ป่า สัตว์ น้ำ วิถีชุมชน และภูมินิเวศธรรมชาติ ที่เน้นเชื่อมโยงให้เกิดเครือข่ายระบบการจัดการความรู้ภูมินิเวศ ธรรมชาติร่วมกับชุมชน ที่สามารถเสริมเป็นฐานในการพัฒนาการจัดการความรู้ของคนในชุมชนอย่าง ทัวถึง โดยเป็นการจัดประชุมกับชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ต้นแบบจากผลการวิจัย จำนวน ๑ ชุมชน คือชุมชนบ้านวัดนามุง ตำบลนามุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

จากนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์และสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริม และเผยแพร่องค์ความรู้ภูมินิเวศทุ่งแสงหลวง นำไปตรวจสอบรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อยืนยันและ รับรองรูปแบบ ก่อนนำไปทดลองใช้ในชุมชนต้นแบบ เพื่อศึกษาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไข โดย ให้เด็ก เยาวชน และคนในชุมชน ร่วมประเมินด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ในการนำไปใช้ และความเป็นประโยชน์ได้จริงของรูปแบบ

จากนั้นผู้วิจัยนำผลสรุปจากการประเมิน มาทำการการสังเคราะห์โดยใช้แผนผังความคิด (Mind Map) เพื่อจัดกระทำข้อมูล และให้ข้อมูลย้อนกลับสู่ชุมชน ผ่านตัวแบบการจัดการความรู้ที่ ออกแบบไว้ เพื่อให้เกิดการถอดบทเรียนจากชุมชน โดยนำข้อมูลจากการวิจัยทุกขั้นตอน มาสะท้อน ผลการจัดการความรู้ ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมินิเวศทุ่งแสงหลวง เพื่อ หาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ใน ๒ ประเด็น คือ ด้านองค์ความรู้ และด้านการจัดการความรู้ เพื่อให้ได้มาซึ่ง แนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศ ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ใน ขั้นตอนสุดท้าย

๔.๓.๒ ผลการสังเคราะห์ แนวทางการจัดการความรู้ที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสง หลวง จังหวัดพิษณุโลก

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการ วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ร่าง ต้นแบบการจัดการความรู้ ใน พื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมินิเวศทุ่งแสงหลวง และนำไปหาข้อสรุปความ ถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ จาก การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดย ดำเนินการร่วมกับตัวแทนชุมชนต้นแบบ ชุมชนบ้านวัดนามุง ตำบลนามุง อำเภอนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก เมื่อวันที่ ๙๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ณ ศาลาการเปรียญวัดนามุง เพื่อร่วมกันพิจารณาผล การศึกษา โดยจัดประชุมกับชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ต้นแบบจากผลการวิจัย ดังนี้

๔.๓.๒.๑ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ของแนวทางการจัดการความรู้ภูมิ นิเวศธรรมชาติแบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ต้นแบบ ตามผลการประเมินความต้องการจำเป็น

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการ ความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เมื่อผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ ตำบลบ้านมุง เพื่อทำการวิเคราะห์ และเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยนำเสนอ ตัวอย่างโมเดล ต้นแบบการ จัดการความรู้ ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมินิเวศทุ่งแสงหลวง เพื่อนำมา ตั้งเป็นหัวข้อสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control) เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้ที่เกี่ยวข้อง จาก

ต้นแบบการจัดการความรู้ ในพื้นที่ต้นแบบ ที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ในพื้นที่ต้นแบบ และตรวจสอบความพร้อมของชุมชนในขั้นตอน ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน ซึ่งได้ข้อค้นพบจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในรูปแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

พบว่า ตัวแทนชุมชนทั้ง ๑๐ ท่าน ได้ให้ความเห็นว่า ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ที่สำคัญต่อแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิเวศทุ่งแสลงหลวง มีความเหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์สร้างเป็นแผนกิจกรรม ในการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ในพื้นที่ต้นแบบ และได้ให้ข้อเสนอแนะในประเด็นต่างๆ ที่มีความต้องการจำเป็นที่ควรได้รับการพัฒนาตามผลการวิจัย เช่น ในประเด็น ที่ควรมีการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวภูมิเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน นั้น ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกันว่า เพื่อเป็นการแก้ปัญหาของการเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากในบางฤดูกาลของปี ที่ทำให้รบกวนการสัญจร การขนส่งทางการเกษตรของคนในชุมชน จึงควรมีการจัดโซนนิ่ง หรือสร้างการรับรู้ให้เกิดขึ้นให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เข้ามาเรียนรู้วิถีชุมชน โดยไม่รบกวนวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน^{๑๘๓} โดยการสร้างการมีส่วนร่วมให้ทั้งนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนได้มีกิจกรรมร่วมกัน^{๑๘๔} เช่น การที่มีการให้นักท่องเที่ยวสมัครทุกทางการเกษตรเยี่ยมชมพื้นที่ นังรือแต๊ก ชมนาบุง วิถีสโลว์ไลฟ์ เพื่อสร้างความรับรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว ที่เข้ามาเยี่ยมชมพื้นที่ชุมชนที่อยู่ร่วมกับภูมิเวศธรรมชาติ ซึ่งจะเกิดความรับรู้และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ^{๑๘๕} ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ตอบโจทย์ความต้องการจำเป็นในประเด็นนี้ ที่มีความเหมาะสม และเป็นประเด็นที่ชุมชนต้นแบบดำเนินการได้ และต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง^{๑๘๖} ในประเด็น ควรมีความพยายามในการควบคุม หรือจำกัดปริมาณไม่ให้มีนักท่องเที่ยวมากเกินไป ในพื้นที่ภูมิเวศที่เปราะบาง นั้น มีความเหมาะสมกับพื้นที่นาบุง เพราะเป็นชุมชนที่มีความงดงามจากภูมิเวศภูผาหิน ซึ่งอาจใช้การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรับรู้ในด้านการรองรับนักท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ^{๑๘๗} แต่อย่างไรก็ดี พื้นที่ภูผาหินเป็นพื้นที่ธรรมชาติ ที่เป็นภูเขาหินสูงชัน ไม่สามารถทำกิจกรรมใดๆ ทางทางการเกษตรได้ ทำให้จึงได้รับการรักษาจากคนในชุมชน และเกิดความผูกพันในฐานะชุมชนที่งดงามจากทิวทัศน์ภูผาหิน รวมถึงการเข้ามาส่งเสริมของหน่วยงาน

^{๑๘๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดิธธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญยัติ), เจ้าคณะอำเภอนิคมบ่งพร อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวธนกร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางนิธญา บุญสว่าง, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ราชการในการท่องเที่ยวป็นพา ที่มีข้อจำกัดบางประเด็น^{๑๘๘} รวมไปถึงแนวคิดการสร้างระบบเพื่อจัดลำดับการเข้าชมพื้นที่ภูมินิเวศอนุรักษ์ที่มีความเปราะบาง เช่น การเข้าชมถ้ำในช่วงเทศกาล ก็ควรมีการจัดลำดับและบริหารจัดการที่ดี^{๑๘๙} และการร่วมมือของคนในชุมชน รีสอร์ท และผู้ให้บริการต่างๆ ทำให้สามารถกำหนดและจำกัดนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยวป็นพา ต้องมีอุปกรณ์ที่ปลอดภัยภายใต้การดูแลของผู้ให้บริการท่องเที่ยวโดยสภาพ นอกจากนี้การสร้างองค์ความรู้และส่งเสริมให้เยาวชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยวก็เป็นอีกสิ่งที่สามารถทำได้ เช่น การมีมีคฤศคณน้อย นำเที่ยวในชุมชน หรือพื้นที่ภูมินิเวศในชุมชน^{๑๙๐}ซึ่งเป็นประเด็นที่คนในชุมชนนามุงดำเนินการได้^{๑๙๑} ในประเด็นควรมีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมินิเวศ เช่น ป้ายข้อมูล แผ่นพับ หรือการจัดนิทรรศการ ซึ่งพบผลความต้องการจำเป็นในลำดับสามนั้นที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน ว่าการสื่อสารข้อมูลให้นักท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมาก เพื่อสร้างความรับรู้ ข้อมูลเบื้องต้นให้นักท่องเที่ยว ในขณะที่การเก็บข้อมูลองค์ความรู้ โดยทำการสืบค้นอย่างเป็นระบบ และทำการจัดเก็บเพื่อสามารถนำมาประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวตลอดถึงผู้สนใจได้ ก็เป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้น^{๑๙๒} ในประเด็นนี้ ส่วนใหญ่ให้ความเห็นตรงกันว่า ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่เราสามารถเลือกนำสิ่งที่เอื้อต่อการประชาสัมพันธ์ หรือการเก็บรวบรวมข้อมูล มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในประเด็นดังกล่าวได้ บางท่านเสนอว่า ปัจจุบันแหล่งสืบค้นข้อมูลมีทั่วไป มีผู้ให้บริการหลากหลาย เช่น วิกิพีเดีย หรือเว็บข้อมูลต่างๆ ในลักษณะออนไลน์^{๑๙๓} อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีเฟสบุคก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถเป็นช่องทางในการเก็บและเผยแพร่ความรู้ แต่ก็ไม่สามารถนำไปเข้าสู่ระบบการค้นหาอัตโนมัติ หรือ AI ของผู้ให้บริการในแพลตฟอร์มอื่นๆ ได้ ดังนั้น การสร้างเว็บไซต์ที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลความรู้ จะสามารถตอบโจทย์การให้ข้อมูล การรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลบ้านมุงได้ดีกว่า ดังที่มีการทำอยู่^{๑๙๔} แต่ข้อจำกัดด้านงบประมาณ จึงมีผู้เสนอว่า การเก็บข้อมูลออนไลน์ ควรใช้แพลตฟอร์มที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีที่ชุมชนจะต้องระดมทุน หรือหางบประมาณเพื่อเปิดเว็บไซต์ url เป็นของตัวเอง ที่หากขาดการต่ออายุไม่จ่ายค่าโดเมนเนม ก็อาจจะถูกลบข้อมูลออกจากผลการค้นหา และปิดตัวลงได้ เป็นการสูญเสียข้อมูลที่ชุมชนเก็บรวบรวมร่วมกันมาได้ ดังนั้น หากจะมีศูนย์กลางข้อมูล จึงควรเป็นลักษณะออนไลน์ ใช้เว็บไซต์ผู้ให้บริการไม่เสียค่าใช้จ่ายรายใหญ่

^{๑๘๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางนิธิญา บุญสว่าง, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๘๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋ พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดิธธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางนิธิญา บุญสว่าง, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายสรวิทย์ ทิมป่าตี๋ พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบดินทิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

และในขณะเดียวกันก็สามารถค้นหาได้โดยระบบ AI อัจฉริยะของผู้ให้บริการสืบค้นข้อมูลต่างๆ ได้ จะสามารถเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากผู้ให้บริการที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายที่เป็นผู้ให้บริการรายใหญ่ จะได้รายได้จากช่องทางต่างๆ ที่สามารถรับได้ และอาจมอบหมายให้หน่วยงานด้านการศึกษาในชุมชนเป็นผู้ดูแล และสามารถส่งข้อมูล อัปเดตข้อมูลให้เป็นปัจจุบันได้อย่างสม่ำเสมอ^{๑๙๕} นอกจากนี้เมื่อมีการค้นหา สืบค้น ดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการประชาสัมพันธ์ชุมชนแล้ว ก็ควรที่จะทำป้ายบอกแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านมุง มีการติดป้าย QR code เพื่อสะดวกแก่การแสกน สืบค้น และศึกษาข้อมูลของชุมชน สำหรับนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปจากภายนอกอีกด้วย^{๑๙๖} ซึ่งที่ประชุมเสนอให้มีการติดป้ายในพื้นที่วัดบ้านมุง เพราะเป็นศาสนสถานศูนย์รวมในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงาม และสอดคล้องกับผลการวิจัยในเบื้องต้น ที่วัดในชุมชนทุ่งแสลงหลวงมีศักยภาพในการส่งเสริมการจัดการความรู้ในประเด็น มีการออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และจัดทำป้ายข้อมูลบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ครอบคลุม รองรับภาษาที่หลากหลาย ที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็นว่า ในชุมชนบ้านมุง มีการออกแบบเส้นทางโดยป่าไม้ ที่เข้ามาส่งเสริมป่านันทนาการ และมีการออกแบบเส้นทางในการปีนผาหิน และแนวทางการท่องเที่ยวในเส้นทางธรรมชาติตามสมควร^{๑๙๗} แต่ในขณะที่พื้นที่เส้นทางศึกษาธรรมชาติในพื้นที่ของวัดบ้านมุง ยังไม่มีการจัดทำป้ายบอกข้อมูลเส้นทางที่ครอบคลุม บางครั้งนักท่องเที่ยวไม่ทราบเส้นทาง จึงทำให้เสียโอกาสในการเยี่ยมชมพื้นที่^{๑๙๘} ด้วยเหตุนี้จึงควรมีการจัดทำป้ายบอกเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ถ้าในวัดบ้านมุง และเพื่อให้มีประโยชน์ที่หลากหลาย และสามารถต่อยอดไปสู่การจัดทำฐานข้อมูลการจัดการความรู้ชุมชนได้ ก็ควรมีการติดป้าย QR code ไว้ในป้ายเส้นทางท่องเที่ยววัดถ้ำบ้านนา และมีการแปลเป็นภาษาต่างๆ เช่น ภาษาอังกฤษ หรือภาษาจีน เพื่อเตรียมพร้อมรองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยวในอนาคตอีกด้วย^{๑๙๙} ในประเด็น ควรมีการเชื่อมโยงกิจกรรมในพื้นที่ กับแหล่งท่องเที่ยวภูมินิเวศธรรมชาติอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง ที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็นว่า เป็นสิ่งที่สืบเนื่องจากข้อตกลงของที่ประชุมว่าควรมีการทำป้ายบอกข้อมูลความรู้ในชุมชน ที่ควรมีการจัดทำสำรวจบ่งชี้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง ของพื้นที่ใกล้เคียงบ้านนา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเส้นทาง^{๒๐๐} และสามารถต่อยอดไปสู่แหล่งท่องเที่ยวภูมินิเวศธรรมชาติอื่นๆ ได้ เป็นการส่งเสริมการสร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายให้แก่ผู้สนใจ ดังนั้นป้ายที่จะจัดทำจึงควรมี

^{๑๙๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญญิต), เจ้าคณะอำเภอนิคมบ่งไพร อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญญิต), เจ้าคณะอำเภอนิคมบ่งไพร อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๑๙๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังข์, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ข้อมูลที่เชื่อมโยงไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเครือข่ายอื่นๆ ในพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม^{๒๐๑} ในประเด็น คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการ หรือการมีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวในชุมชนที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็นว่า เป็นสิ่งที่น่าสนใจและเป็นความต้องการของคนในชุมชน ที่ควรมีการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการจัดการซึ่งกันและกัน^{๒๐๒} ซึ่งจะทำให้ได้แลกเปลี่ยนผลความสำเร็จหรือล้มเหลวของการดำเนินการ และปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพต่อไป โดยให้คนในชุมชนได้มาประชุมและปรึกษาหารือสรุปในการกำหนดแนวทาง ผ่านการประชุมประชาคมประจำเดือนของหมู่บ้าน หรืออื่นๆ^{๒๐๓} โดยอาจมีการจัดตั้งเครือข่ายคนรักบ้านมุง หรือเครือข่ายมัคคุเทศก์น้อยบ้านมุง เพื่อสานต่อให้ทั้งผู้ใหญ่ และเยาวชน ได้สานต่อและเสนอแนะ รวมถึงเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างเป็นระบบ^{๒๐๔} ในประเด็น คนในชุมชนมีความพร้อม ในการรองรับมาตรการด้านความปลอดภัย และสามารถรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินในแหล่งท่องเที่ยวตลอดเวลา ที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็นว่า ในพื้นที่บ้านมุง มีเหตุฉุกเฉินที่เป็นประเด็นข้อกังวลในช่วงน้ำหลาก ซึ่งมีการติดตั้งอุปกรณ์การเฝ้าระวังของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการรองรับนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวปีนผา อาจเกิดเหตุไม่คาดฝันได้ การใช้อุปกรณ์ป้องกันที่ปลอดภัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น^{๒๐๕} อย่างไรก็ดี ก็ควรจะมีการอบรมให้การเรียนรู้ด้านการบรรเทาสาธารณภัยให้แก่คนในชุมชน เช่น การปฐมพยาบาล การเฝ้าระวังสังเกตอันตรายจากภูมิประเทศที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น น้ำหลาก หรืออื่นๆ ซึ่งเคยเกิดเหตุการณ์คนติดในถ้ำและออกไม่ได้จากน้ำหลาก ในขณะเนินมะปรางมาแล้ว^{๒๐๖} การจัดการให้ความรู้ด้านความปลอดภัยและสถานการณ์ฉุกเฉินทางธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่มองข้ามไม่ได้ในการจัดการความรู้จากผลการวิจัย

๔.๓.๒.๒ องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การสร้าง การจัดระบบ การกำหนดกิจกรรม และความต่อเนื่องของแนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติแบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ต้นแบบ

พบว่า ตัวแทนชุมชนทั้ง ๑๐ ท่าน ได้ให้ความเห็นว่า เพื่อให้ชุมชนสามารถทำแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมินิเวศทุ่งแสลงหลวง ได้อย่างเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ได้ในขั้นตอนต่อไป ต้องพิจารณาการสร้าง การจัดระบบ การกำหนดกิจกรรม และความต่อเนื่อง ในการจัดการความรู้ ในพื้นที่ต้นแบบ และได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการ

^{๒๐๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบดินทิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางนิธิญา บุญสว่าง, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญญิตติ), เจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางนิธิญา บุญสว่าง, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สร้างแนวทางในประเด็นดังกล่าว ว่า ในด้านการสร้างกิจกรรมที่เหมาะสม ที่ประชุมเสนอแนะว่าควรนำแนวคิดของการจัดการความรู้ ในประเด็นของการสร้างความรู้ และจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อสามารถเผยแพร่แก่ผู้ที่สนใจรวมถึงนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามาในพื้นที่ รวมถึงเป็นฐานข้อมูลสำหรับการเรียนรู้ เป็นศูนย์จดหมายเหตุชุมชนออนไลน์ ที่สามารถเข้าไปศึกษา รวมถึงเสนอข้อมูลเพิ่มเติมได้ โดยที่ประชุมได้แสดงความเห็นว่า สามารถเน้นตามผลการวิจัย โดยมีการสำรวจและเก็บบันทึกข้อมูลการแบ่งพื้นที่ชุมชน เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจพื้นที่ภูมินิเวศธรรมชาติของชุมชนในภาพรวม ซึ่งจะสอดคล้องกับผลการวิจัยที่เป็นความต้องการจำเป็นสูงสุด^{๒๐๗} จากนั้นทำการจัดระบบ โดยสำรวจและบันทึกข้อมูลลงในแพลตฟอร์มฐานข้อมูล ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์เว็บไซต์รวมความรู้ภูมินิเวศบ้านมุง เพื่อบันทึกเรื่องราวของชุมชนในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับภูมินิเวศธรรมชาติ รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ โดยการจัดทำฐานข้อมูลแบบฟอร์ม จากนั้นสร้างเครือข่ายจัดการความรู้ภูมินิเวศ ซึ่งอาจจะเป็นเยาวชนและคนในชุมชน เพื่อสำรวจองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ก่อนนำไปให้คณะกรรมการผู้ดูแลแพลตฟอร์มออนไลน์เว็บไซต์รวมความรู้ภูมินิเวศบ้านมุง พิจารณาลงในฐานข้อมูลเพื่อการสืบค้นได้ต่อไป^{๒๐๘} โดยการวิจัยครั้งนี้ ควรมีการกำหนดกิจกรรม เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แพลตฟอร์มออนไลน์เว็บไซต์รวมความรู้ภูมินิเวศบ้านมุง ซึ่งอาจมีการนำข้อมูลจากการสำรวจสืบค้น มาทำเป็นป้ายองค์ความรู้ในพื้นที่ต้นแบบ ซึ่งที่ประชุมเสนอว่าควรใช้พื้นที่วัดบ้านมุง ที่มีพื้นที่กว้าง และมีภูมินิเวศถ้าตามธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และยังขาดป้ายความรู้ด้านแผนผังแหล่งท่องเที่ยวถ้ำวัดในจุดหลัก^{๒๐๙} ซึ่งควรมีการบรรจุ QR code เชื่อมโยงแพลตฟอร์มออนไลน์เว็บไซต์รวมความรู้ภูมินิเวศบ้านมุง และระบุข้อมูลเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชน และในชุมชนใกล้เคียง เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่นักท่องเที่ยวได้^{๒๑๐} จากนั้นควรจัดกิจกรรมแบ่งปันความรู้ และมีการระดมสมอง รับสมัครอาสาสมัคร ผู้ที่มีความสนใจในชุมชน ให้เข้ามาเป็นคณะกรรมการผู้ดูแลแพลตฟอร์มออนไลน์เว็บไซต์รวมความรู้ภูมินิเวศบ้านมุง และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ช่วยกันดูแล และมีการดูแลเป็นวาระ เพื่อทำหน้าที่ในการดูแลฐานข้อมูลออนไลน์ให้เป็นปัจจุบัน^{๒๑๑} ซึ่งควรใช้แหล่งทรัพยากรทางการศึกษาในชุมชนที่มีอยู่แล้วเป็นแม่ข่ายหลัก คือโรงเรียนวัดบ้านมุง เพื่อสานสัมพันธ์การจัดกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องทั้งในรูปแบบของบ้าน วัด และโรงเรียน^{๒๑๒} ที่จะได้เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ให้เป็นแนวทางการจัดการที่เหมาะสมตอบโจทย์การวิจัยในครั้งนี้ได้

^{๒๐๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายสรวิชัย ทิมปาดัว พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ศิธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๐๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบดินทิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญยัติ), เจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุทธาพิศ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

๔.๓.๒.๓ ภาคส่วนในกระบวนการการส่งเสริม การจัดการความรู้ภูมิโนเวศ ธรรมชาติแบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ต้นแบบ

ประเด็นในการสนทนากลุ่ม ได้ขยายการแลกเปลี่ยนความเห็น ถึง บทบาทหน้าที่ของภาคส่วนต่างๆ ในชุมชน ที่ควรเข้ามาช่วยในกระบวนการส่งเสริมการจัดการความรู้ ฯ แผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) โดยมุ่งเน้นภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่ จากการสนทนา พบว่า ตัวแทนชุมชนทั้ง ๑๐ ท่าน ได้ให้ความเห็นในประเด็นการพัฒนาที่มีความต้องการจำเป็นจากผลการวิจัยตามลำดับ โดยความต้องการจำเป็นประการแรก คือ การที่ควร มีการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวภูมิโนเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน นั้น มีความเห็นว่า ภาคส่วนที่ควรเข้ามา มีบทบาทคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาลตำบล บ้านมุง ซึ่งมีหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะและมีข้อมูลสำหรับการบริหารจัดการกิจการสาธารณะ ในพื้นที่^{๒๑๓} อย่างไรก็ตามก็ไม่สามารถทั้งภาคส่วนกระบวนการของคนในชุมชนไปได้ เนื่องจากชุมชนเป็นเจ้าของพื้นที่ในการจัดการความรู้ เพราะความรู้เป็นของชุมชน หากมอบให้องค์กรอื่นๆ ที่ถึงแม้จะเป็น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่พนักงานในองค์กรเหล่านั้นส่วนใหญ่ได้มาจากกระบวนการในระบบ ของทางราชการ ที่มีคนนอกพื้นที่มาปฏิบัติงาน และอาจไม่เข้าใจความต้องการของชุมชนได้ ดังนั้นใน การพิจารณาประเด็นต่างๆ ต้องสอบถามความต้องการและความเห็นของคนในชุมชนทุกครั้ง^{๒๑๔} เมื่อ พิจารณาความต้องการจำเป็นที่มีความต้องการรองลงมาตามผลการวิจัยที่ระบุว่า ควรมีการควบคุม หรือจำกัดปริมาณไม่ให้มีนักท่องเที่ยวมากเกินไป ในพื้นที่ภูมิโนเวศที่เปราะบาง นั้น มีการแสดง ความเห็นหลากหลาย แต่สรุปได้ว่า การควบคุมหรือจำกัดนักท่องเที่ยว นั้น ต้องอาศัยหน่วยงานที่ สามารถจำกัดการเข้าพื้นที่ได้ตามกฎหมาย จึงควรเป็นหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ที่จะ ดำเนินการในส่วนที่เป็นพื้นที่ในการดูแลตามกฎหมาย ที่เป็นพื้นที่ภูผาหินที่มีรอยต่อกับพื้นที่อาศัยของ ชุมชน ซึ่งในชุมชนบ้านมุงเป็นชุมชนไม่กี่แห่งในชุมชนทุ่งแสลงหลวง ที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินติดกับป่า อุทยานแห่งชาติ^{๒๑๕} เช่นเดียวกับวัดบ้านมุง ที่มีพื้นที่อยู่รอยต่อระหว่างพื้นที่วัดในพระพุทธศาสนาตาม กฎหมาย กับเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นพื้นที่ถ้ำวัด ซึ่งอาจต้องการความชัดเจนในการศึกษาเรียนรู้ อย่างไรก็ดี ทั้งอุทยานแห่งชาติ หรือวัดบ้านมุง ก็สามารถจัดการควบคุมนักท่องเที่ยวไม่ให้มากเกินไป ในบางเทศกาลได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่มีทางเข้าทางเดียว^{๒๑๖} ในประเด็น ควรมีสื่อหลากหลายประเภท ในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมิโนเวศ เช่น ป้ายข้อมูล แผ่น พับ หรือการจัดนิทรรศการ นั้น เห็นว่าควรเป็นหน้าที่ร่วมกันของทุกภาคส่วนขององค์กร เช่น อุทยาน แห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลความสำคัญของการอนุรักษ์แหล่ง

^{๒๑๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญญิตฺติ), เจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้าน มุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญญิตฺติ), เจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ห้องเที่ยวภูมินิเวศบ้านมุง การปั่นผาที่ปลอดภัยและไม่ทำลายธรรมชาติ^{๒๑๗} รวมไปถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือเทศบาลตำบลบ้านมุง ที่ต้องทำหน้าที่ในการเป็นศูนย์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันได้มีการจัดตั้งศูนย์ให้ข้อมูลอยู่ที่บริเวณสำนักงานเทศบาล ติดริมถนนก่อนเข้าสู่ตัวแหล่งท่องเที่ยวหลักคือชุมชนบ้านมุงอยู่แล้ว^{๒๑๘} ซึ่งควรดำเนินการและทำอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดสื่อหลากหลายเพื่อเอื้อต่อการแจกจ่ายข้อมูลที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่นักท่องเที่ยว เช่น การมีงบจัดทำแผ่นพับแหล่งท่องเที่ยวบ้านมุง แจกจ่ายไปตามรีสอร์ท ที่พัก ในพื้นที่ หรือนอกพื้นที่^{๒๑๙} นอกจากนี้ ในส่วนของวัดก็สามารถเป็นแหล่งให้ความรู้ผ่านสื่อหลากหลายได้ เนื่องจากวัดมีหอระฆังกระจายข่าวสาร และเป็นศูนย์จัดกิจกรรมทางศาสนาทุกๆ วันพระ ในแต่ละสัปดาห์ รวมถึงเป็นสถานที่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของชุมชน ที่สามารถจัดทำป้ายข้อมูล หรือติดตั้งป้ายข้อมูลที่ควรดำเนินการในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้เป็นประโยชน์ตอบโจทย์การวิจัยได้^{๒๒๐} ในขณะที่ สถานศึกษาในพื้นที่ เช่น โรงเรียนวัดบ้านมุง มีบุคลากรทางการศึกษา และมีเยาวชนในพื้นที่ ที่จะเป็นผู้เรียนรู้รวบรวม และเป็นผู้ดำเนินการสร้างสื่อที่หลากหลายเพื่อสื่อสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างดี^{๒๒๑} ในประเด็น ควรมีการออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และจัดทำป้ายข้อมูลบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ครอบคลุม รองรับภาษาที่หลากหลาย นั้น เห็นว่า คล้ายกับข้อความต้องการจำเป็นข้างต้น ที่เป็นการต่อยอดจากการจัดทำสื่อต่างๆ นั้น ควรมีการแปลออกเป็นภาษาต่างๆ ให้คนต่างชาติที่สนใจได้รับทราบข้อมูลของชุมชนในวงกว้าง โดยควรเป็นหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ที่ควรเป็นแม่ข่ายหลัก ในการประชาสัมพันธ์ในสื่อของหน่วยงานตนเอง ในภาษาต่างๆ^{๒๒๒} รวมไปถึงโรงเรียนสถานศึกษาในพื้นที่ ที่ควรให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการแปลข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ที่จะลงเผยแพร่ในสื่อต่างๆ ของชุมชน โดยใช้โอกาสจากการส่งเสริมการเรียนรู้ในภาษาอังกฤษ เป็นต้น^{๒๒๓} ในประเด็น มีการเชื่อมโยงกิจกรรมในพื้นที่ กับแหล่งท่องเที่ยวภูมินิเวศธรรมชาติอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง เห็นว่า เป็นความต้องการจำเป็นที่สามารถเชื่อมโยงได้โดยใช้ภาคส่วนชุมชน ที่มีความสัมพันธ์ทั้งเครือข่าย และความสัมพันธ์อื่นๆ ระหว่างกัน เพื่อส่งเสริมให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกันและเป็นการสร้างเส้นทาง หรือผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น รวมไปถึงวัดบ้านมุง ที่สามารถเชื่อมโยงเส้นทาง โดยการจัดทำป้ายไวด์ตามจุดต่างๆ ที่เชื่อมโยงไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่เป็นวัดถ้ำด้วยกันในอำเภอเดียวกัน เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนสถานที่สำคัญ

^{๒๑๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายสรวิทย์ ทิมป่าตัว พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางนิธิญา บุญสว่าง, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๑๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญญ์ดี), เจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ศิริธรรม, ครูประจำศูนย์การศึกษาครอบครัวและศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายสรวิทย์ ทิมป่าตัว พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ศิริธรรม, ครูประจำศูนย์การศึกษาครอบครัวและศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

นิเวศธรรมชาติให้เกิดความสงบทางจิตใจ เป็นเส้นทางแสวงบุญในมิติภูมินิเวศในอำเภอเนินมะปราง และใกล้เคียงได้^{๒๒๔} อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้ โรงเรียนก็ควรเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการสร้างเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน กับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ โดยให้เด็กและเยาวชนที่มาจากหลายพื้นที่ใกล้เคียง ได้เป็นส่วนหนึ่งในการแสวงหา บ่งชี้ จัดเก็บข้อมูล และเผยแพร่เพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่เยาวชนได้^{๒๒๕} ในประเด็น คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการ หรือการมีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เห็นตรงกันว่า เป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยงานที่มีทรัพยากรทางการบริหารจัดการให้บริการสาธารณะในพื้นที่ คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งเทศบาลตำบลนาหมอง หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่ควรเข้ามาเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมเสนอแหล่งท่องเที่ยว และเสนอแนวทางการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทางด้านแหล่งท่องเที่ยวภูมินิเวศ ที่อาจใช้กระบวนการสร้างเครือข่ายในระดับชุมชน ผ่านเครือข่ายจัดตั้งของท้องถิ่นต่างๆ เช่น เครือข่ายสาธารณสุขท้องถิ่น เครือข่าย อสม. เครือข่ายจิตอาสา เครือข่าย อปพร. ที่สามารถให้เป็นเครือข่ายของท้องถิ่นในการรับข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาได้^{๒๒๖} ในประเด็น คนในชุมชนต้องมีความพร้อม ในการรองรับมาตรการด้านความปลอดภัย และสามารถรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินในแหล่งท่องเที่ยวตลอดเวลา เห็นว่า เป็นหน้าที่หลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องมีการจัดฝึกอบรม และอบรม ทบทวนความรู้ ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และการรองรับเหตุฉุกเฉินในแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ผ่านเครือข่ายจัดตั้งต่างๆ เช่น อปพร จิตอาสา จิตอาสาเพื่อการเฝ้าระวัง ฯลฯ เพื่อให้คนในชุมชนมีความพร้อมรองรับสถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับภูมินิเวศที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในชุมชน^{๒๒๗}

๔.๓.๒.๔ การตรวจสอบและประเมิน การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติแบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ต้นแบบ

ในขั้นตอนต่อมา การสนทนากลุ่มได้สรุปประเด็นเพื่อให้แนวทางตามแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ในพื้นที่บ้านมุงสามารถมีความยั่งยืนในทางปฏิบัติ จึงได้เพิ่มเติมประเด็นเกี่ยวกับบทบาทด้านการตรวจสอบและประเมินกิจกรรมต่างๆ ที่จะดำเนินการขึ้นตามแผน โดยได้ขยายการแลกเปลี่ยนความเห็น ถึงบทบาทหน้าที่ของภาคส่วนต่างๆ ในชุมชน ที่ควรเข้ามาช่วยในกระบวนการประเมินและตรวจสอบ การส่งเสริมการจัดการความรู้ฯ แผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) โดยมุ่งเน้นภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ จากการสนทนาพบว่า ตัวแทนชุมชนทั้ง ๑๐ ท่าน ได้ให้ความเห็นในประเด็นการพัฒนาที่มีความต้องการจำเป็นจากผลการวิจัยตามลำดับ โดยความต้องการจำเป็นประการแรก คือ การที่ควรมีการแบ่งพื้นที่ในชุมชน

^{๒๒๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบัมจิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวธนกร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางนิธิญา บุญสว่าง, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวภูมินิเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน นั้น มีความเห็นว่า ประเด็นการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวภูมินิเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน นั้น เป็นแนวคิดด้านพื้นที่ และด้านองค์กรชุมชน ที่ต้องร่วมมือกันโดยให้ภาคส่วนท้องถิ่น คือ ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้ประสานการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานราชการกับคนในชุมชนเป็นตัวกลางในการช่วยประเมินผลความสำเร็จหรือล้มเหลวของกิจกรรม^{๒๒๘} ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือเทศบาลตำบลบ้านมุง ที่ควรมีการให้นักวิเคราะห์นโยบายและแผน เข้ามาช่วยในการตรวจสอบและแนะนำและให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรม ร่วมกับคนในชุมชน^{๒๒๙} เมื่อพิจารณาในประเด็นต่อมา คือ การควบคุม หรือจำกัดปริมาณไม่ให้มีนักท่องเที่ยวมากเกินไป ในพื้นที่ภูมินิเวศที่เปราะบาง มีความเห็นร่วมกันว่า เป็นหน้าที่ของเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภูมินิเวศ ที่จะดำเนินการตรวจสอบและประเมินด้วยตนเอง คือทั้งอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง บางส่วนเป็นพื้นที่ของวัดนามุง ซึ่งมีพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นของตัวเอง^{๒๓๐} อย่างไรก็ตามก็ควรให้โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบและประเมินกับวัดด้วย เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับชุมชนและเยาวชนนักเรียนสามารถเข้ามาช่วยประสานการประเมินร่วมกับวัดซึ่งมีบุคลากรจำกัดได้^{๒๓๑} จากนั้นได้ร่วมกันพิจารณาในประเด็นต่อมา คือ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมินิเวศ เช่น ป้ายข้อมูล แผ่นพับ หรือการจัดนิทรรศการ มีความเห็นว่า เป็นส่วนสำคัญที่ต้องมีการตรวจสอบติดตามอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากข้อมูลองค์ความรู้ต่างๆ ต้องมีการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ หรือสื่อประเภทต่างๆ เช่น แผ่นพับ หรือป้ายความรู้ ก็ต้องมีการตรวจสอบให้พร้อมใช้งาน และเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ^{๒๓๒} ซึ่งควรใช้เครือข่ายของโรงเรียน ที่มีเยาวชนนักเรียนในชุมชนอยู่ในพื้นที่ชุมชน ช่วยเป็นเครือข่ายในการตรวจสอบความพร้อม และแนะนำ ทั้งเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นอุทยานแห่งชาติ วัด หรือคนในชุมชนที่ควรเปิดโอกาสให้ปรับปรุงแก้ไขสื่อต่างๆ ของตนให้สอดคล้องและประยุกต์ให้เหมาะสมกับความต้องการ และความจำเป็นในบริบทต่างๆ ที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์อย่างสม่ำเสมอ^{๒๓๓} ในประเด็นต่อมา คือ การออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และจัดทำป้ายข้อมูลบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ครอบคลุม รองรับภาษาที่หลากหลาย ได้ร่วมกันพิจารณาและเสนอแนะว่า ควรให้ชุมชน สถานศึกษา วัด และอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่โดยตรง ได้ช่วยกันเป็นเครือข่ายให้คำแนะนำและเสนอแนะให้ข้อมูลเป็นปัจจุบัน

^{๒๒๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางนิธิญา บุญสว่าง, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๒๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายสราวุธ ติเมปาดัว พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรเขตบดินทิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวธนกร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวบังอร ศิธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

และมีความพร้อมไม่ซ้ำรูดเสมอ^{๒๓๔} ในประเด็น การเชื่อมโยงกิจกรรมในพื้นที่ กับแหล่งท่องเที่ยวภูมิ
 นิเวศธรรมชาติอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง นั้น ผู้ที่ควรเข้ามาพิจารณาตรวจสอบและช่วยกันประเมินนั้น
 ควรเป็นคนในชุมชน ที่ตรวจสอบปรับปรุงข้อมูลกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้เป็นปัจจุบัน
 และพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวได้จริง เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวภูมิเวศบางแห่งมีข้อจำกัด ที่แตกต่าง
 กันไปในแต่ละเดือน เช่น การท่องเที่ยวในถ้ำมีจำกัดจากฤดูน้ำหลาก เป็นต้น ซึ่งควรให้ทั้งชุมชน วัด
 และศึกษามาทำหน้าที่ให้ข้อมูล และตรวจสอบให้เป็นปัจจุบัน^{๒๓๕} ในประเด็น การมีส่วนร่วมใน
 การกำหนดแนวทางการจัดการ หรือการมีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เห็นร่วมกันว่า ควรให้
 คนในชุมชนร่วมกันเป็นหูเป็นตา โดยมีภาคส่วนท้องถิ่น ทั้งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และเครือข่าย
 กรรมการหมู่บ้าน ได้ช่วยกันเสนอแนะและตรวจสอบการพัฒนาต่างๆ ของชุมชน ตามแผนงาน
 โครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีโอกาสช่วยกันเสนอแนะแผนพัฒนาของ
 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง^{๒๓๖} สำหรับประเด็นสุดท้าย ความพร้อม ในการรองรับ
 มาตรการด้านความปลอดภัย และสามารถรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินในแหล่งท่องเที่ยวตลอดเวลา
 เนื่องจากเป็นบทบาทหลักของการให้ความรู้ในทางวิชาการที่ต้องใช้เครื่องมือที่ปฏิบัติได้จริงตาม
 หลักการด้านความปลอดภัย ดังนั้นหน่วยงานและผู้ที่ใช้งานในชุมชนต้องทำหน้าที่ตรวจสอบ คือ
 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จิตอาสาและเครือข่ายจัดตั้งต่างๆ ที่ต้องช่วยกันประเมินความพร้อม และ
 ตรวจสอบให้องค์ความรู้เป็นปัจจุบันรวมถึงอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา^{๒๓๗}

^{๒๓๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางนิริญา บุญสว่าง, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

^{๒๓๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายสายทอง ทาสี, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวภูมิเวศในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

ตารางที่ ๔.๒๑

สรุป ผลการสังเคราะห์ แนวทางการจัดการความรู้ที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติ
ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ข้อ	ประเด็น การพัฒนา ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ความต้องการ จำเป็น		แนวทางการจัดการ ที่เหมาะสม การสร้าง การจัดระบบ การกำหนดกิจกรรม และความต่อเนื่อง	องค์ประกอบ/ หลักธรรมที่สำคัญ	ประเด็น (Concept)	การตรวจสอบ และประเมิน	ภาคส่วนใน กระบวนการ
		PNI Modified	ลำดับ					
๑	มีการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ ประโยชน์ในการท่องเที่ยวภูมินิเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน	๐.๘๖	๑	การจัดโซนนิ่ง, การมีส่วน ร่วม, สร้างความรู้	KI - Knowledge Identification + Participation	ด้านพื้นที่ / ด้านองค์กร ชุมชน	ท้องที่, ทต, ชุมชน	ทต ชุมชน
๒	มีความพยายามในการควบคุม หรือจำกัดปริมาณไม่ให้มี นักท่องเที่ยวมากเกินไป ในพื้นที่ ภูมินิเวศที่เปราะบาง	๐.๘๕	๒	ประชาสัมพันธ์/ จัดคิวเข้า ถ้ำในช่วงเทศกาล/ มีคฤหาสน์น้อย	KO - Knowledge Organization	ด้านพื้นที่ / ด้านการ จัดการ	อช., วัด, รร	อช วัด
๓	มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ ข้อมูล ข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมิ นิเวศ เช่น ป้ายข้อมูล แผ่นพับ หรือการจัดนิทรรศการ	๐.๗๔	๓	เก็บข้อมูล/ เว็บไซต์ความรู้/ ทำป้าย qr	KO - Knowledge Organization + KS - Knowledge Sharing	ด้านการ จัดการ/ ด้าน กระบวนการ กิจกรรม	รร วัด ทต อช	รร วัด ทต อช

ตารางที่ ๔.๒๑ (ต่อ)

ข้อ	ประเด็น การพัฒนาฯ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ความต้องการ จำเป็น		แนวทางการจัดการ ที่เหมาะสม การสร้าง การจัดระบบ การกำหนดกิจกรรม และความต่อเนื่อง	องค์ประกอบ/ หลักธรรมที่สำคัญ	ประเด็น (Concept)	การตรวจสอบ และประเมิน	ภาคส่วนใน กระบวนการ
		PNI Modified	ลำดับ					
๔	มีการออกแบบเส้นทางการศึกษา ธรรมชาติ และจัดทำป้ายข้อมูลบน เส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ครอบคลุม รองรับ ภาษาที่หลากหลาย	๐.๗๓	๔	ป้าย หลายภาษา	KA - Knowledge Access + KS - Knowledge Sharing	ด้านการ จัดการ/ ด้าน กระบวนการ กิจกรรม	ชุมชน, รร, วัด, อช.	ชุมชน, รร, วัด, อช.
๕	มีการเชื่อมโยงกิจกรรมในพื้นที่ กับ แหล่งท่องเที่ยวภูมิวนิเวศธรรมชาติ อื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง	๐.๖๗	๕	แผนที่ป้าย โยง	KCA - Knowledge Creation and Acquisition	ด้านการ จัดการ/ ด้านองค์กร ชุมชน	ชุมชน, รร, วัด	ชุมชน รร วัด
๖	คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการ กำหนดแนวทางการจัดการ หรือ การมีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว ในชุมชน	๐.๖๓	๖	ประชาคม ตั้งเครือข่าย	LL - Lifelong Learning	ด้านการ จัดการ/ ด้าน กระบวนการ กิจกรรม/ ด้านองค์กร ชุมชน	ชุมชน, ท้องที่, ทต.	ชุมชน, ท้องที่, ทต.

ตารางที่ ๔.๒๑ (ต่อ)

ข้อ	ประเด็น การพัฒนาฯ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก	ความต้องการ จำเป็น		แนวทางการจัดการ ที่เหมาะสม การสร้าง การจัดระบบ การกำหนดกิจกรรม และความต่อเนื่อง	องค์ประกอบ/ หลักธรรมที่สำคัญ	ประเด็น (Concept)	การตรวจสอบ และประเมิน	ภาคส่วนใน กระบวนการ
		PNI Modified	ลำดับ					
๗	คนในชุมชนมีความพร้อม ในการ รองรับมาตรการด้านความ ปลอดภัย และสามารถรับมือกับ เหตุการณ์ฉุกเฉินในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดเวลา	๐.๕๔	๗	เรียนรู้ (บรรเทาสาธารณ ภัย, อาสา)	KA - Knowledge Access	ด้านการ จัดการ	ทต., จิตอาสา จัดตั้ง	ทต., จิตอาสา จัดตั้ง

๔.๓.๓ การพัฒนา การจัดการความรู้ในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาการจัดการในพื้นที่ต้นแบบ โดยใช้ชุดปฏิบัติการด้านการจัดการองค์ความรู้ บูรณาการท่องเที่ยวชุมชน ด้วยการจัดทำต้นแบบการจัดการความรู้ ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมินิเวศทุ่งแสงหลวง เช่น ป่า สัตว์ น้ำ วิถีชุมชน และภูมินิเวศธรรมชาติ โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างชัดเจนได้ในขั้นตอนสุดท้าย โดยทำการพัฒนาแบ่งเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑

ในระยะแรก เป็นการวางแผนดำเนินกิจกรรม ในขั้นตอนการเตรียมการก่อนปฏิบัติการการวิจัย จากผลการสังเคราะห์ แนวทางการจัดการความรู้ที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเตรียมข้อมูล โดยศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จากผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นกรอบองค์ความรู้ในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อกำหนดขอบเขต กำหนดวิธีวิทยาในการวิจัย รวมถึงเครื่องมือวิจัย ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยในขั้นตอนนี้เป็นการสังเคราะห์ในเบื้องต้นของผู้วิจัย จากนั้นในขั้นต่อมาผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเตรียมชุมชนเป้าหมาย จากผลการวิจัยที่มีความพร้อม คือชุมชนบ้านมุง โดยได้ทำการติดต่อกลุ่มเป้าหมายในชุมชน เพื่อทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ ให้เป็นความสำคัญในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ดีและสร้างความร่วมมือในการร่วมดำเนินการวิจัยร่วมกับผู้วิจัย โดยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ชี้แจงข้อมูลกับเจ้าอาวาสวัดบ้านมุง, บุคลากรในสถานศึกษาในชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ซึ่งอยู่ในขอบข่ายเป้าหมายในชุมชนจากผลการวิจัยเพื่อดำเนินการสร้างสื่อการจัดการความรู้ฯ จากนั้นในขั้นต่อมาผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเตรียมคน โดยได้ทำความเข้าใจทีมงานในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้มีส่วนร่วมในการสำรวจจัดหาคำความรู้ และสร้างความเข้าใจให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษา และกลุ่มเยาวชนในชุมชนบ้านมุง

ภาพที่ ๔.๘ คณะผู้วิจัย ลงพื้นที่สำรวจองค์ความรู้ที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นแบบ
ตามผลการวิจัย ณ วัดบ้านมุง

ภาพที่ ๔.๙ คณะผู้วิจัย ลงพื้นที่ติดต่อกลุ่มเป้าหมายในชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมือ
ในการเตรียมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ณ โรงเรียนวัดบ้านมุง

ภาพที่ ๔.๑๐ คณะผู้วิจัย ลงพื้นที่ติดต่อกลุ่มเป้าหมายในชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมือ
ในการเตรียมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๒ ตำบลบ้านมุง
อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

ระยะที่ ๒

ระยะต่อมา เป็นการปฏิบัติการวิจัย ในขั้นตอนการดำเนินการตามเพื่อจัดหาและสร้างองค์ความรู้ตามผลการวิจัย จากผลการสังเคราะห์ แนวทางการจัดการความรู้ที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ดำเนินการเริ่มต้นจาก ๑) ศึกษาองค์ความรู้และข้อมูลพื้นฐานที่เหมาะสมและจำเป็นต่อการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและหลักการในการพัฒนา เพื่อให้ได้ข้อมูลตามความสนใจและศักยภาพที่แท้จริงในชุมชนบ้านมุง จากนั้นดำเนินการ ๒) จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อกำหนดองค์กร และองค์ความรู้ฯ ออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ จัดทำป้ายข้อมูล ที่เหมาะสมสำหรับชุมชนบ้านมุง ตามผลการวิจัย เพื่อให้ได้ทราบความรู้ความเข้าใจการจัดการองค์ความรู้ในชุมชนตามศักยภาพในปัจจุบัน จากนั้น ๓) นำผลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายการจัดการความรู้ภูมินิเวศฯ เพื่อร่วมกันศึกษาปรับปรุงแก้ไข และประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ในการนำองค์ความรู้ไปใช้ และความเป็นประโยชน์จริงของการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อให้องค์กรในชุมชน เครือข่าย ได้รับทราบและมีทิศทางในการจัดการความรู้ในขั้นตอนต่อไป

ระยะที่ ๓

เป็นการปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนา ในขั้นตอนการจัดการความรู้ตามผลการวิจัย จากผลการสังเคราะห์ แนวทางการจัดการความรู้ที่เหมาะสมในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ดำเนินการเริ่มจาก ๑) จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการการจัดการความรู้ภูมินิเวศฯ (KM for Namung) ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้หลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมินิเวศในพื้นที่ ที่เป็นผลจากการดำเนินการตามหลักการในการจัดการความรู้จากผลการวิจัย เป็นการสะท้อนผลการจัดการความรู้จากผลการวิจัย ๒) ประชุมสรุปผลกิจกรรมเชิงปฏิบัติการจัดการความรู้ฯ เพื่อให้ได้รูปแบบนวัตกรรมจัดการความรู้ที่ชุมชนมีส่วนร่วม โดยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการฯ มาสะท้อนผลการจัดการความรู้ โดยให้เด็ก เยาวชน และคนในชุมชน ร่วมประเมินด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ และความ เป็นประโยชน์ได้จริงของรูปแบบ จากนั้นผู้วิจัยนำผลสรุปจากการประเมิน มาทำการสังเคราะห์โดยใช้ แผนผังความคิด (Mind Map) เพื่อจัดกระทำข้อมูล และให้ข้อมูลย้อนกลับสู่ชุมชน ผ่านตัวแบบการจัดการความรู้ที่ออกแบบไว้ เพื่อให้เกิดการถอดบทเรียนจากชุมชน โดยนำข้อมูลจากการวิจัยทุกขั้นตอน มาสะท้อนผลการจัดการความรู้ ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมินิเวศ ทุ่งแสลงหลวง เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ใน ๒ ประเด็น คือ ด้านองค์ความรู้ และด้านการจัดการความรู้ เพื่อให้ได้มาซึ่ง แนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลง หลวง จังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ต้นแบบได้ในขั้นตอนสุดท้าย จากนั้นผู้วิจัยได้ ๓) ส่งมอบป้ายสรุปองค์ ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัย ที่ได้มาจากคนในชุมชนร่วมกันออกแบบจัดทำในพื้นที่ที่มีความต้องการ จำเป็นตามผลการวิจัย ให้แก่วัดนามุง ในฐานะศูนย์กลางชุมชนบ้านมุง ตำบลนามุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้านการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ แก่คน ในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ได้ต่อไป

ภาพที่ ๔.๑๑ ป้ายแสดงแผนที่ท่องเที่ยว วัดบ้านมุง

ตารางที่ ๔.๒๒

สรุปแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan)

ระยะเวลา	กิจกรรม	ตัวชี้วัด	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้เกี่ยวข้อง	สถานที่
ระยะที่ ๑ ก.ค. ๖๖	๑. การวางแผนดำเนินกิจกรรม ๑.๑ การเตรียมข้อมูล ๑.๒ การเตรียมชุมชน ๑.๓ การเตรียมคน	๑. มีแผนการดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมที่ชัดเจน ๒. มีการติดต่อกลุ่มเป้าหมายเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ให้เห็นความสำคัญ ๓. ทีมงานมีความเข้าใจและเห็นประโยชน์ร่วมกันตามวัตถุประสงค์การวิจัย	- นักวิจัย - ผู้นำชุมชน - เจ้าอาวาส - บุคลากรในสถานศึกษา - กลุ่มเยาวชน	- วัดนามุง - โรงเรียนวัดนามุง
ระยะที่ ๒ ส.ค. ๖๖	๒. การจัดหาความรู้ ๒.๑ ศึกษาสำรวจองค์ความรู้และข้อมูลพื้นฐาน ๒.๒ จัดสนทนากลุ่มเพื่อกำหนดองค์กร และองค์ความรู้ ที่เหมาะสมสำหรับชุมชน ๒.๓ แต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายการจัดการความรู้ภูมิโนเวศฯ	๑. ได้ข้อมูลตามความสนใจและศักยภาพที่แท้จริง ๒. มีความรู้ความเข้าใจการจัดการองค์ความรู้ในชุมชนตามศักยภาพในปัจจุบัน ๓. ได้องค์กรในชุมชน เครือข่ายและแนวทางในการจัดการความรู้	- นักวิจัย - ผู้นำชุมชน - เจ้าอาวาส - บุคลากรในสถานศึกษา - กลุ่มเยาวชน	- โรงเรียนวัดนามุง
ระยะที่ ๓ ก.ย. ๖๖	๓. การจัดการความรู้ ๓.๑ กิจกรรมเชิงปฏิบัติการจัดการความรู้ภูมิโนเวศฯ (KM for Namung) ๓.๓ ประชุมสรุปผลกิจกรรมเชิงปฏิบัติการจัดการความรู้ฯ ๓.๔ ส่งมอบป้ายสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัย	๑. ได้ดำเนินการตามหลักการในการจัดการความรู้จากผลการวิจัย ๒. ได้รูปแบบนวัตกรรมการจัดการความรู้ที่ชุมชนมีส่วนร่วม ๓. ได้เครือข่ายในการจัดการความรู้	- นักวิจัย - ผู้นำชุมชน - เจ้าอาวาส - บุคลากรในสถานศึกษา - กลุ่มเยาวชน	- วัดนามุง

องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จากผลการวิจัยในหัวข้อก่อนหน้านี้ พบว่า การจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ ได้มุ่งเน้นในมิติการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในพื้นที่ภูมินิเวศธรรมชาติที่มีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว ตอบโจทย์ เสริมความจำเป็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ตามผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาการจัดการในพื้นที่ต้นแบบ ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดองค์ประกอบที่มีควรมีการปรับปรุงพัฒนาในระยะต่อไป ๕ ประเด็น ตามกรอบการจัดการความรู้ ที่มีความจำเป็นจากประเด็นการจัดประชุมสรุปผลกิจกรรมเชิงปฏิบัติการจัดการความรู้ เพื่อสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างชัดเจนได้ในขั้นตอนสุดท้าย โดยสามารถกำหนดองค์ประกอบ ดังนี้

๑. KI - Knowledge Identification คือกระบวนการบ่งชี้ความรู้

๑.๑ ส่งเสริมเกษตรกรและผู้ประกอบการที่เป็นชุมชนต้นแบบด้านการรักษาพื้นที่รอยต่อ บูรณาการกับการทำเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก

๑.๒ หน่วยงานต่างๆ ประชาสัมพันธ์การยกระดับทุ่งแสลงหลวงให้เป็นมรดกโลกของ UNESCO โดยเน้นการมีส่วนร่วม และความเป็นเจ้าของของชุมชนโดยรอบ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในพื้นที่

๑.๓ ท้องถิ่นจัดกิจกรรมให้ความรู้การทำเกษตรปลอดภัย การเกษตรยั่งยืน ไร่นาป่าผสมหรือวนเกษตร (Agro Forestry)

๑.๔ กำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นในการขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ประวัติ ธรณีวิทยา ภูมิปัญญา ปรากฏการณ์ ศิลปะ วัฒนธรรม กลุ่มผลิตอาหาร การแต่งกาย

๑.๕ จัดทำคู่มือชุมชนภูมิปัญญาป่าอนุรักษ์ (KM) เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึง ความสำคัญขององค์ความรู้ในชุมชน

๑.๖ ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวชุมชน ที่บูรณาการธรรมชาติกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาวิถีชีวิต

๑.๗ ผู้นำชุมชนร่วมกันจัดทำข้อสรุปความรู้ที่จำเป็น หลัก และรองที่ต้องการ สำหรับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาภูมินิเวศธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชน

๒. KCA - Knowledge Creation and Acquisition การสร้างและแสวงหาความรู้

๒.๑ ภาครัฐ เร่งจัดทำชุมชนพื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) ให้เป็นชุมชนนันทนาการ อนุรักษ์ ที่ป่ามรดกโลก มีการกำหนดระดับชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก มอบรางวัลฯ เพื่อเสริมแรงจูงใจ

๒.๒ ชุมชนสำรวจพื้นที่ เพื่อสร้างและประชาสัมพันธ์ เส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติ ในพื้นที่ให้ครบทุกฤดูกาล

๒.๓ ภาครัฐเร่งดำเนินการปักหลักเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชน รอยต่อรับทราบโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน เช่น กิจกรรมบวชป่า ปักเขตมรดก

๒.๔ อปท.จัดกิจกรรมสำรวจรวบรวมร่วมกับชุมชน และภาครัฐส่งเสริมการขึ้นทะเบียนนามสงเคราะห์ ปรากฏการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๕ สถานศึกษาภาคบังคับในพื้นที่เพิ่มหลักสูตรเยาวชนรักบ้านเกิด ศึกษาประวัติศาสตร์จากผู้บุกเบิก ปราชญ์ชุมชน

๒.๖ ผู้นำชุมชนจัดทำพงศาวลี เพื่อสร้างจิตสำนึกและสามัคคีของคนในชุมชน

๒.๗ ชุมชนรวบรวมจัดทำเอกสาร ฐานข้อมูล ความเชื่อร่วมสมัย สำหรับการ เผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ในพื้นที่

๓. KO - Knowledge Organization การจัดความรู้ให้เป็นระบบ

๓.๑ ชุมชนสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนอนุรักษ์มรดกโลกฯ

๓.๒ ชุมชนส่งเสริมกิจกรรมสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่น ในรูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย

๓.๓ หน่วยงานจัดให้สถานที่เหมาะสมในวัดเป็นห้องสมุดชุมชน เป็นจุดบูรณาการต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่สามารถศึกษาความรู้ ข้อมูล อัตลักษณ์ชุมชนได้ตลอดทั้งปี

๓.๔ ผู้นำชุมชน ใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น อสม. ประธานคุ้มบ้าน ฯลฯ เป็นผู้นำในการเชื่อมโยงบ่งชี้รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาฯ

๓.๕ จัดทำคู่มือ/ ฐานข้อมูล สำหรับการเผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ KM ชุมชนผ่านระบบออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย

๔. KA - Knowledge Access การเข้าถึงความรู้

๔.๑ ภาครัฐเสริมทักษะให้คนในชุมชน ในการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ความรู้ การท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของชุมชน ผ่านแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ

๔.๒ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดโครงการสร้างเครือข่ายความรู้ ในพื้นที่ โดยใช้รูปแบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

๔.๓ ท้องถิ่น ทำการประชาสัมพันธ์ ขึ้นทะเบียน บุคคล สถานที่ ผู้ประกอบการ ที่สืบสานภูมิปัญญา มอบเกียรติบัตร รวมถึงออกแบบตราสัญลักษณ์สำหรับมอบให้ติดในผลิตภัณฑ์ เพื่อยืนยันมาตรฐานคุณค่าและความดั้งเดิมที่น่าสนใจ

๔.๔ ส่งเสริมจัดทำการเรียนรู้รูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย “คนทุ่งแสงหลวงรักบ้านเกิด” สร้างการตระหนักรู้ถึงข้อมูลเรื่องราว ตำนาน วิถีชีวิต ความผูกพัน ในชุมชน

๔.๕ ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนองค์ความรู้ ให้กรรมการฯ KM เพื่อช่วยประมวลผล กลั่นกรองเป็นตัวแบบ (model) สู่การปฏิบัติได้จริง

๕. KS - Knowledge Sharing แบ่งปันความรู้

๕.๑ จัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ ตัวอย่างผู้ประกอบการ เกษตรปลอดภัย การท่องเที่ยวในชุมชนต้นแบบ ที่สามารถเข้าถึง และเรียนรู้ได้ในทุกชุมชน

๕.๒ ภาครัฐส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ใช้พื้นที่วัดให้เกิดประโยชน์สำหรับคนทุกวัย

๕.๓ ทุกหน่วยงานใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับกิจกรรมทางศาสนาตลอดทั้งปี

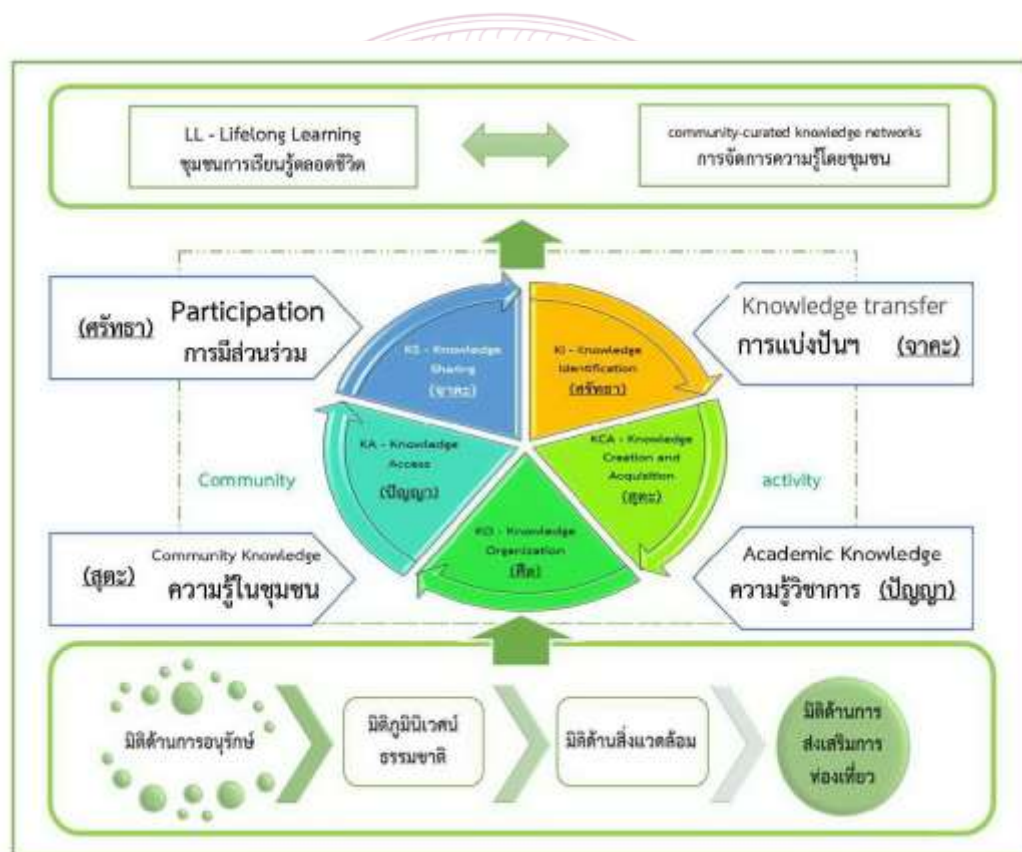
๕.๔ หน่วยงานใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น จิตอาสา อสม. ฯลฯ ในการเสริมพลังการรับรู้และส่งต่อข้อมูลด้าน การท่องเที่ยว การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในพื้นที่

๕.๕ ท้องถิ่นจัดระบบองค์ความรู้เป็นชุดความรู้ด้านต่างๆ รวมถึงถอดบทเรียนผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จเผยแพร่ในฐานะข้อมูลออนไลน์ของท้องถิ่น

๕.๖ กำหนดวาระการปรับปรุงข้อมูล โดยชุมชน วัด ผู้ประกอบการในพื้นที่ มีส่วนร่วมกันปรับปรุงชุดความรู้ให้เป็นปัจจุบัน เพื่อลงในฐานข้อมูลออนไลน์ของท้องถิ่น

๕.๗ ท้องถิ่นจัดทำงบประมาณ เพื่อพัฒนาป้ายสื่อความหมายให้ศูนย์บูรณาการข้อมูลชุมชน สร้างการรับรู้เส้นทางแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๒ โมเดลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ตามแนวพระพุทธศาสนา ตามผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ และกระบวนการในลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อ

ชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ใน ๔ มิติ เป็นฐาน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งเรียงลำดับความสำคัญในการพัฒนาที่สำคัญจำเป็นในปัจจุบัน จากผลการวิจัยศึกษาความต้องการจำเป็นเชิงปริมาณ ได้แก่ มิติด้านการอนุรักษ์ มิติด้านระบบภูมินิเวศธรรมชาติ มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีความต้องการจำเป็นสูงสุดจากผลการวิจัยในขั้นต้น

จากนั้นการเข้าสู่กระบวนการจัดการความรู้ ในลักษณะกิจกรรม ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาโดยสังเคราะห์ตามคำแนะนำจากผลการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม รวมถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการในแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ในพื้นที่ชุมชนวัดบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง ซึ่งยังคงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสนับสนุน คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติผ่านการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ศรัทธา จาคะ สุตะ และปัญญา ดังนี้

ศรัทธา (KP Participation) หมายถึง พลังผลักดันจากภายในของคนในชุมชนทุกภาคส่วน ทั้งผู้นำชุมชน ภาคส่วนจัดการศึกษา โรงเรียน ประชาชน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องมีความตั้งใจและมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของภูมินิเวศธรรมชาติในชุมชนทุ่งแสลงหลวง ที่สามารถทำการจัดการความรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างยั่งยืน เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สอดคล้องกับ Participation หรือการมีส่วนร่วม ที่ต้องเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอน เพื่อเป้าหมายทุกฝ่ายมีความตั้งใจและเกิดการรับรู้ทุกการพัฒนาว่าเป็นส่วนหนึ่งของบริบทชุมชนของตนเอง ที่จะเป็นเจ้าของในทุกการจัดการความรู้

จาคะ (Knowledge transfe) หมายถึง การมีจิตสาธารณะ ในการแบ่งปันความรู้ หรือ Knowledge transfer ในการแลกเปลี่ยน และถ่ายทอดความรู้ จากรุ่นสู่รุ่น หรือจากคนในชุมชนด้วยกันเอง โดยไม่จำกัดและหวงห้าม เพื่อให้เกิดสาธารณปัญญาเชิงภูมินิเวศธรรมชาติ เพื่อทุกคนในชุมชนได้ยกระดับองค์ความรู้ให้พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม หรือภูมิอากาศได้ไปพร้อมกัน

สุตะ (Community Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ภูมินิเวศธรรมชาติของคนในชุมชน ที่เป็นความรู้นอกระบบ หรือตามอัธยาศัย ที่คนในชุมชนส่งต่อมา ในรูปแบบ Community Knowledge เป็นความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ที่คนในชุมชนมีอยู่แล้วจากการส่งต่อรุ่นต่อรุ่น ซึ่งการเข้าใจความรู้ชุมชนตนเอง เป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญในการดึงเอาศักยภาพความรู้ชุมชนส่วนนี้ มาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ในวงจรการจัดกิจกรรมการจัดการความรู้

ปัญญา (Academic Knowledge) หมายถึง องค์ความรู้ในเชิงวิชาการ หรือ Academic Knowledge ที่ เป็นความรู้ที่ได้รับการยอมรับ หรือเป็นองค์ความรู้ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ เช่น ขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ สิทธิ และข้อจำกัดต่างๆ ในการจัดการความรู้ในพื้นที่ภูมินิเวศธรรมชาติที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่คนในชุมชนต้องมีความเข้าใจเพื่อไม่ให้เกิดการละเมิดกฎหมายหรือข้อจำกัดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง

ในขั้นตอนต่อไป นอกจากปัจจัยสนับสนุนให้การจัดการความรู้ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง สำเร็จได้ ในวงจรกิจกรรมการจัดการความรู้ จำเป็นต้องใช้หลักธรรมสนับสนุน เรียงตามลำดับวงจร กิจกรรมการจัดการความรู้ของชุมชน คือ ศรัทธา -> สุตะ -> ศील -> ปัญญา และ จาคะ โดยบูรณาการสอดคล้องกับการจัดการความรู้ชุมชนทุ่งแสงหลวง ตามผลการวิจัยที่ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติ และตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

KI - Knowledge Identification คือกระบวนการบ่งชี้ความรู้ ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการกิจกรรมการจัดการความรู้แบบองค์รวมที่ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในด้าน “ศรัทธา” ซึ่งเป็นเบื้องต้นขององค์คุณแห่งพระทั้ง ๕ ที่เป็นหลักธรรมสำหรับดำเนินหรือประกอบกิจการต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ เป็นหลักสำคัญในการกำหนดขับเคลื่อนการพัฒนา ที่ทุกคนในชุมชนต้องปลูกฝังแห่งความเชื่อมั่นในองค์ความรู้ในชุมชน ความภาคภูมิใจในภูมิโนวัตรธรรมชาติ ที่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ในขั้นตอนการบ่งชี้ความรู้ เพื่อให้การบ่งชี้ความรู้สามารถสอดคล้องต่อความต้องการและกำหนดองค์ความรู้ที่ต้องการและเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติในประเด็นที่พึงประสงค์ด้านภูมิโนวัตรธรรมชาติในชุมชนทุ่งแสงหลวง

KCA - Knowledge Creation and Acquisition จากนั้นคนในกระบวนการต้องเข้าสู่การสร้างและแสวงหาความรู้ โดยใช้หลักธรรมข้อ “สุตตะ” ซึ่งเป็น ๑ ในปัญญา ๓ อันได้แก่ สุตมยปัญญา การเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากการสดับฟังหรือการเรียนรู้ส่งต่อความรู้ในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้องค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนในชุมชน ในสิ่งแวดล้อมรอบชุมชน ได้สามารถเข้ามาเป็นส่วนในการพัฒนาการจัดการความรู้ในชุมชนทุ่งแสงหลวง

KO - Knowledge Organization เมื่อเข้าสู่ขั้นตอนการจัดการความรู้ ต้องใช้หลักธรรมตามความหมายของ “ศีล” ในศีลสามัญญตา ซึ่งเป็นองค์คุณในสราณียธรรม กล่าวคือใช้หลักของการเข้าใจในหลักและวิธีการที่ถูกต้องในการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ถูกต้องตามหลักการ เนื่องจากในขั้นตอนนี้เป็นการกำหนดโครงสร้างความรู้ ด้วยการแบ่งชนิด และประเภท เพื่อให้สืบค้นเรียกคืน และใช้งานได้ง่าย ทั้งสำหรับคนในชุมชน และคนนอกชุมชนทุ่งแสงหลวง

KA - Knowledge Access คือขั้นตอนถัดมา อันได้แก่กระบวนการในการเข้าถึงความรู้ได้ง่ายและสะดวก ซึ่งใช้หลักธรรมในด้าน “ปัญญา” ในปัญญา ๓ ทั้ง สุตมยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการศึกษา จินตามยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการวิเคราะห์ทำความเข้าใจ และ ภาวนามยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการลงมือทำให้อุอยู่ให้เห็น เป็นให้สัมผัส ซึ่งต้องมีโครงสร้างการจัดการความรู้ที่เอื้อต่อการทำความเข้าใจไว้เป็นระบบชัดเจน ทั้งในรูปแบบของสื่อออนไลน์ หรือสื่ออื่นๆ เช่น ป้าย แผ่นพับ และอื่นๆ เพื่อให้สะดวก และง่ายต่อการศึกษา และทำความเข้าใจองค์ความรู้ได้สำหรับคนทั่วไป

KS - Knowledge Sharing แบ่งปันความรู้ ในขั้นตอนท้ายสุดในกระบวนการกิจกรรมการจัดการความรู้ในชุมชน คือการนำหลักธรรมในด้าน “จาคะ” อันเป็นความหมายหนึ่งของสาธารณ

โกลี ในสารานุกรมมาใช้ เนื่องจากการแบ่งปันองค์ความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่คนทั่วไปจะสามารถทำให้เกิดการต่อยอดการเรียนรู้ ก่อให้เกิดความรัก ห่วงเห่น และความภาคภูมิใจขององค์ความรู้ภูมิ นิเวศธรรมชาติในชุมชนทุ่งแสงหลวงได้

ซึ่งในลำดับสุดท้ายของโมเดลการจัดการความรู้ คือก่อให้เกิด LL - Lifelong Learning หรือ ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่คนในชุมชนเป็นผู้ที่มีจิตในเอื้อเฟื้อและพร้อมที่จะแบ่งปัน ส่งต่อ องค์ความรู้ภูมินิเวศให้เป็นประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยเกิดเครือข่ายที่ทุกคนในชุมชน และชุมชน หน่วยงาน ภาคส่วน ต่างๆ เข้ามาเป็นภาคีเครือข่ายการจัดการ เพื่อให้เกิด community-curated knowledge networks หรือ การจัดการความรู้โดยชุมชน ได้อย่างยั่งยืน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาระดับศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อศึกษาความต้องการ และความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และ ๓) เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายเชิงพื้นที่ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยการวิจัยครั้งนี้ได้มุ่งศึกษาเพื่อค้นหากระบวนการที่เหมาะสม ในการจัดการความรู้ของเครือข่ายตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาความต้องการ และความพร้อม พัฒนา และนำเสนอต้นแบบเครือข่าย การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการ เสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเครือข่ายปัญญาท้องถิ่น สู่การจัดการความรู้ที่ยั่งยืน ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการใช้แบบสอบถาม (Survey Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และเทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เนื่องจากการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งเหมาะสมกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อยืนยันองค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการความรู้แบบองค์รวม ที่ศึกษาได้ และสามารถที่จะสนับสนุนให้ข้อมูลเชิงคุณภาพมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น สำหรับการหาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion)

จากผลการศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ ในการกำหนดกรอบแนวคิดการศึกษา แนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่เหมาะสมในปัจจุบัน ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติผู้มีส่วนได้เสียเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย แบ่งเป็น ผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัย ในลักษณะของผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ ประชาชนที่มีบทบาทในชุมชน และองค์กรภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนในพื้นที่ และมีกระบวนการส่งเสริมการทำงานในลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชน ในเขตพื้นที่ ๓ ทำการวิจัย โดยกำหนดผู้แทนเครือข่าย

ตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง พัฒนาชุมชนอำเภอ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานศึกษา ผู้นำท้องที่ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และภาคประชาชน ได้แก่ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว กลุ่มองค์กร และเครือข่ายเอกชน ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และผู้มีส่วนได้เสียในด้านต่างๆ ยังได้ให้ข้อมูลที่มีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ยิ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งนอกจากข้อมูลต่างๆ แล้ว ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านยังให้คำแนะนำในเรื่อง ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ขอบเขตการศึกษา การจัดการความรู้ ความสัมพันธ์ และความสอดคล้องของเกณฑ์การจัดการความรู้ที่นำมาศึกษา จากการศึกษาระดับศักยภาพการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และยังได้พบอีกว่า ความสำคัญในการพัฒนาที่สำคัญจำเป็น จากผลการวิจัยศึกษาความต้องการจำเป็น ได้แก่ มิติด้านการอนุรักษ์ มิติด้านระบบภูมินิเวศธรรมชาติ มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีความต้องการจำเป็นสูงสุด และด้านอื่นๆ ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม และควรได้รับการบูรณาการเข้ากับหลักธรรมสำคัญในทางพระพุทธศาสนา โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารและนักวิชาการผู้มีความเชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และได้ให้ข้อมูลสำคัญๆ รวมไปถึงผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ในพื้นที่ๆ ทำการศึกษา ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ได้กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบการวิจัย ควรดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบัน และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักธรรมที่สอดคล้อง และสุดท้ายรูปแบบที่ได้มาควรมีตัวชี้วัด หรือมีแนวทางแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ของชุมชน ที่จับต้องได้ในเชิงรูปธรรม จากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อรองรับคำว่า การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวม โดยท่านเหล่านี้ ได้เสนอว่า การวิจัยที่มุ่งพัฒนาเพื่อสังเคราะห์และปรับปรุงยุทธศาสตร์พัฒนากระบวนการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ขั้นแรกจะต้องมีการกำหนดองค์ประกอบใน ๔ มิติ เป็นฐาน โดยบูรณาการกับแนวทางกระบวนการจัดการความรู้คู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วจึงนำมาสร้างโมเดลการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นที่ยอมรับ และตรงต่อความต้องการจำเป็นในบริบทปัจจุบันและอนาคตได้

ความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางโดย ผู้ที่รับผิดชอบในพื้นที่ทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัย ในลักษณะของผู้นำชุมชนตามธรรมชาติ ผู้ประกอบการภาคเอกชน ประชาชนที่มีบทบาทในชุมชน และองค์กรภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ และมีกระบวนการส่งเสริมการทำงานในลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในเขตพื้นที่ๆ ทำการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๐ รูป/คน เพื่อหาแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และจาก

วัตถุประสงค์การวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เก็บข้อมูลทำการวิเคราะห์และประมวลผลการศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ พร้อมทั้งนำเสนอผลสรุปการวิจัยและอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งผู้วิจัย ได้แบ่งการนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ จำนวน ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาระดับศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อศึกษาความต้องการ และความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และ ๓) เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายเชิงพื้นที่ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการศึกษา

การเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยมุ่งตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง ๓ ข้อ ตามลำดับ โดยผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ศักยภาพ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๑. สภาพทั่วไปด้าน การกระจายตัว และบริบท ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ความเป็นมา พื้นที่ทุ่งแสงหลวงเป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นอุทยานแห่งชาติที่ได้รับการประกาศจัดตั้ง เป็นลำดับที่ ๓ ของประเทศ สภาพพื้นที่ทางด้านภูมิศาสตร์ของชุมชนทุ่งแสงหลวง อยู่ในจุดรอยต่อระหว่างจังหวัดพิษณุโลก กับจังหวัดใกล้เคียง ปรากฏขอบเขตในปัจจุบันครอบคลุม ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น ตำบลชมพู ตำบลบ้านม่วง ตำบลไทรย้อย อำเภอวังทอง ตำบลหนองกะทาว ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และตำบลน้ำซุน ตำบลแคมป์สน อำเภอหล่มสัก ตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ตำบลวังโป่ง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยพื้นที่ทุ่งแสงหลวงและใกล้เคียง ได้มีพลวัตรในการอนุรักษ์ และใช้พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ ในการตอบสนองนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุผลทางการเมืองและความจำเป็นของรัฐ เช่น ความจำเป็นทางยุทธศาสตร์ในการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์ หรือการผ่อนคลายมาตรการในการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย เป็นหมู่บ้าน หรือตำบล มีความทับซ้อนกับพื้นที่ของรัฐที่สงวนไว้ในการอนุรักษ์

การกระจายตัว และบริบท พื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ที่ทำการวิจัยในครั้งนี้ ครอบคลุมพื้นที่ ๓ อำเภอ ในอำเภอนครไทย อำเภอวังทอง และอำเภอนิคมบะปรัง มีชุมชนที่ตั้งอยู่ แบ่งตามประเภทของป้าอนุรักษ์ของทางราชการ ๒ ประเภท คือ ชุมชนในพื้นที่ตาม

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ๑ แห่ง ชุมชนในพื้นที่ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ๔ แห่ง โดยตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเนินเพิ่ม, ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขากระยาง และป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำแซ็ก, ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง และป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำแซ็ก, ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง, ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง (เดิมคืออำเภอวังทอง) มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง และตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง โดยแต่ละตำบลมีชุมชนจำแนกตามประเภทการแบ่งเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พ.ศ. ๒๕๖๕ ทั้งประเภทชุมชนในเขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ก ที่อยู่อาศัยในแหล่งต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ และเขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ข พื้นที่เป็นประเภทที่อยู่อาศัยนอกแหล่งต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ มีเพียงตำบลแก่งโสภา ที่ไม่มีชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง แต่ทุกตำบลล้วนมีเขตพื้นที่อยู่ในหรือใกล้เคียงกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงทั้งสิ้น

๒. สภาพทั่วไปด้าน ประเภท ของ องค์ความรู้ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชน ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ประเภทองค์ความรู้ ของ ชุมชนทุ่งแสลงหลวง พบว่าในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่ทำการศึกษา ๓ คือ อำเภอวังทอง อำเภอเนินมะปราง และอำเภอนครไทย ที่ครอบคลุมพื้นที่ตำบลวังทอง ตำบลชมพู ตำบลบ้านมุง ตำบลบ้านแยง ตำบลห้วยเหี้ย และตำบลแก่งโสภา ปรากฏมิติประเภทองค์ความรู้ใน ๔ ด้าน คือ มิติภูมินิเวศธรรมชาติ มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านการอนุรักษ์ และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

โดยประเภทองค์ความรู้ มิติภูมินิเวศธรรมชาติ สามารถแบ่งเป็น ประเภทองค์ความรู้ ระบบภูมินิเวศ ตามธรรมชาติ ทั้งที่เป็นอุทยานแห่งชาติ ป่าสงวนแห่งชาติ แหล่งน้ำ น้ำตก ภูผาหิน ถ้ำ และประเภทองค์ความรู้ ระบบภูมินิเวศ ที่คนในชุมชนสร้างขึ้น ทั้งที่เป็น ศูนย์เรียนรู้ในชุมชน ที่ทำการป่าไม้ อุทยานการศึกษาเชิงเกษตร ศูนย์หัตถกรรมชุมชน และพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ

ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งเป็น องค์ความรู้ด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อม คือ ความรู้ที่มนุษย์สร้าง และที่เกี่ยวกับธรรมชาติ องค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม คือ ด้านเกษตรยั่งยืน และด้านเศรษฐกิจพอเพียง องค์ความรู้ด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อม คือ การจัดการมลภาวะของแข็ง (ขยะ) และการจัดการมลภาวะของเหลว และองค์ความรู้ด้านสังคมสิ่งแวดล้อม คือ ด้านการศึกษา ด้านอนามัย และด้านศาสนา

ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการอนุรักษ์ สามารถแบ่งเป็น องค์ความรู้การศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ ทั้งในด้านศาสนา สถาบันการศึกษา และการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ องค์ความรู้การสร้างจิตสำนึก คือ การอบรม และกิจกรรมเครือข่าย และองค์ความรู้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม คือ ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน และความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติรอบชุมชน

ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว สามารถแบ่งเป็น องค์ความรู้การรองรับนักท่องเที่ยว คือ โฮมสเตย์ แหล่งเรียนรู้หัตถกรรม ผู้นำทางในการสัญจร องค์ความรู้เส้นทางศึกษาธรรมชาติ คือ ธรรมชาติแหล่งน้ำ (น้ำตก) และธรรมชาติป่าไม้ ภูเขาหิน และองค์ความรู้ศาสนสถานที่สัมพันธ์กับธรรมชาติที่น่าสนใจ คือ ศาสนสถานที่เกี่ยวกับถ้ำ ภูเขาหิน และศาสนสถานที่เกี่ยวกับแหล่งน้ำ

๓. สภาพทั่วไปด้านการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

พบว่า ความรู้แบบองค์รวมในพื้นที่ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวงตามวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งในมิติภูมินิเวศธรรมชาติ มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านการอนุรักษ์ และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาศึกษาในประเด็นสภาพทั่วไปพร้อมกับบริหารจัดการในพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบระบบการจัดการฯ ในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง ใน ๔ มิติ คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน ที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการ ในการจัดการ องค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้อย่างดีต่อไป

๔. สภาพทั่วไปด้าน การให้การศึกษา การถ่ายทอด และการต่อยอด ขององค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

พบว่า แนวคิดการให้การศึกษา การถ่ายทอด และการต่อยอด เป็นกรอบสำคัญในการศึกษาสภาพองค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อถอดบทเรียน และสร้างแนวการจัดการ องค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

สภาพทั่วไป ขององค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการให้การศึกษา ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ชุมชนทุ่งแสงหลวงส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ทั้งที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ หรืออุทยานแห่งชาติ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ทำให้โดยบริบทของพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ภูมินิเวศธรรมชาติมีความหลากหลาย ทั้งการเรียนรู้ศึกษาในรูปแบบทางการ และไม่เป็นการ ซึ่งมิจุดเริ่มต้นมาจากการเห็นคุณค่า การตระหนักรู้ ถึงความสำคัญทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนของตน ผ่านระบบสถานศึกษาในพื้นที่ซึ่งมีการให้การเรียนรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติแก่คนในชุมชนในระบบ และนอกระบบสถานศึกษาเช่นในวิถีชีวิต อย่างไรก็ดี พบว่าการให้ศึกษานอกระบบ อย่างไม่เป็นทางการก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อนการให้การศึกษาขององค์ความรู้ในพื้นที่นั้นเป็นไปได้อย่างมีนัยสำคัญ

สภาพทั่วไป ขององค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการถ่ายทอด พบว่า มีความพยายามในการแบ่งหน้าที่ให้คนในชุมชน ในการดูแลภูมินิเวศ มีการจัดตั้งเครือข่ายในการดูแล และอนุรักษ์ภูมินิเวศ ซึ่งส่งต่อภูมิปัญญาองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นหลัง ให้มีความเข้าใจในการเดินป่า ในพื้นที่อนุรักษ์ รวมไปถึงการทำความเข้าใจในประเด็นของบทบาทหน้าที่ของคนในเครือข่ายที่มีต่อป่าอนุรักษ์ ว่าคนต้องอยู่กับป่า เป็นส่วนหนึ่งของระบบภูมินิเวศทั้งหมดที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และส่งต่อองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นหลังให้มีความภูมิใจและเกิดความหวงแหนในทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ในชุมชนของตนเอง นอกจากนี้ ยังพบว่าวัด

หรือศาสนสถานดั้งเดิมในพื้นที่ ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้ เป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านการประชุม พุดคุยปรึกษาหารือ ตัวผู้นำชุมชน หรือผู้นำทางศาสนา ต่างมีบทบาทโดยตรงในการสร้างองค์ความรู้เพื่อให้เกิดการจัดการภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนของตนเองให้เป็นที่ไปด้วยความเหมาะสมอีกด้วย

และ สภาพทั่วไป ขององค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการต่อยอด พบว่า หน่วยงานต่างๆ มาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ความรู้ภูมินิเวศ ระหว่างชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ เข้ามารวบรวมองค์ความรู้และจัดการส่งเสริมต่อยอดจากฐานขององค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม โดยการต่อยอดสร้างสัญญาโดยดึงศักยภาพของภูมินิเวศอันงดงามของคนในชุมชนมาเป็นจุดขาย บางส่วนเริ่มโดยภาครัฐ ก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนทุ่งแสงหลวง ได้ถ่ายทอดวิถีชีวิตภูมิปัญญาผ่านการสร้างอัตลักษณ์หรือภาพจำ เพื่อสร้างให้คนในชุมชน และคนภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชน ได้เกิดความรักและหวงแหนความเป็นภูมินิเวศธรรมชาติที่สมบูรณ์ของชุมชนทุ่งแสงหลวง

ตอนที่ ๒ ความต้องการ และความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วย การจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการวิจัยเชิงในหัวข้อก่อนหน้านี้ พบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้เสนอแนวทางการวิจัยเพื่อมุ่งพัฒนา สังเคราะห์และปรับประยุกต์สร้างการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยสามารถจำแนกสภาพทั่วไปด้าน ประเภท ของ องค์ความรู้ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ได้เป็น ๔ มิติ คือ มิติภูมินิเวศธรรมชาติ, มิติด้านสิ่งแวดล้อม, มิติด้านการอนุรักษ์, และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว และสามารถจำแนกสภาพทั่วไปด้าน การจัดการ องค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ทั้งในประเด็นการประกอบอาชีพ ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ได้เป็น ๔ มิติ คือ ด้านพื้นที่, ด้านการจัดการ, ด้านกระบวนการกิจกรรม, ด้านองค์กรชุมชน นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่พิจารณาในด้านสภาพทั่วไปด้าน การให้การศึกษา การถ่ายทอด และการต่อยอด ขององค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ตามความเห็นจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษา "ความต้องการจำเป็น" หรือ Needs ในการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จากผลการวิจัยเชิงประจักษ์แล้วจึงนำมากำหนดทิศทางที่ควรปฏิบัติจริง เพื่อให้การจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นที่ยอมรับ และตรงต่อความต้องการจำเป็นในบริบทปัจจุบันและอนาคตได้ต่อไป อย่างไรก็ตาม เพื่อเสริมความจำเป็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้การวิจัยเชิงปริมาณร่วมด้วย เพื่อลดแนวโน้มความความลำเอียงของข้อมูล สร้างความมั่นใจในการใช้ได้ของผลที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อยืนยันสนับสนุนให้ข้อมูลเชิงคุณภาพมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ทำให้งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการศึกษาเชิงปริมาณต่อไป เพื่อสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำผลที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพ มาสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) และนำไปรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวงในจังหวัดพิษณุโลก ๓ อำเภอ ที่ทำการวิจัย คือ อำเภอนครไทย อำเภอวังทอง อำเภอเนินมะปราง รวมจำนวน ๔๐๐ คน และวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ไปพร้อมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น สำหรับการหาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ความเป็นไปได้ของการพัฒนา การจัดการ ความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำผลการวิจัยเชิงสถิติที่ได้ มาจัดทำองค์ประกอบที่ควรพัฒนาในพื้นที่ชุมชนต้นแบบ ที่เหมาะสมจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการลงพื้นที่พัฒนาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้ในขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผานวิธีนั้น ผู้วิจัยนำเสนอต่อไปนี้

๑. ข้อค้นพบด้าน ความต้องการ ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

เมื่อพิจารณาในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อ ระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = 0.345) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติด้าน สิ่งแวดล้อมค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.308) รองลงมาคือ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.442) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 0.608) ในมิติภูมิ นิเวศธรรมชาติ

๒. ข้อค้นพบด้าน ความพร้อม ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

เมื่อพิจารณาในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อระดับความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.31$, S.D. = 0.222) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศ ธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก มิติ ด้านการอนุรักษ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 2.43$, S.D. = 0.233) รองลงมาคือ มิติด้านสิ่งแวดล้อม $\bar{X} = 2.42$, S.D. = 0.316 ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.12$, S.D. = 0.315) ในมิติภูมินิเวศธรรมชาติ

๓. การประเมินความต้องการจำเป็น ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการ จัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการวิจัยสรุปความต้องการจำเป็นตามเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ว่า ความ ต้องการจำเป็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่า ค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน ถือได้ ว่ามีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อนำมาเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาแนวทาง/วิธีการ ในการ พัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง

จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ามี ๑ ด้านหลัก มีประเด็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน คือ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($PNI_{Modified} = ๐.๕๑๙๔$)

ซึ่งจากประเด็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ มากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน คือ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($PNI_{Modified} = ๐.๕๑๙๔$) แสดงให้เห็นว่า ในบรรดาทั้ง ๕ มิติ ที่ทำการศึกษ พบว่า ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนาเพียงมิติเดียว แสดงให้เห็นว่าการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ มีความจำเป็นต้องมุ่งเน้นในมิติการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในพื้นที่ภูมินิเวศธรรมชาติที่มีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ตอบโจทย์การวิจัย อย่างไรก็ตามในพื้นที่วิจัยครั้งนี้ ในขั้นต้น ได้พิจารณาคัดเลือกชุมชนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงรอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น และตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง, ตำบลชมพู และตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง, ตำบลบ้านแยง และตำบลห้วยเอ๋ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก รวม ๖ ตำบล ใน ๓ อำเภอของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งพบว่า ชุมชนที่มีบทบาทในหลายมิติที่สามารถจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ จากการที่เป็นพื้นที่ชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางภูมินิเวศได้ มีจำนวน ๓ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง ชุมชนบ้านรักไทย ตำบลชมพู และชุมชนตำบลนาบุง อำเภอเนินมะปราง

ชุมชนตำบลที่มีพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถเป็นชุมชนต้นแบบ ในการศึกษาเพื่อจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้มากที่สุดและครบทุกมิติ คือตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง ที่มีสภาพทั่วไปด้าน ประเภทองค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ถึง ๓๙ แห่ง มากกว่าตำบลอื่นในเขตชุมชนทุ่งแสลงหลวง ซึ่งจากผลการสัมภาษณ์ พบว่ามีความสอดคล้องในประเด็นดังกล่าว เนื่องจากพบการจัดการที่ทำให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติของชุมชนที่ปรากฏผลชัดเจน นอกจากนี้ชุมชนนาบุงยังมีความต้องการในการออกแบบ การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เป็นองค์กร เครือข่าย สถานที่ เช่น วัดหรือสถานที่ท่องเที่ยวทางภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกันระหว่างคนในและนอกชุมชน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ร่วมกัน ดังนั้นการศึกษา เพื่อการพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้ในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ตำบลบ้านม่วง ที่เป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมากที่สุด ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงสถิติที่พบว่า มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($PNI_{Modified} = ๐.๕๑๙๔$) เป็นเพียงประเด็นเดียวที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดในการพัฒนา ที่เหมาะสมต่อการนำไปจัดทำแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ที่สามารถตอบโจทย์การวิจัยในครั้งนี้ได้ ต่อไป

ตอนที่ ๓ แนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการวิจัยในหัวข้อก่อนหน้านี้ ในบรรดาทั้ง ๕ มิติ ที่ทำการศึกษา พบว่า ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนาเพียงมิติเดียว แสดงให้เห็นว่าการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ มีความจำเป็นต้องมุ่งเน้นในมิติการส่งเสริมการ

ห้องเที่ยว ในพื้นที่ภูมินิเวศธรรมชาติที่มีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ตอบโจทย์การวิจัย เพื่อเสริมความจำเป็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ร่วมด้วย โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาการจัดการในพื้นที่ต้นแบบ โดยใช้ชุดปฏิบัติการด้านการจัดการองค์ความรู้ บูรณาการท่องเที่ยวชุมชน โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างชัดเจนได้ในขั้นตอนสุดท้าย พบว่า

๑. ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ของแนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติแบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ต้นแบบ ตามผลการประเมินความต้องการจำเป็น

พบว่า มีความเหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์สร้างเป็นแผนกิจกรรม ในการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ในพื้นที่ต้นแบบ โดยการสื่อสารข้อมูลให้นักท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อสร้างความรับรู้ ข้อมูลเบื้องต้นให้นักท่องเที่ยว ในขณะที่การเก็บข้อมูลองค์ความรู้ โดยทำการสืบค้นอย่างเป็นระบบ และทำการจัดเก็บเพื่อนำมาประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวตลอดถึงผู้สนใจได้ ก็เป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้น เมื่อมีการค้นหา สืบค้น ดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการประชาสัมพันธ์ชุมชนแล้ว ก็ควรที่จะทำป้ายบอกแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านมุง มีการติดป้าย QR code เพื่อสะดวกแก่การแสกน สืบค้น และศึกษาข้อมูลของชุมชน สำหรับนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปจากภายนอก ซึ่งที่ประชุมเสนอให้มีการติดป้ายในพื้นที่วัดบ้านมุง เพราะเป็นศาสนสถานศูนย์รวมในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงาม และสอดคล้องกับผลการวิจัยเบื้องต้น ที่วัดในชุมชนทุ่งแสงหลวงมีศักยภาพในการส่งเสริมการจัดการความรู้

๒. องค์ประกอบที่สำคัญต่อการสร้าง การจัดระบบ การกำหนดกิจกรรม และความต่อเนื่องของแนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติแบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ต้นแบบ

พบว่า ควรนำแนวคิดของการจัดการความรู้ ในประเด็นของการสร้างความรู้ และจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อสามารถเผยแพร่แก่ผู้ที่สนใจรวมถึงนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามาในพื้นที่ รวมถึงเป็นฐานข้อมูลสำหรับการเรียนรู้ เป็นศูนย์จดหมายเหตุชุมชนออนไลน์ ที่สามารถเข้าไปศึกษา รวมถึงเสนอข้อมูลเพิ่มเติม ควรมีการบรรจุ QR code เชื่อมโยงแพลตฟอร์มออนไลน์เว็บไซต์รวมความรู้ภูมินิเวศบ้านมุง และระบุข้อมูลเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชน และในชุมชนใกล้เคียงเพื่อเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยว ควรใช้แหล่งทรัพยากรทางการศึกษาในชุมชนที่มีอยู่แล้วเป็นแม่ข่ายหลัก คือโรงเรียน วัดบ้านมุง เพื่อสานสัมพันธ์การจัดกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องทั้งในรูปแบบของบ้าน วัด และโรงเรียน ที่จะได้เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ให้เป็นแนวทางการจัดการที่เหมาะสม

๓. ภาควิชาในกระบวนการส่งเสริม การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติแบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ต้นแบบ

พบว่า ความต้องการจำเป็นประการแรก คือ การที่ควรมีการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวภูมินิเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน นั้น มีความเห็นว่า ภาควิชาที่ควรเข้า

มามีบทบาท คือองค์ปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ อย่างไรก็ตามก็ไม่สามารถทิ้งภาคส่วนกระบวนการของ คนในชุมชนไปได้ เนื่องจากชุมชนเป็นเจ้าของพื้นที่ในการจัดการความรู้ เพราะความรู้เป็นของชุมชน การพิจารณาประเด็นต่างๆ ต้องสอบถามความต้องการและความเห็นของคนในชุมชน และควรมีสื่อ หลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมินิเวศ เช่น ป้ายข้อมูล แผ่นพับ หรือการจัดนิทรรศการ โดยมีการจัดสื่อหลากหลายประเภทเพื่อเอื้อต่อการ แจกจ่ายข้อมูลที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่นักท่องเที่ยว เช่น การมีงบจัดทำแผ่นพับแหล่งท่องเที่ยวบ้าน มุง แจกจ่ายไปตามรีสอร์ท ที่พัก ในพื้นที่ หรือนอกพื้นที่ ในส่วนของวัดก็สามารถเป็นแหล่งให้ความรู้ ผ่านสื่อหลากหลายประเภทได้ และสามารถเชื่อมโยงเส้นทาง โดยการจัดทำป้ายไว้ตามจุดต่างๆ ที่เชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่เป็นวัดถ้ำด้วยกันในอำเภอเดียวกัน เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ระหว่างศาสนสถานที่สำคัญภูมินิเวศธรรมชาติให้เกิดความสงบทางจิตใจ เป็นเส้นทางแสวงบุญในมิติ ภูมินิเวศในอำเภอเนินมะปรางและใกล้เคียง เนื่องจากเป็นสถานที่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของชุมชน ที่ สามารถจัดทำป้ายข้อมูล หรือติดตั้งป้ายข้อมูลที่ควรดำเนินการในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้เป็นประโยชน์ ต่อประโยชน์การวิจัยได้

๔. การตรวจสอบและประเมิน การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติแบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ต้นแบบ

พบว่า ควรมุ่งเน้นภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามาช่วยในการตรวจสอบแนะนำและให้ข้อเสนอแนะในการดำเนิน กิจกรรม ร่วมกับคนในชุมชน และเป็นหน้าที่ของเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภูมินิเวศ ที่จะดำเนินการ ตรวจสอบและประเมินด้วยตนเอง คือทั้งอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง บางส่วนเป็นพื้นที่ของวัดนา มุง ซึ่งมีพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นของตัวเอง อย่างไรก็ตามก็ควรให้โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ ตรวจสอบและประเมินกับวัดด้วย เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับชุมชนและเยาวชนนักเรียน สามารถเข้ามาช่วยประสานการประเมินร่วมกับวัดซึ่งมีบุคลากรจำกัดได้ ในส่วนของป้ายสื่อข้อมูลนั้น ควรให้ชุมชน สถานศึกษา วัด และอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่โดยตรง ได้ช่วยกันเป็น เครือข่ายให้คำแนะนำและเสนอแนะให้ข้อมูลเป็นปัจจุบันและมีความพร้อมไม่ชำรุดเสมอ

๕. การพัฒนา การจัดการความรู้ในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

พบว่า ใช้ชุดปฏิบัติการด้านการจัดการองค์ความรู้ บูรณาการท่องเที่ยวชุมชน ด้วย การจัดทำต้นแบบการจัดการความรู้ ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมินิเวศทุ่ง แสลงหลวง เช่น ป่า สัตว์ น้ำ วิถีชุมชน และภูมินิเวศธรรมชาติ โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนกิจกรรม ทำการพัฒนาแบ่งเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๑๐-๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นการวางแผนดำเนิน กิจกรรม ในขั้นตอนการเตรียมการก่อนปฏิบัติการการวิจัย จัดเตรียมชุมชนเป้าหมาย จัดเตรียมคน ได้ ทำความเข้าใจทีมงานในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้มีส่วนร่วมในการสำรวจจัดหาความรู้ และสร้าง ความเข้าใจให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการร่วมกับบุคลากร ในสถานศึกษา และกลุ่มเยาวชนในชุมชนบ้านนาหมุง

ระยะที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๑๑-๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นการปฏิบัติการวิจัย ในขั้นตอนการดำเนินการตามเพื่อจัดหาและสร้างองค์ความรู้ตามผลการวิจัย โดยได้ศึกษาองค์ความรู้ และข้อมูลพื้นฐานที่เหมาะสมและจำเป็น จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อกำหนด องค์กร และองค์ความรู้ฯ ออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ จัดทำป้ายข้อมูล ที่เหมาะสมสำหรับชุมชน บ้านนามุง ตามผลการวิจัย นำผลจากการสนทนากลุ่ม ไปแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายการจัดการ ความรู้ภูมิโนเวศฯ เพื่อร่วมกันศึกษาปรับปรุงแก้ไข และประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม และ ความเป็นไปได้ ในการนำองค์ความรู้ไปใช้ และความเป็นประโยชน์จริงของการจัดการความรู้แบบองค์ รวบรวมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อให้องค์กรในชุมชน เครือข่าย ได้รับทราบและมีทิศทางในการจัดการความรู้ในขั้นตอนต่อไปมาทำความเข้าใจการจัดการ องค์ความรู้ในชุมชนตามศักยภาพในปัจจุบัน

ระยะที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๑๒-๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นการ ๑) ปฏิบัติการวิจัยเพื่อ พัฒนา จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการการจัดการความรู้ภูมิโนเวศฯ (KM for Namung) ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ หลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมิโนเวศใน พื้นที่ ที่เป็นผลจากการดำเนินการตามหลักการในการจัดการความรู้จากผลการวิจัย ๒) จากนั้น ประชุมสรุปผลกิจกรรมเชิงปฏิบัติการจัดการความรู้ฯ เพื่อให้ได้รูปแบบนวัตกรรมจัดการความรู้ที่ ชุมชนมีส่วนร่วม โดยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการฯ มาสะท้อนผลการจัดการความรู้ ๓) ส่งมอบป้ายสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัย ที่ได้มาจากคนในชุมชนร่วมกันออกแบบจัดทำใน พื้นที่ที่มีความต้องการจำเป็นตามผลการวิจัย ให้แก่วัดนามุง ในฐานะศูนย์กลางชุมชนบ้านนามุง ตำบล นามุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้านการจัดการความรู้ภูมิโนเวศ ธรรมชาติ แก่คนในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง ได้ต่อไป

๖. องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จ ในการพัฒนาระบบภูมิโนเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รบรวมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

พบว่า แนวทางการพัฒนาระบบภูมิโนเวศธรรมชาติในพื้นที่ และกระบวนการใน ลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการความรู้ภูมิโนเวศ ธรรมชาติ ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ใน ๒ ประเด็น คือ ด้านองค์ความรู้ และด้านการจัดการความรู้ โดยใช้ ๔ มิติ เป็นฐาน ซึ่งเรียงลำดับ ความสำคัญในการพัฒนาที่สำคัญจำเป็นในปัจจุบัน ได้แก่ มิติด้านการอนุรักษ์ มิติด้านระบบภูมิโนเวศ ธรรมชาติ มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีมิติด้านการส่งเสริมการ ท่องเที่ยว มีความต้องการจำเป็นสูงสุดจากผลการวิจัยในขั้นต้น จากนั้นการเข้าสู่กระบวนการจัดการ ความรู้ ในลักษณะกิจกรรม ซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสนับสนุน คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ สอดคล้องกับการพัฒนาระบบภูมิโนเวศธรรมชาติผ่านการจัดการความรู้แบบองค์รบรวมกับชุมชน พื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ศรัทธา จาคะ สุตะ และปัญญา โดยบูรณาการสอดคล้อง กับการจัดการความรู้ชุมชนทุ่งแสงหลวง ตามผลการวิจัยที่ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมต่อการนำไป ปฏิบัติ และตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

KI - Knowledge Identification คือกระบวนการบ่งชี้ความรู้ ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการกิจกรรมการจัดการความรู้แบบองค์รวมที่ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในด้าน “ศรัทธา”

KCA - Knowledge Creation and Acquisition จากนั้นคนในกระบวนการต้องเข้าสู่การสร้างและแสวงหาความรู้ โดยใช้หลักธรรมข้อ “สุตะ” ได้แก่ สุตมยปัญญา

KO - Knowledge Organization เมื่อเข้าสู่ขั้นตอนการจัดการความรู้ ต้องใช้หลักธรรมตามความหมายของ “ศีล” ในศีลสามัญญตา ซึ่งเป็นองค์คุณในสาราณียธรรม

KA - Knowledge Access คือขั้นตอนถัดมา อันได้แก่กระบวนการในการเข้าถึงความรู้ได้ง่ายและสะดวก ซึ่งใช้หลักธรรมในด้าน “ปัญญา” ในปัญญา ๓ ทั้ง สุตมยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการศึกษา จินตามยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการวิเคราะห์ทำความเข้าใจ และ ภวานามยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการลงมือทำให้อุ

KS - Knowledge Sharing แบ่งปันความรู้ ในขั้นตอนท้ายสุดในกระบวนการกิจกรรมการจัดการความรู้ในชุมชน คือการนำหลักธรรมในด้าน “จาคะ” อันเป็นความหมายหนึ่งของสาธารณโภคี ในสาราณียธรรมมาใช้

ซึ่งในลำดับสุดท้ายขององค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ คือก่อให้เกิด **LL - Lifelong Learning** หรือ ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่คนในชุมชนเป็นผู้ที่มีจิตในเอื้อเฟื้อและพร้อมที่จะแบ่งปัน ส่งต่อองค์ความรู้ภูมิโนเวศให้เป็นประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยเกิดเครือข่ายที่ทุกคนในชุมชน และชุมชน หน่วยงาน ภาคส่วนต่างๆ เข้ามาเป็นภาคีเครือข่ายการจัดการ เพื่อให้เกิด **community-curated knowledge networks** หรือ การจัดการความรู้โดยชุมชน ได้อย่างยั่งยืน

๕.๒ อภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอ การพัฒนาระบบภูมิโนเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นที่สำคัญและมีความน่าสนใจในแง่มุมทางวิชาการ โดยนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

๕.๒.๑ ศักยภาพในการพัฒนา ระบบภูมิโนเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบภูมิโนเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า สามารถวิเคราะห์จากสภาพทั่วไปด้านการกระจายตัว และบริบท ประเภท การจัดการ การให้การศึกษา การถ่ายทอด และการต่อยอด การจัดการความรู้ ภูมิโนเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และเมื่อพิจารณาจากผลการวิจัย ทำให้มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ตามประเด็นดังกล่าว ดังนี้

๕.๒.๑.๑ ผลการวิเคราะห์สำหรับการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปด้าน การกระจายตัว และบริบท ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่าพื้นที่ที่ทำการศึกษา ครอบคลุมพื้นที่ ๓ อำเภอ ในอำเภอนครไทย อำเภ่วังทอง และอำเภอนันทบุรี มีชุมชนที่ตั้งอยู่ แบ่งตามประเภทของป่านุรักษ์ของทางราชการ ๒ ประเภท ทุกตำบลล้วนมีเขตพื้นที่อยู่ในหรือใกล้เคียงกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง โดย ภาพทั่วไป พบว่า การขยายตัวของชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงไปทางเศรษฐกิจ และความต้องการในการเข้ามาใช้พื้นที่ในการตอบสนองประโยชน์ของกลุ่มทุน ทำให้วัตถุประสงค์ของทางราชการในการอนุรักษ์ทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติ และวัตถุประสงค์ของการรักษาสิ่งแวดล้อมองค์ความรู้ทางภูมินิเวศธรรมชาติ ของคนในชุมชนสอดคล้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มีที่มาจากการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับ **ชินชุนันท์ อภิธรรมกร และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการที่ดินของประเทศไทย กรณีศึกษาปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (มิติประชาชน) พบว่า มีข้อเสนอแนะให้มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่รัฐให้ชัดเจน โดยใช้เครื่องมือที่ทันสมัย และใช้มาตราส่วนที่เป็นมาตรฐาน รวมถึงสร้างการมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีส่วนได้เสียได้มีส่วนร่วมในทุกมิติ และเน้นการแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^๑

๕.๒.๑.๒ ผลการวิเคราะห์สำหรับการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปด้าน ประเภท ของ องค์ความรู้ระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า คนในชุมชนชุมชนทุ่งแสงหลวง ปรากฏมิติประเภทองค์ความรู้ร่วมกันใน ๔ ด้าน คือ มิติภูมินิเวศธรรมชาติ มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านการอนุรักษ์ และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ **เอภิกค์ศักดิ์ ชัยชาญ**^๒ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่จากการท่องเที่ยวร่วมกัน

๕.๒.๑.๓ ผลการวิเคราะห์สำหรับการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปด้าน การจัดการ องค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า คนในชุมชนชุมชนทุ่งแสงหลวง ปรากฏมิติประเภทองค์ความรู้ร่วมกันใน ๔ มิติ คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน ที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการ ในการจัดการ องค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้อย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ **ภาสกร จวนสา**^๓ ได้วิจัยเรื่อง การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าลี่ จังหวัดอุบลราชธานี และชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น แนวทางการพัฒนาในระดับชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชน เอกชนและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยมีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนในการวางแผนทั้งในด้านแผนที่ ศักยภาพ และการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น

^๑ ชินชุนันท์ อภิธรรมกร และคณะ, “การบริหารจัดการที่ดินของประเทศไทย : กรณีศึกษาปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (มิติประชาชน)”, รายงานการวิจัย (สถาบันผู้ตรวจการแผ่นดินศึกษา : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, ๒๕๖๕).

^๒ ภาสกร จวนสา, “การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าลี่ จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร”, วิทยานิพนธ์การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดิน, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๓).

๕.๒.๑.๔ ผลการวิเคราะห์สำหรับการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปด้าน การให้การศึกษา การถ่ายทอด และการต่อยอด ขององค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า แนวคิดการให้การศึกษา การถ่ายทอด และการต่อยอด เป็นกรอบสำคัญในการศึกษาสภาพองค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เพื่อถอดบทเรียน และสร้างแนวการจัดการ องค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ **สมจินตนา จิรายุกุล^๓** ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตนนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การต่อยอดจากทุนของชุมชนที่มีอยู่ ดัชนีที่พัฒนาออกแบบ ที่มีเอกลักษณ์ มีการสื่อสารเรื่องราว และมีตราสัญลักษณ์ สามารถสร้างความพึงพอใจ และสามารถดึงดูดความสนใจ สร้างมูลค่าที่สูงขึ้น

๕.๒.๒ ความต้องการ และความพร้อม ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากผลการวิจัยในหัวข้อก่อนหน้านี้ พบว่า การศึกษาความต้องการจำเป็น หรือ Needs ในการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ นำมากำหนดทิศทางที่ควรปฏิบัติจริง เพื่อให้การจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นที่ยอมรับ และตรงต่อความต้องการจำเป็นในบริบทปัจจุบัน และเมื่อพิจารณาจากผลการวิจัย ทำให้มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ตามประเด็นดังกล่าว ดังนี้

๕.๒.๒.๑ ข้อค้นพบด้าน ความต้องการ ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เมื่อพิจารณาในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อ ระดับความต้องการ ทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นต่อระดับความต้องการในการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในมิติด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.304) ซึ่งสอดคล้องกับ **บุญพา คำวิเศษณ์^๔** ได้วิจัยเรื่อง ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกลอย อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา พบว่า ความคิดเห็นต่อองค์ประกอบในการท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๕.๒.๒.๒ ข้อค้นพบด้าน ความพร้อม ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ของชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เมื่อพิจารณาในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อ ระดับความพร้อม ทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีความคิดเห็นต่อระดับความพร้อมในการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในมิติด้านการ

^๓ สมจินตนา จิรายุกุล, “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตนนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๘, หน้า ๑๕๕-๑๕๗.

^๔ บุญพา คำวิเศษณ์, “ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกลอย อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา”, รายงานการวิจัย, (วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๗).

อนุรักษ์ ($\bar{X} = ๒.๔๓$, S.D. = ๐.๒๓๓) ซึ่งสอดคล้องกับ **วัชรภรณ์ จันทร์ขำ**^๕ ได้วิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านดอนมูล อำเภอท่าวัง ฝาย จังหวัดน่าน พบว่า กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เกิดขึ้นจากองค์กรชุมชนได้ร่วมกันจัดการท่องเที่ยวขึ้นโดยใช้ศักยภาพความพร้อมของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

๕.๒.๒.๓ ข้อค้นพบด้าน การประเมินความต้องการจำเป็น ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า พบว่ามี ๑ ด้านหลัก มีประเด็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย $PNI_{Modified}$ ของแต่ละด้าน คือ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($PNI_{Modified} = ๐.๕๑๔$) แสดงให้เห็นว่า ในบรรดาทั้ง ๕ มิติ ที่ทำการศึกษา พบว่า ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนาเพียงมิติเดียว และพบว่าในพื้นที่ตำบลบ้านมุง มีประเภของค์ความรู้ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ถึง ๓๔ แห่ง มากกว่าตำบลอื่นในเขตชุมชนทุ่งแสงหลวง ที่เป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมากที่สุด จึงเป็นชุมชนที่เหมาะสมต่อการนำไปจัดทำแผนการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ที่สามารถตอบโจทย์การวิจัยในครั้งนี้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ **สุจิตราภรณ์ จุสปาโล**^๖ ได้วิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล พบว่า โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตกิจกรรมรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม และบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และสร้างรายได้จากอาชีพเสริมเรื่องการท่องเที่ยว ควรมีความหลากหลาย เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนประสบผลสำเร็จ

๕.๒.๓ แนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากผลการวิจัยในหัวข้อก่อนหน้านี้ พบว่า มีความจำเป็นต้องมุ่งเน้นในมิติการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในพื้นที่ภูมินิเวศธรรมชาติที่มีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ตอบโจทย์การวิจัย และเมื่อพิจารณาจากผลการวิจัย ในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ทำให้มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ตามประเด็นดังกล่าว ดังนี้

๕.๒.๓.๑ ข้อค้นพบด้าน ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ของแนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติแบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ต้นแบบ ตามผลการประเมินความต้องการจำเป็น พบว่า มีความเหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์สร้างเป็นแผนกิจกรรม ในการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ในพื้นที่ต้นแบบ โดยการสื่อสารข้อมูลให้แก่ักท่องเที่ยว ซึ่งที่ประชุมเสนอให้มีการติดป้ายในพื้นที่วัดบ้านมุง เพราะเป็นศาสนสถานศูนย์รวมในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงาม ซึ่งสอดคล้องกับ **เมตตา เก่งชูวงศ์ และคณะ** ได้

^๕ วัชรภรณ์ จันทร์ขำ. “ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านดอนมูล อำเภอท่าวังฝาย จังหวัดน่าน”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓).

^๖ สุจิตราภรณ์ จุสปาโล, “การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการอุดมการศึกษา (สกอ.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๔).

วิจัยเรื่อง ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปลาบู่ตำบลหนองแสง อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ชุมชนมีศักยภาพทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ศักยภาพด้านการบริหารจัดการองค์กร และศักยภาพด้านการเรียนรู้ โดยรูปแบบควรเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศและสุขภาพ โดยให้ความสำคัญกับสุขภาพและความงามที่เน้นธรรมชาติบำบัด และได้ใช้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปลาบู่เป็นแนวทางในการวางกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว^๗

๕.๒.๓.๒ ข้อค้นพบด้าน องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การสร้าง การจัดระบบ การกำหนดกิจกรรม และความต่อเนื่องของแนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติแบบองค์รวมร่วมกับชุมชนในพื้นที่ต้นแบบ พบว่า ควรนำแนวคิดของการจัดการความรู้ ในประเด็นของการสร้างความรู้ และจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบควรใช้แหล่งทรัพยากรทางการศึกษาในชุมชนที่มีอยู่แล้วเป็นแม่ข่ายหลัก คือโรงเรียน วัดบ้านมุง เพื่อสานสัมพันธ์การจัดกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องทั้งในรูปแบบของบ้าน วัด และโรงเรียน ที่จะได้เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ให้เป็นแนวทางการจัดการที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ ธง คำเกิด และคณะ ได้วิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชน เป็นกระบวนการตั้งแต่การวางแผน การกำหนดเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน รวมถึงผลลัพธ์ ของการบูรณาการการทำงานร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยโครงสร้างการทำงานของการท่องเที่ยวตำบลต้นตาล มีรูปแบบการทำงานที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน^๘

๕.๒.๓.๓ ข้อค้นพบด้าน ภาคส่วนในกระบวนการส่งเสริม การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติแบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ต้นแบบ พบว่า ควรมีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมินิเวศ เช่น ป้ายข้อมูล แผ่นพับ หรือการจัดนิทรรศการ โดยมีการจัดสื่อหลากหลายประเภทเพื่อเอื้อต่อการแจกจ่ายข้อมูลที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่นักท่องเที่ยว โดยการจัดทำป้ายไว้ตามจุดต่างๆ ที่เชื่อมโยงไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่เป็นวัดถ้าด้วยกันในอำเภอดีเดียวกัน เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนสถานที่สำคัญภูมินิเวศธรรมชาติให้เกิดความสงบทางจิตใจ เป็นเส้นทางแสวงบุญในมิติภูมินิเวศในอำเภอนิคมประจักษ์และใกล้เคียง ซึ่งสอดคล้องกับ ขาดิษฐ์ เพชรสุข และกฤษฎกรณ์ โล้วชิรินทร์^๙ ได้วิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจและบทบาทของชุมชนในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติน้ำพอง พบว่า การที่เครือข่ายชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะมีผลต่อการบริหารงานในระดับมากที่สุด มีผลต่อการบริหารการดำเนินงานร่วมกันระหว่างชุมชนและอุทยานแห่งชาติจะสามารถช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตตามวิถีชุมชนได้

^๗ เมตตา เก่งชูวงศ์ และคณะ, “ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปลาบู่ตำบลหนองแสง อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม”, (รายงานการวิจัย), มหาสารคาม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๖๒.

^๘ ธง คำเกิด และคณะ, “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี”, (รายงานการวิจัย), คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ๒๕๖๔.

^๙ กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา, “แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒๘ (๒๕๖๑): หน้า ๑๖๓-๑๗๖.

๕.๒.๓.๔ ข้อค้นพบด้าน การตรวจสอบและประเมิน การจัดการความรู้ภูมิโนเวศ ธรรมชาติแบบองค์รวม ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ต้นแบบ พบว่า ความสำเร็จภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่เพื่อให้ สอดคล้องและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และเป็นหน้าที่ของเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภูมิโนเวศ ที่จะ ดำเนินการตรวจสอบและประเมินด้วยตนเอง คือทั้งอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง บางส่วนเป็นพื้นที่ ของวัดนามุง ซึ่งมีพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นของตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ธนฤต ลาภธนโรจน์^{๑๐} ได้วิจัย เรื่อง การใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการพื้นที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง พบว่า ผู้วิจัยเสนอแนว ทางการใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการพื้นที่ ควรสร้างความตระหนักให้ทุกภาคส่วนปกป้องและ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน โดยเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และควรมีการจัดทำแผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสมก่อนการกำหนดให้หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบการจัดการพื้นที่อย่างชัดเจน^{๑๑}

๕.๒.๓.๕ ข้อค้นพบด้าน การพัฒนา การจัดการความรู้ในพื้นที่ต้นแบบ การพัฒนา ระบบภูมิโนเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัด พิษณุโลก พบว่า

ระยะที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๑๐-๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นการวางแผน ดำเนินกิจกรรม ในขั้นตอนการเตรียมการก่อนปฏิบัติการการวิจัย จัดเตรียมชุมชนเป้าหมาย

ระยะที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๑๑-๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นการปฏิบัติการวิจัย ในขั้นตอนการดำเนินการตามเพื่อจัดหาและสร้างองค์ความรู้ตามผลการวิจัย โดยได้ศึกษาองค์ความรู้ และข้อมูลพื้นฐานที่เหมาะสมและจำเป็น จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อกำหนด องค์การ และองค์ความรู้ ออกแบบเส้นทางการศึกษาธรรมชาติ จัดทำป้ายข้อมูล

ระยะที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๑๒-๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นการ ๑) ปฏิบัติการ วิจัยเพื่อพัฒนา จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการการจัดการความรู้ภูมิโนเวศฯ (KM for Namung) ๒) จากนั้น ประชุมสรุปผลกิจกรรมเชิงปฏิบัติการจัดการความรู้ฯ ๓) ส่งมอบป้ายสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัย ที่ได้มาจากคนในชุมชนร่วมกันออกแบบ ให้แก่วัดนามุง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้านการจัดการ ความรู้ภูมิโนเวศธรรมชาติ แก่คนในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ซึ่งสอดคล้องกับ นิสากร ยินดีจันทร์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี พบว่า ควรมีเครือข่ายประสานความร่วมมือในการจัดการ ท่องเที่ยวระหว่างชุมชนด้วยกัน ด้านการส่งเสริมการตลาด มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่าน ช่องทางการสื่อสารที่ ทันสมัย เช่น เว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของ นักท่องเที่ยว^{๑๒}

๕.๒.๓.๖ ข้อค้นพบด้าน องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จ ในการพัฒนา ระบบภูมิโนเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัด

^{๑๐} ธนฤต ลาภธนโรจน์, “การใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการพื้นที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม), คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๖๒.

^{๑๑} “เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑.”

^{๑๒} นิสากร ยินดีจันทร์ และคณะ, “การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ๑๑(๑) (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๔) หน้า ๒๔๘-๒๖๐.

พิษณุโลก พบว่า แนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ และกระบวนการในลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่อำเภอนันทบุรี จังหวัดพิษณุโลก มีข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ใน ๒ ประเด็น คือ ด้านองค์ความรู้ และด้านการจัดการความรู้ โดยใช้ ๔ มิติ เป็นฐาน เข้าสู่กระบวนการจัดการความรู้ ในลักษณะกิจกรรม ซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสนับสนุน คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการพัฒนา เพื่อก่อให้เกิด LL - Lifelong Learning หรือ ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ สมบูรณ์ ธรรมลังกา^{๓๓} ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย พบว่า ในบริบททางด้านสังคมของชุมชนที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงราย มีปัจจัยสำคัญคือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ระบบเครือข่าย ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๑.๑ รัฐบาล ควรพิจารณาปรับแก้ไขกฎหมายในการดำเนินการป่าอนุรักษ์ โดยเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่รอยต่อสามารถเสนอแนะ หรือแผนในการจัดการความรู้และอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่

๕.๓.๑.๒ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่สามารถเข้าถึงได้อย่างเป็นสาธารณะมาใช้ เพื่อป้องกันการบุกรุกและเพื่อการตรวจสอบพื้นที่ภูมินิเวศธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ การศึกษา และการท่องเที่ยว

๕.๓.๑.๓ หน่วยงานท้องถิ่น เป็นหน่วยประสานงาน ในการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนชุมชน ในยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๕.๓.๒.๑ ควรสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวงภาคประชาชน โดยอาจใช้พื้นที่ของวัดในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประสานในระดับชุมชน

๕.๓.๒.๒ ควรมีการร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อให้คนในชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง นำวิชาการ หรือเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ อย่างสม่ำเสมอ

๕.๓.๒.๓ ควรมีการสร้างเครือข่าย ในการรวบรวม เผยแพร่ การจัดการความรู้ภูมินิเวศในพื้นที่ อย่างต่อเนื่อง

^{๓๓} สมบูรณ์ ธรรมลังกา, “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๖).

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

-

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒.๑ หนังสือ

กาญจนา แก้วเทพ. การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สมาคมทอกลีแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๔.

กุลวรา สุวรรณพิมล. ความหมายของนักท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า, ๒๕๔๘.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน, สำนักนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔). กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ม.ป.ป. (อัดสำเนา).

เจนเนตร มณีนาคและคณะ. สร้างองค์กรอัจฉริยะในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: ชัมชิสเท็ม จำกัด, ๒๕๔๖.

ซัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ. การจัดการความรู้ในองค์กรธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: เอ็กสเปอร์เน็ท, ๒๕๔๘.

ชัยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. วาทกรรมการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: วิชาษา, ๒๕๔๒.

ชุดิระ ระบอบ และคณะ. ระเบียบวิธีวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒.

นฤมล นิราทรม. การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

บุญดี บุญญากิจ และคณะ. การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: จีรวัฒน์ เอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๘.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘.

บุรชัย ศิริมหาสาคร. จัดการความรู้ สูความเปนเลิศ. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๐.

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ท้องที่นอกราชอาณาจักรที่เป็นเขตติดโรคติดต่ออันตราย กรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ หรือโรคโควิด 19 Coronavirus Disease 2019 COVID-19 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2563. ๒๕๖๓. ๕ มีนาคม. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๗ ตอนพิเศษ ๕๒ ง. หน้า ๑๓.

พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. **ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดใน การจัดตั้ง
สหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.,
๒๕๓๘.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และ พระมหาเสรีชน นริสโร. **การพัฒนารูปแบบ และกระบวนการ
จัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว., ๒๕๕๖.

พะยอม ธรรมบุตร. **เอกสารประกอบการเรียนการสอนหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
, ๒๕๔๖.

พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. **การท่องเที่ยวชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๓.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. **เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว**. พิมพ์
ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕.

ยศ สันตสมบัติ. **ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**.
เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์จำกัด, ๒๕๔๖.

วิมล จิโรจน์พันธ์ และคณะ. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. **เครือข่าย : นวัตกรรมการทำงานขององค์กรปกครองท้องถิ่น**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว., ๒๕๕๐.

ศรัญญา วรากุลวิทย์. **ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: เพ็ญฟ้า พริ้นติ้ง,
๒๕๔๖.

ศรีพร สมบุญธรรม. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. จุลสารการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร:
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๖.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. **รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการกำหนด
นโยบายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๔๒.

สนธยา พลศรี. **กระบวนการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สุมิตร สุวรรณ. **รัฐกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔.

สุวิมล ว่องวาณิช. **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

อรทัย ก๊กผล. **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น**.
กรุงเทพมหานคร: จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๒.

อานันท์ ปันยารชุน. **เอกสารประกอบการสัมมนาวันสิ่งแวดล้อมไทย เรื่อง การมีส่วนร่วมของ
ประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๓.

๑.๒.๒ รายงานการวิจัย

- ชนิษฐนันท์ อภิหรรษากร และคณะ. การบริหารจัดการที่ดินของประเทศไทย : กรณีศึกษาปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ มิติประชาชน. รายงานการวิจัย สถาบันผู้ตรวจการแผ่นดินศึกษา : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, ๒๕๖๕.
- เถลิงศักดิ์ ชัยชาญ. การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๖.
- ธง คำเกิด และคณะ. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. รายงานการวิจัย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ๒๕๖๔.
- ธนกฤต ลาภธนโรจน์. การใช้ประโยชน์ที่ดินและการจัดการพื้นที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต การจัดการสิ่งแวดล้อม. รายงานการวิจัย คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๖๒.
- บุญพา คำวิเศษณ์. ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกลอย อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา. รายงานการวิจัย วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๗.
- ภาสกร จวนสาธ. การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าลั้ง จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๓.
- เมตตา เก่งชูวงศ์ และคณะ. ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปลาบุตำบลหนองแสง อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม. รายงานการวิจัย มหาสารคาม: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๖๒.
- วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยพะเยา, ๒๕๖๑.
- วัชรภรณ์ จันทรักษา. ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษาบ้านดอนมูล อำเภอท่าม่วง จังหวัดน่าน. รายงานการวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.
- สมจินตนา จิรายุกุล. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๘.
- สมบูรณ์ ธรรมลังกา. รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๖.

- สมยศ วัฒนากมลชัย. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๖.
- สุจิตราภรณ์ จุสปาโล. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล. รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สกอ. ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๔.
- สุธาสินี บุรีคำพันธุ์. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฝ้ายกดอก เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมอาชีพของชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ตำบลเวียงยอง จังหวัดลำพูน. รายงานการวิจัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๕๖.
- อมรรัตน์ บุญสว่าง. การผลิตเส้นใยปอเทืองเพื่อใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชุมชน: กรณีศึกษา กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ๒๕๖๐.

๑.๒.๓ บทความ

- นิสากร ยินดีจันทร์ และคณะ. “การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน) ๑๑๑ : ๒๔๘-๒๖๐.
- รูปนัท แก้วปาน สราวุธ อิศรานวัฒน์ และจริยา แผลงนอก. “หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม) ๑๖๑.
- กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์. และนรินทร์ สังข์รักษา. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒๘ (พฤษภาคม-สิงหาคม) ๑๖๓-๑๗๖.

๑.๒.๔ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. สช. ย้ำ ‘พลังชุมชน’ คือปราการด่านหน้าเอาชนะโควิด 19. สืบค้น 15 ตุลาคม 2566. จาก <https://www.nationalhealth.or.th/en/node/1371>.

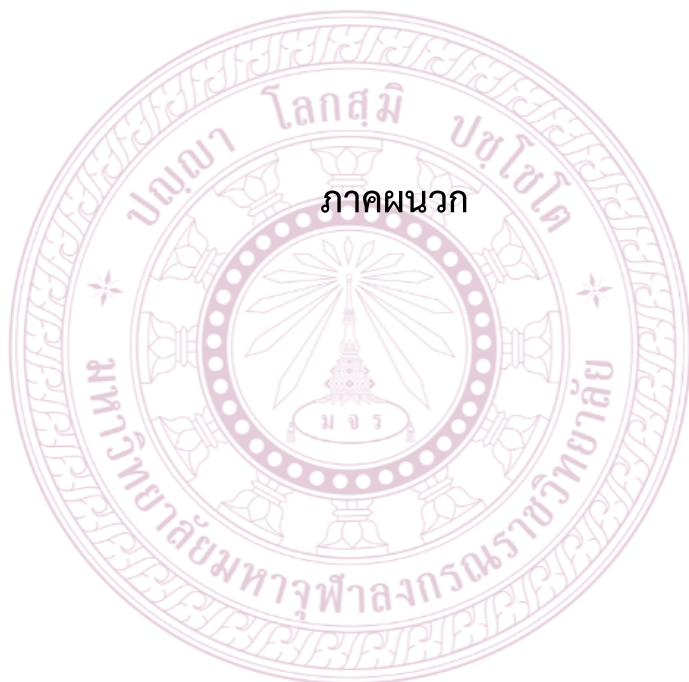
๒. ภาษาอังกฤษ

I Books

- Boo, Elizabeth. *Ecotourism : The Potentials and Pitfalls*. Washington D.C. : WorldWildlife Fund-US, 1991.
- Ceballos-Lascurain. Hector. *Properties Opinion on Ecotourism: A case study of the Roxz Bau.Sydney Australia*. Journal of Ecotourism Research. 60 4. 1998 : 118.

- Constantino. Renato. **The Challenge of the Churches**. Paper presented during the First Gregorio Aplipay Lecture on Nationalism. Manila. Philippines. May 18. 1984.
- Coralie Bryant and Louise G. White. **Managing development in the third world**. Colorado: Westview Press, 1982.
- Crist. Costas. **Ecotourism and sustainable Development**. The 6th International Conference 7-8 September. Bangkok: Institute of Ecotourism. Srinakharinwirot University, 2002.
- Freire. P.. **Education : The Practice of Freedom**. London: Writers and Readers Publishing Cooperative, 1972.
- Gunn. Clare A.. **“Environmental Design and Landuse”**. Travel Tourism and Hospitality Research A Handbook for Managers and Researchers. New York: John Wiley & Sons, 1994.
- Michael P. Todaro. **Economic development**. 5th ed. New York: Longman, 1994.
- Misra. R.P. and Jonjo. M. ed. **The Changing Perspective of Development Problems In Misra**. Hong Kong: Maruzen Investment Hong Kong, 1981.
- National Economics and Social Development Council. **13th National Economic and Social Development Plan 2023-2027**. Bangkok: The Secretariat of The Cabinet, 2023
- Reeder, W.W. **Some Aspects of The Information Social Participation of Farm Families In New York State**. New York: Cornell University, 1974.
- Roger. Everette M. and BurdgeRabel J. **Social Change In Rural Societies**. New Jersey: Prentice – Hall, 1972.
- Stark. Elizabeth. Ecotourism. **Information Please Environment Almanac**. Boston: Houg Mifflin, 1993.
- World Bank. **Impact of COVID-19 on Thailand’s households – Insights from a rapid phone survey**. < <https://blogs.worldbank.org/Eastasiapacific/impact-covid-19-thailands-households-insights-rapid-phone-survey> >. October 15, 2022.
- WTO World Tourism Organization. **Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners**. World Tourism Organization, USA: 1993.

ภาคผนวก

ผนวก ก
หนังสือแน

ที่ ทส ๐๙๑๐.๕๘๐๓/ ๔๓ ๒ ๔

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
๖๑ ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว
เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตเข้าไปทำการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์
(พระครูรัตนสุตาภรณ์, ผศ. ดร. : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

เรียน ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อ้างถึง หนังสือวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่ อว ๘๐๑๖/๒๓ ลงวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เงื่อนไขประกอบการอนุญาตให้เข้าร่วมทำการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์
๒. พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒
๓. ระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ว่าด้วยการเข้าไปในอุทยานแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๖๓

ตามหนังสือที่อ้างถึง แจ้งความประสงค์ขออนุญาตให้ พระครูรัตนสุตาภรณ์, ผศ. ดร. และคณะ
เข้าไปศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เรื่อง “การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการ
จัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “วิเคราะห์แนวทาง
การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน” และโครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “การพัฒนา
ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน” ณ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง
โดยมี พระครูรัตนสุตาภรณ์, ผศ. ดร. เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย ระยะเวลาศึกษาวิจัย ตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๖
ถึงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖ นั้น

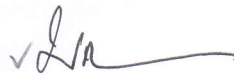
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พิจารณาแล้ว จึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐
แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
ว่าด้วยการเข้าไปในอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๖ (๓) อนุญาตให้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมี พระครูรัตนสุตาภรณ์, ผศ. ดร. ผู้วิจัย และคณะ เข้าไปศึกษาหรือวิจัย
ทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามโครงการศึกษาหรือวิจัยดังกล่าว ตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๖
ถึงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖ โดยให้อยู่ในการกำกับ ดูแล ของหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และจะต้อง
ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และเงื่อนไขที่ส่งมาด้วย ทั้งนี้ ก่อนเข้าไปดำเนินการศึกษาหรือวิจัยในพื้นที่ ขอให้แจ้ง
เป็นหนังสือให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ทราบ ล่วงหน้าอย่างน้อย ๑๕ วัน พร้อมทั้งประสานงาน

ให้หัวหน้า...

ให้หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ทราบ และเมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัยแล้วจะต้องส่งรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ จำนวน ๕ เล่ม พร้อมแผ่นบันทึกข้อมูล จำนวน ๑ แผ่น ให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาแจ้งผู้ได้รับอนุญาตเข้าทำการศึกษาวิจัยทราบ และถือปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ขวาทอง)

นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ

ผู้อำนวยการส่วนจัดการทรัพยากร

รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักอุทยานแห่งชาติ

ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

สำนักอุทยานแห่งชาติ

โทร. ๐ ๒๕๖๑ ๐๗๗๗ ต่อ ๑๗๒๐, ๑๗๒๒

โทรสาร ๐ ๒๕๖๒ ๐๗๕๙

แบบเงื่อนไขประกอบการอนุญาตให้เข้าร่วมทำการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

1. ผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมทำการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ต้องปฏิบัติตามนี้

(1) ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชทราบ ก่อนเข้าไปดำเนินการในพื้นที่อย่างน้อย 15 วัน และให้แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ทราบก่อนจึงเข้าไปดำเนินการได้

(2) ต้องรายงานความก้าวหน้าของการศึกษาหรือวิจัยตามแบบที่กำหนด ให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จำนวน 3 ชุด พร้อมสำเนาข้อมูลดิบทุกๆ 6 เดือน พร้อมทั้งสรุปผลงานสะสม ตั้งแต่เริ่มโครงการมาด้วย

(3) กรณีที่มีการเก็บตัวอย่างเพื่อการศึกษาหรือวิจัย จะต้องจัดส่งตัวอย่างมาเก็บรักษา ไว้ที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หรือเก็บในสถานที่ที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เห็นชอบ ทั้งนี้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ขอสงวนสิทธิการเป็นเจ้าของในตัวอย่างนั้นๆ การนำตัวอย่าง หรือตัวอย่างหั่วเชื้อ (Culture of Isolates) ไปใช้ประโยชน์จะต้องได้รับอนุญาตจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชก่อน

(4) เมื่อสิ้นสุดโครงการศึกษาหรือวิจัย ให้ส่งรายงานผลการศึกษาหรือวิจัยฉบับสมบูรณ์ และเอกสารที่นำไปเผยแพร่ในวารสารต่างๆ จำนวนอย่างละ 5 ชุด พร้อมแผ่นบันทึกข้อมูล 1 ชุด ให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชด้วย ทั้งนี้ ให้ถือว่าผลงานดังกล่าวเป็นสิทธิร่วมกันของผู้ได้รับอนุญาต ให้เข้าร่วมศึกษาหรือวิจัยและกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

(5) ต้องปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ แผนงาน วิธีการ และเงื่อนไขที่ระบุไว้ใน ข้อตกลงของโครงการศึกษาหรือวิจัยที่กำหนดไว้เท่านั้น

(6) ต้องปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง อย่างเคร่งครัด ตลอดจนต้องปฏิบัติตามระเบียบ ข้อกำหนด ประกาศ คำสั่ง วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ใน หนังสืออนุญาต และต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งสั่งการตามอำนาจหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมาย อย่างเคร่งครัด

(7) ต้องนำผลการศึกษาหรือวิจัยมานำเสนอในการประชุม/สัมมนา/ฝึกอบรม ที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จัดขึ้น อย่างน้อย 1 ครั้ง เพื่อถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีจากการดำเนินงานศึกษาหรือวิจัยให้เจ้าหน้าที่และสาธารณชนนำไปใช้ประโยชน์ในการคุ้มครองรักษาทรัพยากรต่อไป

(8) กรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง หรือ ส่อพฤติกรรมที่อาจจะเป็นภัยต่อสังคมหรือความมั่นคงของประเทศ หรือทำให้เกิดความเสียหาย หรือเป็นอันตราย ต่อสภาพแวดล้อม ต่อชนิดพันธุ์และต่อพันธุกรรมแห่งพืช สัตว์ จุลินทรีย์ หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อาจระงับการอนุญาต และดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

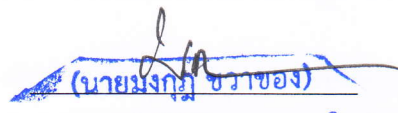
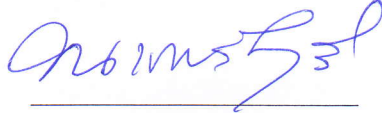
(9) ในกรณีมีความจำเป็นต้องขยายเวลาทำการศึกษาหรือวิจัย ให้ยื่นหนังสือ ขอต่อยาวโครงการต่ออธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ก่อนสิ้นสุดโครงการ ไม่น้อยกว่า 30 วัน พร้อมทั้งชี้แจงเหตุผลความจำเป็น และให้แนบรายงานความก้าวหน้าของผลการศึกษาหรือวิจัยที่ทำมาแล้วเป็น ภาษาไทย จำนวน 5 ชุด มาพร้อมหนังสือขอต่อยาวโครงการด้วย

(10) ในกรณี...

(10) ในกรณีที่ได้รับอนุญาตให้ร่วมศึกษาหรือวิจัยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข สถาบันทางวิชาการหรือหน่วยงานราชการในประเทศไทยที่รับรองและร่วมรับผิดชอบโครงการ ต้องรับผิดชอบให้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขนี้

2. กรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมทำการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ประสงค์จะนำผลการศึกษาหรือวิจัยไปจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา (ลิขสิทธิ์ (Copy Right) หรือทะเบียนสิทธิบัตร (Patent) หรือเครื่องหมายการค้า (Trade Mark) หรือทะเบียนตามกฎหมายอื่น) เพื่อผลิตเป็นอุตสาหกรรมหรือทางการค้า หรือพิมพ์ผลงานเพื่อจำหน่าย ต้องได้รับอนุญาตจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชก่อนจึงจะดำเนินการได้ และให้ถือว่า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และสิทธิตามกฎหมายอื่นนั้น เป็นสมบัติร่วมกันกับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และต้องทำความตกลงการแบ่งปันผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในภายหน้าให้กับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นกรณี ๆ ไป

ข้าพเจ้าได้อ่านและเข้าใจข้อความในเงื่อนไขโดยละเอียดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

(ลงชื่อ)		ผู้อนุญาต
	(นายมงคล ขวาชอง)	
ตำแหน่ง	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้	
	รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักอุทยานแห่งชาติ ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	
(ลงชื่อ)		
	(พระครูรัตนสุตาภรณ์, ผศ.ดร.)	ผู้ได้รับอนุญาตให้เข้า
ตำแหน่ง	หัวหน้าโครงการ	ร่วมศึกษาหรือวิจัย
(ลงชื่อ)		
	(พระราชรัตนสุธี, รศ.ดร.)	สถาบัน/หน่วยงาน
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช	ที่ให้การรับรองโครงการ

หมายเหตุ: * หัวหน้าหน่วยงานราชการไทยหรือสถาบันทางวิชาการของรัฐ (กรณีสถาบันการศึกษา อย่างน้อยในระดับคณบดีขึ้นไป)

ผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
“การศึกษาสภาพ ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวม
ร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก”

สัมภาษณ์วันที่ สถานที่ เวลา..... น.

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
 วันเดือนปีเกิด.....
 ภูมิลำเนา (บ้านเกิด).....
 ที่อยู่ปัจจุบัน.....
 ข้อมูลติดต่อ (โทรศัพท์มือถือ อีเมล ฯลฯ).....
 สถานที่ทำงาน/ อาชีพหลัก.....

 อาชีพเสริม.....
 วุฒิการศึกษา.....
 การเป็นสมาชิกกลุ่ม.....
 การเป็นกรรมการ.....

ส่วนที่ ๒ ความรู้และประสบการณ์ในพื้นที่ชุมชน

๑. มุ่งองค์ความรู้ระบบภูมินิเวศธรรมชาติในด้านใด

- มิติภูมินิเวศธรรมชาติ.....
- มิติด้านสิ่งแวดล้อม.....
- มิติด้านการอนุรักษ์.....
- มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว.....

๒. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ องค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติ (การประกอบอาชีพ/ การอนุรักษ์ธรรมชาติ)

- ด้านพื้นที่.....
- ด้านการจัดการ.....
- ด้านกระบวนการกิจกรรม.....
- ด้านองค์กรชุมชน.....

ส่วนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น

๑. สภาพทั่วไป ขององค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ในปัจจุบัน ตามความคิดเห็นของท่าน เป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

๒. ลักษณะ การให้การศึกษา การถ่ายทอด และการต่อยอด องค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ในปัจจุบัน เป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

๓. ความต้องการ การให้การศึกษา การถ่ายทอด และการพัฒนาต่อยอด องค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ตามความคิดเห็นของท่าน เป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

๔. การเผยแพร่ องค์ความรู้ด้านภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ควรจะเป็นอย่างไร?

.....

.....

๕. บทเรียนของท่าน เกี่ยวกับการพัฒนาและการส่งเสริม การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง มีอะไรบ้าง?

โปรดระบุ.....

(๑) ปัจจัยความสำเร็จ ในมุมมองของท่าน คืออะไร?

.....

(๒) ปัจจัยความไม่สำเร็จ ในมุมมองของท่านคืออะไร?

.....

(๓) มีแนวคิดในการปรับปรุง/แก้ไขอย่างไร เพื่อให้เกิดความสำเร็จ?

.....

๖. ท่านคิดว่า จะมีปัญหาในการพัฒนาและการส่งเสริม การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติ ด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

แบบประเมิน ระดับศักยภาพ และความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน

คำชี้แจง

แบบประเมินนี้ เพื่อศึกษาระดับศักยภาพ และความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ ค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ต่อไป

นิยามศัพท์

การจัดการ หมายถึง การจัดการความรู้ ที่ชุมชนมีอยู่เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งการจัดการความรู้จะทำงานร่วมกันระหว่างคนในและคนนอกชุมชน ที่จะต้องร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ในงานวิจัยนี้หมายถึง การจัดการความรู้ใน ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน

ความรู้แบบองค์รวม หมายถึง ความรู้ที่เป็นองค์รวม เกี่ยวกับตัวบุคคล ที่มีความรู้ สถานที่ ที่ได้รับการจัดการ เพื่อสามารถส่งต่อ ถ่ายทอด ให้แก่กลุ่ม ชนนั้นๆ และเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาต่อยอดสำหรับผู้สนใจ ทั้งนักท้องถิ่น วิชาการ ในงานวิจัยนี้หมายถึงความรู้ มิติด้านภูมินิเวศธรรมชาติ มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติ ด้านการอนุรักษ์ และมิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

เกณฑ์ประเมิน ๓ ระดับ

_____ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ๓ ระดับ คือ มากที่สุด ปานกลาง น้อย และไม่มี/ไม่ต้องการ โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนนดังนี้

๓ หมายถึง มีระดับการจัดการ อยู่ในระดับ	มาก
๒ หมายถึง มีระดับการจัดการ อยู่ในระดับ	ปานกลาง
๑ หมายถึง มีระดับการจัดการ อยู่ในระดับ	น้อย
๐ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	ไม่มีความต้องการ/ไม่มีการจัดการ

๗. แบบประเมิน ระดับศักยภาพ และความต้องการ ในการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่าง ☐ ที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด

๗.๑ การจัดการ มิติภูมินิเวศธรรมชาติ

ระดับศักยภาพ				ปัจจัยที่ ประเมิน	ประเด็น	ความต้องการ			
มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่มีการ จัดการ			มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่ ต้องการ
				ด้านพื้นที่	๑. ความรู้ในด้านกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่				
					๒. ชุมชนรับรู้ถึงบทบาท ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ใน การบริหารจัดการพื้นที่				
					๓. ความรับรู้ รวมถึงความภาคภูมิใจ ในการมีภูมิ นิเวศธรรมชาติ ของคนในพื้นที่				
					๔. องค์ความรู้ ด้านการพึ่งพาธรรมชาติในการ ดำรงชีวิตในพื้นที่ของคนในชุมชน เช่น การนำวัสดุจาก ธรรมชาติมาทำเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการดำรงชีพ				
				ด้านการจัดการ	๑. ชุมชนมีการออกแบบ การบริหารจัดการ ระหว่าง คนในชุมชนด้วยตนเอง เพื่อป้องกันและลดผลกระทบ ทางลบที่จะส่งผลเสียต่อธรรมชาติในพื้นที่				
					๒. ชุมชนมีการออกแบบ การบริหารจัดการ ร่วมกันระหว่างคนในและนอกชุมชนฯ				

ระดับศักยภาพ				ปัจจัยที่ ประเมิน	ประเด็น	ความต้องการ			
มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่มีการ จัดการ			มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่ ต้องการ
					๓. มีการวางแผน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อ หาทาง ป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสีย ต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่				
					๔. ชุมชนมีการ กำหนดมาตรการและข้อตกลงร่วมกัน เพื่อป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่จะส่งผลเสียต่อ ความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่				
				ด้าน กระบวนการ กิจกรรม	๑. มีการเรียนรู้ และถ่ายทอด องค์ความรู้ภูมิโนเวศ ธรรมชาติ โดยคนในชุมชน				
					๒. มีการจัดอบรม องค์ความรู้ภูมิโนเวศฯ โดยหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จากภายนอกชุมชน				
					๓. หน่วยงานต่างๆ มาเป็นตัวกลาง จัดกิจกรรม เชื่อมโยง การส่งต่อองค์ความรู้ภูมิโนเวศ ระหว่างชุมชน ต่างๆ ในพื้นที่				
					๒. มีความพยายาม ของชุมชน ในการฟื้นฟูภูมิโนเวศฯ โดยการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกต่างๆ				
				ด้านองค์กร ชุมชน	๑. ผู้นำชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ ให้คนในชุมชน ในการ ดูแลภูมิโนเวศ				
					๒. มีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมิโนเวศ โดยคน ในชุมชน เป็นผู้ริเริ่ม				

ระดับศักยภาพ				ปัจจัยที่ ประเมิน	ประเด็น	ความต้องการ			
มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่มีการ จัดการ			มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่ ต้องการ
					๓. มีการจัดตั้งเครือข่าย ในการดูแลภูมินิเวศ โดย หน่วยงาน หรือนักวิชาการ จากภายนอกชุมชน				
					๔. มีองค์กรชุมชน ที่ดูแลโดยคนในชุมชน หรือที่มีส่วน ร่วม เพื่อการให้ความรู้ และการอนุรักษ์ภูมินิเวศ				

๗.๒ การจัดการ มิติด้านสิ่งแวดล้อม

ระดับศักยภาพ				ปัจจัยที่ ประเมิน	ประเด็น	ความต้องการ			
มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่มีการ จัดการ			มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่ ต้องการ
				ด้านพื้นที่	๑. ชุมชนเข้าใจถึง การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่ นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ในพื้นที่				
					๒. มีความพยายามในการการรักษาสภาพแวดล้อม ของพื้นที่ โดยคนในชุมชนเอง				
					๓. ชุมชนเข้าใจถึง สภาพสิ่งแวดล้อมว่า มีความสัมพันธ์ กับวิถีชีวิต ของชุมชน ที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ทั้งในด้ นการดำรงชีพ หรือการท่องเที่ยว				
					๔. สภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ มีความปลอดภัย ไม่มี สถิติการเกิดเหตุอันตรายบ่อยครั้ง				

ระดับศักยภาพ				ปัจจัยที่ ประเมิน	ประเด็น	ความต้องการ			
มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่มีการ จัดการ			มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่ ต้องการ
				ด้านการจัดการ	๑. คนในชุมชนเข้าใจ <u>กฎระเบียบในพื้นที่</u> ว่าด้วย สิ่งแวดล้อม เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การสัญจรฯ				
					๒. ในชุมชน มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและ สาธารณูปโภค ที่เหมาะสมและกลมกลืนกับสภาพ สิ่งแวดล้อม				
					๓. ในชุมชนมีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ ถูกสุขลักษณะ มีการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูก วิธี				
					๔. ในชุมชนมีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่ กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และมีระบบ กำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน				
				ด้าน กระบวนการ กิจกรรม	๑. กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่ มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม เช่น สัตว์ ป่า ปลาในลำน้ำ ที่อยู่ในระยะสืบพันธุ์ เป็นต้น				
					๒. กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจากคนภายนอก เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ไม่รบกวนความสงบสุข และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่				
					๓. กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่ทำให้ สิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ปริมาณขยะ และของเสียที่เพิ่มมากขึ้นจนทำให้สูญเสียทัศนียภาพ				

ระดับศักยภาพ				ปัจจัยที่ ประเมิน	ประเด็น	ความต้องการ			
มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่มีการ จัดการ			มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่ ต้องการ
					๔. มีความพยายาม ของชุมชน ในการฟื้นฟูภูมิโนเวศฯ โดยการ ปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของพื้นที่อย่างต่อเนื่อง				
				ด้านองค์กร ชุมชน	๑. มีการก่อตั้งเครือข่าย องค์กรหรือโครงการด้าน สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นหรือคน ในชุมชน				
					๒. มีการก่อตั้งเครือข่าย องค์กรหรือโครงการด้าน สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่สอดคล้องกับบริบททางด้านพื้นที่ ที่เกิดจากหน่วยงาน หรือนักวิชาการ จาก ภายนอก ชุมชน				

๗.๓ การจัดการ มิติด้านการอนุรักษ์

ระดับศักยภาพ				ปัจจัยที่ ประเมิน	ประเด็น	ความต้องการ			
มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่มีการ จัดการ			มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่ ต้องการ
				ด้านพื้นที่	๑. ชุมชนรับรู้ถึง ภูมิโนเวศธรรมชาติในพื้นที่ ว่ามีความ อุดมสมบูรณ์				
					๑. ภูมิโนเวศธรรมชาติในพื้นที่ ไม่ถูกรบกวน หรือไม่มี สิ่งก่อสร้างต่างๆ เข้ามาแทนที่สภาพธรรมชาติ				

ระดับศักยภาพ				ปัจจัยที่ ประเมิน	ประเด็น	ความต้องการ			
มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่มีการ จัดการ			มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่ ต้องการ
					๒. ชุมชนรับรู้ถึงบทบาท ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ใน การร่วมกันอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่				
					๔. คนในชุมชนเคารพ การแบ่งเขตพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่ นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย ตามกฎหมาย				
				ด้านการจัดการ	๑. คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ มาตรการในพื้นที่ ว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติ				
					๒. มีการปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ ให้แก่คนใน ชุมชน				
					๓. มีการสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดการอนุรักษ์ ที่เหมาะสมและพอเพียง				
					๔. มีความพยายามนำเทคโนโลยีต่างๆ มาช่วยจัดการ อนุรักษ์ภูมินิเวศในพื้นที่				
				ด้าน กระบวนการ กิจกรรม	๑. กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน มุ่งเน้นการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่จำเป็น (น้อยที่สุดและคุ้มค่า)				
					๒. มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม การซ่อมแซมเพื่อใช้ซ้ำ การรีไซเคิล เพื่อลดผลกระทบต่อภูมินิเวศในพื้นที่				
					๓. มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริม การฟื้นฟูคืนสภาพเดิมของ ภูมินิเวศในพื้นที่ เช่น การปลูกบวบป่า เป็นต้น				
					๔. มีรูปแบบความพยายาม ของชุมชน ในการช่วยกัน เฝ้าระวังและดูแลป้องกันภูมินิเวศในพื้นที่				

ระดับศักยภาพ				ปัจจัยที่ ประเมิน	ประเด็น	ความต้องการ			
มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่มีการ จัดการ			มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่ ต้องการ
				ด้านองค์กร ชุมชน	๑. มีตัวแทนของชุมชน ในการวางแผนหรือบริหาร อนุรักษ์ภูมิโนเวศร่วมกับหน่วยงานต่างๆ				
					๒. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและรักษาภูมิ โนเวศธรรมชาติในพื้นที่				
					๓. มีการจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการ อนุรักษ์ภูมิโนเวศในพื้นที่				
					๔. มีการก่อตั้งโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากคนใน ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม				

๗.๔ การจัดการ มิติด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ระดับศักยภาพ				ปัจจัยที่ ประเมิน	ประเด็น	ความต้องการ			
มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่มีการ จัดการ			มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่ ต้องการ
				ด้านพื้นที่	๑. คนในชุมชนมีความรู้ หรือมีจุดบริการท่องเที่ยว ที่ สามารถแนะนำ ด้านเส้นทางการคมนาคม และการ เดินทางสาธารณะในพื้นที่ให้แก่บุคคลภายนอกได้				
					๒. มีการแบ่งพื้นที่ในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการ ท่องเที่ยวภูมิโนเวศ และที่พักอาศัย อย่างชัดเจน				

ระดับศักยภาพ				ปัจจัยที่ ประเมิน	ประเด็น	ความต้องการ			
มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่มีการ จัดการ			มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่ ต้องการ
					๓. ในชุมชน มีการติดตั้งป้ายบอกทาง ป้ายความเป็นมา ข้อจำกัด และความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวภูมิ นิเวศ อย่างเพียงพอ				
					๔. ชุมชนมีการรวบรวมองค์ความรู้ด้านแหล่ง ท่องเที่ยวของชุมชน และเผยแพร่โดยสื่อหลากหลาย เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ ป้ายแสดงข้อมูล ฯลฯ				
					๑. คนในชุมชนมีความพร้อม ในการรองรับมาตรการ ด้านความปลอดภัย และสามารถรับมือกับเหตุการณ์ ฉุกเฉินในแหล่งท่องเที่ยวตลอดเวลา				
					๒. มีกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเป็นมา ความสำคัญของภูมินิเวศในพื้นที่ ระหว่างคนในชุมชน ด้วยกันเอง				
					๓. มีการอบรมด้านการท่องเที่ยว ความเป็นมา ความสำคัญของภูมินิเวศในพื้นที่ ระหว่างคนในชุมชน กับหน่วยงานต่างๆ				
					๔. มีความพยายามในการควบคุม หรือจำกัดปริมาณ ไม่ให้มีนักท่องเที่ยวมากเกินไป ในพื้นที่ภูมินิเวศที่ เปราะบาง				

ระดับศักยภาพ				ปัจจัยที่ ประเมิน	ประเด็น	ความต้องการ			
มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่มีการ จัดการ			มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)	ไม่ ต้องการ
				ด้าน กระบวนการ กิจกรรม	๑. มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งภูมินิเวศ เช่น ป้ายข้อมูล แผ่นพับ หรือการจัดนิทรรศการ				
					๒. มีการจัดกิจกรรมให้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการปีนผา การดูสัตว์ การศึกษาพืชพรรณไม้				
					๓. มีการเชื่อมโยงกิจกรรมในพื้นที่ กับแหล่งท่องเที่ยว ภูมิวนิเวศธรรมชาติอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง				
					๔. มีการออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และจัดทำ ป้ายข้อมูลบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ ครอบคลุม รองรับภาษาที่หลากหลาย				
				ด้านองค์กร ชุมชน	๑. คนในชุมชนมีส่วนร่วม ในการช่วยดูแลและรักษา ภูมิวนิเวศธรรมชาติในพื้นที่				
					๒. คนในชุมชนมีการรวมกลุ่ม เพื่อกระจายรายได้ และ ผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว ให้แก่ชาวบ้านที่มีส่วน ร่วมอย่างเหมาะสม				
					๓. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการ จัดการ หรือการมีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวในชุมชน				
					๔. คนในชุมชนมีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน ในการทำ หน้าที่เพื่อส่งเสริมเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว				

๘. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาและการส่งเสริม การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชน
ทุ่งแสงหลวง มีอะไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

★★★★★★★★

ขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน
คณะผู้วิจัย

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
“การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง”

สัมภาษณ์วันที่สถานที่.....เวลา.....น.

วัตถุประสงค์การสนทนา

๑. เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสมของร่างแบบจำลอง ต้นแบบเครือข่าย การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมฯ
๒. เพื่อนำข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิไปพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงการพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้ สมบูรณ์แบบ

สถานที่จัดสนทนากลุ่ม

ห้องประชุมฯ

วันเวลาที่จัดสนทนากลุ่ม

วัน ที่ พ.ศ. ๒๕๖๖ เวลา น.

ผู้ร่วมการสนทนากลุ่ม

การประชุมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๐ ท่าน ประกอบด้วย

๑. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการส่งเสริมท่องเที่ยวในพื้นที่	จำนวน ๒ รูป/คน
๒. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นปราชญ์ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่	จำนวน ๒ รูป/คน
๓. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติในพื้นที่	จำนวน ๒ คน
๔. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นเครือข่ายภาคเอกชนด้านการท่องเที่ยว	จำนวน ๒ คน
๕. ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้นำท้องที่และผู้นำในภาคส่วนชุมชน	จำนวน ๒ คน

ผู้ดำเนินรายการสนทนากลุ่ม

.....

.....

ผู้รับผิดชอบการสนทนากลุ่ม

.....

.....

ประเด็นในการสนทนากลุ่ม

การจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยสร้างประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม โดยมุ่งหมายให้การทำสนทนากลุ่ม สามารถหาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ความเหมาะสม เป็นไปได้ จากการสังเคราะห์ ร่างแบบจำลองรูปแบบ "การพัฒนา ระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก" เพื่อนำเสนอได้ต่อไป โดยการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) นั้น ผู้วิจัยตั้งกรอบคำถาม เบื้องต้นไว้ ๔ กรอบประเด็นคำถาม ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การสร้างเครือข่าย การจัดระบบบริหารเครือข่าย การกำหนดกิจกรรม และความต่อเนื่องของเครือข่าย ระบบการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ร่วมกับชุมชน พื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๒ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีกระบวนการการส่งเสริมและการ พัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ในการจัดทำป้ายบอกข้อมูลในพื้นที่ต้นแบบ เพื่อ ส่งเสริม และพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ประเด็นที่ ๔ ต้นแบบเครือข่าย การพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์ รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อย่างยั่งยืน

★★★★★★★★

ผนวก ค
ภาพประกอบ

ชุมชนบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก

บริเวณทางเข้าถ้ำเดือน ถ้ำดาว
อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

สถานที่พักผ่อนและลงเล่นน้ำ ตำบลวังนกแอ่น
บริเวณทางเข้าถ้ำไทรงาม

จุมชมวิว บ้านเข็กน้อย

ด้านหลังร้านครัวจ่ากอง
มีป้ายอุทยานแห่งชาติ ติดที่ต้นไม้

ทางเข้าถ้ำบริเวณวัดบ้านมุง

สะพานสลิงอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

ผนวก ง
รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

๑. พระครูวรเขตบัณฑิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนเจ้าอาวาสวัดในพื้นที่ต้นแบบ)
๒. นายสรายุทธ ทิมปาตี๊ว พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖ (บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง)
๓. นางสาวสุธาทิพย์ สังสี, นักวิชาการพัฒนาชุมชน ผู้รับผิดชอบตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนีนมะปราง)
๔. นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน)
๕. พระครูอดุลธรรมสาร (บัญญัติ), เจ้าคณะอำเภอนีนมะปราง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนผู้นำชุมชนในพื้นที่)
๖. นางสาวธนกร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนผู้นำชุมชนในพื้นที่)
๗. นายศุภเชษฐ์ ปั้นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนผู้นำชุมชนในพื้นที่)
๘. นางอัมพร อยู่เจริญ, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนปราชญ์ชุมชนในพื้นที่)
๙. นายสายทอง ทาสี, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวภูมินิเวศในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนปราชญ์ชุมชนในพื้นที่)
๑๐. นางนิธิญา บุญสว่าง, ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการนำเที่ยวในพื้นที่บ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (ตัวแทนปราชญ์ชุมชนในพื้นที่)

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการให้สัมภาษณ์

๑. นายพิษณุชัย ทรงพุฒิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักนีนมะปราง ตำบลนีนมะปราง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๒. นายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป, เครือข่ายกลุ่มคนรักนีนมะปรางในพื้นที่ชุมชนบ้านนามุง หมู่ ๑ ตำบลนามุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๓. นางภัสสร จันศิริ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
๔. นางซัว แซ่หลอ, ผู้มีบทบาทจัดการความรู้ชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
๕. นางเพ็ญแข ศรีเครือแก้ว, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านแยง ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
๖. นายวิจิตร หนูาเรืองฤทธิ์, ผู้ประกอบกิจการในพื้นที่บ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ ๖ ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

๗. นางลำยอง มณีโชติ, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

๘. นายอนันตชัย ยงไย, ผู้มีบทบาทอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ หมู่ ๒ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

๙. นายณรงกรณ์ ดีเยี่ยม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๕ ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

๑๐. นายอนันตชัย ศรีมหานาม, กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

๑๑. พระครูสุภัทรกิจวิบูลย์ (สุทิน), รองเจ้าคณะอำเภอนิคมบ่งไพร เจ้าอาวาสวัดเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

๑๒. พระครูวิรุฬห์จันทโชติ (พยัพ), เจ้าคณะตำบลแก่งโสภา เจ้าอาวาสวัดปากยาง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

๑๓. พระครูวรเขตบัตติ (สุชาติ), เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

๑๔. พระอธิการไกรสร พุทฺธสโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เงิน หมู่ ๑๐ บ้านหนองอีป้อง ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

๑๕. พระพิโมกข์ ปภัสสโร (ศรีจันทร์), ผู้ดูแลที่พักสงฆ์ถ้ำพระไทรงาม หมู่ ๘ บ้านดงใหม่ ตำบลเนินมะปราง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

๑๖. แม่ชีจินตนา จิตต์สุคนธ์, ผู้ดูแลประจำที่พักสงฆ์ถ้ำวังหน้า หมู่ ๑๕ ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

๑๗. นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

๑๘. นายสมพงษ์ พิมพ์เสน, ผู้ใหญ่บ้านน้ำพรม หมู่ ๔ ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

๑๙. นายพิทักษ์ สายคำดี, ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

๒๐. นายชูชีพ น้อยพันธ์, กรรมการหมู่บ้านบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

๒๑. นางสาวกนกวรรณ สมศรีโย, ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

๒๒. นางสาวบังอร ดีธรรมะ, ครูประจำศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

๒๓. นายศุภเชษฐ์ ปั้นประเสริฐ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

๒๔. นายชัยวุฒิ สุวรรณลา, ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง อำเภอนิคมบ่งไพร จังหวัดพิษณุโลก

ผนวก จ
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวณัฏยาณี บุญทองคำ
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss. Nattayanee Boontongkham
๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน XXXXXXXXXX
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน
อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก
ที่อยู่ปัจจุบัน ๑๖๘ หมู่ ๒ ตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๒๕๐
สถานที่ทำงาน วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๒๑๗/๙ หมู่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๙๑-๗๔๓-๕๗๘๙
E-mail kboontongkham@gmail.com
๕. ประวัติการศึกษา
 - ๕.๑ บริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ.) สาขาการจัดการอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย พ.ศ. ๒๕๔๗
 - ๕.๒ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บธ.ม.) สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๕๓
 - ๕.๓ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๐

๑. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) พระสันต์ทัศน์ คมกริรปญโญ (สินสมบัติ) ดร.
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Phra Santhas Kamprelapunyo (Sinsombat). Ph.D.
๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน XXXXXXXXXX
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน
อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
ที่อยู่ปัจจุบัน หมู่ ๔ วัดคู้ดตะเภา ตำบลคู้ดตะเภา อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี
สถานที่ทำงาน วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๑๗/๙
หมู่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๘๘-๒๗๓-๕๖๘๒
E-mail santasmcu@gmail.com
๕. ประวัติการศึกษา
 - ๕.๑ เปรียญธรรมประโยค ๑-๒, นธ.เอก
 - ๕.๒ พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาปรัชญา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช พ.ศ. ๒๕๕๓
 - ๕.๓ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิปัสสนาภาวนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๗
 - ๕.๔ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา(พธ.ด.)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๖

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) ดร.กษิดิศร์ ชื่นวิทยา
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Dr.Kasidit Chueinwittaya
๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน [REDACTED]
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน
ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนระบิยวิทยา
๔. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
ที่อยู่ปัจจุบัน ๗ หมู่ ๑๘ ตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๓๐
สถานที่ทำงาน โรงเรียนระบิยวิทยา เลขที่ ๗ หมู่ ๑๘
ตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๓๐
โทรศัพท์ ๐๒-๕๓๑-๘๐๓๐ โทรศัพท์มือถือ ๐๘๑-๙๑๕-๙๖๖๙
E-mail kasidit2525@gmail.com
๕. ประวัติการศึกษา
- ๕.๑ วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (วิศวกรรมการสื่อสาร หลักสูตรนานาชาติศึกษาเป็นภาษาอังกฤษ)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๑
- ๕.๒ Master Science in Engineering Management
University of Northumbria at Newcastle. พ.ศ. ๒๕๕๓
- ๕.๓ Diploma Program in Teaching Profession
St. Theresa International College พ.ศ. ๒๕๖๑
- ๕.๔ ศีษศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง)
มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย พ.ศ. ๒๕๖๒